MEG WOLITZER
virtual-project.eu
SOȚIA

MEG WOLITZER

SOȚIA

Original: *The Wife* (2003)

Traducere din limba engleză de:
MIHAELA APETREI

virtual-project.eu

2019

Capitolul Unu

În clipa în care am decis să-l părăsesc, în clipa în care mi-am spus *destul,* ne aflam la 10.500 de metri deasupra oceanului, spintecând aerul cu repeziciune, dar trăind în iluzia de liniște și pace. *Exact ca mariajul nostru,* aș fi putut spune, dar de ce să stric totul chiar acum? Iată-ne aici, în splendoarea clasei de lux, detașați oarecum de sentimentul de anxietate; nu erau turbulențe, cerul era strălucitor și probabil că pe undeva, printre noi, stătea un agent de securitate deghizat în simplu călător, ciugulind poate din castronelul cu alune uleioase sau citind captivat vreo povestire cu zombie din revista aflată la bord. Ne serviseră băuturile chiar înainte de decolare și, ca s-o spunem pe aia dreaptă, eram deja amândoi cam piliți, cum zăceam așa, cu gura pe jumătate deschisă și capul pe spate. Femei în uniformă se plimbau de colo colo pe culoar, cu niște coșulețe atârnate pe braț, ca variantele sprințare și sexualizate ale Scufiței Roșii.

— Mai vreți fursecuri, domnule Castleman? l-a întrebat una dintre ele, o brunetă, aplecându-se spre el cu un clește în mână, iar când sânii i-au alunecat în față, revărsându-se, am văzut cum străvechiul mecanism al excitării se răsucește ca un cuțit, străpungându-i vintrele, o priveliște la care fusesem martoră de mii de ori în atâtea zeci de ani.

— *Doamnă* Castleman? m-a întrebat femeia și pe mine, după o clipă de gândire, dar am refuzat-o. Nu-mi trebuiau prăjiturelele ei sau orice altceva.

Mergeam către finalul căsniciei noastre, îndreptându-ne direct spre momentul când urma, în sfârșit, să înșfac ștecărul bifurcat și să-l smulg din găurile lui, să-i întorc spatele unui soț alături de care trăisem ani la rând. Eram în drum spre Helsinki, în Finlanda, un loc la care nu se gândește niciodată nimeni, în afară de momentul când îl ascultăm pe Sibelius[1], când stăm pe băncile de lemn ale unei saune fierbinți, umede, sau mâncăm dintr-un castron cu reni. Fursecurile erau servite, băuturile,

[1] Julius Christian Sibelius (1865-1957), compozitor finlandez din perioada Romantismului târziu (N.t).

turnate în pahare și peste tot în jurul meu ecranele video fuseseră deschise și înclinate. Nimeni din acest avion nu se gândea acum la moarte, la situația în care fuseserăm cu toții ceva mai devreme când, învăluită în mugetul sfâșietor al aparatului, în mirosul de combustibil și în sunetul corului îndepărtat și scrâșnit al Furiilor întemnițate în motoare, întreaga încărcătură de minți a avionului – clasa Economică, Business și a Celor Câțiva Aleși – s-a contopit ca unul și a urcat avionul ăsta în ceruri, așa cum publicul își dorește ca lingura să fie îndoită cu puterea minții.

Desigur, lingura aceea se îndoaie absolut de fiecare dată, cupa ei aplecându-se ca potirul îngreunat al unei lalele. Și, cu toate că avioanele nu se *ridică* chiar de fiecare dată, acesta s-a ridicat. Mamelor li s-au dat cărți cu tot felul de activități și punguțe mici de plastic cu cereale Cheerios, pe fundul cărora se strânsese un sediment prăfos; oamenii de afaceri deschiseseră laptopurile și așteptau să se pornească ecranele gângave. Dacă se afla la bord, fantomaticul agent de securitate mânca, se întindea și își potrivea arma dedesubtul pătrățelului de pătură Dynel, confecționată din material artificial, iar avionul nostru s-a ridicat la cer până când a rămas suspendat la altitudinea dorită și când, în sfârșit, am decis cu certitudine că îmi voi părăsi soțul. Definitiv. Cu siguranță. Sută la sută. Cei trei copii ai noștri își luaseră zborul, unul câte unul, și nu mai era nimic care să mă facă să mă răzgândesc, să mă facă să mă sperii și să dau înapoi. El m-a privit și dintr-odată, văzându-mi chipul, a spus:

— Ce s-a întâmplat? Arăți un pic… într-un fel.

— Nu, nu s-a întâmplat nimic, i-am răspuns. Nimic despre care să merite să vorbim acum, în orice caz.

Iar el a acceptat acest lucru ca pe un răspuns suficient de bun și s-a întors la farfuria lui de prăjiturele TollHouse; pentru o clipă, o mică râgâială i-a umflat obrajii, ca la un broscoi. Era dificil să-l tulburi pe omul ăsta; avea tot ce și-ar fi putut dori vreodată.

Era Joseph Castleman, unul dintre acei bărbați care au lumea la picioare. Știți genul: reclamă pentru ei înșiși, giganții aceia care fac totul cu ușurință, vânturându-se prin lume și punând la pământ alți bărbați, femei, obiecte de mobilier, așezări întregi. Și de ce le-ar păsa? Au totul, mările și munții, vulcanii fremătători, râurile molcome și încrețite. Există multe soiuri ale

acestui tip de bărbat: Joe era varianta scriitorului, un romancier scund, agitat, cu o burtă fleșcăită, care murea să mănânce brânză topită, să bea whiskey și vin, folosind toate astea pe post de vehicul pentru pilulele care împiedicau grăsimile din sânge să se închege precum picăturile de ulei rămase de ieri pe tigaie, un bărbat care te distra așa cum nimeni nu putea s-o facă și care habar n-avea cum să aibă grijă de el însuși sau de oricine altcineva, care își construise o mare parte din stilul personal pe baza cărții *The Dylan Thomas Handbook of Personal Hygiene and Etiquette*[2].

Stătea aici, lângă mine, în timpul zborului 702 al Finnair, și lua orice îi aducea bruneta aia, fiecare fursec și fiecare nucă afumată în casă, fiecare pereche de papuci buretoși de unică folosință, fiecare prosop aburind pentru împrospătare, rulat strâns, ca pergamentele Torei. Dacă femeia aia apetisantă, aducătoarea de fursecuri, i-ar fi dansat în poală și i-ar oferit unul dintre sânii ei, îndesându-i sfârcul în gură cu autoritatea certă a comandantului La Leche, el l-ar fi luat fără să pună vreo întrebare.

Ca regulă, bărbații care au totul la picioare sunt hiperactivi sexual, nu neapărat cu soțiile lor. Demult, în anii 1960, săream tot timpul în pat cu Joe, câteodată chiar și în momentele moarte de la petreceri, baricadând ușa vreunui dormitor și urcându-ne pe un munte de paltoane. Oamenii începeau să bată la ușă, își voiau hainele, iar noi râdeam și ne tot șușuiam unul pe celălalt, încercând să închidem fermoarul și să strângem picioarele, înainte de a-i lăsa să intre.

Nu mai avuseserăm parte de asta de multă vreme, deși, dacă ne-ai fi văzut în avionul acela care se îndrepta spre Finlanda, ai fi presupus că eram mulțumiți, că noaptea încă ne mai atingeam părțile intime.

— Auzi, mai vrei o pernă? m-a întrebat el.

— Nu, urăsc pernele alea de păpuși, i-am spus. Oh, nu uita să-ți întinzi picioarele, cum a zis doctorul Krentz.

Te uitai la noi – Joan și Joe Castleman, din Weathermill, New York, ocupanții actuali ai locurilor 3A și 3B – și știai exact *de ce* călătoream spre Finlanda. S-ar putea chiar să ne fi invidiat – pe el pentru puterea împachetată în vid în corpul acela mătăhălos, trecut, iar pe mine pentru accesul 24 de ore din 24 la el, de

[2] Manualul de igienă personală și de conduită al lui Thomas Dylan (N.red.).

parcă un soț-scriitor, strălucit și faimos, este un fel de alimentară pentru soția lui, un loc unde poate să se scufunde oricând pentru o înghițitură Mare de intelect uluitor, pentru o vorbă de duh sau pentru vreo provocare interesantă.

Oamenii cred, de obicei, că suntem un cuplu „bun”, și presupun că odată, acum mult timp, pe când au fost scrijelite prima dată la Lascaux picturile rupestre, pe vremea când pământul nu era cartografiat încă și totul părea plin de speranță, lucrul acesta a fost adevărat. Dar destul de repede am trecut de la gloria și iubirea de sine a oricărui cuplu tânăr la smârcurile pline cu alge verzi a ceea ce este denumit, cu delicatețe, „maturitate”. Deși am acum 64 de ani și sunt aproape invizibilă pentru bărbați, ca un fuior din fire de praf, am fost și eu cândva o blondă zveltă, țâțoasă, cu o timiditate care l-a atras pe Joe de parcă ar fi fost o găină hipnotizată.

Nu mă flatez singură; Joe a fost *mereu* atras de femei, de orice tip de femei, chiar din momentul în care a venit pe lume, în 1930, prin tunelul aerodinamic al canalului de naștere al maică-sii. Lorna Castleman, soacra pe care n-am cunoscut-o niciodată, era supraponderală, o poetă sentimentală și posesivă, care își iubea fiul cu o iubire destinată unui amant. (Unii dintre bărbații care au lumea la picioare sunt, pe de altă parte, *ignorați* în copilărie – lăsați fără sandviciurile pentru pauza de prânz din curțile mohorâte ale școlilor.)

Lorna nu doar că îl iubea, dar avea și două surori cu care împărțea apartamentul lor din Brooklyn, alături de bunica lui Joe, Mims, o femeie croită ca un taburet, a cărei pretenție la faimă a fost că știa să facă „o friptură numai bună”. Tatăl lui, Martin, un bărbat incapabil și mereu plângăcios, a murit de atac de cord chiar în magazinul lui de pantofi, pe când Joe avea șapte ani, lăsându-l pradă acestei bizare civilizații femeiești.

Tipic a fost și felul în care i-au spus că a murit taică-său. Joe tocmai venise de la școală și, găsind ușa descuiată, a intrat singur. Nu era nimeni acasă, lucru neobișnuit pentru o locuință ce părea mereu populată de una sau alta dintre femei, gârbovită și ocupată ca un spiriduș al pădurii. Joe s-a așezat la masa din bucătărie și și-a mâncat gustarea de după-amiază, o prăjitură galbenă și poroasă, în felul acela zăpăcit și stupefiant în care o fac copiii, cu o constelație de firimituri pe buze și pe bărbie.

Curând, ușa casei s-a dat iar de perete și femeile au năvălit

înăuntru. Joe le-a auzit plângând și trăgându-și nasul cu hotărâre, apoi și-au făcut apariția în bucătărie și s-au adunat în jurul mesei. Aveau fețele congestionate și ochii injectați, iar coafurile construite cu atâta grijă erau distruse. Și-a dat seama că se întâmplase ceva important și a simțit cum curge în el un anumit sentiment al dramei, aproape plăcut la început, deși acest lucru s-a schimbat imediat.

Lorna Castleman a îngenuncheat lângă scaunul fiului ei, aproape ca și când l-ar fi cerut în căsătorie.

— Oh, micuțul meu camarad curajos, a spus ea cu o șoaptă răgușită, ștergându-l cu degetele ca să-i îndepărteze firimiturile de pe buze, acum am rămas doar noi.

Și *erau* doar ei, femeile și băiatul. Era complet pe cont propriu într-o lume a femeilor. Mătușa Lois era o ipohondră care își petrecea zilele în compania unei enciclopedii medicale pentru toți, adăstând asupra senzualelor nume de boli. Mătușa Viv era permanent obsedată de bărbați și executa mereu răsuciri sugestive pentru a arăta lungimea unui spate alb, lăsat la vedere de zimții neînchiși ai fermoarului. Micuța și bătrâna bunică Mims era în mijlocul tuturor, comandantul bucătăriei, scoțând triumfătoare din friptură un termometru de carne pe post de Excalibur.

Joe a fost lăsat să bântuie prin apartament ca un supraviețuitor dintr-un naufragiu pe care nici măcar nu și-l putea aminti, căutând alți supraviețuitori rătăciți.

Dar nu era nimeni acolo; el era *acela,* băiatul iubit care avea să crească, în cele din urmă, și să devină unul dintre acei trădători, acei șobolani înmuiați în parfum. Lorna fusese trădată de moartea prematură a soțului ei, care venise fără preambul sau avertisment. Mătușa Lois fusese trădată de propria absență a senzațiilor, de faptul că niciodată nu simțise nimic pentru niciun bărbat, cu excepția, de departe, a lui Clark Gable, cu umerii lui lați și urechile ca niște toarte de-care-te-puteai-agăța-ușor-în-timpul-sexului. Mătușa Viv fusese trădată de legiunile de bărbați – somnoroși, sexy, bărbați-jucărie care telefonau acasă la orice oră din zi sau noapte ori trimiteau scrisori de peste mări și țări, acolo unde se opreau.

Femeile care îl înconjurau pe Joe insistau să-i spună că erau *furioase* pe bărbați, dar insistau totodată și să-i spună că el era exceptat de la această furie. Pe el îl iubeau. Abia dacă era

bărbat, acest băiețel sclipitor, cu organele genitale ca fructele de marțipan și cu buclele lui întunecate, de fată, cu pasiunea pentru citit și, de la moartea tatălui său, cu incapacitatea subită de a dormi noaptea. Se perpelea în pat ceva timp, încercând să se gândească la lucruri liniștitoare, precum baseballul sau paginile strălucitoare, primitoare, ale cărților amuzante, dar sfârșea tot timpul imaginându-și-l pe tatăl lui, Martin, stând pe un nor pufos în ceruri și ținând în mână o pereche de pantofi Oxford în două culori, încă adăpostiți în cutia lor.

În cele din urmă, pe la miezul nopții, Joe se preda insomniei sale, se ridică și se ducea în livingul întunecat, să se joace singur cu titirezul în mijlocul covorului zdrențuit. În cursul zilei stătea pe același covor, la picioarele femeilor, în timp ce ele își aruncau cât colo pantofii cu toc. Pe măsură ce le asculta poveștile nefericite și repetitive știa că, într-un fel nerostit, el le domina și așa va fi mereu.

Când a părăsit locuința, în cele din urmă, Joe s-a simțit extraordinar de ușurat și complet educat. Știa de acum câteva lucruri despre femei: ofurile lor, lenjeria intimă, bătaia de cap lunară, pofta de ciocolată, remarcile tăioase, bigudiurile roz, țepoase, calendarul trupului lor pe care îl văzuse în detalii generoase. Asta avea în bagaj pentru momentul în care îi va plăcea o femeie, într-o bună zi. Ar fi fost forțat să-i vadă schimbarea, modificarea și decăderea, în timp; era neajutorat în a opri aceste lucruri să se întâmple. Sigur, acum putea fi tentantă, dar într-o bună zi nu va mai fi decât o furnizoare de friptură. Așa că a ales să *uite* ceea ce știa, să pretindă că acele cunoștințe nu au pătruns niciodată în capul lui mic și perfect, și a abandonat această perspectivă cu totul femeiască, pășind în trenul scârțâitor care poartă oamenii din cartierele lor mici în haosul palpitant al singurului cartier care contează cu adevărat: Staten Island.

Era doar o glumă.

Manhattan, 1948. Joe apare din fumul metroului și intră pe porțile Universității Columbia, unde întâlnește alți băieți deștepți și sufletiști. Înscriindu-se pentru o specializare în engleză, se alătură personalului de la revista literară studențească și publică imediat o povestire despre o femeie bătrână care se gândește la viața ei trecută dintr-un sat rusesc (cartofi viermănoși, degete înghețate etc. etc.). Povestea este de tot râsul și prost scrisă,

așa cum aveau să puncteze mai târziu criticii săi, în timp ce scotoceau prin cuierele operelor sale de tinerețe. În orice caz, câțiva dintre ei vor insista asupra faptului că *exuberanța* ficțiunii lui Joe Castleman se vedea deja. El tremură de încântare, iubindu-și noua viață, bucurându-se de plăcerea febrilă a ieșirii cu prietenii de facultate la restaurantul Ling Palace din Chinatown, unde mănâncă primii lui creveți în sos de fasole neagră – de fapt, primii săi creveți de orice fel, pentru că pe buzele lui Joe Castleman nu ajunsese niciodată ceva ce avea drept casă o cochilie.

Aceste buze primesc, totodată, și buzele și limba primei femei din viața lui și curând virginitatea îi este îndepărtată cu precizia și trosnetul unei extracții dentare. Autoarea este o fată nevoiașă, dar energică, pe nume Bonnie Lamp, care urma Barnard College unde, potrivit lui Joe și prietenilor lui, primise o bursă de merit în nimfomanie. Joe este captivat de copilăroasa Bonnie Lamp, precum și de uimitorul act al contactului sexual. Și, prin asociere, este captivat de el însuși. Până la urmă, de ce n-ar fi fost? Toți ceilalți erau.

Când face dragoste cu Bonnie, intrând și ieșind încet, este impresionat de felul în care organele lor îngemănate emit *clicăituri* mici, ritmice, ca tocurile unei secretare care merge pe linoleum undeva, departe. De asemenea, este fascinat și de alte sunete pe care le face Bonnie Lamp, de una singură. În somn pare să miaune ca o pisicuță și privește cu un amestec ciudat de tandrețe și condescendență, imaginându-și că visează la un ghem și o farfurie cu lapte.

Un ghem, o farfurie cu lapte și dumneata, gândește el, îndrăgostit de cuvinte, de femei. Trupurile lor mobile îl fascinează – toate acele ridicături și înfloriturі. Propriul corp îl fascinează în egală măsură și, când lipsește colegul de cameră, Joe dă jos oglinda din cui și se analizează îndelung: pieptul cu fire negre de păr crescute neglijent, torsul, penisul surprinzător de mare pentru o persoană atât de scundă și firavă.

Își imaginează propria circumcizie, făcută cu atât de mulți ani în urmă, se vede pe sine zbătându-se în brațele unui bărbat ciudat, bărbos, acceptând un deget mic, gros și rozaliu, înmuiat în vin kosher, apoi sugând cu sălbăticie acel deget, căutând disperat fluidul inexistent, dar găsind în schimb doar o suprafață spiralată, fără nicio găurică ascunsă ca sursă de lapte. Dar, în

această imagine, închipuirea vinului dulce alunecându-i pe gâtlej îl uluiește, amestecând laolaltă toate fețele pline de mândrie din jurul lui. Ochii lui de la vârsta de opt zile se închid, apoi se deschid, apoi se închid iar, și se trezește 18 ani mai târziu, bărbat în toată firea.

Timpul trece pentru Joe Castleman și ajunge în Columbia, pentru terminarea școlii, iar în această perioadă are loc o schimbare de mediu. Nu e vorba doar de schimbarea anotimpurilor sau despre permanenta construcție de noi și noi clădiri, cu hașura lor de schele. Nici despre micile adunări socialiste la care participă Joe, deși urăște să fie unul care se alătură altora, nu suportă să facă parte dintr-un grup chiar și pentru o cauză în care crede, precum aceasta, nu-i place să stea cuminte, cu picioarele încrucișate pe mocheta mucegăită a vreunuia și doar să asculte, doar să absoarbă informații, fără să ofere ceva de la el. Și nu doar numărul tot mai mare de bătăi de tobă din societatea boemă a anilor 1950 l-a împins pe Joe în câteva cluburi de bongo strâmte și prost luminate, unde a descoperit gustul subit și durabil al țigării de iarbă. Era vorba, mai degrabă, despre faptul că lumea se deschidea cu adevărat deasupra lui, ca o stridie, iar el pășea înăuntrul ei, abia atingându-i crestele catifelate, îmbăindu-se în lumina ei uscată, argintie.

Erau momente, în timpul căsniciei noastre, când Joe părea să nu știe ce putere are și în aceste momente se dovedea cel mai bun. Odată ajuns la vârsta mijlocie, Joe se făcuse mare, lent și nepretențios; se plimba de colo colo într-un pulover bej, banal, care nu reușea deloc să-i ascundă burdihanul, ci doar îl legăna cu blândețe, lăsându-l să se bălăngăne în timp ce el colinda prin sufragerii, restaurante sau săli de lectură, ori când se ducea la supermarketul lui Schuyler din orașul nostru, Weathermill, New York, ca să cumpere o nouă provizie de Hostess Sno-Balls, acele turle de bezea roz pudrate cu nucă de cocos, cu totul artificiale, de care era dependent în mod inexplicabil.

Imaginați-vi-l pe Joe Castleman la Schuyler, într-o sâmbătă după-amiază, cumpărând o pungă nouă de celofan cu delicatesa lui favorită și bătându-l ușor cu palma pe câinele artritic aciuat pe lângă magazin.

— Bună ziua, Joe, îl saluta Schuyler însuși, un bătrân uscat ca un băț, cu ochi lăcrămoși de un albastru-închis.

— Cum merge treaba?

— Oh, fac tot ce pot, Schuyler, dacă are vreo importanță, replică Joe, cu un oftat adânc. Ceea ce nu-i prea mult.

Joe și-a gestionat întotdeauna foarte bine îndoiala de sine. A părut vulnerabil și necăjit cea mai mare parte a anilor 1950, 1960, 1970, 1980 și în prima parte a anilor 1990, fie că era sau nu beat, fie că recenziile erau bune sau proaste, fie că era ocolit sau iubit. Dar care era, mai exact, sursa supărării sale? Spre deosebire de vechiul lui prieten, extraordinarul romancier Lev Bresner, supraviețuitor al Holocaustului și cronicar migălos al unei copilării timpurii petrecute ca prizonier într-o închisoare a morții, Joe nu avea pe nimeni, în mod special, pe care să dea vina. Lev, cu ochii lui scăpărători, adânci, ar fi trebuit să câștige premiul Nobel pentru Tristețe, nu pentru Literatură. (Deși l-am admirat mereu pe Lev Bresner, am crezut întotdeauna că romanele lui nu au fost ceea ce erau sortite să fie. Dar să recunoști asta cu voce tare, să zicem la o cină cu prietenii, ar fi fost ca și când te-ai fi ridicat în picioare și ai fi declarat: „Îmi place să le-o sug băieților.”) Subiectul lui Lev, iar nu scrisul lui, era ceea ce te făcea să te înfiori, să tremuri și să-ți fie frică să dai pagina.

Lev este cu adevărat torturat; acum multă vreme, pe când Joe și cu mine îi invitam des pe la noi pe el și pe soția lui, Tosha, țin minte că au rămas o dată peste weekend și Lev s-a întins pe canapeaua din living, cu un pachet de gheață așezat pe cap. Am ușuit copiii cu un *ș̣ș̣ș̣t,* iar ei au scos din cameră jucăriile zgomotoase, păpușa care își tot repeta declarațiile de dragoste, micul cocker spaniel din lemn, care țăcănea când trăgeai de-o sfoară.

— Lev are nevoie de liniște, le-am spus. Duceți-vă sus, fetelor. Hai, David, și tu.

Copiii au rămas o clipă la baza scărilor, încremeniți, paralizați.

— *Valea,* i-am grăbit eu și, în cele din urmă, fără tragere de inimă, s-au urnit.

— Mulțămescu-ți, Joan, a spus Lev, cu vocea lui groasă. Sunt ostenit.

Așa spunea și i se *accepta.* Orice îi era acceptat lui Lev Bresner.

Dar Joe n-ar fi putut spune niciodată că este ostenit; de ce-ar fi fost? Spre deosebire de Lev, viața îl scutise de trauma

Holocaustului; Joe o luase pe scurtătură, fiind un băiețel fermecător jucând cărți cu mama lui și cu mătușile în Brooklyn, în timp ce Hitler mărșăluia pe un alt continent. Și apoi, în timpul Războiului din Coreea, Joe s-a împușcat accidental în gleznă cu un M-1 în timpul unui simplu antrenament și, înainte de a fi trimis acasă, a petrecut zece zile în îngrijirea duioasă a surorilor medicale, râcâind crusta de pe budinca de tapioca de la infirmerie.

Nu, nu putea să dea vina pe război pentru nefericirea lui, așa că a dat vina pe maică-sa, femeia pe care n-am întâlnit-o niciodată, dar pe care Joe mi-o descrisese în amănunt de-a lungul anilor.

Un lucru pe care-l știu despre Lorna Castleman este că, spre deosebire de cele două surori și mama ei, era grasă. Când ești mic, grăsimea mamei te poate face să te simți în siguranță, poate ești chiar mândru. Roșești până îți ard obrajii de mândrie la ideea că mama ta este cea mai mare pe care o știi; te gândești cu un dezgust arogant la mamele prietenilor tăi, creveții ăia uscați pe care nici nu-i poți îmbrățișa.

Mai târziu, potrivit lui Joe, îți transferi sentimentele spre tată. Tatăl trebuie să fie cât de mare și mândru se poate, un extraordinar lat în umeri care te ia la el la birou, la magazin sau unde și-o petrece el zilele mohorâte de bărbat, ca să te ridice în aer și să le lase pe femeile care lucrează acolo să se foiască în jurul tău, oferindu-ți dropsuri pline de scame, pe care probabil nu le-a vrut nimeni, de pildă cele de *ananas.* Tatăl tău ar trebui să fie stâlpul familiei; poți ignora pata lucioasă și tot mai mare de pe țeasta lui și grohăiturile pe care le scoate când își mănâncă porția zilnică de ficat prăjit. Poate că e tăcut și retras, dar este încă puternic precum o vită de povară și, când jetul de urină atinge vasul toaletei, apa se cutremură, iar sunetul este cel al unui pârâu care își croiește drum, în mod miraculos, pe toate străzile din Brooklyn.

Între timp, te trezești brusc *oripilat* de grasa de maică-ta – femeia aia care poate să-și croiască drum printr-un întreg tort de ciocolată Ebinger’s Blackout în cutia lui verde, cu capac transparent – prin glazura aceea groasă ca un ipsos și interiorul poros, de un negru întunecat – în doar zece minute, *cu ușurință,* fără să simtă vreo rușine. Îți repugnă mama aceea cu care obișnuiai să te plimbi prin împrejurimi; era mereu pudrată și

parfumată, uriașă, dar nobilă: o canapea umblătoare.

O iubiseși la nebunie, ți-ai dorit să te însori cu ea, ai încercat să-ți imaginezi dacă este sau nu posibil, tehnic vorbind, și dacă *era* posibil ca într-o bună zi să-i stai alături și să-i pui un inel pe deget, te întrebai dacă ai putea fi vreodată vrednic de ea. Lorna, mama ta, în rochia ei cu imprimeu înflorat, cumpărată dintr-un magazin din Flatbush denumit Casa de Modă cu reduceri pentru femei corpolente, era totul pentru tine.

Dar acum lucrurile s-au schimbat. Dintr-odată vrei ca maică-ta să fie micuță, făcută numai din iadeș. Subțire, să poarte mărimea 2. Fragilă, dar frumoasă. De ce nu poate și ea să semene mai mult cu mama lui Manny Gumpert, o femeie stilată al cărei trup este la fel de micuț și adunat ca al unui colibri? De ce nu poate, pur și simplu, *să dispară*?

Dar ea nu a dispărut, și asta pentru multă vreme. Ani întregi după ce bietul Martin Castleman a căzut lat în magazinul lui de pantofi, prăbușindu-se ca secerat în scăunelul lui scund de vinilin, cu piciorul unei fete blocat între picioarele lui și cu o cutie de pantofi Oxford în mână, Joe a rămas cu mama lui și cu celelalte femei. A fost prezentă în viața lui până când Joe a devenit adult și s-a căsătorit cu prima soție, Carol, și abia atunci, în timp ce se deplasa spre nunta lui Joe și Carol, Lorna s-a dus și ea. A fost vorba despre un atac de cord venit din senin, exact ca în cazul soțului ei, lăsându-l orfan pe proaspătul căsătorit Joe și totodată perfect conștient de propria defecțiune cardiacă primită moștenire. Joe spunea că moartea maică-sii l-a supărat foarte tare, deși nu a fost la fel de traumatizantă ca a tatălui.

Dar trebuie să recunosc acum că, atunci când mi-a povestit toată istoria asta, am avut un prim gând îngrozitor: *iată un material bun.*

Mi-o imaginam pe această mamă masivă și îmbujorată în mare vervă; mătușile cu rochii dichisite și genți plic, chelnerii defilând cu platouri cu șerbet în culorile curcubeului, servit în cupe de argint, înghețate; ba chiar auzeam acordurile sinuoase ale muzicii klezmer[3], în timp ce Joe dansa cu mireasa lui, Carol.

— Nu prea înțeleg ceva, i-am spus o dată, când abia ne căsătoriserăm. În primul rând, de ce te-ai *însurat* cu Carol?

— Pentru că așa *se face,* mi-a spus el.

Dar adevărul este – sau cel puțin a fost ce a decis Joe mai

[3] Muzică tradițională evreiască cântată mai ales la nunți (N.t.).

târziu – că femeia era nebună. Nebună de legat, cu acte. Poți spune asta în gura mare despre prima nevastă a bărbatului, și ceilalți bărbați din cameră vor încuviința cu multă convingere; ei înțeleg exact despre ce vorbești. Toate nevestele dintâi sunt nebune – sunt violente și își dau ochii peste cap, ceva de genul ăsta. Se zvârcolesc, gem, sar în foc și se chircesc, se descompun în fața ochilor tăi. Probabil că, spunea Joe, prima lui nevastă fusese deja nebună când o întâlnise el într-o cafenea solitară, la două dimineața, una dintre acele *Păsări de noapte* din picturile lui Hopper[4], unde oricine a căzut cu capul pe tejgheaua proaspăt ștearsă arată de parcă ar avea o poveste tragică de spus despre viața sa, dacă faci greșeala să accepți să-l asculți.

Dar Joe încă nu înțelesese asta despre Carol. Se întorsese din bruma de armată făcută, era după rănirea accidentală pe care și-o provocase. Era singur și disponibil, așa că, atunci când a întâlnit-o, în acea noapte, s-a lăsat fermecat de șarmul ciudat al acestei tipe copilăroase, cu părul ei castaniu tăiat de-a lungul frunții într-un breton îngrijit, o femeie care părea că plutește. În mâinile ei de păpușă, Carol ținea o carte groasă: *The Collected Writings of Simone Weil*[5]*.* De fapt, era vorba despre *Écrits* ale lui Simone Weil, în original, în franceză. A fost impresionat pe loc, făcând apel la puținele nimicuri despre Simone Weil pe care le știa – poate un mic fragment apocrif, despre care vreun prieten din facultate îi jurase că este autentic.

— Știai, i-a spus el acestei fete, Carol Welchak, care se nimerise pe un scaun de lângă el, că Simone Weil se temea de fructe?

Ea l-a privit bănuitor.

— Oh, da, *cum să nu.*

— Nu, nu, e adevărat, a insistat Joe. Jur pe cele sfinte. Simone Weil se temea de fructe. Cred că am putea spune că era fructofobă.

Au început amândoi să râdă, iar fata a pescuit o felie de portocală care zăcea neglijată pe marginea farfuriei cu clătite.

— Vino încoace, Simone, *ma chérie,* a spus ea, cu accent

[4] Edward Hopper (1882-1967) pictor american realist, care înfățișează, atât în scenele rurale, cât și în cele urbane, o viziune personală asupra vieții americane moderne (N.t.).

[5] Simone Weil (1909-1943), scriitoare și activistă franceză de origine evreiască, pasionată de ocultism și de filosofie. (N.red.).

franțuzesc. Vino să încerci minunăția asta de portocală!

Joe era fermecat. Ce descoperire! Aparent, lumea era plină de fete ca aceasta, fiecare fierbând în suc propriu, așteptând să fie savurate de bărbații aflați în trecere, care să ridice ușor capacul și să miroasă.

— Și ce faci aici, în miezul nopții? a întrebat el. Alături de Joe, un dulgher își scărpina gâtul eczematos, provocându-i scârbă și determinându-l să încerce să se tragă un pic mai aproape de fată, deși era evident că nu poate, fiindcă scaunul era fixat în podea.

— Scap de colega mea de cameră, a răspuns Carol. Cântă la harpă și exersează toată noaptea. Câteodată mă trezesc cu noaptea în cap și, pentru un minut, mi se pare că am murit și în jurul meu fâlfâie îngerii din aripi, cântându-mi la capătul patului muzica aceea.

— Trebuie să fie încântător, a spus Joe. Te gândești că este raiul și te-au lăsat să intri.

— Crede-mă, a răspuns Carol, am fost de o mie de ori mai încântată când m-au primit la facultate la Sarah Lawrence[6].

— Ah, o fată de la Sarah Lawrence, a spus el plăcut impresionat și a hotărât chiar în momentul acela că ea era genul foarte creativ, cu mâinile îmbibate atât cu vopselurile acrilice de la cursurile de artă, cât și cu ambrozia vreunui ritual din miez de noapte, de la solstițiul de iarnă. Și-a mai imaginat-o și ca pe una dintre acele acrobate sexuale mongoleze despre care citise, răsucindu-se în tumbe înalte în aer care ar arunca-o direct și în mod miraculos exact pe pivotul penisului său: încasat*!*

— Păi, am fost una dintre fetele Sarah Lawrence, a spus ea. Am absolvit deja. Deci, spune-mi, tu cine ești, a marșat Carol, și *ce* faci aici în miezul nopții?

Era limpede că nu înțelesese, încă nu știa că bărbații ca Joe – nerușinații îndrăgostiți de ritmul liber al propriilor voci și de sclipirea unsuroasă a propriilor reflecții în pantofii lustruiți – merg la miezul nopții în cafenele singuratice doar pentru că pot. Iar orașul New York, în acea perioadă din 1953, era un loc spectaculos unde să faci o plimbare la miezul nopții dacă erai un tânăr ambițios și încrezător în puterile lui. Orașul era croit din reclame de neon, din luminile podurilor și din aburii metroului

[6] Sarah Lawrence este o facultate de arte, instituție privată, liberală, din Statele Unite (N.t.).

repezindu-se în rafale înalte, în alb și negru, în timp ce năvăleau pe străzi. Cupluri sărutându-se cu disperare păreau oprite strategic sub fiecare stâlp de iluminat de pe stradă.

— Ce caut aici? a întrebat Joe. Sunt insomniac. Nu pot dormi noaptea, așa că am ieșit la o plimbare. Nu fac decât să mă prefac că tot orașul este apartamentul meu. Baia e într-acolo, a arătat el spre fereastră. Și în direcția aia este dulapul unde îmi țin hainele.

— Și asta trebuie să fie bucătăria, bănuiesc, a replicat Carol. Tocmai ai intrat să-ți iei o cafea.

— Exact, a spus el, zâmbindu-i. Hai să vedem dacă mai e ceva în frigider.

Și-au rotit scaunele înainte și înapoi agitați, într-un soi de dans în doi. Apoi și-au scos carnetul de cecuri și au plătit, apucând fiecare câte un pumn de pernuțe mentolate acoperite cu un praf ca de cretă așezate, din nu se știe ce motiv, într-un coșuleț de paie alături de casa de marcat din fiecare cafenea din lumea asta, de parcă proprietarii de cafenele se adunaseră și conveniseră un asemenea protocol. Apoi Joe i-a ținut ușa lui Carol, ca să iasă, și s-au cufundat amândoi în întuneric. Cu Joe alături de ea, în timp ce amândoi sugeau pernuțele de mentă și își împrospătau gura pentru sărutul care urma să vină, mai devreme sau mai târziu, Carol a început să se bucure de sălbăticia miezului de noapte din oraș, într-un fel în care nu se bucurase niciodată cât fusese singură. Ce fericire să știi că te poți relaxa fără griji, că poți fi parte a ceva enorm și vital. Noaptea era rece și vârfurile clădirilor păreau să se fi ascuțit și mai tare. El o ținea de mâna mică și albă și au făcut un ocol larg pe străzile adormite, pentru că Joe era unul dintre acei bărbați și toată lumea era a lui.

* * *

— Vom ateriza în curând, a spus stewardesa brunetă cerându-și parcă scuze, în timp ce avansa pe culoarul avionului.

Până acum, desigur, în cele două ore cât durase, întreaga experiență a zborului se transformase deja din plăcerea curată a așteptării dintru început în porcăria neliniștită și agitată ce apare când stai prea mult într-un spațiu îngust. Aerul, odată atât de aseptic, era acum cuibul a milioane de pârțuri, chipsuri de porumb și prosopele umede.

Hainele erau șifonate; oamenii aveau întipărite dungi pe

obraz, din felul în care dormiseră striviți în scaun sau pe propriile haine șifonate. Și chiar stewardesa cea brunetă, care mai devreme păruse să fie seducătoare pentru Joe, arăta acum ca o parașută obosită care vrea să anunțe că renunță. Nu mai avea fursecuri de oferit; coșulețul îi era gol. În schimb, se întorsese la locul ei din spatele avionului; am văzut-o cum își leagă centura de siguranță și își pulverizează în gură dintr-un spray pentru împrospătarea respirației.

Eram iarăși pe cont propriu. La câteva rânduri în spatele nostru, separați de perdea, stăteau editoarea lui Joe, Sylvie Blacker, alte două tinere editoare și agentul lui Joe, Irwin Clay. Joe nu avea relații strânse cu niciunul dintre ei. Erau cu toții de dată recentă; Hal, cel care-i fusese editor multă vreme, murise, iar fostul său agent se pensionase, așa că fusese trecut pe mâna altor oameni, dintre care unii își dăduseră deja demisia, iar aceștia de acum nu o făcuseră nu pentru că erau apropiați de Joe, ci pentru că era bine pentru ei să îl însoțească și să-și asume o parte din merite, prin asociere cu el. Prietenii lui Joe și restul familiei noastre rămăseseră acasă; chiar el le spusese că nu era nevoie să ne însoțească în Finlanda, că nu era nimic cu adevărat interesant acolo, că se va întoarce repede și le va povesti și lor, și bineînțeles că fuseseră nevoiți să-l asculte. Avionul a început să coboare printr-o pătură de nori, aducându-ne pe Joe, pe mine și pe toți ceilalți pe pământ, spre un orășel superb și necunoscut din Scandinavia, către sfârșitul toamnei.

— Ești bine? l-am întrebat pe Joe, care se speria întotdeauna în timpul tăcutei dezamăgiri a coborârii, când pare că motoarele vor muri și avionul se va lăsa pe-o parte precum aeronava din placaj a unui copil.

A dat din cap și a spus:

— Da, mulțumesc, Joan. Sunt bine.

Nu-l întrebasem fiindcă îi purtam cu adevărat de grijă; era mai degrabă un reflex marital. Peste tot în lumea asta, soții și soțiile sunt într-o rutină și, cumva, se întreabă fără rost unul pe altul: *ești bine?* Este parte a contractului; este ceea ce trebuie să faci, pentru că asta înseamnă că ești grijuliu, că îi dai atenție celuilalt, când – de fapt – poate că ești profund și constant plictisit. Am văzut că Joe părea chiar calm, deși poate că liniștea asta era un efect secundar al lipsei de somn. Nu-mi aminteam când fusese ultima noapte în care dormise cum se cade. Știam

că a fost dintotdeauna insomniac, dar în fiecare an lipsa aceasta de somn ajungea inevitabil la un fel de criză chiar înainte de momentul în care era anunțat câștigătorul Premiului Helsinki.

Întotdeauna, în fiecare an, auzi povești despre cum vreun câștigător sau altul presupune că apelul este o farsă. Există legende despre scriitori care au fost treziți din somn de țârâitul telefonului; l-au înjurat pe bărbatul cu accent de la celălalt capăt, apostrofându-l: „Știi cât e ceasul?” Abia după aceea, ridicându-se la suprafața conștientului, și-au dat seama despre ce era apelul, că era autentic și asta însemna că viața lor urma să-și schimbe cursul pentru totdeauna.

Nu era premiul Nobel, firește; era câteva trepte mai jos, un copil vitreg sfidător care își construise reputația în timp, prin puterea pură a valorii bănești ce atingea anul acesta echivalentul a 525.000 de dolari. Nu era Nobelul, așa cum Finlanda nu era Suedia. Dar premiul reprezenta totuși o onoare și o emoție extravagante. Te înălța – dacă nu la altitudinea Stockholmului, măcar în parte.

Absolut toți romancierii, poeții, jinduiau cu disperare să-l câștige. Dacă există un premiu, atunci există pe lumea asta cineva, undeva, care îl dorește. Bărbații adulți măsoară casa cu pasul și fac tot felul de scheme cu modalități de a câștiga lucruri, iar copiii mici se hiperventilează în perspectiva unor trofee aurite, puse la bătaie pentru caligrafie, înot sau doar pentru cum au ovaționat. Poate că și alte forme de viață oferă premii și noi habar n-avem: Cea Mai Prezentă Tenie; Cea Mai Săritoare Cioară.

Câțiva dintre prietenii lui Joe vorbeau cu el de luni întregi despre Premiul Helsinki.

— Anul acesta o să-l primești, spunea prietenul lui, Harry Jacklin. Îmbătrânești, Joe. Ar trebui să începi să-ți îndoi manșetele pantalonilor. Nu te vor sări; ar pica de proști.

— Adică *cu* aș pica de prost, a spus Joe.

— Nu, *ei,* a insistat Harry, al cărui singur domeniu era poezia, ceea ce reprezenta o garanție destul de bună că va rămâne complet necunoscut și falit pe vecie. Chiar și așa, era foarte competitiv; o vână rea de ranchiună trecea prin el, așa cum se întâmpla cu toți poeții pe care îi știa Joe. Părea întotdeauna că, pe cât era plăcinta de mică, pe atât de mare era nevoia de a avea mai mult din ea.

— N-o să câștig, îi spunea Joe lui Harry. De trei ani întregi îmi tot zici că o să câștig. Ești ca în *Petrică și lupul.*

— E nevoie de timp, a spus Harry. Acum m-am prins ce strategie au. Vezi tu, ăștia stau acolo la ei, în Helsinki, mănâncă niște pește afumat și așteaptă. Planul lor a fost că, dacă mai ești încă în viață, să ți-l dea ție. Tu ești „corect politic”, iar lucrul ăsta contează cu adevărat în zilele noastre, cel puțin în ceea ce-i privește pe cei din Helsinki. Ai primit acea genă în plus, sensibilitatea pentru femei. Acel refuz de a privi sexul opus ca pe un obiect, nu așa spun despre tine? Că inventezi un personaj feminin și-l pui într-o căsnicie, într-o familie, într-un pat uriaș din suburbii, și cu toate astea nu simți nevoia de a descrie… habar n-am, *părul ei pubian,* în termeni literari: „un nimb de siena arsă” sau ceva de genul ăsta, cum ar face restul găștii.

— Eu n-am nicio „gașcă”, a spus Joe.

— Înțelegi tu ce zic, a dat Harry înainte. Amesteci *feminismul* ăsta în toate cele, dacă așa vrei să-i zici – chiar dacă mă face mereu să mă gândesc la lesbiene cu drujbe. Ești un original, Joe! Un scriitor genial care nu-i chiar cu totul o sculă. Tu, tu ești jumate sculă, jumate păsărică.

— Ha! a spus Joe. Este atât de amabil din partea ta să spui asta. Și deopotrivă liric.

Dar ceilalți prieteni au fost de acord cu logica poetului, subliniind că anul acesta nu erau în lume atât de mulți concurenți evidenți pentru Premiul Helsinki. În America fusese un an al deceselor literare, unul după altul, bărbați pe care Joe îi știa încă din anii 1950, când obișnuiau să se întâlnească uneori la adunări socialiste. Zece ani mai târziu, câștigaseră un maraton de lecturi timp de o noapte întreagă, al căror scop era să protesteze față de războiul din Vietnam și să stoarcă toată energia din auditoriu. Și apoi s-au strâns iar la începutul anilor 1980, după ce fuseseră cu toții de acord, ca oile, să pozeze pentru reclame pentru un ceas de mână înspăimântător de scump fabricat de o companie nemțească veche și elegantă, cu o dezgustătoare istorie nazistă. Și apoi, în fine, au început să se reunească pentru funeraliile unuia sau altuia. Joe a observat, la slujba făcută dramaturgului Don Lofting, că fiecare dintre scriitorii ăștia încă mai purta ceasul nemțesc pe care îl primiseră atunci.

Harry Jacklin avea dreptate când spunea că nu mai

rămăseseră decât câțiva dintre colegii de generație ai lui Joe care să merite premiul, câțiva scriitori ale căror opere erau precum niște mușchi sculptați în piatră. Momentul Helsinki al lui Lev Bresner fusese în urmă cu șapte ani – nu reprezentase nicio surpriză, era așteptat de multă vreme –, dar chiar și așa, vestea îl pusese pe Joe la pat, într-o cameră întunecată, timp de mai multe zile, perioadă în care supraviețuise mai ales cu somnifere și cu scotch. Apoi, trei ani mai târziu, Lev câștigase în mod miraculos premiul Nobel, iar din ziua aceea Joe abia dacă mai suportase să vorbească despre asta.

Premiul Nobel era mult prea departe de Joe; știam amândoi lucrul acesta și cumva îl acceptaserăm. Deși era popular în Europa, lucrările lui nu traversaseră lumea în felul important în care ar fi trebuit s-o facă. Era un american introspectiv și întotdeauna își lua propriul puls în pagină. Așa cum spusese Harry, era „corect politic” și totuși, într-un anume fel, nu era politic deloc. Chiar și Premiul Helsinki era o realizare. Și totuși criticii admiraseră mereu viziunea lui Joe asupra căsniciei americane contemporane, care părea să sondeze sensibilitatea feminină la fel de profund ca pe aceea a bărbatului, dar, în mod uluitor, fără venin și fără vinovății. Și, destul de devreme în cariera lui, romanele făcuseră saltul spre Europa, unde era considerat mai important chiar decât în State. Opera lui Joe se trăgea din școala „maritală” veche, postbelică – soți și soții eșuați în apartamente minuscule sau în clădiri coloniale ca niște cutii, prin care bate vântul, de pe străzi suburbane cu nume precum Bethany Court sau Yellow Swallow Drive. Bărbații erau profunzi, dar acri, femeile, triste și frumoase, copiii, alienați. Familiile se destrămau pline de facțiuni, erau foarte americane. Joe își indusese propria viață, folosind detalii din copilărie și din prima tinerețe, iar apoi din cele două căsătorii ale sale.

Romanele lui erau traduse în zeci de limbi și raftul din biroul lui era burdușit cu exemplare din aceste traduceri. Se afla acolo și primul său roman, *Nuca*, volumul acela subțire din vremuri mult mai inocente, despre dragostea dintre un profesor căsătorit și cea mai bună studentă a lui, ceea ce făcea ca profesorul să-și abandoneze în grabă soția și copilul, să zboare la New York împreună cu studenta și în cele din urmă cei doi să se căsătorească. Cartea era pur autobiografică – povestea noastră și a primei soții a lui Joe, Carol.

Alături, pe raft, erau versiunile apărute în străinătate ale romanului *Nuca,* intitulate fie *La Noix,* fie *Die Walnuß, La Noce, La Nuez* și *Valnot.* Și apoi venea la rând premiul Pulitzer – cartea câștigătoare fiind *Ore suplimentare,* denumită și *Heures Supplémentaires, Überstunden, Horas Adicionales* și *Overtid.* Premiul Pulitzer fusese compensator, mai curând o duș că de îmbărbătare, dar fusese acordat acum atât de mulți ani, încât chiar și acea doză de mulțumire era dată deja uitării.

În fotografia de autor de pe spatele *Orelor suplimentare,* Joe încă mai avea pe cap acele șuvițe dese de păr negru atârnând neglijent, pe care, spre surpriza mea, încă le regret. De multă vreme se subțiaseră și încărunțiseră, dar pe atunci obișnuiau să-i atârne pe față, iar eu i le dădeam la o parte ca să-i pot vedea ochii. Era atrăgător și zvelt, ca un ogar tânăr, cu abdomenul tare și scobit. Erecțiile lui erau nesfârșite, menținute tari de mâna invizibilă a vreunei femei (nu neapărat a mea), o muză care îi șoptea excitată în ureche: *„Ești minunat*". Se scurseseră decenii de la acel Pulitzer, dar mai fuseseră și alte premii americane ce îl purtaseră pe Joe pe la dejunuri cu friptură din piept de pui, organizate prin banale săli de bal din hotelurile newyorkeze, pentru a-și ridica prada și a-și livra discursul, în timp ce eu îl priveam tăcută alături de celelalte neveste și de vreun soț rătăcit pe acolo. Dar acum venise timpul pentru un alt premiu, unul mare. Avea nevoie de combustibilul pe care i-l putea furniza acesta, de plăcerea somptuoasă, consistentă și de delirul aferent.

Cu o noapte înainte de a primi apelul din Helsinki, *dacă* acesta avea să vină, m-am dus la culcare devreme. Bineînțeles că Joe încă bântuia prin casă. Este o locuință veche, din 1790, cu pereții albi și bine întreținută, înălțându-se în spatele unui zid scund de piatră plin cu smocuri de mușchi. Pentru un insomniac, are destule camere prin care să colinde. Îmi dădeam seama că, dacă aș fi fost o persoană mai bună, aș fi stat trează alături de el, cum o făceam în fiecare an. Dar eram obosită și tânjeam după somn în felul în care, altă dată, tânjeam după strânsoarea trupurilor noastre. Și în plus nu mai voiam să trec iar prin asta. Îl auzeam cum scormonește frenetic pe la parter, ca un hamster, deschizând sertarele din bucătărie și scoțând lucruri de acolo, lovindu-le unele de altele cu un zgomot de lingură izbită de răzătoarea pentru brânză, în încercarea evidentă, jalnică, de a

mă trezi.

Știam cum procedează; știam totul despre el, așa cum știu nevestele. Îi știam chiar și interiorul, fusesem în biroul doctorului Ruffner în ziua în care fotografiase colonul lui Joe. Am stat pe scaun și am văzut călătoria beculețului prin cea mai intimă țeavă din corpul omului, iar după treaba asta chiar ne-am legat pe viață, cu adevărat. Când vezi la joacă sau la treabă colonul soțului tău, când vezi retragerea timidă, ca o stea care explodează, a sfincterului său, valul de bariu prin acel furtun uman nesfârșit, atunci știi că el este cu adevărat al tău și tu ești el.

Apoi, niște ani mai târziu, în compania micului și elegantului cardiolog brahman, doctorul Vikram, am avut șansa de a vedea sonogramele inimii lui Joe, acel pumn defect, excedat, cu valva mitrală închizându-se dezordonat, aproape ca într-o beție.

Și îl știam bine și în seara aceea, aproape că puteam vedea felul în care mintea lui croiește idei, bănuieli.

— De data asta chiar s-ar putea să câștig, îmi spusese Joe la cină.

Îmi amintesc că am mâncat pui Cornish, o grămăjoară de oscioare adunate apoi pe farfurie.

— Așa crede și Harry. Și Louise.

— Oh, așa cred ei mereu, i-am răspuns.

— Joan, tu nu crezi nici măcar că *ar fi* posibil? m-a întrebat.

— Habar n-am.

— Dă-mi un procent, a spus el.

— Vrei să-ți dau eu un procent al șanselor tale de a câștiga Premiul Helsinki?

Joe a dat din cap. Pe masă se afla un vas cu lapte și în momentul acela mi-am coborât ochii asupra lui și am spus.

— Doi la sută.

— Crezi că am *doi la sută* șanse să câștig? m-a întrebat el, posomorât.

— Da.

— Oh, băga-mi-aș mi-a replicat, iar eu am ridicat din umeri și i-am spus că îmi pare rău și că mă duc să mă culc.

Așa că iată-mă întinsă în pat, știind ce putere extraordinară am în acest moment al refuzului de a-l ajuta, știind că-i datorez să mă duc la el, să-i țin companie cât timp stă treaz. În schimb, eu stau aici, fără să dorm, și a trecut multă vreme până când, în

final, i-am auzit pașii pe scările vechi și înguste. Dacă eu nu mă dusesem la el, venise el la mine. Soțiile trebuie să fie surse de confort, pe care să-l împrăștie așa cum se aruncă orezul la nuntă. Făceam foarte bine lucrul acesta pentru el și pentru toți cei trei copii ai noștri și de cele mai multe ori îmi plăcea. Stăteam mereu trează alături de Joe când agoniza și alături de copii, în timpul coșmarurilor de tot felul, și chiar pe parcursul incursiunii cu mescalină de care a avut parte o dată fiica noastră, Alice, când toate animalele împăiate din copilăria ei prinseseră viață și se năpustiseră să o bântuie. În noaptea aceea fusese atât de înspăimântată, încât se agăța de mine ca un marsupial sau ca un copil mult mai mic decât era ea de fapt, strigând:

— Mami, mami, ajută-mă, *te rog,* ajută-mă!

Plânsul ei era tânguitor și greu de suportat, dar, ca orice mamă, am ținut-o strâns în brațe, cu inima bătând și chipul încremenit, murmurându-i la nesfârșit, toate aleanurile acelea materne șoptite, până când, într-un final, s-a întors de unde era și a reușit să adoarmă.

Și am făcut același lucru iar și iar în timpul izbucnirilor explozive ale fiului nostru David, petrecute periodic. La școală ni se spusese că era sclipitor, dar avea tulburări emoționale pe care și le descărca asupra celorlalți copii. La 20 și apoi la 30 de ani, a venit rândul încăierărilor de prin baruri și al bătăilor în stradă, iar o dată și-a lovit în mod repetat, cu o bucată mare de pâine, prietena care se recupera după consumul de heroină. Asta este durerea noastră: David e un slăbănog deșirat, ajuns acum aproape de 40 de ani, când indiferent, când furios, un arătos procesor de cuvinte în tura de noapte dintr-o firmă newyorkeză de avocatură, un bărbat care nu are nicio altă ambiție, nicio speranță la fericire sau la glorie. Dar este unul dintre copiii *mei*; Joe și cu mine l-am făcut. Și astfel, în momentele de pocăință, a venit la mine, eu i-am negat toate plângerile despre lipsa lui de valoare, pe care nu le-am contrazis cu dovezi de calibru, ci doar cu tăcerea mea, cu prezența mea în cămașă de noapte și cu toată compasiunea pe care o simțeam imediat în fața suferinței unuia dintre copiii mei.

Am fost mereu disponibilă, atât pentru David, cât și pentru surorile lui, și am făcut bine lucrul acesta. Le-am vorbit cu blândețe, iar când situația a cerut-o, i-am mângâiat pe păr și le-

am adus apă în toiul nopții.

Acum, noaptea târziu, bântuind prin casă într-o așteptare plină de teamă, Joe voia să-l mângâi și pe *el* pe cap, să-i dau la o parte din ochi șuvițele de păr, așa cum obișnuiam. A ajuns la etaj și a intrat în dormitor; s-a întins în pat și a pus un braț în jurul meu, deși mă prefăceam că dorm. Îmi dădeam seama, instinctiv, că nu voia cu adevărat ca această atingere să se transforme în sex, dar rămăsese fără soluții. Înainte, sexul era o idee bună, ne plăcea amândurora la fel de mult, hainele de pe patul cuiva împrăștiate pe podea, o gură pe un sân, o gură pe un penis. Câteodată, după aceea, dezbăteam caraghioslâcul acestor imagini obiectivate pornografic, calitatea lor primitivă, felul în care ne uniformizau, stârceau și turteau întreaga noastră specie într-o plăcintă de dorințe, fluide și debușee pentru aceleași impulsuri. *Impulsuri.* Le aveam amândoi, Joe și cu mine, și de obicei nu eram jenați de ele, deși odată, demult, el îmi spusese „Joan, ai putea să omori un crocodil între coapsele alea”, așa de tare îl strângeam, și mă simțisem jenată să aud asta. Femeile nu vor să le fie arătată puterea de oțel a propriilor dorințe sexuale; se presupune că acestea ar trebui să treacă neobservate, la fel cum se evaporă gazul. Multă vreme am fost la fel de puternică sexual ca el și apoi, dintr-odată, undeva după 40 de ani, mi-am dat seama că *nu mai* sunt, că dorința dispăruse, pur și simplu, luând cu ea fericirea mea, plăcerea mea, sensul meu de a fi cealaltă jumătate a lui Joe Castleman.

Dar în această noapte de așteptare, deși abia dacă ne mai atinseserăm de atâta vreme – să se fi făcut un an? – Joe părea să fi găsit brusc în el un rest ascuns de poftă și nostalgie, așa că și-a strecurat o mână peste sânul meu și am simțit cum sfârcul se adună într-un nod ascultător.

— Nu face asta, am spus, fără să mă mai prefac că dorm.

— Ce să nu fac?

Știa foarte bine ce.

— Să mă folosești pentru că nu poți dormi, i-am răspuns.

— Nu te *folosesc,* Joan, a spus el, dar și-a retras mâna. Ești așa de iritabilă. Nu voiam decât să te ating.

— Vrei să-ți găsești o treabă de făcut, am replicat, ridicându-mă în capul oaselor. Ești de-a dreptul înnebunit și îți vine să te urci pe pereți.

— În regulă, bine, poate sunt, dar nu înțeleg de ce nu ești și

tu, a spus el. Asta este una dintre nopțile acelea în care aflăm dacă lumea m-a uitat.

— Știi bine că nu te-a uitat. Sunt atâtea lucruri care ți-o dovedesc; de câte altele mai ai nevoie? Ai toată lumea la picioare, Joe. Ești acolo, în vârf. Contezi încă.

El a dat din cap.

— Nee, a spus. Nu simt deloc așa.

L-am privit, realizând că eram încă în stare să storc din mine ceva tandrețe pentru el. Iar acum era unul dintre aceste momente, o mostră autentică ruptă din mine în creierii nopții. Puteam să fiu furioasă pe el, puteam să-l disprețuiesc și să mă gândesc la tot feluri de modalități psihologice ocolite prin care să-l pedepsesc, puteam merge devreme la culcare, lăsându-l să bântuie abandonat prin casa noastră bătrână și veche, dar, în ciuda celor mai bune instincte ale mele, iată-mă.

— Știi că ești absolut jalnic? i-am spus.

— Am încredere că folosești cuvântul „jalnic” în cel mai bun sens al lui de pe pământul ăsta, a replicat Joe, cu un zâmbet subțire.

— Oh, da, l-am asigurat. Categoric.

Și-a lăsat capul pe umărul meu și am rămas așa cât mai rămăsese din noaptea aceea. Dacă soarele avea să răsară dimineața și încă stăteam întinși așa, însemna că telefonul a rămas tăcut și el ar fi știut că a mai trecut un an și nu a câștigat Premiul Helsinki, și cel mai probabil nici nu-l va câștiga vreodată. Dar, cu toate astea, cumva, totul ar fi fost în continuare în regulă, pentru că avea o soție, adică ceva de care are nevoie toată lumea.

Joe îmi spusese cândva că îi pare un pic rău de femei, care primesc doar soți. Soții încearcă să ajute oferind răspunsuri, fiind logici, aplicând cu încăpățânare forța, de parcă ar fi pistoale de lipit. Sau nu încearcă deloc să ajute, pentru că sunt într-o cu totul altă parte, pășind prin lume de unii singuri. Dar soțiile, oh, soțiile, când nu sunt amărâte sau melancolice sau când nu numără mărgelele de pe abacul dezamăgirii lor, soțiile pot avea grijă de tine cu o ușurință delicată și lipsită de orice efort.

La 05:20 căzusem într-un somn foarte adânc, punctat ici și colo cu obișnuitul bagaj asortat de sforăituri și oftaturi din cele pe care încep să le scoată cei mai mulți de vârsta mea. Dar Joe

era treaz, întins lângă mine, când a sunat telefonul.

∴

Mai târziu, povestind prietenilor această istorie, a revizuit evenimentele nopții, punându-se pe sine în rolul adormitului inocent trezit din somn de țârâitul telefonului. În această versiune idealizată, telefonul a sunat, iar el s-a ridicat în capul oaselor, dezorientat („Ce...? Ce...?”), a întins mâna și a apucat telefonul, dărâmând un pahar cu apă. Când, în fine, a reușit să vorbească în receptor, vocea îi era înfundată, gâjâită. Iar eu, lângă el, se presupune că am suspinat și l-am îmbrățișat când am auzit vestea („Oh, Joe, ai muncit atât de mult pentru asta...”), și apoi am început amândoi să plângem.

Trebuia s-o povestească astfel, altminteri ar fi părut că și-a dorit prea mult, asemeni cuiva care avea convingerea că acel apel din Finlanda chiar *va veni* de această dată.

Adevărul era că Joe a apucat telefonul răsucindu-se dintr-o singură mișcare și nu a răsturnat nimic. Vocea îi era puternică și limpede când a spus „alo”. Conexiunea era contaminată de un pârâit, iar calitatea slabă sugera că ambele voci se aflau într-un tunel al întârzierii în timp.

S-a auzit vorbind un bărbat de pe alte meleaguri, pe un ton deopotrivă blând și ferm. A cerut cu domnul Castleman, „Domnul *Yoseph* Castleman”, după cum a specificat, apoi i-a dat vestea. Joe a înghițit, și-a simțit pieptul umflându-se de mândrie dureroasă ce părea o rudă îngrijorătoare, îndepărtată, a atacului de cord; s-a apăsat cu palma pe inimă, liniștind-o.

— Se poate ca soția mea, Joan, să participe la conversație? l-a întrebat Joe pe Teuvo Halonen, președintele în exercițiu al Academiei Finlandeze de Litere. Cred că ar trebui să audă și ea.

— Sigur că da, a răspuns finlandezul.

Deja mă ridicasem în fund în pat și mă holbam la Joe cu ochii mari, cu inima luând-o razna și cu toate reacțiile chimice stârnite pe toate căile posibile; am luat-o la sănătoasa pe coridor, în cămașă de noapte, ca să ridic telefonul din camera Susannei.

— Alo, am rostit în receptorul roz, de prințesă, al fiicei mele. Sunt Joan Castleman.

Stăteam la ea pe pat, sub raftul cu cărți, pe care erau așezate vechile, inocentele seturi cu Nancy Drews și Trixie Beldens.

— Alo, *Yoan* – adică doamnă Castleman. Am auzit că vreți să

participați și dumneavoastră la conversație, a spus domnul Halonen. Ei bine, soțul dumneavoastră reprezintă alegerea noastră pentru premiul din anul acesta.

Am suspinat.

— Uau! am spus. Oh! Oh, Dumnezeule!

— Este un scriitor minunat, a continuat calm Halonen, care merită această distincție. Suntem onorați că am avut ocazia de a-l alege, întrucât considerăm opera lui, de-a lungul timpului, incredibil de frumoasă și importantă. Cariera sa are o mare anvergură; statura sa artistică a crescut și a fost o plăcere să vedem acest lucru. Scrierile sale sunt tot mai mature. Trebuie să vă spun că favorita mea este *Pantomima,* pentru că personajele Louis și Margaret Strickler îmi amintesc în atât de multe feluri de mine și de soția mea, Pippa. Atât de vulnerabili! Atât de umani! Ar trebui să știți, a continuat el, că în cursul zilei de azi, doamnă Castleman, va trebui să rezistați asalturilor presei.

— Nu sunt star de cinema, domnule Halonen, a spus Joe, de la celălalt receptor. Sunt scriitor de ficțiune, iar asta nu prea mai înseamnă foarte mult în Statele Unite. Oamenii au lucruri mult mai importante pentru care să-și facă griji.

— Dar Premiul Helsinki este important, a spus Halonen. Desigur, știm că nu este Nobel, a adăugat el, neapărat cu un râs conștient de sine și revelator, dar se entuziasmează cu toții, în continuare. Veți vedea.

A continuat cu explicarea unor detalii, inclusiv uluitorul premiu în bani și vizita la Helsinki pe care urma s-o facă Joe.

— Bineînțeles, vă așteptăm și pe dumneavoastră, doamnă Castleman, a adăugat el repede.

Săptămâna aceasta urma să aibă loc interviul oficial acasă, iar săptămâna viitoare venea un fotograf ca să facă o ședință formală cu Joe, în pregătirea călătoriei noastre în Finlanda.

— Dar îmi dau seama că v-am trezit, a continuat Halonen și ar trebui să vă las acum să vă întoarceți la somn. Subsecretarul de la biroul nostru vă va contacta mai târziu, în cursul zilei de azi.

Trebuie să fi știut și el, firește, că nimeni nu se duce vreodată la culcare după primirea acestui apel telefonic.

Ne-am luat rămas-bun ca niște prieteni vechi și, după ce am închis cu toții, am fugit înapoi în dormitorul nostru, aruncându-mă lângă Joe, în pat.

— Oh, Dumnezeule, s-a întâmplat, am spus. Ai avut dreptate.

Ai avut *dreptate.* Simt că leșin, îmi vine să vomit.

— Nu știam că o să am dreptate, s-a aplecat Joe deasupra mea. Este începutul unei noi etape, Joan.

— Da, etapa insuportabilă, am spus.

Era tăcut, m-a ignorat.

— Oare ce ar trebui să fac? m-a întrebat după o clipă.

— Cum adică ce-ar trebui să faci?

— Adică ce-ar trebui *să fac,* a repetat el copilărește.

— Sună-l pe Lev, i-am zis. O să-ți spună ce a făcut el. O să-ți dea el ponturi despre toate. Despre cum a mers pe drumul ăsta pas cu pas, cum s-a descurcat. Dar, în fond, cred că trebuie să faci ce faci mereu. Același lucru, dar la scară mai mare.

— Mulțumesc, Joan, mi-a spus el încetișor.

— Nu, nu spune asta. Nu începe. Nu cred că pot s-o duc.

— Dar trebuie să spun ceva, a replicat el.

— Nu-i nimic de spus, i-am zis. Și, te rog, indiferent de ce se va întâmpla, să nu-ți treacă prin cap să-mi mulțumești când o să te ridici în picioare în sala aia uriașă sau ce-o fi acolo, în Helsinki.

— Dar *trebuie* s-o fac. Așa face toată lumea.

— Nu vreau să fiu soția care a suferit îndelung, i-am retezat-o tăios. Poți să înțelegi treaba asta, nu? Hai, Joe, gândește-te cum te-ai simți *tu.*

— Putem să ne facem griji mai târziu în legătură cu asta? a întrebat el.

— Mda, i-am răspuns. Cred că putem.

M-a sărutat tare pe gură; aveam amândoi gustul de acreală de după somn. Apoi a făcut cel mai straniu lucru din lume: s-a ridicat încet în picioare, în pat, aplecându-se nesigur spre podea, privindu-mă de sus, din acest nou unghi. Camera era înclinată, dar tot banală. Joe Castleman știa că este special, dar nu atât de special încât să poată evita lucrurile din viața de zi cu zi. Îl înconjurau, așa cum o făcuseră dintotdeauna. Și totuși, știa bine, putea să le dea mai puțină atenție; putea să-și permită să existe într-o altă lume, o dimensiune paralelă unde marii câștigători de premii zac pe fotolii la soare, mâncând smochine și gândindu-se la nimic altceva decât ei înșiși. Trebuia să se lupte cu această tentație, să aibă grijă să nu se înmoaie. Trebuia să publice în continuare, să-și mențină creația puternică și constantă.

— Ce naiba faci acolo, în picioare? l-am întrebat uitându-mă în sus.

— Vreau să sar, a spus el. Așa cum fac copiii.

M-am gândit la David, Susannah și Alice, și la felul în care trupușoarele lor pluteau în aer, cu pijamalele fluturând, cu țipete de plăcere însoțind fiecare săritură. De ce le place copiilor să sară? Ce *plăcere* găsesc, de fapt, în acel copilăresc sus-jos? Patul, leagănul de la locul de joacă, balansoarul, în opoziție cu acel afară-înăuntru executat orbește la maturitate?

— Haide, m-a chemat el. Sari și tu cu mine.

— De bucurie? l-am întrebat fără urmă de zâmbet.

— Poate, a spus Joe, deși trebuie să fi știut că în acest dormitor numai bucurie nu era acum, la răsărit, cu soarele bătând discret în ferestre, luminându-ne fețele, arătând asemănările pe care le aduce vârsta între femei și bărbați, uniformizarea și alcătuirea androgină.

Dar aici *era* cu totul altceva, ceva oarecum entuziast, poate că un pic prea entuziast, prea stimulativ, așa încât atenua senzațiile, reducând posibilitatea de a te bucura până când nu mai rămânea nimic.

— Sari cu mine, a spus el din nou.

— Nu. Nu vreau.

— Oh, haide, Joanie.

Nu-mi mai spusese așa de foarte mult timp și înțelegea că acest cântec de sirenă o să aibă efect. Chiar a avut. Parcă special să-mi facă în ciudă, a trezit ceva în mine. Eram o idioată de care se folosea iar și iar, nu-i așa? Ca să-l sărbătorească, să-i înalțe ode, dar nu găseam în mine resurse ca să fiu altfel. Mi-a luat o clipă, dar în cele din urmă am reușit să ajung într-o poziție destul de nesigură în picioare, în pat.

— Este foarte ciudat, l-am avertizat.

Stăteam fată în față, clătinându-ne ușor. În mod sigur nu simțeam acea libertate pe care o experimentaseră cândva copiii noștri, simplitatea trupurilor populând un spațiu nedefinit, și mi-am încrucișat mâinile la piept, reflex, ca să nu-mi sară sânii din cămașa de noapte și să-mi vină peste bărbie. Am încercat salteaua, ca să mă obișnuiesc cu felul în care se simte, cu posibilitățile de trambulină pe care le oferea. În ciuda a orice, *exista* totuși o plăcere în treaba asta, indiferent de cât de conștientizată era; când am început să sărim, aerul a fremătat

ușor.

Curând, telefonul va începe să sune încontinuu, și va fi vorba numai și numai despre el. Așa încât, care era noutatea? Eram deja obișnuită cu asta; Joe era faimos de multă vreme și există o anumită uniformitate a faimei, indiferent de nivelul ei calitativ, fie că este vorba despre cea de la TV, cu dinți de fiară, albiți cu laser, fie despre cea de tip politic, cu păr tapat și butoni, fie cea de tip Joe: un pulover ponosit și veșnicul pahar strâns în mâna grăsună.

În curând se vor porni interviurile și felicitările. În curând, pentru mine va fi prea greu de îndurat – pe măsură ce treceau zilele, am început să-mi dau seama de asta. Nu puteam gestiona corect acest lucru; mă voi otrăvi cu cel mai rău soi de invidie. Mă va lăsa cu totul într-o stare de nevastă neconsolată. În curând, el se va desfăta și se va făli cu triumful lui despre care va vorbi non stop, umflându-se plin de extaz și importanță de sine. În curând va deveni de netolerat. Și, totodată, în curând ne vom afla în avion – în acest avion, de acum – coborând încet printre nori într-un neverosimil buzunar al Scandinaviei și spre finalul a tot ceea ce fusese între noi. Dar pentru o clipă, în pat, Joe și cu mine fuseserăm bine, în întregime aceiași noi înșine dintr-o maturitate târzie, în pijamale mototolite, ridicându-ne scurt deasupra pământului, înainte de a cădea înapoi, în cele din urmă.

Capitolul Doi

Mă ucide să recunosc, dar când ne-am întâlnit eram studenta lui.

Ne aflam în 1956 și formam un cuplu tipic. Joe, nestăvilit, concentrat și sociabil, eu – un peruș fâlfâind din aripi, dându-i târcoale iar și iar. Chiar și hainele noastre erau jenante, cel puțin din punctul de vedere olimpian oferit de timp: coatele căptușite cu petice din velur care încercau să transforme un evreu din Brooklyn în Mr. Chips, și fustele mele lungi de tartan, pantofii cu toc jos pe care îi purtam pentru că el era scund, iar eu înaltă și ultimul lucru pe care îl voiam era să se sperie și să fugă.

Nu era însă niciun pericol în sensul ăsta; nu era speriat de mine, ci extraordinar de încrezător și dedicat. Mă urmărea și eu îi răspundeam, așa cum făceau și alți studenți și profesori din toată țara, angajându-se în mici împerecheri sulfuroase, plăcute, enervante și în mare măsură dezechilibrate. Mă simțeam onorată că mă alesese și deopotrivă ușurată că mă ridicase din stupoarea prelungită care păruse să fi infectat în 1956 întregul colectiv de studenți din Smith College. Nu era numai greșeala noastră. Deși multe dintre fetele de la mine din cămin clănțăneau ca niște castaniete despre cum se vor mărita imediat după facultate și cum vor cumpăra case prin locuri precum Old Lyme, Connecticut (Chancey Foster se decisese deja ce vrea: o casă lăbărțată în stil Tudor, cu un helești plin cu peștișori aurii, cu toate că nu-și alesese încă un soț), nu erau toate naive, sărace cu duhul sau inconștiente. În cămin exista și un nucleu dur de fete impetuoase, preocupate de politică, însă cu toate că le plăceam și mă simțeam entuziasmată când se încingeau în discuții la cină, nu eram una dintre ele. Chiar dacă se potriveau cu propriile mele opinii și constatări, eu eram prea moale în susținerea punctului meu de vedere, prea blândă. Eram studentă la Engleză, ca specializare principală, și arătam un oarecare interes pentru doctrina socialistă, deși, într-un campus plin de viță-de-vie, leagăne de verandă și chifle proaspete, acest interes era aproape imposibil de susținut, fiindcă totul era învăluit aici într-o lumină aurie, feminină.

Niciuna dintre noi nu era în *miezul* a ceva: în 1956 înțelegeam că eram ținute separat de lumea care conta, de lumea bărbaților odioși și căpoși din subcomitetele din Senat, cu microfoanele lor mari și părul lor lins, dat pe spate, lumea bărbaților din camerele de hotel, cu nevoile lor presante. Eram păstrate pentru alte scopuri, suspendate de bunăvoie patru ani precum niște specimene în gelatină.

Când Joe a sosit, în toamna aceea, la Smith, a rămas uimit de numărul mare de femele, ceva ce nu mai experimentase de când trăise printre femei, în Brooklyn. Acum, desigur, era diferit: acestea erau tinere și abia ieșite de la duș, erau proaspete, dornice și foarte receptive. Acesta era echivalentul femeiesc al unei închisori pline cu bărbați, în care toți *știu* când pe porțile pușcăriei a intrat o femeie. Femeia putea fi simțită aproape fizic, putea fi detectată printr-un fel de radar de copoi; când străbătea închisoarea, întreaga populație tremura ca unul. Ceea ce s-a *întâmplat* și când Joe a pășit în sala de clasă din Seelye Hall, cu o întârziere de 17 minute, în prima zi de curs din septembrie.

Avea fete în fața ochilor oriunde s-ar fi uitat, desigur; ar fi putut smulge cu ușurință pe altcineva dintr-o existență ce se derula între predat lucrări, hochei de câmp și petreceri combinatoare de sâmbătă seara, dar el mă smulsese pe mine, iar eu m-am lăsat – *harști* – fără să opun deloc rezistență. Celelalte fete erau omniprezente, gălăgioase, la fel de eligibile, deși erau, totodată, și mai răbdătoare, savurând clipa în orice făceau. În căminul unde stăteam se mai deschidea câte o ușă la baie, dezvăluind o fată care-și urcase piciorul gol în chiuvetă, în timp ce lama se plimba lenește pe un câmp de spumă. Fetele astea traversau în grupuri campusul de la Smith, de parcă pur și simplu ar fi fost date peste cap dacă erau obligate să stea singure. Aerul era congestionat de aromele a trei parfumuri dominante, care se amestecau ca dârele clare de polen, dând impresia că locul era un soi de bar de nectaruri.

Bărbații la care aveam acces de obicei nu erau deloc bărbați, de fapt; pricepeam că nu erau decât o versiune pentru repetiții, o specie mai simplă, mai puțin pretențioasă decât cea cu care aveam să ne confruntăm, în cele din urmă. Chiar și aceștia erau ascunși departe, în propriile campusuri zăvorâte, până în weekenduri, când dădeau brusc iama în oraș, cu fețele lor de bebeluș și gâturile acelea subțiri, sărind din mașini ca soldații în

permisie, urmărind dâra șerpuită de polen și târându-le pe unele dintre noi prin baruri, la dans sau în pat.

La 19 ani nu voiam să am de-a face cu băieții ăștia, un fel de bărbați încă ilegitimi. După câteva seri petrecute în compania lor, sorbind din băuturi tropicale înspumate, adăpostite de umbreluțe, mâncând fripturi și cartofi copți în folie și purtând conversații plicticoase despre planurile de după facultate, despre Army-McCarthy[7] sau despre cum judecătorul Kaufman fusese prea dur cu acei sărmani Rosenbergs[8] cu fețe pământii (*nu, în niciun caz,* spunea de obicei băiatul care mă curta, izbind hotărât cu pumnul în masă, cu acea hotărâre răutăcioasă și jalnică împrumutată probabil de la taică-su), după câteva astfel de seri am decis: *destul.*

Adio băuturi. Adio perle la gât și cardigane pufoase, adio guri rotunjite în oglindă ca să-mi aplic pe buze rujul Gust de Xanadu, adio întâlnire în salonul căminului meu cu vreun băiat nătâng, cu mărul lui Adam supradimensionat. Adio înghesuieli, adio sâni scoși iar și iar din cupele sutienului, în întunericul din mașina aceluiași băiat, adio senzația pe care o lasă pe sânii aceștia fața lui umedă, pofticioasă, ca a unui câine. Fiindcă știam că, dacă aș fi mers înainte cu toate aceste lucruri, m-aș fi făcut tot mai mică și mai inconsistentă, n-aș mai fi interesat cu adevărat pe nimeni, bărbat sau femeie, și când, în sfârșit, aș fi avut acces la lume, ea nu m-ar mai fi vrut. Mereu mi-a fost teamă să nu ajung mică și banală.

— Cum adică să trăiesc doar viața asta? obișnuiam s-o întreb neîncrezătoare pe mama, pe când aveam doar 12 ani și mă așezam, după școală, la masa de bucătărie din apartamentul nostru din New York, ca să mănânc un covrig de foitaj. Mestecam delicat spiralele de aluat prăjit și încercam să mă uit pe fereastra celorlalte apartamente de peste cele două benzi ale Park Avenue.

Mama, o femeie ascuțită, plină de griji, a cărei viață fusese dedicată serviciului în comitete de organizare a serilor dansante pentru cauze caritabile, la Pierre și la Waldorf, nu prea înțelegea despre ce vorbesc și bruștele mele accese de existențialism

[7] Audierile din cazul Army-McCarthy (aprilie-iunie 1954) pentru investigarea conflictului dintre Armata Statelor Unite și senatorul Joseph McCarthy (N.t.).

[8] Ethel și Julius Rosenberg au fost condamnați la moarte sub acuzația de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice, îndeosebi pentru furnizarea datelor secrete privind bomba atomică. Procesul Rosenberg a avut răsunet mare în anii 1950 (N.t.).

incipient o speriau de-a dreptul.

— Joan, de ce spui asemenea lucruri? obișnuia ea să spună înainte de-a o șterge în altă cameră.

Când am ajuns la facultate eram deja disperată să am un impact, să mă aplec asupra oamenilor, să-i luminez, ceea ce părea o variantă absolut imposibilă în rarele momente în care vedeam ce devenisem: o fată fragilă, sterilă, de la Smith, care nu știa mai nimic și nici nu avea idee cum să învețe.

∴

Cursul de Engleză 202 – Elemente de scriere creativă – se ținea după-amiaza târziu, lunea și miercurea. Auzisem că înainte fusese ținut de doamna Dymphna Worrell, care publicase poeme despre flori („O primăvară de frezii”, „Bobocul care nu va înflori”) într-o publicație editată de Societatea Horticolă din New England. Dymphna Worrell sugea mereu niște tablete și aprecia munca tuturor în aceeași manieră expeditivă: „Utilizare expresivă a limbajului!” Însă doamna Worrell se pensionase, retrăgându-se la o casă de odihnă din apropierea orașului Chicopee, și niciuna dintre noi nu știa nimic despre înlocuitorul ei în afara numelui său, menționat în catalogul de cursuri drept domnul J. Castleman, M.A.

M-am înscris la curs nu pentru că mi-am imaginat că aș fi talentată, ci pentru că îmi *doream* să fiu, deși nu-mi testasem niciodată această calitate, de teamă să nu mi se spună că aș fi mediocră. Eram 12 studente la cursul de Engleză 202 și, după ce am ajuns în sala de seminar din Seelye Hall, în prima zi de școală, și am schimbat câteva vorbe politicoase timp de două-trei minute, cât să ne deschidem caietele pentru un capitol nou și plin de prospețime, peste întreaga încăpere s-a așternut o liniște îngrijorată. Oricine ar fi fost, acest J. Castleman, M.A., întârziase.

Dar când a năvălit în sala de clasă, la 17 minute după ora fixată, m-a luat pe nepregătite; pe toate ne-a luat pe nepregătite. Avea cam 25 de ani, era slab, cu părul negru, ciufulit, și obrajii îmbujorați. Categoric era chipeș, dar părea să fi fost construit cam șleampăt; cărțile pe care le avea cu el erau legate neglijent cu o curelușă, dându-i aerul unui băiat de școală, cam nebunatic. Profesorul Castleman a înaintat cu pas ușor șchiopătat, târșâindu-și ezitant piciorul înainte de a-l ridica de pe podea.

— Scuze, a spus el către clasă, desfăcând cu un pocnet catarama ce ținea totul laolaltă și eliberând un vraf de catrafuse pe masa lată, acoperită cu geam de sticlă. Apoi a scos din buzunarele hainei doi pumni de nuci în coajă. A ridicat privirea și a spus:

— Însă am o scuză destul de bună. Soția mea a născut azi-noapte.

Eu n-am scos o vorbă, dar câteva fete au început să murmure felicitări; una a spus *„Vaaiii”,* iar alta a întrebat:

— Fată sau băiat, domnule profesor?

— Fată, a răspuns el. Fanny. După Fanny Price.

— Actrița evreică de vodevil? a îndrăznit cineva să întrebe.

— Nu, Fanny *Price,* din *Mansfield Park*[9] am corectat eu, repede.

— Da, a spus profesorul. Este corect. Un credit în plus pentru fata în albastru.

M-a privit recunoscător și mi-am ferit privirea, jenată de faptul că ieșisem singură în evidență. *Fata în albastru.* Remarca mea părea, dintr-odată, atât de evident inutilă și egoistă și aș fi putut să-mi dau una peste țeastă. Dar mereu am fost tipul de cititor care face însemnări pe cărți și le împrumută fără discriminare, știind că nu le va mai vedea vreodată, dar doritor ca și prietenii săi să le citească și să fie la fel de încântat ca el. Avusesem, în diferite momente, trei exemplare din *Mansfield Park.* Dintr-un motiv sau altul, voiam ca el să știe toate lucrurile astea despre mine.

J. Castleman, M.A., a scos din buzunar un mic spărgător de nuci argintiu, apoi a apucat o nucă. Cât de încet a putut, a început să spargă nuci și să le mănânce miezul. Aproape reflex, a oferit și în clasă, dar am scuturat toate din cap și am murmurat:

— Nu, mulțumesc.

El a mâncat în liniște câteva momente, apoi a închis ochii și și-a trecut mâinile prin păr.

— Chestia este, a spus Castleman în cele din urmă, că am știut mereu că voi avea un copil care va primi un nume literar. Vreau ca fiii și fiicele mele să știe cât de importante sunt cărțile. Și aș vrea ca și voi toate să știți lucrul ăsta, a adăugat. Pentru că, pe măsură ce îmbătrâniți, viața vă va devora ca acidul de

[9] Eroina romanului *Mansfield Park,* scris de Jane Austen în 1814 (N.t.).

baterie și toate lucrurile pe care le-ați iubit odată vor fi, brusc, tot mai greu de găsit. Și atunci când le veți găsi, nu veți mai avea timp să vă bucurați de ele, știați?

Habar n-aveam, dar am încuviințat sumbru.

— Așa că mi-am numit fiica Fanny, a continuat el. Și când voi, fetelor, veți începe să fiți mașini de făcut copii, în câțiva ani, mă aștept ca și voi să vă numiți fetițele Fanny.

Prin clasă s-a auzit un râs stânjenit; niciuna dintre noi n-avea idee ce să facem cu el, deși ne dădeam seama că-l plăceam. S-a oprit o secundă, ca să mai spargă niște nuci, și apoi, cu voce mai blândă, a reînceput să vorbească despre scriitorii care-i plăceau cel mai mult: Dickens, Flaubert, Tolstoi, Cehov, Joyce.

— Joyce este *acela* pentru mine, a spus el. Mă plec în fața altarului de geniu al lui *Ulysse,* desigur, deși trebuie să admit că inima mea aparține, de fapt, *Oamenilor din Dublin.* Nu poți găsi nimic mai bun decât *Morții.*

Apoi Castleman ne-a spus că o să ne citească din pasajul final al *Morților.* A scos un exemplar broșat, verde-smarald, al *Oamenilor din Dublin* și, pe măsură ce ne citea cu voce tare, am încetat să mai răsucim creioanele și să ne mai rotim inelele pe degete, căscând în tăcere în felul acela de după-amiază lenevă. Părți din povestire, mai ales spre final, erau uluitoare, iar încăperea a devenit cu totul captivată și tăcută. Pe măsură ce citea, vocea îi devenea tot mai admirativă. Când a terminat, ne-a vorbit câteva minute despre sensul morții sărmanului, osânditului Michael Furey, care rămăsese bolnav de dragoste în noaptea înghețată din povestirea lui James Joyce și murise.

— Aș ucide ca să scriu o povestire pe jumătate cât e asta de bună. Aș ucide la propriu, a spus profesorul. Ei, bine, aș ucide la figurat.

A dat din cap.

— Pentru că, atunci când înfrunt cu adevărat faptele, fetelor, îmi amintesc că nu voi ajunge nici *pe departe* să fac ce a făcut omul ăsta.

S-a oprit, privind undeva departe, desprins de sine, apoi a spus:

— Acum vine momentul în care trebuie să mărturisesc că și eu încerc să devin scriitor. Am scris ici și colo câteva povestiri. Dar deocamdată, a continuat el grăbit, se presupune că nu despre mine trebuie să vorbim; ci despre *literatură*!

A pronunțat cuvântul cu șiretenie, cu umor, apoi a privit prin sală.

— Cine știe? a spus el. Poate că una dintre voi va scrie ceva cu adevărat măreț, într-o bună zi. Verdictul nu a fost dat încă.

Am înțeles că asta însemna că pentru el verdictul *era* dat deja, și nu era prea bun. A continuat să mai vorbească o vreme și cele mai conștiincioase din clasă au luat notițe. Eu m-am uitat într-o parte, spre Susan Whittle, roșcata îmbrăcată în mohair de lângă mine, care roșea ușor. Scrisese pe una dintre paginile din mapa ei, cu litere perfect caligrafiate:

„Ficțiune = ARTĂ COMBINATĂ CU EMOȚIE! de ex. Romanele Virginiei Wolfe (cum se scrie?), James Joyce etc. etc. Experiența trebuie să fie nediluată. *Asemănător!!* Notă: NEAPĂRAT de luat fanioanele & butoiul ASTĂZI pentru petrecerea anului al doilea”.

Dincolo de ferestrele înalte ale Seelye Hall, lumina se ștergea din cer; am văzut câteva fete plimbându-se pe poteci, dar nu le-am reținut în mod special; erau doar niște oameni care se plimbau, nimic mai mult. L-am privit iar pe profesorul Castleman. Era proaspăt tată, cu o soție și un copilaș culcați în căldura secției de nou-născuți a spitalului local. Era un bărbat sensibil și inteligent, cu o ușoară tendință de șchiopătare; foarte probabil, ori fusese în Coreea, ori supraviețuise poliomielitei, copil fiind.

Mi l-am imaginat zece ani mai târziu, captiv în cilindrul unui plămân de oțel, zăcând doar cu capul afară, în timp ce asistenta îi citește din *Oliver Twist.* Imaginea era demnă de milă, aproape că m-a făcut să plâng pentru bietul băiat pe care începusem să-l confund, în mintea mea, cu însuși personajul lui Oliver Twist. Simțeam pentru profesorul Castleman o iubire simplă și chiar aveam un fel de afecțiune și pentru soția lui și pentru bebeluș, cele trei puncte care formau delicata constelație Castleman.

Când s-a terminat ora de curs, multe dintre fete au încercat să stabilească un contact personal cu profesorul, de parcă ar fi strigat: *Iuhu, aici!* Nu pentru că și-l imaginau neapărat ca pe iubitul lor – era totuși deja luat – dar chiar ceva anume din acest *e luat* făcea situația cu atât mai specială.

— Scrieți despre ce știți, ne-a sfătuit el, dându-ne prima noastră temă creativă.

În seara aceea, după cină (îmi amintesc că am mâncat plăcintă cu carne, pentru că am stat și am încercat s-o descriu

eu însămi, într-o manieră scriitoricească, deși n-am reușit să emit decât un jalnic „acoperiș de piure de cartofi întins în strat gros peste o casă scundă de cărniță”), am urcat la etajul Bibliotecii Neilson. De jur-împrejurul meu, pe rafturile înalte de oțel, erau volume vechi, cartonate, de științe abstracte: *Analele Fitochimiei, septembrie-noiembrie 1922; Jurnalul Internațional de Hematologie, ianuarie-martie 1931.* Mă întrebam dacă va mai deschide cineva vreodată aceste cărți sau dacă vor rămâne închise pe vecie, precum vreo ușă din povești, ferecată printr-o vrajă.

Oare eu eram cea care trebuia să le deschidă, să depun sărutări pe paginile lor fragile, sfărâmicioase, ca să spulber vraja? Avea vreun sens să încerc și să scriu? Dacă nu va citi nimeni, niciodată, ce am scris, dacă textul meu va lâncezi neatins pe vecie, pe raftul rece al unei biblioteci de facultate? M-am așezat la un pupitru, privind în jur la cotoarele ignorate ale cărților, sub becurile suspendate în cuștile lor micuțe, și am ascultat scârțâielile îndepărtate ale picioarelor scaunelor și huruitul unui cărucior singuratic pentru cărți rostogolindu-se de-a lungul unuia dintre rândurile de stive.

Am stat o vreme acolo și am încercat să-mi imaginez ce anume chiar *știam.* Nu văzusem aproape nimic din lume; călătoria la Roma și Florența, pe care o făcusem pe la 15 ani alături de părinții mei, o parcursesem la adăpostul unor hoteluri bune sau țintuită îndărătul ferestrelor din sticlă verde ale autobuzelor care făceau turul orașelor, privind de la o distanță ireală fântânile de piatră din piețe. Nivelul experienței mele și cunoștințele rămăseseră aceleași, nu crescuseră, nu dăduseră pe afară. Stătusem împreună cu ceilalți americani, îngrămădiți unii în alții, cu capul dat pe spate și gura căscată în timp ce ne holbam la tavanele pictate. Acum mă gândeam că nu mă aflasem niciodată complet dezbrăcată în fața unui bărbat, că nu mă îndrăgostisem niciodată, că nu mersesem niciodată la o întrunire politică, în subsolul cuiva, că nu făcusem niciodată cu adevărat ceva care să poată fi considerat gest independent sau în mod special semnificativ ori îndrăznețe. La Smith eram înconjurată de fete, echivalentul acelor turiști americani. Fetele umblând în grupuri erau în siguranță, exact ca plăcinta cu carne.

Acum stăteam la etajul bibliotecii, înghețată de frig, dar fără

să-mi pese de asta, și în cele din urmă am reușit să încep a scrie ceva. Fără să mă cenzurez sau să judec textul că ar fi trivial, îngust sau pur și simplu prost construit, am scris despre zidul impenetrabil de feminitate care forma viața mea. Se pare că *acesta* era lucrul pe care îl știam. Am scris despre cele trei parfumuri diferite – Chanel No. 5, White Shoulders și Joy – care puteau fi adulmecate peste tot în campus, și despre sunetul a șase voci femeiești ridicându-se laolaltă la un semn, pentru a cânta „Gaudeamus igitur”.

Când am terminat, am rămas multă vreme în fața pupitrului, gândindu-mă la profesorul J. Castleman și la felul în care privise clasa, cu ochii închiși. Pleoapele lui păreau transparente, violet, părând incapabile să-și îndeplinească sarcina de a ține lumea afară. Poate că asta însemna să fii scriitor: să poți vedea chiar și cu ochii închiși.

* * *

Orele lui de consultație din săptămâna următoare m-au găsit pe o bancă de pe culoar, așteptând cu o nerăbdare aproape turbată. Deja era cineva înăuntru; auzeam duelul murmurat dintre o voce de bărbat și una de femeie, punctate din când în când de câte un țipăt hohotit al femeii, lucru care îmi sporea iritarea. Dădeau vreo petrecere acolo? Serveau băuturi și sandviciulețe jilave? În cele din urmă, ușa s-a deschis și a ieșit Abigail Brenner, una dintre studentele de la curs, ținând în mână povestirea ei nătângă despre moartea recentă a bunică-sii din cauza unei duble pneumonii, povestire la care tot lucra fără niciun rost încă din prima zi de curs.

Înăuntru l-am zărit pe Castleman, așezat la biroul lui; își scosese haina și rămăsese în cămașă cu mânecă scurtă și cravată.

— Ei, bună, bună, domnișoară Ames, a spus el, dându-și seama, într-un final, că eram și eu acolo.

— Bună ziua, domnule profesor Castleman, am spus și m-am așezat vizavi de el, pe un scaun de lemn.

Avea în mână povestirea mea, cea pe care o lăsasem în cutia poștală a departamentului.

— Așa. Povestirea ta.

Se uita la ea cu seninătate. Aproape că nu erau însemnări pe hârtie, niciun fel de hieroglife cu cerneală roșie.

— Am citit-o de două ori, a spus el, și îți spun cinstit că în

ambele dăți am găsit-o minunată.

Oare spunea așa despre povestirile tuturor? O spusese chiar și despre povestea tâmpită a lui Abigail Brenner, despre bunică-sa? Nu credeam asta. Povestea *mea* era bună. O scrisesem *pentru el,* special ca să-i placă, și se părea că reușisem.

— Mulțumesc, am spus încet, fără să-l privesc în ochi.

— Nici nu-ți dai seama ce zic eu aici, nu? m-a întrebat el. N-ai nici cea mai vagă idee despre cât ești de bună. Asta îmi place nespus la tine, domnișoară Ames; este o calitate emoționantă. Te rog să nu te schimbi.

Am dat din cap, jenată, și am înțeles că așa voia să mă vadă: diferită, dar inocentă, și mi-am dat seama că nu intenționasem să par astfel. M-am gândit că poate nici nu eram așa.

— Domnișoară Ames, domnișoară Ames, a spus el, zâmbind. Ce mă fac eu cu tine?

I-am zâmbit și eu; începeam să mă simt în largul meu în acest rol nou, ciudat.

— Așa cum ar spune prietena mea Laura, i-am răspuns, poate că ar trebui să mă conservi.

Castleman și-a încrucișat mâinile la ceafă.

— Ei bine, a spus el încet, poate că prietena ta Laura a pus punctul pe „i”.

Apoi momentul de joacă s-a dus și am trecut la treabă, aplecându-ne amândoi asupra povestirii mele. Am observat că respirația îi mirosea a nuci.

— „Copacii se lăsau pe spate, de parcă ar fi fost cuprinși de teamă”, a citit el cu voce tare.

S-a strâmbat, de parcă mâncase o nucă stricată.

— Nu prea cred. Sună cam fals, tu ce zici? Poți mai mult de-atât.

— Păi, da, nu eram sigură de partea asta, am spus eu, conștientă brusc că acesta era cel mai prost rând scris vreodată în istoria temelor date studenților.

— Aici ai fost furată de propria voce, a spus Castleman. Așa făceam și eu pe vremea când nu absolvisem încă. Bineînțeles, spre deosebire de tine, eu nu aveam niciun motiv să mă las furat.

— Oh, sunt sigură că ești un scriitor bun, l-am asigurat.

— Nu știu ce sunt, dar în mod sigur nu sunt dintre cei cărora le vine natural, a completat el. Sunt genul care stă și trudește

toată ziua, gândindu-se că cineva o să-i recunoască vreun merit pentru tot efortul. Dar mai este un lucru pe care să-l ții minte, domnișoară Ames: în viață, *nimeni* nu-ți recunoaște eforturile.

S-a auzit un ciocănit în ușă, iar Castleman a închis repede scurta mea povestire, spunând:

— Așadar, când te vei trezi târziu în noapte, agonizând în fața creației tale, să știi că ai un admirator.

— Mulțumesc, am răspuns.

— Și, pentru Dumnezeu, a replicat el, scapă de copacii ăia temători.

Am râs în acel fel despre care speram că arată cunoscător, apoi m-am ridicat, luându-i povestea din mână. Degetele noastre s-au atins scurt.

— Intră! a strigat el. Ușa s-a deschis și a intrat Susan Whittle, roșcata de la curs.

Observasem dinainte că avea pielea atât de sensibilă, încât toate reacțiile erau clar exprimate la suprafață. Părea a fi într-un chin continuu; chiar și acum, pe gât i se împrăștiase o pojghiță roz.

Totuși eu eram perfect calmă, de parcă mi se administrase un tranchilizant pentru cai. M-am strecurat afară din birou, am trecut pe lângă alte birouri unde studenți și profesori erau aplecați împreună peste masă, în mod solemn, am trecut pe lângă avizierul cu pliante despre programele de vară la Roma și Oxford, pe lângă bătrâna secretară a departamentului de Engleză, cu borcanul ei de sticlă plin cu dropsuri.

După ziua aceea am fost foarte liniștită la curs, de parcă imaginarul tranchilizant cabalin ar fi rezistat pe termen lung. Eram complet absorbită de orice ar fi spus Castleman despre literatură sau arta scrisului. Stătea la masă cu spărgătorul lui de nuci și tot crăpa cojile, ciugulind miezul dintre marginile căscate ale carcaselor, mestecând în timp ce vorbea.

Într-una din zile a spus în clasă că „o talentată scriitoare” va avea o lectură publică la facultate în săptămâna următoare și trebuia să participăm toate.

— Se spune că e foarte bună, a spus el. Nu am citit decât primul capitol al romanului ei; este destul de mohorât și tulburător pentru cineva cu principii feministe, dar o consider teribil de isteață și trebuie să veniți toate. O să fiu și eu acolo, cu catalogul, ca să verific numele, așa că nici să nu vă treacă

prin cap să lipsiți.

Câteva dintre fete au schimbat priviri neliniștite, părând chiar să dea crezare amenințării sale.

În următoarea miercuri seară am mers la Sala de Lectură de la Biblioteca Neilson, ca s-o ascultăm pe Elaine Mozell. Era prima lectură publică la care participasem vreodată și am observat cât de informal erau aranjate scaunele. Cineva de la departamentul de Engleză a făcut o scurtă introducere și apoi a urcat pe podium scriitoarea, o femeie mare și cu părul tapat, purtând la gât o eșarfă violet.

— O să citesc din primul meu roman, *Câini adormiți,* a spus ea, cu o voce din aceea care părea să fi fost îndelung expusă la alcool și țigări. Am recunoscut timbrul și l-am admirat; nimeni din cei pe care-i știam nu vorbea așa.

— Știu că mulți dintre voi nu l-au citit, a continuat ea, pentru că nu s-a vândut decât în 1.503 exemplare, în ciuda așa-ziselor recenzii delirante. Și cele mai multe dintre aceste 1.503 exemplare, a continuat ea, au fost cumpărate de rudele mele. Care au fost plătite frumușel de mine.

S-au auzit câteva râsete neconvingătoare, inclusiv al meu. Indiferent de cum ar fi fost cartea ei, voiam să o admir. Acesta părea a fi, dintr-odată, un obiectiv important, și când a început să citească am fost ușurată că, de fapt, chiar *puteam* s-o admir. Era povestea inițierii sexuale a unei fete, într-o fermă din Iowa, iar Elaine Mozell folosea un limbaj puternic și frust referitor la felul în care noul fermier intrase în fată în timp ce stăteau întinși unul lângă altul în pătul, cu animalele grohăindu-și aprobarea dedesubtul lor. Evenimentele erau prezentate atât din perspectiva fetei, cât și din cea a fermierului. Nu era nici pe departe un roman feminin, puritan; trecea dincolo de lumea din viața de la fermă a fetei și chiar evolua într-un fel de descriere detaliată a porumbului și boabelor de soia, ba chiar, foarte pe scurt, relata istoria companiei John Deere[10].

Romanele contemporane scrise de bărbați par adeseori să includă cataloage homerice cu informații de tot felul, de la cât costă un lucru până la cum îl simți sau ce gust are. Pământ, mare, diferența dintre grâu și pleavă. Așa era și romanul lui Elaine Mozell; cuvintele ei, alese cu grijă, se rostogoleau în vocea aia îmbibată cu nicotină și în timp ce ne citea tare părea

[10] Cel mai mare producător de utilaje agricole din lume (N.t.).

să trezească toată acea încăpere mohorâtă. A terminat lectura o oră mai târziu, în aplauze frenetice, și fața i s-a îmbujorat. Apoi a dat peste cap paharul cu apă pe care-l avea pe masă, lăsând pe marginea acestuia urme de ruj în formă de scoică.

La mica recepție ce a urmat în sala decorată cu covorașe subțiri și lustre în formă de glob, de culoarea ruginii sepia, ea a stat într-un colț, flancată de doi angajați ai facultății, un bărbat și o femeie, vorbind cu toții tare, deși Elaine Mozell era cea mai zgomotoasă dintre toți, vocea ridicându-i-se adeseori în râs sau de ușurare. Nu trebuia să mai presteze în seara aceea; nu mai trebuia să stea în fața noastră, vorbind despre sex și irigații. Nu mai trebuia să folosească încă o dată cuvântul „treierătoare”. Era iar liberă și o arăta în ochii strălucitori și fața roșie, sinceră. Dăduse peste cap niște whisky și, în timp ce angajații de la facultate păreau să se fi îmbătat ușor, Elaine Mozell se matolise sigur.

Stăteam într-un grup de fete de la cursul de Scriere creativă, holbându-ne cu gura căscată la romancieră și la sateliții agitați din jurul ei. Profesorul Castleman devenise și el unul dintre acei sateliți și îl vedeam strecurându-se ca să prindă un loc în cârca lui Elaine Mozell. Ea s-a întors spre el, și-au strâns repede mâinile, el i-a șoptit ceva în păr și apoi femeia a râs apreciativ și a șoptit ceva înapoi. Mă simțeam ridicolă, cum stăteam într-o parte, în cardigan și fustă de tartan. Aveam prins de fusta aceea un ac de siguranță auriu, supradimensionat, și mi-am dorit dintr-odată să-l pot smulge de acolo și să mi-l înfig în ochi.

Nu m-aș fi apropiat de ea dacă ar fi fost după mine, dar profesorul Castleman m-a văzut și mi-a făcut semn să mă apropii, așa încât în curând m-a prezentat lui Elaine Mozell, spunându-i că eram „o tânără scriitoare foarte promițătoare”. M-a privit; am fost convinsă că ochii i-au poposit exact pe acel penibil ac de siguranță. Voiam să spun: *sunt mai bună decât par,* să mă gudur pe lângă ea în timp ce-i strângeam mâna mare și fierbinte. I-am spus cât de mult mi-a plăcut ce ne-a citit și că am de gând să citesc tot romanul.

— Bravo ție, dacă reușești să-l găsești, a spus ea. Mă tem că trebuie să sapi prin grămezi de cântări masculine despre inocență și experiență. Și poate o să dai și peste istorioara mea, îngropată la fund.

Toți cei din jurul meu, Castleman și restul, au protestat

spunându-i că nu era adevărat, că romanul ei avea forța lui, în sine, și bla-bla-bla.

Brusc, profesorul meu a spus:

— Haideți, domnișoară Mozell, nu poate fi atât de rău pe cât credeți.

— Și cam cum îți dai seama de asta?

— Păi, a spus el, sunt câteva femei romancier pe care le admir nespus. Precum acele sudiste, claca pe care o fac Flannery O'Connor și toate celelalte. Femei a căror creație este inseparabilă de regiunea în care trăiesc.

În timp ce-i vorbea am văzut schimburi de priviri, acel semnal morse dintre ei, capetele plecate, felul în care el și-a sprijinit cotul de perete ca să pară în largul lui, felul în care amândoi erau interesați unul de celălalt, iar restul angajaților de la facultate și studenții stăteau într-un cerc docil în jurul lor, precum aceia care cântă într-o operă bucățile cuvenite sătenilor și apoi fac câțiva pași în spate, ca să-i lase pe cei doi protagoniști să-și cânte partitura. Era aspră și dificilă, o femeie care arătase bine cândva, dar se împlinise un pic cam mult și ducea în cârcă prea multe resentimente ca să mai atragă oamenii, și totuși profesorul Castleman era fermecat de ea. Poate că fusese chiar respins și cu toate astea îl atrăgea în continuare. Femeia avea talent; talentul ei era straniu, incomod și avea ceva *bărbătesc.* Această Elaine Mozell era una dintre femeile acelea furioase că romanul ei se vânduse în 1.503 exemplare și pentru că înțelegea cât de talentată este cu adevărat, dar că acest lucru s-ar putea să nu conteze vreodată, de fapt.

— Ascultă, a spus ea, Flannery O'Connor *este* genială și nu vreau să fiu lipsită de respect față de ea, dar este și un soi de ciudățenie a naturii, așa vizionară, catolică devotată și *rigidă.*

— Este o scriitoare importantă, a insistat unul dintre ceilalți bărbați. O predau în fiecare an la cursul meu, când vorbim despre grotesc. Este singura femeie din listă; realmente, nu mai există alta ca ea.

— Dar domnișoara Flannery O'Connor are ceva al ei, ce eu nu am, a continuat Elaine. Acel sudism îi oferă ca subiect de scris o regiune gata făcută, plină de culoare, și dintr-un motiv sau altul zona le pare oamenilor incredibil de exotică.

S-a oprit și a așteptat ca unul dintre bărbați să-i umple iar

paharul.

— Publicului îi place să audă despre nebunia vechiului Sud și în mod sigur admiră scriitoarele sudiste, a continuat ea, dar nu vor să le *cunoască,* nu? Pentru că sunt creaturi stranii, și O'Connor, și țăcănita aia micuță și androgină de Carson McCullers. Eu nu vreau să fiu o creatură stranie. Cred că nu-mi doresc decât să fiu iubită.

A luat o înghițitură mare și a adăugat:

— Știți, aș fi vrut să fiu lesbiană, chiar mi-aș fi dorit.

S-au auzit din nou murmure de protest.

— Doar nu vorbești serios, am auzit vocea timidă a decanului (o femeie), dar Elaine Mozell nici n-a băgat-o în seamă.

— Oh, într-un fel chiar vorbesc serios, a spus ea. Problema este că iubesc bărbații cu pasiune, chiar dacă n-o merită. Dar, dacă s-ar fi întâmplat să fiu una dintre lesbienele alea *literare,* n-aș fi dat nici doi bani pe ce-ar fi crezut lumea despre mine sau dacă s-ar fi gândit *măcar* la mine.

Au mai fost niște replici, niște discuții și în cele din urmă lumea a început să plece; se înnopta și îi vedeam pe oamenii de serviciu așteptând afară, cu mopurile pregătite. Stăteam acolo, frământând în mână un șervețel de cocktail inscripționat cu însemnele de la Smith, așteptând și eu, deși habar n-aveam ce. Elaine Mozell m-a văzut și m-a luat dintr-odată de braț, trăgându-mă într-o parte într-o micănișă, atât de repede încât n-am apucat nici măcar să par surprinsă.

— Am auzit că ești talentată, a spus ea.

— Păi, poate, am început.

— Nu face asta, a replicat ea. Nu a auzit nimeni; eram înconjurate doar de busturile de marmură ale unor femei meritorii, moarte de mult.

— Ce să nu fac?

— Să nu crezi că poți căpăta atenția lor, a spus ea.

— *A cui?*

M-a privit întristată, nerăbdătoare, de parcă eram tâmpită. O tâmpită cu un ac de siguranță înfipt în fustă.

— *A bărbaților,* a spus. A bărbaților care scriu recenziile, care conduc editurile, care editează ziarele, revistele, care decid cine trebuie luat în serios, care se urcă pe un piedestal pentru tot restul vieții lor. Care ajung să fie Regele Rahat.

— Deci spuneți că la mijloc este o conspirație? am întrebat-o

cu blândețe.

— Dacă folosești cuvântul ăla, o să par invidioasă și nebună, a continuat Elaine Mozell. Și nu sunt. Încă. Dar, da, cred că i-ai putea spune și conspirație, în scopul de a reduce la tăcere și de a minimiza vocile femeilor și de a face ca vocile bărbaților să se audă *cu putere.*

A ridicat ea însăși vocea pe acest ultim cuvânt.

— Oh, înțeleg, a fost tot ce-am putut spune vag.

— Nu face asta, a spus ea din nou. Găsește o altă cale. Nu există decât o mână de femei care ajung oriunde. De obicei scriitoare de scurte povestiri, de parcă femeile ar fi, poate, mai acceptabile în miniatură.

— Poate că, am încercat eu, femeile sunt *diferite* de bărbați. Poate că se străduiesc să facă lucrurile diferit, când scriu.

— Da, a spus Elaine, se poate să fie așa. Dar bărbații, cu tablourile alea mari, cu cărțile alea mari în care încearcă să cuprindă *totul*, cu costumele alea mari, cu vocile alea mari, sunt mereu mai bine răsplătiți. Ei sunt cei care contează. Și vrei să știi de ce?

S-a aplecat, apropiindu-se de mine, și a spus:

— *Pentru că așa zic ei.*

Apoi m-a părăsit brusc și am plecat spre căminul meu, dar toată noaptea m-am simțit rău și am fost agitată.

Și, așa cum s-a dovedit, creația lui Elaine Mozell nu a rezistat prea mult. Romanul ei s-a epuizat și nu a mai fost tipărit vreodată; a dispărut, a devenit o curiozitate, un fel de titlu mucegăit și obscur pe care oamenii îl cumpără pe 25 de cenți la un târg de vechituri, undeva pe marginea drumului, în Vermont, iar apoi îl pun pe raft în camera de oaspeți, dar în realitate niciun oaspete nu-l va da jos de acolo, ca să-l citească.

M-am mai întrebat, din când în când, ce se întâmplase cu Elaine Mozell, fiindcă nu credeam că a mai publicat vreun alt roman după *Câini adormiți.* Poate că i-a fost prea greu; poate că s-a măritat, a făcut copii și a copleșit-o viața, poate, pur și simplu, n-a mai avut timp să lucreze; poate a devenit alcoolică; poate că manuscrisele i-au fost refuzate de toți editorii; poate că „nu mai avea cărți în ea”, așa cum spun oamenii, cu tristețe, despre scriitori, înfățișându-și imaginația ca pe o cămară uriașă, fie înțesată cu produse, fie pustie ca-n vreme de război.

Poate că a murit. N-am aflat niciodată, fiindcă romanul ei a

poposit în vastul, schimbătorul cimitir al cărților neiubite și poate că s-a aruncat și ea în mormântul acela, neconsolată.

∴

Într-o zi, la o lună după începerea semestrului, după ce avuseserăm trei conferințe cu profesorul Castleman și fiecare dintre noi fiind lăudată în mod laborios, el m-a strigat pe nume la finalul orei și m-am apropiat, debordând, încercând să mă stăpânesc.

— Domnișoară Ames, aș vrea să te întreb ceva, a spus el. Ești de acord să facem câțiva pași, ca să putem vorbi?

Am dat din cap, observând felul în care celelalte au luat aminte de acest moment. Una dintre ele, Rochelle Darnton, ale cărei scurte povestiri aveau mereu finaluri surprinzătoare – „Exact ca O. Henry!”, explicase Rochelle în apărarea ei –, a oftat ridicând din umeri la vederea unei studente tândălind împreună cu profesorul, de parcă ar fi știut și ea că profesorul Castleman n-ar fi invitat-o în veci să facă alături câțiva pași, să se plimbe agale, să hoinărească, să ofere din ea însăși mai mult decât oferise deja.

Am crezut că profesorul Castleman îmi va spune că urma să mă nominalizeze pentru premiul literar al facultății, în valoare de 100 de dolari. Sau poate, m-am gândit, voia să-mi ceară să cinez cu el, să ieșim la o întâlnire clandestină, așa cum făcea cu profesorul ei de chimie o fată care locuia la mine în cămin. Nu știam despre ce va fi vorba: despre artă sau despre dragoste. Dar cu cineva precum J. Castleman, dragostea de artă se poate transforma rapid într-o iubire omenească, nu-i așa? Speram să fie adevărat, dar am fost îndată cătrănită de propriile gânduri, care păreau deopotrivă iluzorii și profund pervertite.

Ajunseserăm în mijlocul campusului, când el mi-a spus:

— Mă întrebam, domnișoară Ames, dacă ești cumva liberă sâmbătă seară.

I-am spus că sunt. Peste tot în jurul nostru erau fete care treceau fără grabă.

— Bine, a spus el. Te-ar interesa să ai grijă de un copil? N-am mai ieșit cu nevastă-mea de când s-a născut Fanny.

— Sigur, am răspuns alb. Îmi plac copiii.

Nici măcar nu era adevărat. Am simțit cum mă năpădește umilința în legătură cu ce-mi imaginasem, față de cât de diferită era realitatea, dar tot era mai bine decât nimic, era mai bine

decât să mă ignore. Așa că sâmbătă seara am refuzat participarea la marea petrecere de la Northrop House, m-am îndepărtat de sunetele lui „String of Pearls”[11], difuzată tare dintr-un fonograf, de vocile masculine mereu gata de ripostă în aerul încins, și m-am îndreptat spre Elm Street, până când i-a dispărut cu totul aerul studențesc și a devenit o simplă stradă de cartier, unde trăiau familii.

Bancroft Road era întunecată, fără iluminat stradal, și prin ferestrele de la stradă vedeam sufrageriile în care se foiau angajații de la facultate, soțiile și copiii lor. O fi fost aceasta o revelație asupra vieții adulte, anume că, de fapt, *nu era* deloc interesantă și cu posibilități uriașe, ci la fel de limitată și izolată cum era și copilăria? Ce dezamăgire, căci eu căutam un câmp deschis, eliberarea închipuită. Sau poate, m-am gândit privind o tânără mamă care străbătea sufrageria, aplecându-se brusc pentru a ridica ceva (un pantof? o jucărie orăcăitoare?), poate că doar bărbații simțeau această eliberare. Pentru că, în 1956, femeile se confruntau întotdeauna cu limitări, cu negocieri: pe unde pot circula noaptea, cât de departe pot lăsa bărbatul să meargă, când rămân singure cu el. Bărbații cu greu păreau tulburați de aceste lucruri; ei circulau peste tot, prin orașele reci și întunecate, pe străzile pustii și tăcute-mormânt, ei își lăsau și mâinile să umble, își desfăceau cureaua și apoi pantalonii, fără să se gândească vreodată la ei: *trebuie să opresc aceste lucruri, acum. Nu trebuie să merg mai departe.*

Aici, pe Bancroft Road, părea că sunt într-un ținut în care toată lumea se oprise din a merge prea departe. Aici era Smith, nu Harvard; prestigios, dar nu cu o înaltă prestanță academică. Bărbații care dețineau acele poziții în facultate probabil că au simțit la început ușurarea că se află aici și s-au pregătit pentru o cursă lungă, dar în cele din urmă au fost lipsiți de ceva, de dorința de a progresa, de a cuceri orașe mai mari, de a nu-și irosi doctoratele și lecturile bine alese pe fete care vor absorbi totul, pline de simțul datoriei, pentru ca imediat după aceea să se mărite și să se împuieze, declanșând inevitabil lungul proces al uitării.

Locuința familiei Castleman era o casă lungă, gri, modelul clasic, cu acoperișul înclinat pe-o parte, retrasă față de stradă, cu o peluză plină de gâlme. Când am apăsat pe buton, soneria

[11] Piesă din anii 1940 (N.t.).

de la veranda din față a scos un *miorlăit* anemic. Profesorul Castleman în persoană a ieșit la ușă, luminat din spate de un bec galben.

— Probabil ai înghețat, a spus el și mi-a făcut loc să intru. Purta o cămașă pe jumătate deschisă și în jurul gâtului avea înfășurată o cravată nelegată.

— Te avertizez că aici e haos, a spus el.

Mirosea a balsam de ras și avea pe bărbie un strop de sânge. În casă se auzeau de pe un disc melodiile din musicalul *South Pacific,* iar undeva, în spatele lui, un copil plângea ritmic și o voce de femeie striga:

— Joe? Joe? Vrei să vii, te rog?

Îl chema Joe. Nu știusem asta și mă temusem să-i atașez un anumit prenume. Soția lui a coborât, ducând pe umăr copilul. Mi-am ridicat privirea, voiam s-o văd. Bebelușul se liniștise acum, deși încă avea fața roșie. Doamna Castleman nu era frumoasă; era o femeie mică, extenuată, cam la 25 de ani, cu părul șaten, tuns băiețește, și ochi scrutători. Ce văzuse la ea? Mi-l imaginam pe profesor în pat cu această femeiușcă ștearsă. Doamna Castleman era atât de diferită de fetele Smith care se preumblau prin campus precum gazelele ce ronțăie frunzișul. Stătea acolo, cu mâna pe spatele bebelușului, ca să verifice scutecul, și în momentul acela părea întruchiparea unui păpușar cu mâna vârâtă în veșmântul păpușii, cu bebelușul complet în puterea ei, cel puțin deocamdată.

— Bună, sunt Carol Castleman. Mă bucur să te cunosc.

Am încercat să par neutră, bucuroasă, o Smithie scoasă direct din broșura facultății. Ar fi putut ploua peste mine cu frunze ruginii de toamnă, așa cum stăteam la baza scărilor fără covor.

— Și eu, am răspuns. Bună, scumpo, m-am forțat să spun oarecum înspre copil. Ești adorabilă, nu-i așa?

— Până acum n-am lăsat-o cu vreo bonă, mi-a explicat doamna Castleman. Dar este încă atât de mică, nu-mi pot imagina cum ar putea s-o traumatizeze pe viață, în ciuda a ceea ce am fost învățată să cred.

Soția profesorului a mutat copila pe celălalt braț și a continuat să-mi explice:

— Mă pregătesc să devin psihanalist.

Apoi a adăugat:

— Hai să-ți arăt pe aici.

În camere era dezordine, cu grămezi de cărți, jucării și abajururi într-o rână. Lui Carol Castleman nu părea să-i pese de asta sau să simtă măcar nevoia să se scuze. Copilul dormea în cameră cu părinții și m-a dus acolo, iar eu am conștientizat că eram pe cale să intru în încăperea unde Castleman se întindea în pat, în fiecare seară, alături de soția lui. Patul era făcut, deși în fugă, după cum se vedea limpede, iar alături se afla un coșuleț alb, de răchită. Pe una dintre noptiere erau nuci împrăștiate. Joe a ieșit din baie și a rămas în prag, de data asta complet îmbrăcat. Avea părul ud și dat la o parte de pe față și își făcuse nod la cravată. Din pick-up venea o voce feminină, visătoare și tropicală: *Iată-mă, insula ta specială, desprinde-te, desprinde-te...*

— Carol, a spus el. E gata turul? Ar trebui să mergem.

Soția lui l-a luat de braț și în poza aceea înghețată în timp păreau să fie un cuplu tânăr de la facultate, prezentabil și onest, care se pregătea să iasă într-o seară. Era limpede că ei doi găseau ceva unul la altul, o reciprocitate identificată în lucruri pe care nici nu ți le poți imagina, întrucât el era arătos, iar ea, stafidită și banală. M-am gândit și la părinții mei, care erau atât de diferiți unul de celălalt, ca două stalactite atârnând una lângă cealaltă în aceeași peșteră, fără să se atingă vreodată în public – tata, în costumele lui închise la culoare, mirosind a vegetație și bărbăție, mama, în rochii cu imprimeu care păreau fețe de masă. Părinții mei aveau paturi separate, făcute din lemn negru, lăcuit, și o dată, după ce a băut peste măsură la o petrecere, maică-mea cea tâmpită de actele caritabile s-a strecurat la mine în cameră, noaptea târziu, și mi-a mărturisit cum tata fusese „dur” cu ea „într-o manieră maritală”. Am înțeles ideea mult mai târziu, deși gândul în sine era sinistru: tatăl meu masiv, impersonal, corporatist, bruscând-o pe schiloada de maică-mea, cea îmbrăcată în față de masă, în timp ce-o călărea într-unul din cele două paturi gemene. Acum, în prezența acestor soți care nu erau părinții mei și care trăiau într-o lume mult mai complicată decât a mea, mă simțeam înapoiată și imbecilă. Îi spusesem lui Fanny „scumpo”, deși nu simțeam nici pe departe așa. Nucleul atracției era tatăl acestui copil, un bărbat care mânca nuci și le citea studentelor lui din James Joyce, cu voce tare.

— Hai, la revedere, au strigat cei doi Castleman la plecare, lăsând în urmă un număr de telefon, biberoane și scutece.

— La revedere, au cântat ei, în timp ce se îndreptau, prin aerul nopții, spre o petrecere cu angajații facultății.

După ce au plecat, am apucat portbebeul și am explorat cum trebuie dormitorul. Aici se aflau indicii despre acest bărbat, toate dovezile de care aveam nevoie. Aici, în dulap, erau pantofii lui, aliniați și uzați, iar aici era o sticlă din aftershave-ul lui. Apoi, pe o masă, am văzut o copie a *Scrisorilor către un tânăr poet* ale lui Rilke, cu numele profesorului pe foaia albă de la început. „Joseph Castleman”, scrisese el, cu litere mari, înflorite. „Columbia University, 1948”, de parcă era garantat că într-o bună zi va fi celebru și însemnarea va entuziasma pe cineva care va deschide poate această carte și îi vor cădea ochii pe numele lui. Sigur că în 1956 nu era încă faimos, dar semnătura m-a incitat oricum și mi-am trecut degetele peste ea, urmărindu-i arabescurile. Apoi am lăsat cartea jos și m-am așezat pe partea lui de pat, culcând bebelușul lângă mine. Am luat niște coji de nuci, prefirându-le printre degete, și pentru o clipă Fanny și cu mine ne-am privit în ochi, distante.

— Hei, salut, i-am spus. Mă îndrăgostesc de tatăl tău. Și chiar mi-ar plăcea să mă culc cu el.

Apoi, într-o izbucnire nervoasă, am sărit din pat și am deschis sertarul noptierei. A fost de parcă trebuia să-mi dau seama ce însemna să fii soție, să-ți petreci viața alături de un bărbat. Și bineînțeles că am găsit câte ceva: o cutie de diafragmă, din plastic alb, cuibărită alături de un tub de cremă cu care trebuia probabil să fie unsă, precum și un aplicator, iar toate astea m-au făcut să mă simt foarte nelalocul meu, obligându-mă să-mi imaginez cum soția profesorului meu strecura plasticul și poțiunile într-o fantă a trupului ei, pregătindu-se pentru el. În sertar mai era o scobitoare cu vârf cauciucat și o nucă, una singură. Am ridicat-o și am privit-o; pe coajă era desenată o inimă roșie, iar sub ea fusese scris: *C., te iubesc din toată inima – J.*

Nuca a fost mai tulburătoare decât diafragma. O diafragmă era un dispozitiv necesar și impersonal, tipul de obiect pe care fetele de la Smith îl obțineau luând autobuzul spre Springfield, pentru o vizită la o veche doctoriță ginecolog din Vilna, care abia dacă vorbea engleza și putea pune câteva întrebări. Dar nuca inscripționată era mult mai intimă și, de aceea, într-un fel și mai perversă. Ba chiar arăta feminin, mi-am spus, observând

muchiile nucii, scobiturile din coajă și mătasea rece a suprafeței denivelate, cu inima ei colorată în roșu. Am pus-o la loc în sertar și m-am concentrat asupra lui Fanny, care începuse brusc să plângă, având probabil nevoie de ceva: un biberon? un scutec nou? Cine naiba să știe? Mă irita plânsul ei, ca o pietricică în pantof, și nu puteam înțelege fetișul universal creat în jurul bebelușilor, de ce erau premiul pe care se presupunea că mi l-aș fi dorit în câțiva ani. Am ridicat-o și am luat-o în brațe, îndemnând-o să tacă și legănând-o fără succes. Nu aveam nicio putere aici, nicio autoritate, nici măcar de felul acela tainic, deținută de o tânără cu sexualitate abia dobândită și cu o diafragmă adânc îngropată în trup.

Cu toate astea, la întoarcerea celor doi Castleman, mai târziu, am reușit în mod jalnic să-l fac pe Joe să mă bage în seamă ceva mai mult. Mi-a mulțumit, mi-a plătit și chiar s-a oferit să mă ducă înapoi la Northrop House, dar când i-am spus că mă descurc, n-a insistat. În schimb, părea ușurat că s-a întors în dezordinea liniștită a căminului său obscur și la copilul acum inconștient din coșul de răchită, iar eu am fost la rându-mi ușurată, căci despre ce am fi vorbit? Cum am fi supraviețuit ciudățeniei de a sta pe locul din față, rece și trepidant, din mașina lui, îndreptându-ne spre căminul meu, un loc unde nu voiam să fiu? Dar unde *voiam* să fiu? Nici acolo, dar nici aici, trăind viața unei soții a unui angajat al facultății, o soție privată de somn, invidioasă pe felul în care soțul meu vine și pleacă de acasă după cum are chef. Așa că am ieșit și eu de una singură din casa lor, încercând să dau impresia de independență, și nu de singurătate.

În dimineața următoare, întorcându-mă la pupitrul meu din bibliotecă, am scris despre o măruntă și ascunsă soție de profesor, gata să iasă seara împreună cu soțul ei, coborând niște scări cu bebelușul pe umăr și ținându-și mâna în hăinuța copilului ca un păpușar la treabă, imaginându-și că este în stare să controleze copilul în anii care urmau. Această mamă dădea umbrele și mirosurile casei de serviciu pe aerul rece al nopții și pe o plimbare vioaie alături de soțul ei către o altă casă, unde erau aprinse toate luminile, unde cânta muzica și unde cuplurile angajaților de la facultate se adunaseră în grupulețe optimiste.

Când am terminat, am încercat să scriu din punctul de vedere al soțului, incluzând gândurile lui în timp ce stătea alături de

nevastă-sa, mâna lui pe umărul ei, de parcă femeia aia ar fi avut nevoie de ajutor ca să navigheze prin orice sufragerie nouă în care intrau. Dar ceva m-a oprit. Nu știam, de fapt, ce gândesc bărbații sau *cum* gândesc, nu-mi dădeam seama ce-i hrănește, ce-i motivează, așa că m-am hotărât să nu mai încerc.

Câteva zile mai târziu, după ce-i dădusem profesorului Castleman exercițiul meu scris, mi-a cerut să vin la el în birou, în orele de consultație. Am urcat scările largi din Seelye Hall știind că fie mă va lăuda, așa cum făcea de obicei, fie îmi va spune că, scriind această povestire ce va fi citită în clasă, i-am invadat intimitatea. Când a gonit o altă fată și m-a poftit să intru, l-am găsit cu povestirea mea în mână.

În cele din urmă, s-a aplecat în față și a spus:

— Domnișoară Ames, fii atentă la mine. Ți-am spus deja că scrii bine. Dar nu sunt sigur că ți-a intrat în cap. Așa cum probabil ți-ai dat seama, cursul meu este ca oricare altul: cel de Franceză sau cel de Arta Renașterii sau ce altceva mai urmezi în acest semestru. O să fii foarte bucuroasă să primești un zece, și așa o să se întâmple. Dar cred că este mai important pentru tine să înțelegi că poți într-adevăr *să faci* ceva cu talentul tău, dacă îți dorești asta.

— Ce vreți să spuneți? l-am întrebat.

— Păi, poate că o lungești un pic și o vinzi ca proză scurtă, de exemplu. Sau continui să scrii mai multe din astea și le vinzi. Poate că nu în locurile de top – Dumnezeu știe cum hotărăsc ei pe cine să lase înăuntru –, dar în mod sigur către unele dintre cele mai bune reviste literare mai mici. Și ai putea chiar să te hotărăști să scrii un roman, a continuat el.

— De ce? am spus.

— *De ce?*

— De ce să fac una ca asta? Care e sensul?

M-am gândit la cum mă trăsese Elaine Mozell deoparte, în nișa aceea. Castleman s-a uitat la mine.

— Nu știu, a spus el, ridicând din umeri. Pentru că ești bună. Pentru că ai ceva de spus. Mulți dintre scriitori au ori una, ori alta, dar nu pe ambele. Și este mereu foarte interesant când lumea poate vedea lucrurile din perspectiva unei femei. Suntem obișnuiți deja cu viziunea masculină; ori de câte ori avem șansa să vedem prin ochii unei femei, este *reconfortant.*

Elaine Mozell nu scria ca o femeie; scrisul ei avea arcuirile și

înșiruirile acelea ample, cuprinzătoare, precum și asumarea autorității și, din cauza acestor lucruri, scriitoarea părea totodată lacomă, neadecvată, deloc feminină. Toate personajele mele de până acum fuseseră fete sau femei, iar tonul scriiturii mele era liniștit și atent, aproape felin. Bănuiam că nu bărbații, ci femeile mi-ar fi citit scrierile.

Poate Castleman avea dreptate; în câțiva ani puteam publica un roman foarte decent, primul meu roman, o poveste matură cu un titlu precum *Vara, la malul mării,* și poate mi s-ar cere să citesc pentru studenți, la Smith. Fetele din public ar da din cap, în semn de recunoaștere, în timp ce puținii bărbați prezenți ar bate darabana în masă, dorindu-și să fie oriunde altundeva. Bărbații tânjesc după scrieri blindate, protectoare, scrieri pline de mușchi care nu încetează să se încordeze. Scrieri care aleg să cuprindă în ele lumea întreagă, inclusiv războiul de o sută de ani, laolaltă cu certuri de zece minute din bucătăria de culoarea fructului de avocado a vreunui cuplu din suburbii.

Dar profesorul Castleman era bărbat și lui îi plăcea ficțiunea *mea.*

— Eu, personal, am probleme în a scrie autentic despre femei, a recunoscut el. Totul ajunge să sune ca o conversație între bărbați. Un act ventriloc de proastă calitate, în care vezi tot timpul cum se mișcă gura tipului. Încă nu mă pot conecta la inima femeilor, la tot acel mister feminin, la acele secrete pe care le au ele. Câteodată aș vrea, pur și simplu, să le scutur până ies din ele.

S-a oprit o clipă.

— Este foarte frustrant pentru mine, ca scriitor, a spus. Zidul care separă sexele, care ne oprește să ne cunoaștem unii altora experiențele. Fiecare dintre noi se confruntă cu asta, mai mult sau mai puțin, deși unii dintre scriitorii cei mai buni par să fi aflat un mod inteligent de a se apropia. În ceea ce mă privește, mă tem că sunt extrem de limitat.

— Oh, nu, nu sunteți, am spus repede.

— Nu ai citit nimic din ce-am scris, a spus el. Am publicat două povestiri în toată viața mea; nu le știi.

— Dar mi-ar plăcea, i-am răspuns.

— Serios?

— Da, categoric.

Castleman a mutat niște hârtii, niște cărți și niște nuci de pe

birou, până când a reușit să pescuiască dintre ele o revistă literară subțire, intitulată *Caryatid: A Journal of Art and Criticism.* Nu auzisem niciodată de ea și probabil aproape nimeni nu auzise, iar Castleman a părut deopotrivă mândru și jenat când mi-a întins-o.

— Pot să ți-o împrumut, dacă vrei, a spus el. Spune-mi ce crezi.

Am dat din cap și i-am zis că sunt flatată, că sunt sigură că o să-mi placă. Apoi m-am uitat la cuprins, ca să găsesc titlul poveștii lui. Iată-l: „Fără lapte duminică", de J. Castleman – și, când am citit titlul, s-a lăsat să alunece în față pe scaun până când genunchii ni s-au atins. Mi-am ridicat privirea, șocată că era atât de aproape.

— Poate, a spus el, o să-mi spui cum s-o fac mai bună.

Era primul contact între două perechi de genunchi orbi, semnificând ceva încă nedecis, ceva încă nerevendicat. Oare aceasta era o conversație despre scris? A ridicat arătătorul și mi l-a plimbat ușor pe buze. Apoi și-a apropiat fața de mine și, brusc, a început să mă sărute în acest simplu birouaș unde zăceau, neiubite, grămezi de lucrări studențești banale. M-a sărutat și iar m-a sărutat și, deși părea că ar vrea să-mi lingă și să-mi înghită talentul, receptivitatea sau orice ar fi crezut el că dețin, tot mă simțeam de parcă, dintre noi doi, el era cel important, iar eu eram aia neterminată. M-am gândit că el ar putea să mă finiseze; putea să-mi furnizeze acele lucruri de care aveam nevoie ca să devin cu adevărat o persoană întreagă.

A continuat să mă sărute, dar nu a făcut nimic mai mult; mâinile lui mi-au cuprins umerii, fără să se clintească din ancora lor. Chiar și neatinsă de el, aproape că am avut orgasm, iar asta m-a surprins mai întâi, iar apoi m-a făcut să mă simt stânjenită de reacția mea exagerată. *Fata era stânjenită,* mi-am spus, având în fața mea un început de povestire, și m-am simțit ușurată să mă aflu la o distantă literară față de mine însămi și față de acest bărbat care mă ținea de umeri și mă săruta, până când am fost sigură că și dacă nu fusesem până atunci scriitoare, acum eram.

∴

N-am spus nimănui din Northrop House, nici măcar prietenei mele Laura, care bănuia ceva, dar nu m-a presat să afle detalii.

— Trebuie să fi fost bine, nu-i așa? a spus ea, iar eu n-am

făcut decât să zâmbesc, preferând să păstrez momentul pentru mine, să-l dezvălui și să îl rememorez în timpul unei prelegeri de istorie sau când făceam duș în cabina de tinichea cu perdea de cauciuc verde, ascultând curgerea apei de la celelalte dușuri din preajma mea. În prima seară, când am știut că pot citi fără să fiu întreruptă, m-am așezat în pat, cu revista *Caryatid* deschisă în poală. Cu grijă și delicatețe, am deschis-o la pagina unde era povestirea lui și am început să citesc. Eram entuziasmată, anticipând ceva ce nu putea decât să sporească ceea ce simțeam pentru el. Îmi mișcăm buzele pe măsură ce avansam cu cititul povestirii, dar curând a devenit evident că proza aceasta nu era bună. Eram confuză; *cum se putea să nu fie bună*? Și totuși, în universul lui „Fără lapte duminică”, personajele femei vorbeau în propoziții afectate, iar bărbații erau clișee ale unor indivizi needucați, cu toții încruntați și afectați de durere stoică și nemărturisită. Povestea părea o imitație a ceva literar, realizată de cineva care nu și-a dezvoltat încă o voce distinctă, proprie.

Povestea de la fermă scrisă de Elaine Mozell fusese mult mai autentică, mult mai credibil masculină. Castleman chiar era bărbat; de ce nu putea scrie ca atare? Ce era în neregulă cu el, de nu reușea s-o facă? Am închis revista și am pus-o deoparte, supărată și îndurerată că am citit-o, fără să-mi dau seama ce i-aș putea spune. M-am gândit că poate ar fi o șansă să uite că mi-a dat-o și să nu mai aducă vreodată vorba despre ea, astfel încât să nu fiu nevoită să trec prin neplăcerea de a-i vorbi despre povestire. Speram că, poate, subiectul nu va mai reveni.

Miercuri la amiază mi-a parvenit, prin poșta campusului, o notă strecurată într-un plic al departamentului de Engleză; l-am rupt repede, îndepărtându-mă de celelalte fete care roiau în jurul scrisorilor deschise și al prăjiturilor Bundt trimise de acasă.

Dragă domnișoară Ames,

Colegul meu, profesorul Tanaka, care predă aici cursul de Religii estice, m-a întrebat dacă am să-i recomand o studentă care ar putea să-i hrănească și să-i plimbe câinele o dată pe săptămână, vineri după-amiaza. Ai fi interesată de jobul ăsta?

Al tău,

Părea că scrisoarea a fost scrisă codat, așa că am răspuns imediat, acceptând să plimb și să hrănesc câinele profesorului Tanaka, deși mă îndoiam că acesta există. În ziua următoare, în cutia mea poștală au apărut o cheie și o adresă, iar vineri am pornit spre o stradă povârnită, denumită Crafts Avenue, intrând în cele din urmă în apartamentul aflat într-o clădire cu brutărie la parter. Clădirea mirosea a drojdie și, când am pășit în apartamentul de la etajul al treilea, pe a cărui ușă se afla o plăcuță unde am citit numele „H. Tanaka”, un câine cât se poate de real a dat drumul, de undeva dinăuntru, unui lătrat frenetic. Era un teckel bătrân cu părul cenușiu, disperat după companie, cu spinarea arcuindu-i-se în încrețituri discrete, ca a unui dinozaur.

— Aici, băiete, am spus eu avansând prin sufrageria mobilată sumar și, chiar așa artritic, cum era, câinele a început să mi se cațăre pe picior, de parcă și el știa de ce venisem.

În bucătărie am găsit o conservă de Beef-o pentru câini de talie mică și medie, pe care am turnat-o într-un castron de tablă, ținându-mi capul ferit de duhoare, și am privit pasionată cum înfuleca teckelul, ca un lup. După aceea l-am dus la o scurtă plimbare, m-am întors și m-am așezat pe covor. Teckelul fără nume, sătul și fericit, s-a întins pe spate arătându-mi stomacul încărunțit și penisul alunecându-i din teaca lui, apoi retrăgându-se iar. Pe pereți, deasupra noastră, erau câteva stampe japoneze: femei în kimono servind ceșcuțe de ceai și o serie de scene implicând bazine de piatră și cuiburi de cocori. Stăteam în această încăpere străină, calmă, privind în jurul meu, așteptând, când s-a auzit soneria de la intrare.

— Cine este? am întrebat la interfon.

— Joe, a spus el.

Aha, deci acum era Joe; asta era ceva nou. I-am dat repede drumul înăuntru.

— Bună, a spus el și a trecut pe lângă mine, lăsându-și jos cărțile și hârtiile și așezându-și haina pe spătarul unui scaun.

— Câinele e cuminte? a întrebat el.

— Câinele e foarte bine, am răspuns. Nici n-am fost convinsă că există cu adevărat.

— Oh, sigur că e real, a spus Joe.

— Știu. S-a împrietenit cu piciorul meu.

Joe a zâmbit.

— Deci în curând vom vedea alergând prin apartament o creatură mică, pe jumătate câine, pe jumătate picior, nu-i așa?

— Așa e, am spus.

A tăcut și m-a privit.

— Domnișoară Ames. Adică Joan. Ce ne facem noi cu tine?

— Să mă dezbraci? am răspuns eu.

A venit spre mine și m-a luat în brațe, sărutându-mă pe păr și pe gât.

— Deci putem să mergem în pat, te rog? m-a întrebat.

Dormitorul profesorului H. Tanaka arăta mai mult ca o sufragerie, doar cu câteva stampe pe pereți și cu un pat simplu. O lumină cenușie pătrundea prin jaluzelele de hârtie, suficient cât să dezvăluie conturul lui Joe dându-și hainele jos. Arăta foarte bine, subțire și musculos. Pe picior avea o cicatrice, roz și lucioasă, unde țesutul fusese bine strâns. Am presupus că era o urmă de glonț, sursa vagului său șchiopătat, și mi l-am imaginat ca pe un erou din războiul coreean, cu toate că mai târziu am aflat, firește, că se împușcase accidental în tabăra de instrucție. Când m-a atins, i-am simțit pielea rece ca a unei foci. Mi-am scos hainele acolo, în pat, și sfârcurile mi s-au transformat și s-au întărit; am rezistat impulsului de a-mi încrucișa brațele peste piept, ca să mă acopăr. Îmi simțeam sânii umflați, un detaliu plăcut în general pentru bărbați, deși pe mine mă stânjenea. Am văzut cum îmi privește sânii și peticul acela oarecum nedefinit de păr pubian, dar am încercat să-mi imaginez că ne aflam împreună pe marginea unui bazin japonez din piatră și că ceea ce eram pe cale să facem acum era la fel de grațios executat ca o ceremonie a ceaiului. Îi țineam penisul în mână și l-am cercetat intens, preț de o clipă. Era primul meu penis și mi s-a părut într-un fel atât de optimist, mult mai optimist decât era: agreabil, pregătit, fără să pară conștient de posibilitatea unui eșec. M-am întins pe spate, pe pernă, și l-am privit deschizând un prezervativ Trojan care a scos un singur *zbârnâit,* ca o coardă de banjo, apoi l-am lăsat să se înfigă în mine în speranța că, într-un fel mai cuprinzător, prezența mea aici îl ajuta. Știam că în mod sigur pe mine mă ajută, mă ridică deasupra turmelor de fete cu foșnetul fustelor lungi, în carouri. Joe nădușea rapid, iar picioarele lui reci ca gheața s-au încolăcit în jurul meu,

strângându-mă ca unul dintre acei primitivi locuitori ai copacilor. Felul în care săpa în mine era foarte dureros și asta m-a surprins, ca și când sensibilitatea lui și dragostea pentru cărți ar fi putut avea vreo influență asupra nivelului de durere pe care îl provoca în timpul deflorării unei fete de la Smith. M-am gândit din nou la genunchii lui îmbrăcați în pantaloni de lână gri, apoi la genunchii lui goi de acum, la acele noduri prăfuite, expuse, unde pielea stătea foarte întinsă, la pulpele de dedesubtul lor, îndoindu-se și relaxându-se. Mi-am împletit picioarele în jurul lui și părea că-l țin în menghina vreunui dispozitiv mecanic; habar n-aveam că picioarele îmi sunt atât de puternice. Ceva mai încolo, am simțit cum mi se face somn, dar nu și lui Joe, sau poate că nu putea să doarmă.

— Oh, nu-ți face griji pentru mine, eu nu dorm niciodată, mi-a spus el. Ăsta este unul dintre lucrurile esențiale despre mine.

— Unul dintre puținele pe care le știu, am replicat.

— O să-ți spun tot ce vrei să știi, mi-a răspuns, așteptând să-l întreb.

Nu aveam nicio idee despre ce voiam să aflu, așa că am pus câteva întrebări simple despre copilăria lui (Brooklyn, evreu, fără tată), despre educație (Columbia University, B.A., M.A.), despre povestea cu armata (Războiul Coreei, foarte puțin; șrapnelul autoîmpușcat, care îl trimisese acasă înainte de a intra în luptă), despre căsnicie (proastă, cu o femeie care ajunsese stridentă, al cărei păcat major era faptul că, după nașterea copilului, nu mai voia să facă sex. Mi-a spus că-l *refuza,* ferindu-se de el iar și iar. „Ai habar ce înseamnă asta pentru un bărbat?”, m-a întrebat el și a trebuit să-i spun „nu, nu știu”), despre politică (lipsit de originalitate: entuziast când Welch l-a blocat pe McCarthy, agitat de *Brown v. Board of Ed.,* mai ales pentru că avea în oraș un cuplu de prieteni negri, foarte apropiați), despre momentele lui preferate (să-l asculte pe Mark Van Doren în lectură, la Columbia) și despre viziunea lui asupra vieții (melancolică, la fel ca a celor mai mulți scriitori).

După ce am epuizat interviul, am rămas tăcuți o vreme, până când el a spus dintr-odată:

— Oh, acum vreau să te întreb ceva.

— Dă-i drumul, am răspuns, gândindu-mă că o să mă întrebe toate alea despre mine și că va trebui să-i dau detalii banale despre cum am crescut eu în New York City, ca o fată cu multe

privilegii: școala Brearley, cursurile de dans, răceala bulversantă a părinților mei, banii pe care-i împrăștiau în jurul meu ca pe o garnitură complet neinteresantă. Și că va trebui să-i spun, de asemenea, despre incertitudinile mele, despre simpatiile mele politice tot mai active, despre dorința mea de a nu fi lipsită de substanță. Mă temeam că va trebui să vorbesc despre mine și totuși eram, în același timp, ușurată. Deci asta însemna să fii cu un bărbat: el îți spune lucruri care îl preocupă, apoi îi spui și tu lucruri care te preocupă și fiecare răspunde cu furie sau simpatie la momentul potrivit din povestirea celuilalt. Era ca și cum ai avea un prieten, o ciudată versiune în oglindă a propriei persoane – deși e vorba despre o cu totul altă anatomie și un alt set de amintiri. Când ați terminat amândoi de vorbit, te simți ca și cum ți s-ar fi dat un acces extraordinar în creația și depozitele intime de experiențe ale celuilalt.

În schimb însă, el m-a întrebat:

— Deci, ce crezi despre povestirea mea?

Povestirea lui; *oh, Dumnezeule*! Pentru un moment n-am știut ce să-i spun. Eram confuză și ametită, n-am spus nimic.

— Ai citit-o? a insistat el.

Am dat din cap, încercând să-mi compun cât de repede am putut un fel de răspuns de urgență.

— Da, am spus vioaie. Chiar aseară. Chiar voiam să-ți spun.

Apoi am așteptat o secundă.

— Mi-a plăcut foarte mult, i-am spus. A fost simplu s-o spun.

— Ți-a plăcut?

Și-a sprijinit capul pe un cot.

— Nu crezi că finalul a fost cam abrupt? Partea unde el îi dă eșarfa și apoi pleacă?

— Nu, i-am răspuns. Deloc. *Gestul* cu eșarfa era cel care conta, nu? Cred că a fost perfect. Dar știam că nu era perfect; era greșit, era forțat.

— Vorbești serios? m-a întrebat.

— Sigur că da. Voiam să-ți spun, dar ai început tu.

— Păi, asta e chiar grozav, a spus el, zâmbind. Acum chiar că m-ai făcut să mă simt bine, Joanie.

Am lăsat să-mi scape o respirație adâncă; lauda îl făcuse fericit și liniștit, așa cum ar fi trebuit să-l facă sexul, în cele din urmă, mi-a spus că e timpul să plecăm; trebuia să se oprească la State Street Market, ca să cumpere pentru acasă o pungă de

făină cerută de nevastă-sa și trebuia să ia și niște lapte praf pentru fiică-sa. Făină și lapte praf; astea erau nimicurile unei vieți care nu avea nimic în comun cu mine.

Ne-am ridicat și ne-am îmbrăcat, întorcându-ne timizi cu spatele unul la celălalt.

— Joe, am spus, încercând să scot acea silabă simplă, singuratică.

M-a privit.

— Ce crezi că o să se întâmple? l-am întrebat.

Pentru o secundă nu a răspuns, apoi a zis:

— Cum aș putea să știu? Presupun că trebuie să așteptăm și să vedem.

Ceva mai târziu, în timp ce mă întorceam în campus în acea după-amiază târzie, pe lângă magazinul de bricolaj, librăria cu cărți vechi și fațada măreață a Academiei de Muzică, m-am întrebat dacă ar putea să mă iubească vreodată și cum aș putea să grăbesc nașterea acelei iubiri.

Așa cum s-a dovedit, curând ne-am creat o rutină, ne întâlneam o dată pe săptămână, când plimbam și hrăneam teckelul profesorului Tanaka. „A plimba câinele” devenise un eufemism. *Câinele e foarte flămând azi,* îmi spunea el, ridicându-mi poala rochiei și atingându-mă cu vârful unui deget. Mă dusesem și eu, pentru propria diafragmă, în cabinetul mohorât al doctoriței lituaniene din Springfield.

Într-o zi, când stăteam întinși în patul profesorului Tanaka, Joe mi-a întins un pachet învelit în hârtie și legat cu fundă. L-am deschis și am văzut că era o nucă; pe o parte scrisese ceva cu o peniță subțire și cerneală roșie. Am citit: *Pentru J. Cu venerație. J.*

Am ținut-o în mână o clipă, încercând să-mi deghizez dezamăgirea în altceva. Sigur că n-avea de unde să știe că eu cotrobăisem prin sertarul de la noptiera nevesti-sii și că văzusem nuca aproape identică pe care i-o dăduse ei. Nu-mi plăcea să mănânc nuci; câteodată, odată cu miezul scoți și niște coajă și atunci sfârșești prin a te chinui să scoți fărâmele dintre dinți cu limba, ca pe frunzele de tutun. Iar gustul era prea întunecat și cumva greșit, de parcă ai mânca bucățele de plută plutind într-un pahar cu vin. Joe spusese că-i plac nucile din multe motive: erau cele mai complicate din soiul lor, cu toate acele noduri și curbe din trup. O nucă lasă o urmă de ulei după

ce ai mâncat-o, un gust care-ți rămâne și care, de asemenea, îi plăcea. Îi plăcea și gustul femeilor, mi-a spus el odată, în patul profesorului Tanaka; i-a plăcut cel dintâi moment când s-a putut scufunda să mă guste, deși eu am fost stânjenită la început și incapabilă să mă relaxez, cu capul lui prins în strânsoarea dintre picioarele mele. Nu mă puteam gândi decât la ce gustă acolo, amestecul de sare și talc și cine mai știe ce. Nimic nu poate ascunde gustul unei femei, slavă Domnului, spusese el. La fel și o nucă, poate fi întotdeauna detectată când e coaptă într-o prăjitură sau când uleiul din ea a fost pus într-o salată. Se producea eliberarea unui gust dulce, întunecat, cu o insinuare de descompunere, asemănător cu cel pe care-l simți în solul unei păduri.

Am pus nuca în biroul din camera mea de la Northrop House, abandonând-o acolo, printre sârmele încârligate ale agrafelor de păr și tubul uriaș de cremă demachiantă. Au trecut săptămâni și nuca lui a rămas în birou. Aproape că uitasem de ea, până într-o zi, când am venit acasă de la cursul de istorie a artei despre Holbein și Dürer, am deschis ușa de la camera mea și am găsit-o pe soția lui Joe așezată pe pat, așteptându-mă. Când am intrat, Carol Castleman s-a ridicat.

— Cu ce pot să te ajut? am întrebat-o și m-am gândit, într-o clipă de nebunie, că murise Joe și că nevastă-sa venise aici ca să-mi dea vestea, ca și când eu aș fi fost cu adevărat cea îndoliată, nu ea.

— Cu ce poți să mă *ajuți*? Știi bine de ce sunt aici, a spus doamna Castleman.

Purta o jachetă din păr de cămilă și o fustă șifonată; era mică, scoasă din minți, dezlănțuită.

— Te-am primit în casa mea, a continuat ea, tremurând din toate încheieturile, am avut încredere să-ți las copilul meu în grijă, okay? Și uite ce faci tu. Faci pe tânăra adorabilă, dar ai tupeu cu carul.

— Cine ți-a spus asta? am întrebat-o, jalnică.

Carol Castleman n-a spus nimic. Doar a ridicat mâna și a deschis-o încet. Ținea în palmă nuca, cea pe care mi-o dăduse Joe. Dovada. Peste tot în Northrop House fetele se pregăteau pentru cină; de la parter se ridica în toată clădirea mirosul budincii Yorkshire, plină de ouă, groasă și hrănitoare, o imitație a vieții trecute de acasă, o viață în pântece, o viață în care niște

oameni aveau grijă de noi și n-aveam nicio grijă pentru noi înșene. Voiam să mănânc chiar acum acea hrană consolatoare, să sap într-o farfurie plină ochi cu sucuri de la friptura de vită, ascultând povești de spus la cină despre întâlniri ratate, amuzante, cu bărbați de la Yale. În schimb eram aici, înfruntând-o pe soția furioasă a lui Joe, care ținea o nucă în mână.

— Ia povestește-mi, a spus Carol Castleman.

— Nu pot, am răspuns și am început să plâng.

M-a lăsat să plâng o vreme, privindu-mă fără întrerupere, iritată, și în cele din urmă, când n-a mai putut rezista, a spus:

— *Povestește-mi.*

— Nu sunt o persoană rea, doamnă Castleman, am încercat, dar ceea ce voiam cu adevărat să spun era: vezi tu, nu prea sunt deloc o persoană.

— Parașută ce ești, a spus Carol Castleman. Târfuliță Smithie, cu poveștile tale. Am citit istorioarele alea, dar vrei să-ți spun ceva? Nu ești deloc așa minunată. Nu știu de ce mama naibii tot insistă cu ele; ai zice că sunt scrise de al dracului James Joyce ăla.

Apoi soția lui Joe și-a retras mâna și a aruncat nuca. A țintit direct spre mine, dar n-am avut timp să strig sau să mă feresc. Când m-a lovit am avut un șoc puternic, o bilă tare direct în mijlocul frunții răsunând ca ciocanul cizmarului și, pentru un moment suspendat în aer, m-am clătinat înainte de a mă prăbuși la pământ.

Eram vag conștientă de sunetul de pași alergând spre mine pe coridor, apoi de imaginea unui cerc de chipuri de fete, suspendat deasupra mea, fiecare dintre ele cu gura căscată, ca un grup de colindători în acțiune. Una avea bigudiuri în păr, alta, un creion după ureche. Au început să vorbească toate, una peste alta, și totuși nimeni nu părea să știe ce are de făcut. Undeva, în fundal, Carol Castleman plângea și le spunea fetelor care umpleau camera că viața ei fusese distrusă. Dar singurul lucru la care mă puteam gândi acum, când stăteam întinsă pe covor, cu un cucui crescându-mi în mijlocul frunții, era faptul că propria-mi viață începuse, în sfârșit.

Capitolul Trei

Aeroportul Helsinki-Vantaa este ca oricare alt aeroport din lume, doar că un pic mai blond. Nu blond ca suedezii sau norvegienii, acele cuiburi albinoase, fascinante, ci suficient de blond pe porțiuni, astfel încât să poată remarca orice american. Finlandezii au o anumită întunecime slavă care îi străbate de-a dreptul, dar rămân încă o mulțime de capete frumoase plutind încolo și încoace prin această minunată țărișoară nordică.

Nu m-am putut abține să nu mă gândesc la asta în timp ce traversam aeroportul alături de Joe și restul găștii, într-o spirală de finlandezi, unii dintre ei făcând poze, alții punând întrebări, cu toții dorind ceva de la el, o atingere, un cuvânt, un zâmbet amabil și obosit, ca și când talentul lui se putea lua în astfel de momente, împărtășind cu ei un pic din strălucirea lui, iar ei ar fi putut oferi la schimb o tușă din propria marcă de auriu scandinav.

Atât de multe dintre finlandezele astea erau blonde și atrăgătoare, în timp ce restul aveau pur și simplu un aer nobiliar și eroic, precum capetele sculptate pe vapoarele vikingilor, pe când el era un evreu micuț de 71 de ani, cândva un brunet arătos din Brooklyn. Dar, într-un fel, agapa dintre el și ele era fără sfârșit, continuând tot drumul prin coridorul aeroportului, care m-a uimit cu lungimea lui, cât o masă de bufet suedez smorgasbord. Iubiți-mă, părea să le spună el cu ochii aceia lucioși și obosiți de zbor.

Da, te iubim, domnule Yoseph Castleman, păreau să răspundă finlandezii, *dacă ne iubești și tu.*

Și de ce nu i-ai fi iubit? Ei îl aleseseră, nu-i așa – bătrânii care alcătuiau Academia Finlandeză de Litere și tinerii, totodată, hipsterii aflați probabil abia la 60 de ani. Joe părea să nu observe nimic în jur, atât de mult îl încântase pompa cu care fusese primit; asta era ceea ce așteptase de atâta timp: să coboare din avion și să fie întâmpinat ca Beatles la aterizarea în America. Pentru el ar fi fost chiar mai bine dacă, precum Beatles, ar fi putut coborî pe una dintre acele scări instabile, de metal, până pe pistă, cu părul lui rar fluturându-i în jurul capului,

în timp ce ar fi făcut cu mâna poporului de adoratori de jos. În schimb, coborâserăm din avion prin unul dintre acele tuneluri mochetate, în formă de acordeon, și am sfârșit într-un terminal, în zori de zi, dincolo de marginea orașului, un spațiu alb și steril, cu glasuri jucăușe, stranii, răsunând prin magazine, și o euro voce feminină generică, amplificată, împăciuitoare, anunțând neinteligibil plecările și sosirile avioanelor; apoi, în mod inexplicabil în engleză, un anunț prin care domnul Kyosti Hynninen era rugat să se întâlnească cu gașca lui la banda de bagaje.

Am trecut pe lângă magazinele duty-free, pe lângă chioșcuri și afișele luminate de pe pereți, înfățișând splendorile Finlandei; Joe era prietenos și fermecător în fața jurnaliștilor care îl abordaseră și față de cei câțiva oficiali, cu ecusoanele lor pe care fuseseră imprimate imaginile micuțe ale propriilor făpturi scandinave, dar știam că abia dacă aude ce îi tot spuneau în engleza lor îngrijită. Acum era transportat; era în extaz.

M-am gândit la începuturile lui Joe, petrecute în universul feminin al acelui apartament din Brooklyn, primul său mariaj ratat și finalul său zgomotos, cel de-al doilea mariaj al său, longeviv, și ascensiunea profesională a lui Joe pe parcursul acestei căsătorii. Apoi copiii, oh, copiii! Nu știusem cum este să ai de ținut o casă plină de copii. Îmi doream copii, dar îmi era deopotrivă și frică. Dorința mea de a avea un copil era învelită în nevoia de a-l face fericit pe Joe. Nu le puteam separa; mă uitam într-un cărucior imaginar și vedeam capul supradimensionat al lui Joe ițindu-se de sub păturică. Însă după ce s-au născut, copiii au devenit ei înșiși, nu el. Fiecare copil și-a arătat trăsăturile proprii. Susannah, cea mai mare dintre ei, a primit atenție excesivă, ca toți primii născuți. Venea în bucătărie, unde frigeam un cotlet de miel în tigaie, și mă anunța: „eu ajut”, știind că mâncarea era pentru Joe, care lucra în dormitor.

— În regulă, fetița mea, ajută-mă, îi spuneam, și Susannah înfigea furculița în cotletul din tigaie și îl trântea în farfurie, ornându-l cu bucăți sifonate de hârtie, în chip de flori.

Apoi îl ducea cu grijă pe culoar și lovea de câteva ori cu piciorul în ușa lui Joe, în loc de ciocănit. Îi auzeam cum murmură amândoi: cuvintele neatente ale tatălui, rugămințile tremurânde ale fiicei – „uită-te la farfurie, tati, *uită-te”* –, și pe urmă schimbarea rapidă din tonul tatălui, vocea lui crescând în timp

ce o lăuda, salvând astfel situația.

Pe mine mă iubea; pe el îl adora. Nu m-a supărat niciodată lucrul ăsta și când mă aflam împreună cu ea mă simțeam complet relaxată, răsplătită de mirosul ei, de pielea ei catifelată, de entuziasmul ei febril la tot ce era nou. Dacă ar fi avut coadă, ar fi dat din ea încontinuu. Când nu eram disponibilă pentru ea – poate aveam alte angajamente, ceea ce se întâmpla destul de des, și trebuia s-o las cu o bonă –, chipul ei avea o expresie tragică și aproape că mă ucidea.

Sora ei, Alice, s-a dovedit a fi robustă și atletică, dar și mai independentă. Nu era frumoasă ca soră-sa, ci mai degrabă arăta *sănătos,* cu trupul ei mic și legat, așa cum fusese odată și Joe, cu părul șaten-deschis și tuns pe calotă, după moda tinerilor romani. Când Alice a ajuns la adolescență, lesbianismul ei a devenit, în sfârșit, evident, după mulți ani de pasiuni pasagere pentru profesoarele ei favorite, tinere de tipul ingenuu, după perioada dormitorului tapetat cu afișe ale rockerițelor cu păr vâlvoi, de vrăjitoare, după amazoanele de la tenis, cu coapsele lor brune, puternice, acoperite ridicol de rochițe albe. Și atunci când s-a arătat, am fost ușurată s-o aud spunând tare acest lucru, deși Joe părea speriat și afectat personal.

— Îmi plac fetele, a izbucnit ea într-o seară, din senin, pe când eram în bucătărie.

— Ce? a întrebat Joe, care stătea la masă, adâncit în ziarul lui.

— Îmi plac fetele, a continuat Alice, curajoasă. În felul *ăla.* Știți voi.

Frigiderul a început să se agite brusc, a scos un clinchet și a început să fabrice cuburi de gheață, ca pentru a umple tăcerea stânjenitoare.

— Oh, a spus Joe, țintuit în scaunul lui.

Inima mi-a luat-o la goană, dar m-am îndreptat spre Alice și am îmbrățișat-o. I-am spus că eram bucuroasă că s-a hotărât să vorbească și am întrebat-o dacă exista cineva anume de care îi plăcea. Da, mi-a răspuns ea, dar fata o tratase mizerabil. Am vorbit politicos despre asta, cam un minut sau două, apoi s-a strecurat spre camera ei.

— Nu-i vorba despre *tine,* i-am spus lui Joe în seara aceea, în pat, în timp ce schimbam în șoaptă replici furioase. Aceasta urma să fie una dintre temele discuțiilor noastre despre copii.

— Da, îmi dau seama de asta, a spus Joe. Exact asta vreau să

spun.

— Deci tu zici că *ai vrea* să fii piesa centrală a sexualității fiicei tale?

— Nu, a răspuns el. Deloc. Tu ești mamă. Nu poți pricepe ce simt eu în legătură cu asta.

— Oh, asta-i chiar bună, am replicat eu, dorindu-mi să creadă că mamele știu tot, că suntem naratorii omniscienți ai vieților familiilor noastre.

David, cel mai mic dintre copii și cel mai tulburat dintre ei, părea incapabil să-și găsească o viață a lui. Joe și cu mine ne țineam respirația și speram de fiecare dată să-i meargă totul bine, dar era doar o dorință magică. Puține lucruri păreau să-i meargă lui David; lucrul ăsta a devenit tot mai clar și viața lui era doar din ce-i pica.

Dar noi îl iubeam chiar și așa. Îi iubeam pe toți, Joe și cu mine, deși nu chiar împreună. Copiii primeau iubirea noastră pe două canale diferite, unul de la mine, un flux rezonabil de stabil, și unul de la tatăl lor, atunci când se gândea la asta, când reușea să-și mute atenția de la el însuși. Era distras în cea mai mare parte a timpului, prins în detaliile vieții sale profesionale și în toate preamăririle pe care le tot acumula, ca pe straturi și straturi de zăpadă. Copiii și cu mine nu făceam decât să ne uităm la felul cum cariera lui Joe creștea și creștea.

Iar acum, în sfârșit, reușise să parcurgă tot drumul ăsta spre Finlanda. Țara era surprinzător de dulce, tonică și revigorantă. Odată pe an era trezită brutal din picoteala ei: *Trezește-te! Trezește-te! O persoană importantă vine-ncoa'!* În timp ce traversam aeroportul alături de anturajul nostru editorial, mi-am dat seama că, dacă voiam, puteam să dispar cu ușurință în sălbăticia acestei țări și să nu mă mai întorc niciodată. Nu aș fi ieșit în evidență în Finlanda, cu părul meu alb și pielea palidă. M-aș fi integrat perfect și ar fi crezut că sunt una de-a lor. Cât de grozav ar fi fost să pot începe aici o viață nouă, uluitoare, în loc să mă întorc în casa din Weathermill, New York, cu acest copil mare care era soțul meu, geniul meu, propriul meu câștigător de Premiu Helsinki.

— Joe, am spus, uită-te în stânga. Încearcă să te pozeze.

S-a întors ascultător și atunci s-a declanșat un val de bâzâieli bâlbâite, iar el s-a ținut un pic mai țeapăn și mai măreț.

Pozele acestea vor apărea în ziarele de mâine, înfățișându-l

pe acest bătrân evreu american mijindu-și ochii în lumină, arătându-și ciudata față umană, oboseala călătoriei cu avionul combinată cu vanitatea care-l împingea de multă vreme prin aeroporturi și prin lume.

La ieșirea din terminal ne aștepta o limuzină, atât de neagră pe cât era șoferul de blond, și prima pală de aer înghețat m-a făcut să simt că o să-mi explodeze plămânii în timp ce alunecam cu repeziciune dinspre clădire spre mașină. Aici era acea minunată perioadă din an în care copacii își pierd frunzișul, denumită de finlandezi *ruska,* cu schimbătoarele ei culori de vis. Era abia toamnă târzie și totuși ne șocase frigul de afară. Mă gândeam că este de nesuportat și-mi imaginam o societate în care oamenii o iau la goană din casă spre mașină și apoi spre birou, și înapoi spre mașină și spre casă, la sfârșitul zilei. Lumina zilei era pe ducă și totuși cerul părea, chiar în acest moment, strălucitor și nesfârșit. În Finlanda, lumina zilei te face să crezi că n-o să se termine; nu-ți poți imagina că se va stinge în acest sfârșit îngrozitor chiar înainte ca enzimele din stomacul tău să fi început măcar să desfacă în componente separate masa de prânz.

Mașina ne-a purtat ușor pe lângă malul apei și pe lângă vitrinele magazinelor de pe bulevardul Mannerheim, unde se vindeau mărfuri delicate, învelite în staniol și hârtie creponată, dar și pe lângă abruptele și lungile întinderi ale podurilor de cale ferată. Mai fuseserăm o dată în Finlanda în timpul căsniciei noastre, în 1980, când Joe fusese invitat la o lectură publică, ca parte a celei de-a cinci suta aniversări a cărții finlandeze, și atunci mi s-a părut că întreaga țară fusese bombardată cu gheață.

Îmi plăcea Finlanda pentru lipsa furiei sau a crimelor de pe stradă. Nu era ca în Statele Unite, nu era ca în Spania. Aici era liniște, un loc schimbător, minunat, elegant, cu un nivel al serotoninei ușor nefiresc. O țară deprimată: era un diagnostic ușor de pus având în vedere statisticile despre sinucideri pe care Scandinavia încearcă uneori să le nege, la fel cum Cornell University încearcă să domolească temerile părinților noilor studenți în legătură cu faimosul canion Ithaca, cel care în fiecare toamnă, precum într-un ritual al recoltei, cere viețile câtorva boboci mai ghinioniști. *Nu vă faceți griji,* ar trebui să spună broșura facultății. *Deși unii studenți sar, de fapt, spre propria*

moarte, cei mai mulți dintre ei preferă învățătura și petrecerile cu bere la butoi.

Toată Scandinavia este ademenitoare, cu pescuitul la copcă și crestele ei înzăpezite, dar toată lumea știe legenda nefericirii înrădăcinate printre finlandezi, norvegieni și suedezi: bețiile lor, cântecele pline de jelanie și vaiete, umbra lor întunecată în miezul zilei.

— Iar aici este Opera din Helsinki, domnule Castleman, a spus șoferul, în timp ce mașina în care ne aflam aluneca ușor pe lângă uriașa clădire ce părea aptă să adăpostească un întreg regat între zidurile ei groase.

— Aici o să veniți, domnule, să vă primiți premiul și să fiți celebrat.

— Da, Joe, o să fii decerebrat, am murmurat eu, dar el nu m-a auzit.

Ne-am imaginat în clădirea Operei, cu Joe primind onorurile pentru niște opere care în mod sigur trebuie să-i fi bulversat pe finlandezi, deși se pare că le citiseră oricum. Erau oameni foarte cultivați. Iarna era aproape nesfârșită; ce altceva ar fi putut face, decât să citească? *Romanele mă bulversează și pe mine,* probabil că ar fi vrut el să le poată spune într-o finlandeză tremurată, accentuând dureros fiecare cuvânt pe prima silabă, așa cum fac și finlandezii. Cărțile sale erau populate cu soți americani nefericiți și necredincioși și cu nevestele lor dificile. Poate că personajelor lui Joe le-ar fi prins bine ca zilele *lor* să fie mai scurte, să forțeze soarele să apună un pic mai devreme în oribilele lor farse conjugale și extraconjugale.

După ceremonie vom cina la o masă lungă, într-o sală enormă și rece de marmură. Parlamentari finlandezi îi vor șușoti la ureche, dar nu îl vor intimida, fiindcă nu erau os regesc. Pe de altă parte, Premiul Nobel îți dă acces solid la regalitate, fiindcă stai lângă Regele Gustav pentru o seară de conversație ciudată.

Despre ce or fi vorbit regele Suediei și Lev Bresner în noaptea aceea, în Stockholm, regele stând lângă prietenul nostru, înfășurat în robă ca un hering în smântână? Habar n-am. Joe nu va avea parte niciodată de o astfel de conversație. Nu avea destulă anvergură și nu era destul de sumbru. Deja mă omora cu prezența asta a lui în Helsinki, să-l văd așa înconjurat de oameni, adresându-i zeloși întrebări pline de gravitate, ascultându-i răspunsurile, privindu-l cum se unge cu uleiuri

esențiale și declarându-l cel mai bun.

Nu știusem cu certitudine, înainte de a mă urca în avion, la New York, că îl voi părăsi. De-a lungul anilor mai avusesem fantezii despre lucrul acesta, mici scenarii în care spuneam: „Joe, s-a terminat”. Sau altfel, mai simplu: „Ei, ia fii atent aici, acum ești pe cont propriu”. Dar niciunul dintre acestea nu fusese pus în *practică*; în schimb, ca multe dintre neveste, am stat atârnată de dragul unei vieți bune, dar în ultimele câteva săptămâni devenise mult prea mult, era mai mult decât ce puteam duce și nu mai puteam rămâne.

L-am privit în continuare, asimilând umflătura familiară de pe nasul lui, pielea movulie a pleoapelor, părul alb și rar, și mi-am amintit că fusese, cândva, un june angelic, apoi un tânăr profesor de scriere creativă, ambițios și chipeș, iar după aceea un romancier nervos, celebru, care stătea treaz toată noaptea, vrând să tragă în piept toată lumea și s-o țină în plămâni pentru o clipă, înainte de a-i da drumul. Acum îmbătrânise, avea o umilitoare heterografă, o valvă porcină bioprotetică (oricum ai fi dat-o, nu era altceva decât carne de porc), înțepenită ca un cățel de usturoi drept în inima lui, și amintiri porcești îi nimeriseră cumva în minte: imagini fericite ale înrădăcinării pe lângă nectarine vechi și pantofi de sport. Energiile lui fuseseră canalizate într-o mie de direcții și acum se epuizaseră; oriunde mergea, existau lauri răsucindu-se și foșnind sub el, viță-de-vie încolăcită și frunze pe care se putea culca, mulțumit.

În scurt timp, mașina în care ne aflam a tras în fața hotelului Helsinki’s Strand Inter-Continental. Dinăuntru au năvălit bărbați în uniformă, bine sincronizați, aparent total neafectați de frig, care au deschis larg ușile înghețate ale mașinii. Am intrat repede, cu bagajele după noi, iar proprietarul și soția lui, în culmea încântării, au sărit în întâmpinarea noastră ca să ne salute și să-l felicite pe Joe. Căldura generoasă din interior a înlocuit imediat înfiorarea stârnită de frig, iar înăuntru mi s-a părut că mirosea ca în adâncurile pădurii din vreo poveste populară scandinavă, poate una intitulată „Tânărul Paavo și cele cinci dorințe”.

Lumina părea să alunece asupra holului, ca și când ar fi străbătut coroana de ramuri a unor copaci uriași. Părea puțin probabil, dar simțeam miros de pini și de rășină; dintr-odată, zăpăcită de diferența de fus orar, mi-am dorit să mă întind

acolo, pe mocheta groasă din holul Hotelului Inter-Continental, demonstrându-mi mie însămi că sunt nevasta tristă și labilă a proaspătului câștigător al Premiului Helsinki.

Dar trebuia să mergem mai departe. Am traversat podeaua de lemn spongios, ca solul acoperit de frunze din pădure, și am trecut pe lângă pereți de mahon și prin holuri lungi, aurite, urmând hamalul peste măsură de spilcuit și pe cele două ajutoare ale sale, toți potențiali membri ai unei familii în care copiii sunt făcuți numai și numai pentru a sluji în industria hotelieră finlandeză.

Acum Joe era încrezător, mergea repede. Se simțea bine în pielea lui, alunecând ușor pe culoare. Faptul că era un străin, un băiat de Brooklyn, reprezenta doar un adaos la respectul deosebit de care se bucura în această țară îndepărtată. În afară de un mic grup de reporteri și fotografi și de editorul său personal, Sylvie Blacker, de restul publicului și Irwin, agentul somnoros al lui Joe din ultimii ani, nu păreau să fie alți americani la vedere. Oriunde ne aflam în Europa, de obicei puteam să-i recunoaștem după zâmbetul stângaci, după mâna încleștată pe exemplarul prețios din *Herald Tribune* sau după hainele lor în culori prea stridente și dorința neostoită de a vorbi cu alți americani, ca și când fără silabele familiare, rotunjite, ale locului de baștină, s-ar fi speriat ca niște copii rătăciți.

Ambele noastre fiice se oferiseră să ne însoțească în Finlanda, dar Joe nu a părut doritor să le aibă alături aici, așa că ele n-au mai insistat. Se obișnuiseră deja cu asta.

— Chestia e, i-a spus Joe lui Susannah, că dacă vii o să mă simt vinovat că nu am timp de tine. O să-mi fac griji din cauza asta. O să mă distragă. De ce nu vorbești cu Mark și cu băieții, mai bine veniți la Weathermill când mă întorc? Putem să petrecem un weekend întreg aici. O să fiu disponibil tot timpul. O să mă dedic în întregime vouă. O să fiu sclavul vostru iubitor.

Avea în ochi privirea aceea neastâmpărată, un capriciu de om bătrân pe care învățase să-l joace bine de când îl ajunsese vârsta, îl încetinise și-i afectase inima. Mi-am dat seama că *ar fi fost* distras dacă ar fi avut copiii aproape, dar adevărata sa grijă era față de sine însuși, nu pentru ei. Câștigase Premiul Helsinki. O lua în serios. Voia să-l savureze încet, cu grijă, să nu fie distras de grija de a se asigura că toți din preajmă erau fericiți, lucru imposibil în orice familie.

De-a lungul anilor, când câștigase premii mai neînsemnate, la banchete, cine și cocktailuri, copiii lui fuseseră de față, ferchezuiți, aflați în diverse etape ale copilăriei și adolescenței. Nu știam sigur ce simte în legătură cu prezența lor, dar mie îmi plăcea nespus să-i am în preajmă.

Mă agățam de ei când mi se părea că e prea mult. Ca să fiu sinceră, îi foloseam ca pe scuturi umane. Fuseseră acolo, fetele cu rochițele lor frumoase, iar David în costumul lui de ceremonie, sugrumat de nodul vreunei cravate alunecoase, verde cu auriu, de la The Boys' Shoppe.

La sărbătoririle astea beam mereu foarte mult, pilindu-mă cu vinul alb pe care mi-l serveau și cu șampanie, cu orice era disponibil. Copiii mei observau întotdeauna lucrul acesta, știau când mi se pleoșteau ochii.

— Mamă, mi-a șoptit odată Susannah, în timp ce stăteam sub un cort instalat la Academia de Artă și Litere, unde Joe tocmai fusese angajat.

Îmbucăturile umede de somon fiert pe care le înghițisem la prânz nu fuseseră suficiente pentru a absorbi întreaga putere a tăriei băute. Eram pilită. Mă clătinam ușor pe picioare, în față și în spate, iar Susannah, în vârstă de 13 ani, mă sprijinea cu mâna.

— *Mamă*, a spus ea un pic mai tare, scandalizată. Te-ai *îmbătat.*

— Un pic, scumpa mea, i-am șoptit, la rândul meu. Îmi pare rău. Adică îmi pare rău dacă te fac de râs.

— Nu mă faci. Dar hai să ne retragem undeva, a spus ea și am lăsat-o să mă scoată un pic din cortul ca de circ. Ne-am plimbat pe stradă acolo, în Manhattanul cel snob, unde zăboveau câteva taxiuri și un bărbat, în picioare, fuma în fața unei cârciumi.

Ne-am așezat pe treptele unei clădiri, așa cum eram îmbrăcate, în haine de gală, am băut o sticlă de nectar de guave pe care fiica mea mi-a adus-o de la cârciumă, apoi am încercat să răzbim prin ceață, ca să mă pot întoarce la festivități.

— Dacă ești atât de nefericită, m-a întrebat delicat fiica mea, de ce nu-l părăsești, mamă?

Oh, draga mea fiică, i-aș fi putut răspunde, *bună întrebare.*

Din punctul ei de vedere, căsătoriile proaste se terminau pur și simplu, ca sarcinile nedorite. Nu știa nimic despre această

subcultură a femeilor care rămâneau, femei care nu-și puteau explica logic supunerea credincioasă, care se țineau strâns pentru că era lucrul cel mai simplu de făcut pentru ele, lucrul care chiar le plăcea. Nu știa luxul familiarului, al cunoscutului: aceeași cocoașă în spate care răsărea de sub cuvertura patului, părul crescut în smocuri în ureche. *Soțul.* Un personaj la care nu te străduiești niciodată să ajungi, care nu te stârnește deloc, ci pur și simplu trăiește alături de tine anotimp după anotimp, adunate unul peste altul precum niște cărămizi stropite din greu cu mortar mâlos. Între voi se ridică un zid marital, patul matrimonial în care te întinzi recunoscătoare.

Dar ceea ce i-am spus de fapt lui Susannah a fost:

— Cine a zis că-s nefericită?

Fata m-a privit fix, în tăcere.

— Când o să mă mărit, vreau să fie atât de ușor, încât toată lumea să se uite la noi și să înțeleagă exact de ce suntem împreună, a spus ea.

Așa că s-a căsătorit cu un bărbat care era diferit, dar nu și satisfăcător, așa cum s-a dovedit până la urmă. Mark era atrăgător, construit ca un ogar, cu trup de alergător și cu fire aurii de păr pe încheieturile bronzate. Dar omul nu citea niciodată vreo carte, dacă nu era biografia lui Jefferson sau a lui Franklin, ori o poveste adevărată din vreo expediție arctică; ficțiunea era în afara tărâmului său și așa era cam orice fel de artă.

Susannah era singură; știam lucrul ăsta, îl vedeam în toate celelalte mici trofee de nefericire pe care fiica mea le alinia pentru mine într-o vitrină triumfătoare, în felul în care o fac adeseori copiii, furnizând un întreg muzeu al dezamăgirilor și invitându-și părinții înăuntru, ca și când ar spune: *Vezi? Vezi în ce hal m-ai nenorocit și unde a dus toată treaba asta? Uite, ăsta e rezultatul.*

Fiica mea era o femeie dezamăgită de tatăl ei. De-a lungul timpului, îi făcuse lui Joe, la cursurile de artă manuală, castronașe de lut – un șir nesfârșit de obiecte ceramice, în efortul ei prelungit de a-i atrage atenția. Avea deja iubirea lui; iubirea era simplu de obținut. Atenția era ceva cu totul diferit și cum putea să obțină acest lucru? Nu era partenera lui de sex. Nu era o colegă. Nu era *o carte.* Era o fată așezată la roata olarului, rotind furioasă lutul în cănuțe și farfurii pentru un tată

care nu băuse niciodată nimic din ele, nu mâncase nimic din ele, dar din când în când îndesa câte un snop de creioane într-una din căni sau împingea vreuna dintre farfurii mai în spate, pe biroul lui.

În cele din urmă, Susannah a încetat de tot cu olăritul, a spus că îi consumă prea mult timp, deși la momentul acela plecase de la Stengel, Mathers & Broad și stătea acasă toată ziua cu băieții ei – adorabilii mei nepoței – Ethan și Daniel.

Alice nu încercase niciodată să-l câștige pe Joe în felurile în care o făcuse sora ei. De parcă l-ar fi evaluat imediat și și-ar fi dat seama că este imposibil să câștigi inima unui asemenea egoist. Femeile o plăceau pe Alice, erau fermecate de ea. Arăta bine, părea reconfortantă, ca o haină proaspăt spălată. Ca adult îl tolera pe Joe, îl îmbrățișa tare, cu afecțiune, și era un pic mai iubitoare cu mine. Pam, cea cu care locuia acum în Colorado, a fost din punctul meu de vedere o alegere surprinzătoare pentru Alice, fiindcă părea atât de *precisă.* Era frumușică, într-o manieră plată și curată, cu un ten perfect; avea ochii mici și deschiși la culoare. Practica Pilates, gătea fabulos – asta dacă erai deschis la minunățiile oferite de diferiți membri ai familiei vegetale a rădăcinoaselor.

Dar firește că înțelegeam ce primea Alice din această căsnicie: Pam era soția și asta voia și fiica mea, poate chiar fără să-și dea seama.

Amândouă fetele noastre erau acum acasă, cu familiile lor – una cu o dorință și un regret reale, dorindu-și să poată fi cu noi, cu el, cealaltă fără să-i pese prea tare. Desigur că David nu se oferise să vină. Nu mergea aproape niciodată nicăieri, păstra o rută simplă de fiecare zi, ca un tramvai: cafeneaua din apropiere, o librărie ponosită cu cărți de benzi desenate, un magazin chinezesc cu mâncare de luat la pachet, serviciu, casă din nou. Nu era deloc curios în legătură cu această călătorie în care plecaserăm; nu ne întrebase nimic, nu ne felicitase, nu ceruse nimic. În timp ce Joe și cu mine traversam lungul hol al unui hotel din Finlanda, David se afla în apartamentul lui de la subsol, citind acele romane ilustrate pe care le iubea atât, cu descrierile lor în peniță-și-tuș ale unei vieți mohorâte și futuriste. Avea deschisă în poală o cutie albă de carton de la restaurantul chinezesc și împrăștia tăiței peste tot. L-am văzut înfulecând mâncarea aceea uleioasă, luată la pachet, și citind despre vieți

fantastice și lumi postapocaliptice ascunse, confruntându-se ocazional cu o plajă de amintiri despre o viață pe care n-o mai trăise de multă vreme. *Copilăria.*

Acum pășeam alături de Joe, cu trupurile mișcându-ni-se la unison prin spațiu, fără să ne privim. Nu mai exista aici nicio urmă de afecțiune; orice aveam de rezolvat era tratat cu familiaritate. Pe când ne îndreptam spre un șir de ascensoare rotunde din sticlă, care duceau spre un etaj VIP, am observat o tânără fixându-l pe Joe cu o privire interesată. Părea emoționată și timidă, când a pășit în față și a bâlbâit ceva în direcția lui.

— Domnule Yoseph Castleman, sunteți un scriitor minunat! a spus ea. Vă felicit.

Nu era chiar frumoasă, deși avea pe chip expresia grației scandinave. Părul avea culoarea unui plic manila[12].

— Mulțumesc, a spus Joe, zâmbind și oprindu-se puțin. Este foarte amabil din partea ta.

A întins o mână și ea i-a strâns-o, reținând-o un pic cam mult. Mi-a trecut vag prin minte că ar putea fi o hărțuitoare, dar apoi mi-am amintit că nu auzisem niciodată de vreun hărțuitor finlandez. Hărțuitorii par să vină adeseori din Vestul Mijlociu al Statelor Unite, deși uneori se ridică precum creaturile de mlaștină, din smârcurile Floridei. De-a lungul anilor, Joe primise scrisori de la unii dintre ei și, cu toate că bărbații păreau să fie amenințători mai pe față, el se temea cel mai mult de femei. Bărbații erau atât de evidenți în ostilitatea lor, încât dacă ai fi fost în pericol ai fi știut. Joe se aflase în pericol de mai multe ori și persoana cea mai ostilă față de el fusese chiar fiul nostru.

David nu era nebun, nu era psihotic, ci doar „marginal”, doar „la limită”, acele clișee cuprinzătoare pentru toți cei din afară, impredictibili. Iar David era fragil, ceea ce însemna că era ușor să-l pui jos, să-l faci să-și piardă direcția.

În noaptea în care David l-a amenințat pe Joe, eu nu eram acasă; plecasem spre casa lui Lois Ackerman, pentru o întâlnire cu femeile din vechiul grup de lectură, care avea ca temă în luna aceea *The Golden Bowl*[13]*.* Joe și David se aflau singuri în casă. Era o noapte friguroasă în nordul statului New York. David, care avea pe atunci 20 de ani, stătea la noi acasă, pentru că apartamentul lui fusese inundat și nu avea unde altundeva să

[12] Carton galben-bej (N.t.).

[13] Roman al lui Henry James (N.t.).

meargă.

A spune încă de la început că era un copil deosebit ar însemna să nu-i iau în serios inteligența, felul acela sobru în care aborda orice lucru, mare sau mic. Când s-a născut, Joe a fost entuziasmat ca tată de băiat, în sfârșit; un băiat salva situația, îi oferea ceva înapoi din ceea ce Joe pierduse când tatăl lui căzuse mort, cu ani în urmă, schimbându-i viitorul.

Joe își îndreptase atenția adeseori spre David, într-un fel în care nu-l văzusem s-o facă în cazul fetelor. Mergeau împreună la pescuit, se jucau în piscină, se cățărau pe Muntele Cardigan din New Hampshire încălțați cu bocanci grei, cărând ranițe în care le îndesam mâncarea preferată. Multe dintre aceste activități erau realizate alături de alți bărbați, de obicei scriitori. Joe îl scotea pe David rareori când erau doar ei; ce-or fi avut de vorbit, ore în șir? Când era mic, lui David îi plăcea să te omoare cu întrebări, una după alta, ca în acele cărți pentru copii înțesate cu informații: insectele au pleoape? Cum de nu te poți gâdila singur? De ce le place oamenilor mirosul propriilor pârțuri? Joe obosea foarte repede și când se întorcea din vreo excursie cu David mi-l dădea în primire și dispărea ore întregi.

Mă duceam cu David în camera lui și mă așezam pe marginea patului, în timp ce el își scotea bocancii murdari de noroi.

— V-ați distrat bine, băieți? întrebam, mângâindu-l pe cap.

Știam că într-o zi nu voi mai putea face asta; într-o zi o să se ferească, de parcă l-aș arde cu fierul roșu. Așa că mai bine îl mângâiam cât puteam cât încă era mic. Îmi tolera mângâierile, dar niciodată nu i-au plăcut, așa cum le plăceau fetelor. Am hotărât că era o treabă de băieți.

O parte necesară a bărbăției. Stătea acolo răbdător, așteptând să termin.

La fel ca Joe, David era chipeș, brunet, cu capul mare și bucle negre. Joe era entuziasmat de mintea fiului nostru, de faptul că cei de la școală spuseseră că este genial. Când David era mic, Joe îl ducea adeseori prin baruri, deși habar n-am avut la vremea aceea, iar băiețelul nostru se juca cu mașinuțele Hot Wheels în rumeguș, la picioarele tatălui său. Alți scriitori faimoși și fani treceau pe acolo și îi ciufuleau părul lui David, absenți; el abia dacă părea să le observe mângâierea sau, dacă o făcea, nu părea să o simtă ca pe o dovadă de afecțiune și rareori răspundea. Trăia în mijlocul nostru, își rezolva temele cu o

viteză alarmantă, făcând foarte puține greșeli, și mergea cu Joe și cu prietenii lui în drumeții de cățărare, dar nu exista o căldură reală din partea lui. Surorile lui fuseseră mereu păpușele, dornice să placă, îmi făceau confidențe despre prieteni și lucrau ore întregi la felicitările de Valentine's Day pentru tatăl lor, însă David era mai rece, mai distant, te răsplătea mai puțin.

Un psihiatru pe care-l consultaserăm cu mult timp în urmă ne spusese că facem din țânțar armăsar.

— Este un băiat strălucit, a spus el, căci se pare că nu testase niciodată un copil cu scoruri atât de mari precum cele obținute de David, iar nivelul IQ-ului din familia Glass a lui Salinger îi anulase, pur și simplu, orice posibilitate de a fi imperfect. Nu era autist, precum fiul unui poet despre care știam că se plimbă de colo-colo repetând fragmente din reclamele de la televizor.

— Rice-a-Roni, gustarea din San Francisco... cânta băiețelul acela, cu voce subțirică și diafană.

Toată lumea ne spunea că David era extraordinar și că trebuia să-l lăsăm în pace. Joe, mai ales, insista să-i dăm lui David suficientă „latitudine", după cum spunea, imaginându-și, probabil, că David va folosi tot acel spațiu ca să inventeze, să vindece, să compună, să viseze.

În schimb, el a lovit în boașe un copil de la școală și a răsturnat o masă de la cantină. Și odată a râs de o profesoară, spunând că are o mustață ca a lui Hitler și că niciun bărbat n-o s-o iubească vreodată. Femeia s-a temut că era adevărat și timp de o săptămână a pretins că e bolnavă.

Trimis la o școală-internat pentru copii inteligenți, dar cu probleme – unul dintre acele locuri cu fotolii-puf împrăștiate peste tot, cu „activități în grup" și un întreg colectiv de terapeuți – David și-a văzut de treabă și apoi a absolvit primul din clasa lui, fiind admis, în mod miraculos, la Wesleyan, mulțumită unor pile și relații, cu servicii oferite la schimb de Joe.

Însă David a rezistat mai puțin de patru semestre; aflat în New York, pe timpul vacanței de primăvară din anul al doilea, a amenințat un bărbat cu un briceag, într-un bar din East Village, și a sfârșit în închisoare. Când ne-am dus să-l vedem, vorbindu-i de după geamul de plexiglas, l-am văzut pe David agitat și neliniștit, umilit să fie confruntat, în închisoare, de propriii părinți. Joe îl tot întreba de ce naiba a făcut așa ceva, iar David a înțeles că subtextul era: „Cum ai putut să-mi faci asta tocmai

mie?”

— Cum am putut s-o *fac*? a spus David. Ce fel de întrebare e asta?

— Este o întrebare rezonabilă, a răspuns Joe. Așa că răspunde la ea.

— Suntem îngrijorați, am adăugat eu.

— Știu că sunteți îngrijorați, mamă, a spus David în cele din urmă, adresându-mi-se doar mie, de parcă Joe n-ar fi fost acolo. Am belit-o, okay? Am probleme de gestionare a furiei.

— *Probleme,* a spus Joe acid.

— Da, *probleme,* a replicat David.

— Tu nu ai probleme, ai abonament de-a dreptul, i-a trântit-o Joe.

David s-a răsucit pe călcâie și s-a îndepărtat, așezându-se într-un colț, cu fața la perete, și până nu l-am scos de la închisoare n-a mai vorbit cu noi. În seara aceea l-am luat din nou la noi acasă și în următoarele zile a vorbit foarte puțin. Am încercat să discutăm cu el despre situația juridică, dar părea aproape dezinteresat. Când l-am adus înapoi la Middleton, în Connecticut, David abia a așteptat să plecăm.

— Okay, a spus el după ce am intrat împreună cu el. Păi, vă mulțumesc că m-ați adus. Aveți nevoie de ceva? Pentru că eu chiar trebuie să mă întorc la ale mele…

Pe atunci încă nu știam, dar câteva săptămâni mai târziu avea să renunțe la școală, brusc, definitiv, fără explicații.

În noaptea aceea a vrut să plecăm imediat și să nu-l mai deranjăm. Ne-a concediat. Atunci, pe loc, m-am simțit insultată, dar am trecut peste asta. Joe – nu. Stătea acolo, cu mâinile îndesate în buzunarele paltonului. Și când am plecat, câteva minute mai târziu, David m-a îmbrățișat, surprinzându-mă cu gestul lui brusc. Pe Joe l-a salutat cu o simplă înclinare din cap. Nu-l plăcea pe taică-su și poate că nu-l plăcuse niciodată. Dar acum forma acestei respingeri părea să se fi schimbat. Nu i-am înțeles amploarea, și nici Joe.

Peste ani, după ce a renunțat la școală și s-a mutat la New York, David a mai intrat din când în când în încăierări prin baruri și scandaluri cu femei. Îmi descria aceste scene în detalii cumplite, ca și când ar fi vorbit despre cu totul altcineva. Nu vorbea niciodată anume despre furia lui față de Joe. Știam că fiii sunt adeseori furioși pe tații lor. Citisem Arthur Miller și operele

de bază ale dramaturgiei grecești. Îmi puteam imagina tatăl clasic, distant și impozant, precum și fiul cu nevoi primare, neîmplinite. Puteam să-mi imaginez trecerea anilor și distanțarea treptată, rece, a fiului, ajunsă în cele din urmă de dezghețul treptat din partea tatălui într-un punct în care era deja mult prea târziu.

Răul fusese făcut, iar fiul se îndepărtase, spunând „Îmi pare rău, tată” și lăsându-l pe bietul bătrân cocoșat și plâns în fotoliul lui vechi. Dar nu văzusem niciodată așa ceva, cu adevărat, în familia noastră.

Multă vreme, David și Joe rămăseseră la un anumit nivel de neplăcere reciprocă, incomodă, poate dispreț. Însă, la un moment dat, ștacheta a fost ridicată mult mai mult. Și asta s-a întâmplat în noaptea în care a fost inundat apartamentul lui David, acoperit dintr-odată până la gleznă de apa mocirloasă a New York-ului. Cărțile și ziarele îi pluteau prin casă și, pentru că nu avea unde altundeva să se ducă, am insistat să vină să stea cu noi.

— Doar pentru o vreme, am spus.

Și așa s-a făcut că a venit. La început, această conviețuire a mers surprinzător de bine. Casa din Weathermill este spațioasă, iar David ne evita cam tot timpul, în afara meselor; își făcea la gustare sandviciuri cu ouă prăjite și seara ieșea prin barurile din preajmă ca să bea ceva și să-și tragă în venă. Îl sunau prieteni vechi din școală – care lucrau la drogheria Rexall sau în afacerile falimentare ale taților lor –, și vorbeau la telefon cu voci joase și mieroase. Cine erau acești oameni, de fapt? Se ocupau cu pornografia? Vindeau droguri? Habar n-aveam. Lumea fiului meu îmi era complet închisă.

Seara în care David a tăbărât asupra lui Joe începuse destul de liniștit. Cinaserăm împreună toți trei. Joe și cu mine am vorbit cel mai mult, în timp de David ne-a gratulat cu câteva replici monosilabice, printre îmbucături de friptură. Nu mi s-a părut nimic neobișnuit. Când am plecat spre casa lui Lois Ackerman, ca să mă întâlnesc cu grupul de lectură, îmi amintesc cât de recunoscătoare am fost că pot merge acolo, că am un motiv pentru care să ies din casă. David era tiranic. Este trist când vrei să scapi de propriul fiu, dar nu-i o tragedie. După ce am condus de-a lungul străduțelor măturate de vânt, odată așezată în sufrageria lui Lois, înconjurată de acele femei amabile și

inteligente care împărtășeau un interes comun în a citi cu atenție cărți de care nu ne mai aminteam nimic din liceu, mi-am dorit să pot sta aici, să mă mut în camera liberă din casa lui Lois. Era divorțată și în mod sigur singură; când ne-am luat rămas-bun, la plecare, ne-a îmbrățișat cam prea tare și a lungit-o cam prea mult. Era înaltă, cu maxilare pătrate, încărcată cu bijuterii turcoaz-închis, achiziționate în călătoriile solitare din sud-vestul Statelor Unite. Lois era mereu singură. Izolarea aceasta era dureroasă pentru ea și totuși atât de tentantă pentru mine, în acele vremuri. Casa ei părea o oază, patul cel mare acoperit cu o cuvertură primenită, noptiera pe care se aflau o cutie de caramele franțuzești, o sticlă de loțiune Nivea și un teanc de filme vechi de la Merchant-Ivory[14]. Locul era liber de bărbați. Liniștit. În momentul ăsta răsuna de voci de femei. Cuvinte izolate și expresii se ridicau din mijlocul conversației: *modernitate; structură narativă; prințesa Casamassima.*

Și mâncarea era bună, măsuța scundă gemea de sosuri și chestii micuțe, marinate. Eram relaxată, beam, mâncam și mă bucuram de spirala discuțiilor despre trădarea în căsnicie.

Nu știu dacă era paranoia, dar părea că ori de câte ori făceam vreun comentariu, toată lumea mă asculta cu mai multă atenție, deoarece toate știau că am informații la prima mână despre trădare. Cu toate acestea, în acel moment nu mă simțeam neapărat trădată.

Și Joe, între timp, stătea în sufrageria noastră de acasă rotind whisky-ul învolburat și strașnic din pahar și ascultându-l cu încântare pe Herbie Hancock[15] la sistemul audio Bose pe care tocmai și-l cumpărase. (Bărbații care au lumea la picioare sunt obsedați de sistemele audio; nu mă întrebați de ce.) Stătea cuibărit în fotoliul lui maroniu, citind ziarul, bând ceva și ascultând muzică. David era în casă, la etaj, în dormitorul lui din copilărie.

Crezusem că seara va decurge în felul acesta; crezusem că fiecare avea să facă ceea ce ar trebui să facă. Apoi a sunat telefonul, acasă la Lois. Ea a răspuns și m-a chemat. A mimat în tăcere: „Este Joe”, în timp ce Sylvia Brumman continua o comparație gângavă, peste măsură de entuziasmată, a creațiilor timpurii versus de maturitate ale lui Henry James.

[14] Casă de producție din anii 1960 (N.t).

[15] Compozitor, pianist și actor american, născut în anii 1940 (N.t.).

Am ridicat receptorul din bucătăria lui Lois și am vorbit, alarmată să-l aud pe Joe, a cărui voce speriată spunea:

— Bună, Joan, îmi pare rău să te deranjez, dar lucrurile au cam luat-o razna pe aici.

— Ce vrei să spui? l-am întrebat.

— David, mi-a răspuns el.

— David? Ce s-a întâmplat?

— Da, este chiar aici, a spus Joe.

— Nu poți vorbi?

— Nu, mi-a răspuns el. Nu pot. Dar poate că ar trebui să vii acasă. S-ar putea să am nevoie de tine aici.

În acest moment, Lois a băgat capul pe ușa din bucătărie, ca să se asigure că totul este în regulă – ceea ce, bineînțeles, nu era. M-am scuzat și am plecat imediat, năpustindu-mă spre casă. Lucrurile au degenerat și în seara aceea l-am convins pe David să mă lase să-l conduc la un mic spital de psihiatrie din Westchester, pentru o evaluare. A sfârșit prin a rămâne acolo două săptămâni, timp în care a dormit o grămadă, ca efect al medicației antidepresive pe care i-o administraseră. Când vreo două prietene de la grupul de lectură m-au sunat ca să mă întrebe ce se întâmplase, le-am spus, evaziv, că fusese o „scenă” între Joe și David, și am lăsat-o așa. Nu voiam să discut despre asta. Nimeni nu mi-a cerut detalii. Știau că fiul meu are probleme și cât de dureros era pentru mine.

Deși David lua încă medicamente sau cel puțin ar fi trebuit să ia, nu a mai fost spitalizat niciodată de atunci. În următorii ani a reușit să-și păstreze serviciul la aceeași firmă de avocatură; își făcea apariția acolo seara târziu, adeseori arătând neglijent, dar abilitățile lui de dactilografiere erau intacte. Mai existau bătăi și încăierări ocazionale, dar nimic serios.

Tensiunea dintre David și Joe nu a dispărut niciodată, deși cred că am ajuns cu toții să ne obișnuim cu ea. Dar focare de violență izbucneau de peste tot, nu numai dinspre fiul nostru, făcându-l pe Joe să se întrebe ce anume din el îi stârnea pe oameni în acest fel.

Odată a primit o scrisoare care începea așa:

Dragă domnule Castleman,

Poate credeți că sunteți DĂRUIT DE LA DUMNEZEU, nu-i așa?

Pe când eu sunt un RATAT!! Dar scriu și eu propriul meu roman și-ar fi bine să-ți păzești pielea, Castleman, pentru că ieștii [sic] și tu în cartea asta. Și personajul tău nu trăiește destul ca să vadă cum se termină...

Ca urmare a acelei scrisori, Joe chemase poliția – eu îl presasem s-o facă – și, când au sosit cei doi polițiști care patrulau în seara aceea în Weathermill, el s-a simțit puțin jenat, deoarece, cu cât o studia mai bine, cu atât era mai puțin convins că cineva chiar ar ucide un romancier. Un scriitor de nonficțiune, poate, deși chiar și supoziția aceasta părea cu totul lipsită de credibilitate. Care era rostul uciderii unui scriitor? Politicieni, actori, foștii Beatles: în cazul lor putea să înțeleagă, oarecum, fiindcă aveau puteri tangibile în această lume și chiar *puteau* face anumite lucruri, dar *un romancier*?

Joe se temea de psihotici și nutrea un ușor dispreț față de legiunile de cititori care conduceau discuțiile despre scrierile lui de pe forumurile online, care scormoneau sârguincios după tot ceea ce publicase vreodată, care aveau nevoie să găsească noi căi de a-l ține aproape de ei. Când îl înfruntau personal, se dădea înapoi timid, un pic speriat și iritat de această intruziune, dar flatat, mereu flatat, cu ochii împânziți de strălucirea umedă a vanității.

Însă când admiratoarea era tânără și frumoasă, Joe înălța capul și o privea cu îndrăzneală în ochi, aplecându-se ușor în față, pășind dincolo de marginea cercului de parfum răspândit invariabil de fata cu pricina. Era cel mai evident lucru din lume, acest fel al lui de a se îndrepta spre femeile frumoase, de a le dori atât de mult, de a le vorbi cu voce joasă, care le aburea pielea caldă de pe gât. La început, acum câteva zeci de ani, întorceam adeseori capul când vedeam această scenă, mă duceam să-mi mai iau un pahar cu vin, pălăvrăgeam cu rectorul, dacă ne aflam într-o facultate, sau cu moderatorul care îl prezentase pe Joe sau cu editorul; întorceam spatele procesului de seducție care se desfășura doar la câțiva metri de mine. Apoi, câteodată, mă luptam cu el, îl vânam, iar el îmi spunea că inventam, alte dăți ceda și își cerea scuze, spunând că se știa slab și ura lucrul ăsta. Dar cum timpul a trecut și comportamentul nu i s-a schimbat, am continuat să întorc capul ori de câte ori se petrecea. Beam din păhărelul meu de plastic;

îndesam câte o tulpină de țelină în baia de sos, știind că, în spate, soțul meu tocmai devenea intim cu o tânără frumoasă, cititoare fidelă.

Poate că tocmai îi spunea:

— Știți partea aceea din *Ore suplimentare* care începe cu fiica spălându-și părul? Este cea mai frumoasă descriere a unei adolescente pe care am citit-o vreodată. Cum de *știți* asemenea lucruri, domnule Castleman?

Iar el poate că ridica din umeri și îi mulțumea. Câteodată, câteva zile mai târziu, prin mijloace pe care nu le aflam niciodată, se întâlneau iar.

Tânăra fermecătoare care l-a abordat în holul Hotelului Inter-Continental din Helsinki era probabil o finlandeză deșteaptă, venită din provincie, care voia să rețină un pic mai mult mâna unui laureat al Premiului Helsinki, o fată care îi zâmbea încă, în timp ce Joe se îndepărta de ea, spre lift.

— Norocosul de tine, te iubesc cu toții, i-am șoptit în timp ce hamalul introducea cartela în locașul ei și cușca de sticlă începea să se ridice cu acel fâsâit minunat și înăbușit pe care îl au numai lifturile din Europa.

— Nu mi se pare că mor femeile după mine, mi-a șoptit Joe, la rândul lui. Exagerezi.

— Oh, aș paria ceva pe asta, i-am răspuns.

— *Cineva* trebuie să mă iubească și pe mine, mi-a replicat el. Din câte știu, postul e vacant în momentul ăsta.

Hamalul care se afla alături de noi nu a lăsat să se vadă că ar pricepe ceva din ciorovăiala asta între soți. Liftul a tot urcat, cu zumzetul lui de cabluri și cu aerul de fiord, lăsându-ne în cele din urmă să aterizăm la etajul VIP, tăcut și îngrijit. Undeva, mai departe, se agita o menajeră. O ușă lată de stejar stătea larg deschisă și am fost invitați în apartamentul prezidențial. Ferestrele enorme dădeau spre copacii și aleile pietruite de afară.

— Fierbinte, a spus hamalul cu mândrie, intrând într-una din băi și răsucind cu repeziciune unul dintre robinetele chiuvetei din marmură străbătută de vinișoare.

— Rece, a adăugat apoi, răsucindu-l și pe celălalt.

În apartament se găsea și un loc special pentru luat masa, precum și două dormitoare și un living, o mică bibliotecă și o saună. Dormitorul principal avea un pat alb, enorm, împodobit

cu doi stâlpi înalți și două halate groase de baie, întinse deasupra. Amețit de efectele călătoriei cu avionul și de excesul de atenție, ca și de toată splendoarea primirii, Joe și-a scos hainele, una câte una, și s-a strecurat într-unul dintre halate.

— Nu știu ce ar trebui să facem în continuare, mi-a spus el.

— Știi ce-o să facem? O să dormim.

El a dat din cap, s-a așezat pe pat, testând moliciunea saltelei, iar apoi s-a răsucit ostentativ:

— Ești sigură că-i o idee bună? m-a întrebat. N-ar trebui să așteptăm până diseară? N-ar fi mai bine să încercăm să rămânem treji, ca să ne adaptăm la fusul lor orar? Oricum, nu cred că pot dormi. Știi că nu reușesc niciodată.

— De data asta o să reușești, i-am răspuns. Fac pariu că ești mai obosit decât ai fost vreodată în viața ta.

— Ai dreptate, a admis el.

Așa că ne-am dezbrăcat și ne-am târât sub straturile bogate și albe de pături. Ne ignoram reciproc trupurile; ne erau indiferente, așa cum fuseseră mereu în anii din urmă, cu deosebirea că indiferența mea era amestecată și cu o anume ostilitate, pe care Joe se străduia să n-o observe în momentele acestea. Zăceam unul lângă altul, lipsiți de iubire. Undeva, în apropiere, menajere blajine și fantomatice tot deschideau și închideau niște uși ascunse. Fructele erau lustruite în liniște și așezate în coșuri, iar capătul hârtiei igienice era aranjat în formă de origami. Apoi, în cele din urmă, repertoriul de sunete a încetat, iar Joe și cu mine am zăcut întinși în pat, în tăcere, cu pielea la o temperatură perfectă lipită de așternuturile din pânză groasă. Alături de mine, în pat, Joe părea mic; petice din părul alb de pe piept se iteau la marginea păturii, iar sfârcurile îi rămăseseră la vedere, două discuri ca niște vestigii. Era fragil și extenuat, dar mulțumit și, nefiresc pentru el, prima dată de foarte multă vreme, a adormit. Amândoi am adormit.

În cele din urmă ne-au trezit niște voci, un cor angelic extrăgându-ne din somnul nefiresc al călătorului, și când am deschis ochii era deja dimineață târziu, a doua zi; am fost șocați să vedem dormitorul acesta luminos de hotel plin cu străini, cu fete tinere îmbrăcate în alb, cu lumânări în mâini și cântând din toată inima ceva în finlandeză. Așa cum ne-a explicat cineva mai târziu, la cină, era un ritual de trecere, parte a ceremoniilor Premiului Helsinki, o copie nerușinată a paradei suedeze

similare organizate pentru câștigătorii premiului Nobel, și în timp ce noi stăteam întinși în pat, adormiți și cu ochii împăienjeniți de somn, în capătul celălalt al camerei au apărut niște fotografi care să imortalizeze spectacolul.

În timp ce ei își vedeau de treabă, purtătoarele de lumânări s-au dat în spate și purtătoarele de farfurii au venit mai în față. Aducând fructe, brânză și patiserie pudrată cu zahăr. Apoi s-au dat și ele înapoi și au venit mai în față două fete aducând căni uriașe de cafea – erau; niște castroane de felul celor din care beau pisicile –, iar apoi mâncarea, băutura și lumânările au fost așezate pe tăvi de argint, la picioarele patului nostru.

— Cât mai durează treaba asta? mi-a șoptit Joe, dar l-am îndemnat să tacă și le-am zâmbit fetelor, iar el mi-a urmat exemplul, fiindcă măcar atâta lucru știa și el.

Exact atunci, frumoasele fete și-au dat mâna și și-au ridicat în aer brațele lor delicate, cântându-ne cu niște voci care ar fi înmuiat și cea mai înghețată inimă care a bătut vreodată.

Nu știam ce înseamnă cuvintele; probabil că aveau de-a face cu gloria zilei și măreția acestei sărbători, deși presupun că la fel de bine, doar ca să se distreze, ar fi putut cânta și:

Du-te dracului, Joe Castleman,
Scriitor supraevaluat pe care îl disprețuim,
Du-te dracului, parvenit american,
VenișI aici să-ți ceri premiul...

* * *

Odată, cândva, a existat o altă cameră de hotel, foarte diferită, în New York. Era mică și dărăpănată, iar dimineața nu ne-a cântat niciun cor de îngeri. Se întâmpla acum 45 de ani, dar chiar și după tot acest timp îi aveam în minte forma, mirosul și murdăria vagă, oarecum inclusă. Joe și cu mine ne îndreptaserăm încoace, aduși mai întâi de un autobuz, după ce fugiserăm împreună din Northampton, și apoi de un metrou din New York, cu scaune de pânză galbenă și afișe concave atârnate pe pereți, promovând detergentul de rufe Dreft și guma de mestecat Chiclets. Aveam 19 ani și atârnam de un mâner din metrou. În mijlocul frunții aveam un ou de rață ridicol, vinețiu, provocat de soția lui Joe, Carol, care aruncase în mine cu o nucă, în urmă cu două zile. În timp ce mă țineam de mânerul din

metrou, ca o navetistă oarecare, l-am văzut pe Joe că se uită la mine, urmărind atât cucuiul din frunte, cât și linia subsuorii, acel loc scobit în rochia mea galbenă, încrețită.

Adusesem cu mine haine doar cât pentru un weekend; restul urma să fie trimis mai târziu de la Smith, într-un cufăr. Și iată-mă în metrou, unde aproape că nu mai fusesem în viața mea, cu toate că, altminteri, știam fiecare oprire a autobuzului care străbătea orașul, autobuz pe care-l luam, alături de prieteni, de multe ori după orele de școală.

Mă înfricoșa gândul de a-mi suna părinții ca să le mărturisesc ce făcusem, deși presupuneam că facultatea avusese privilegiul de a-i fi anunțat deja. Se aflau aici, în oraș, și, deși puteam să mă duc la ei, probabil că nu aveam s-o fac. Ei nu mergeau niciodată cu metroul și nu aveau motive să viziteze acea parte de oraș unde mă ducea Joe. Aveau un traseu predictibil și scurt, incluzând locuri precum Park, Madison și Lexington Avenues nu mai mult. Bineînțeles că aș fi putut să mă slujesc de ajutorul lor, fiindcă aveam foarte puțini bani, dar știam, într-un fel, că n-ar trebui s-o fac acum. Această parte a vieții mele nu avea nimic de-a face cu ei și nu voiam să-i fac părtași la ea, cel puțin nu pentru moment. Acum era vorba despre mine și Joe, așa că am acționat ca un bun soldat, studenta care s-a izgonit singură pe porțile facultății Smith și a fugit la New York cu profesorul ei, deși bănuia că e o toană care nu va dura.

Și bineînțeles că nu a durat. Când Joe și cu mine am pășit în holul mic și verzui al Waverly Arms, unde recepționerul de noapte stătea în spatele unei ferestruici zăbrelite, am fost îngrozită de ce am găsit acolo și am rămas într-o tăcere înțepată, de profesoară, în timp ce Joe semna în registru. Camera 402 era și mai rea decât holul; și ea era verzuie și avea o fereastră cu atât de multe muște moarte prinse între geamuri, încât ai fi crezut că fuseseră intenționat presate acolo de vreun biolog. Camera oferea detalii intime despre istoria ei grețoasă, convingându-te că un anume tip de supă fusese gătit cândva aici, pe o plită (probabil supă Scotch broth), iar altă dată cineva zăcuse în blegeala unei boli pe salteaua concavă de pe pat.

— Este dezgustător, am spus și m-am așezat plângând pe marginea patului.

Joe crezuse că o să pot trece cu vederea decrepitudinea evidentă a hotelului, pentru că acesta se afla în Greenwich

Village[16]. Sperase că voi fi răpită de cântecul de sirenă din Village, de minunatul sunet de corn exersat de bărbați sau, pur și simplu, de modul în care arătau oamenii, îmbrăcați cumva sfidător, cu o libertate fără obligații. Sperase că voi privi în jur și voi spune: *asta este ceea ce vreau.* Dar era imposibil să iei o fată Smith, fără nicio experiență de viață în afara aceleia că s-a culcat cu tine, și să o schimbi în ceva ce nu fusese niciodată și nici nu părea că va deveni vreodată.

— Deci cu *asta* trebuie să mă aleg? am întrebat melodramatic, plângând. Cu o cameră îngrozitoare și urâtă, cu muște moarte?

— Nu, nu, e doar temporar, Joanie, a spus Joe, dar era și el îngrijorat că poate luaserăm un soi de hotărâre proastă, irevocabilă.

Cu toate astea, de fapt, nu prea fusese o alegere; după ce aruncase cu nuca în mine, Carol Castleman îl alungase pe bărbatu-său din casă și el înțelesese că, și dacă nu va demisiona de la catedra de Engleză de la Smith, va fi dat oricum afară. Așa că acum era ruinat din punct de vedere academic și financiar. În ceea ce mă privește, când am părăsit Northrop House am avut parte de o combinație ciudată de dispreț și putere. I-am povestit lui Joe cum prietena mea Laura Sonnengard și celelalte fete se aliniaseră, îmbrăcate în cămășile de noapte, ca să-și ia rămas-bun de la mine, ca orfanele dintr-un film cu Shirley Temple, că plânseseră, profund impresionate, știind că îmi luam zborul spre o viață ce urma să fie probabil mai strâmtorată ca a lor, cel puțin pe termen scurt.

— Spui că e doar temporar, dar *viața* e temporară, în sine, i-am răspuns. Așa că nu mă consolezi deloc.

Știam că-s jalnică, așa cum stăteam, pe patul de hotel, cu un cucui în frunte și hainele ostentativ copilărești.

— Nu-i treaba mea să te consolez, mi-a spus el. Și nu-mi veni mie cu filosofii de-astea de boboacă. Dacă nu vrei să fii aici, atunci te rog să pleci. Întoarce-te la autobuzul ăla și hai, înapoi la Smith. Sunt sigur că te vor primi; sunt prea speriați de consecințele juridice ca să n-o facă: profesorul evreu obsedat care a violat tânăra și frumoasa debutantă.

— Nu sunt debutantă, i-am spus. Și mai du-te dracului, Joe. Nu

[16] Greenwich Village (pe scurt Village), cartier din Manhattan, New York City, cunoscut în ultimii 50 de ani drept un „rai" al artiștilor americani (N.t.).

m-ai violat deloc. A fost decizia mea. Știam ce vreau să fac.

Asta a părut să-l stârnească.

— Știai? a spus el, așezându-se lângă mine. Am crezut că a fost doar vina mea când te-am sărutat la mine în birou și am declanșat toate astea.

— Nu, am simțit totul încă din prima zi de curs, i-am răspuns. Când ai intrat în Seelye Hall și arătai în halul ăla, iar nevastă-ta abia născuse și ne-ai citit cu voce tare din *Morții.* Toate fetele din clasă voiau să aibă un fel de relație cu tine.

— Oh, a spus el, încântat. Nu știam.

— Ei bine, așa e.

— Joanie, știi că te iubesc, mi-a zis, iar eu m-am gândit că poate chiar așa era.

Discuția asta m-a liniștit pentru o vreme și curând am acceptat să ies cu el în noaptea de primăvară, în zumzăiala și muzica de pe străzile din Village. Joe m-a dus să cinez la Grand Ticino, unde am mâncat un castron de *spaghetti al burro,* singurul fel pe care l-am comandat de atunci încoace în restaurantele italienești, mai mult ca să-l irit, iar Joe a mâncat creier. Era târziu, dar locul era încă aglomerat, un lucru diferit față de Northampton, unde restaurantele se închideau devreme. Joe a vorbit despre nopțile petrecute în Bancroft Road, pe când măsura cu pasul camerele casei sale deprimante și îi aducea lui Carol unguentul A&D, privind-o cum unge fundul copilului cu jeleul acela portocaliu și rânced.

— Mă bucur așa de mult că am plecat de acolo, a spus el, mâncând din porția de creier. Credeam c-o să mor în casa aia. Așa că îți mulțumesc. Îți mulțumesc că m-ai salvat de o astfel de viață, chiar dacă a fost pe neașteptate.

— Ah, nu-i nevoie să-mi mulțumești, i-am răspuns, iar el m-a luat de mână, peste masă.

— Ai unt pe buze, mi-a spus Joe. Sclipesc; cred că trebuie să fii vreo sfântă, Sfânta Joan.

Curând am început să vorbim despre altele până când, spre finalul cinei, a recunoscut că nu simte doar ușurare după ce le-a părăsit pe Carol și Fanny; simțea și un soi de tristețe. A vorbit cu voce frântă despre cum își ținea fetița în brațe, cum atingea locul acela moale de pe capul ei, fontanela, unde oasele nu s-au îmbinat complet încă.

— O să te ajut eu, i-am spus, automat.

— N-ai cum să mă ajuți.

Nu puteam înțelege pierderea pe care o simte un tânăr tată, a insistat Joe. Totuși, în mod ciudat, părea că o pot simți. Amândoi am reușit să evocăm imaginea bebelușului abandonat, fetița aceea micuță numită după personajul literar Fanny Price. În câteva săptămâni, Joe avea să-i scrie nevesti-sii o scrisoare calmă și plină de căință; de fapt, el a conturat în mare ideile pe care voia să i le transmită și eu le-am pus în cuvinte. Scrisoarea a fost emoționantă și convingătoare, dar nu foarte sentimentală, și schița un plan pentru a începe virarea pensiei alimentare și susținerea copilului, discutat cu prietenul lui avocat, Ned; cerea și să i se permită să viziteze lunar fetița, să o respire cu dorința neostoită a unui tată care nu mai locuiește în aceeași casă cu ea.

L-am ajutat în felul meu limitat, am rămas alături de el la Waverly Arms și ne-am bazat pe sex ca să ne croim drum printre zilele care tot veneau peste noi. Îmi spălam chiloții și ciorapii în micuța chiuvetă de inox din cameră și când se uscau erau țepeni de la săpunul maroniu pe care îl folosisem. Toaleta de pe hol avea un mecanism de evacuare foarte prost și după ceilalți locatari rămânea în vas urină și hârtie igienică, o băltoacă lipicioasă care îmi amintea de supa cu zdrențe de ou pe care o mâncasem în cartierul chinezesc. Câteodată, Joe și cu mine ne plimbam ore întregi pe străzi, oprindu-ne ca să ne așezăm și să ne sărutăm pe treptele clădirilor, așa cum îi vedeam și pe alții că fac.

Totuși de cele mai multe ori stăteam în cameră și știam că, în cele din urmă, ne vom stârni unul pe altul dacă stăteam prizonieri toată ziua în cămăruța aceea. Cu toate astea, nu era gata să plece; era scriitor sau se pregătea să devină, trebuia să fie aici ca să poată scrie. Avea niște economii destinate să le susțină pe Carol și pe fetiță, cel puțin pentru o vreme. Eu nu aveam aceeași febră a scrisului ca el. Mă încurajase pe când eram la Smith, dar acum, de când ne aflam în New York, vorbeam numai despre scrisul *lui* și asta nu mă deranja. Nu credeam că am atât de multe de spus și, chiar dacă aș fi avut, Elaine Mozell mă asigurase de inutilitatea de a spune acele lucruri. Joe era cel care lucra la scurte povestiri, timp în care eu urma să încerc să câștig niște bani, pentru a suplimenta micul venit primit de la bunica. Așa că am dat niște telefoane, folosind

rețeaua de relații pe care mi-o făcusem crescând în oraș, amintindu-mi că mama acelei Candy Mullington de la Brearley's era șefa de personal de la editura Bower & Leeds. Doamna Mullington a fost de acord să ne întâlnim și am primit jobul de secretară a unuia dintre editori, Hal Wellman. Joe era uluit; îi plăcea la nebunie că aveam ceva util de făcut și că voi lucra cu adevărat *într-o editură,* că voi fi toată ziua în preajma cărților, editorilor și a potențialelor contacte utile pentru el în viitor, când va avea un roman de vânzare.

Bower & Leeds se afla la etajul al nouălea al unei clădiri de înălțime medie din piatră de var, pe Madison Avenue, colț cu Strada 46, și în fiecare dimineață luam trenul de la Grand Central, pe când Joe încă dormea. Recunoștea că îi plăcea să se trezească doar cât să mă vadă cum îmi scot cămașa de noapte. În fiecare zi observa că arăt la fel cum arătasem cu o zi în urmă:

— Timpul se ascunde de tine, sau cel puțin gravitația.

Lumea în care îmi petreceam acum zilele era un mister pentru Joe. Era recunoscător că nu trebuie să fie și el acolo, dar își dorea să o fi putut invada, să mă vadă în pătrățica mea, răspunzând la telefon pentru apelurile cordialului, surmenatului și stacojiului domn Wellman.

— Cum este? m-a întrebat Joe.

— Domnul Wellman? Oh, este un prinț. Vorbește cu mine despre orice, de fapt mă pune la curent cu tot felul de chestii. Mă tratează de parcă aș fi mai mult decât o secretară și mă lasă să gestionez grămada de manuscrise pe care le primește.

— Ești norocoasă, a spus Joe.

— Nu-i nimic în neregulă cu grămada de manuscrise, am spus, în afară de calitatea lor. În orice caz, *cineva* trebuie să le citească.

Noaptea aduceam acasă sacoșe cu manuscrise. Stăteam împreună în patul din camera de hotel și ne amuzam de cât de proaste erau.

— Ascultă la asta, îi ziceam. E un roman care se cheamă *Curajule, fii călăuzitorul meu.* Și începe așa: „Chester Mackey căutase fericirea în baruri și în săli de biliard, până când, într-o zi, și-a dat seama cât de al dracului de sigur este faptul că aceasta nu poate fi cumpărată".

Acest stil ridicol ne-a îmbărbătat pe amândoi; era o unitate de măsură pentru noi amândoi. Citeam tristele încercări ale altora

și ne purtam de parcă eram amândoi mai presus de ei, cu toate că fantoma povestirii lui Joe, „Fără lapte duminică”, plutea încă deasupra noastră. Însă acea povestire trebuie să fi fost o rătăcire. Cum altfel ar fi fost atât de sigur că grămada de manuscrise de la B & L erau pline cu porcării? Putea separa binele de rău; înțelegea diferența dintre ele. Propria lui creație era în creștere, se făcea tot mai bună cu timpul. Era foarte tânăr când scrisese acea povestire; pe atunci nici nu-și dădea seama ce face, iar acum începea să priceapă.

Într-o seară ne-am dus la o petrecere, în casa unui vechi prieten de-al lui Joe, Harry Jacklin, și a soției sale, Maria. Cei doi locuiau la etajul întâi al unei clădiri de pe strada Grove. Când am sosit, invitații erau aliniați pe scară și un nor de fum de marijuana se lăsa în jos. Joe m-a condus protector prin mulțime, salutându-și vechii prieteni din Columbia și din scurta perioadă petrecută la New York alături de Carol. Oamenii erau surprinși să-l vadă acolo și, bineînțeles, după cum îmi dădeam seama, mult mai surprinși să mă vadă și pe mine alături de el, așa că a trebuit să explice pe scurt situația, încercând s-o facă să pară șmecheră și amuzantă („Am schimbat-o”, spunea el către cineva, „mi-am luat un model mai nou. Merge mai bine. Nu azvârle cu lucruri.”). A devenit limpede că nimeni nu o prea plăcea pe Carol, deși nu avuseseră curajul să-i spună înainte și simțeau acum o mare ușurare că adevărul ieșise la iveală.

Joe jinduia după o anumită băutură: ceva limpede și puternic, să-l aranjeze bine. Destul de repede era cu o vodcă în față, trăgând dintr-o țigară cu iarbă oferită de un homosexual negru, subțire, pe nume Digby, un dansator căruia i se ceruse să se alăture trupei Marthei Graham, după cum ne șoptise cineva. Pe ritmurile stranii ale muzicii de teremin[17] ce curgea din pick-up, Digby se afla în centrul atenției, retras într-un colț al apartamentului; se așezase pe calorifer, înconjurat de tinere albe cărora le vorbea despre drepturile negroteilor. Femeile îl priveau cu venerație, cu ochii pe jumătate închiși, de parcă Digby ar fi fost Paul Robeson, la vreo adunare comunistă. Ce știau fetele astea despre drepturile negroteilor? Îmi imaginam că nu mai multe decât mine. Erau numai și numai pe tiparul

[17] Instrument muzical electronic acționat fără contact fizic, prin intermediul a două antene care sesizează poziția mâinilor instrumentistului. Este denumit după inventatorul său, rusul Léon Theremin (N.t.).

Sarah Lawrence sau Bennington[18]; mi le puteam imagina dansând în togă pe un câmp de flori și mi-am dorit, brusc, să pot dansa alături de ele, să simt sub tălpi moliciunea pământului, să nu fiu legată de niciun bărbat, să nu dorm în patul acela groaznic, ci doar să fac parte dintr-un șir de fete, pe un câmp. Am crezut că aceste gânduri erau rezultatul jointului care mă răscolea, iar apoi lucrul acesta a devenit o certitudine, pentru că 15 minute mai târziu dansam sugestiv în hol, pe muzica Ymei Sumac, iar din capătul celălalt al camerei îl vedeam pe Joe privindu-mă plin de mândrie și admirație, aceste două sentimente semnificând împreună proprietate, deși bineînțeles că o căutasem, o dorisem, mă așezasem exact în calea vederii lui în peisajul de la Smith College.

Mai târziu, când petrecerea s-a liniștit într-o muzică mai lentă, iar dansul s-a oprit, câțiva bărbați au ieșit pe scara de incendiu, la o discuție, iar Joe m-a târât alături de ei. Lyle Samuelson, care preda lingvistica la City College, a înșirat în linie pe pervaz sticle de bere goale și a împins-o pe prima în a doua, ceea ce a determinat căderea celei de-a treia, dar nu s-a spart niciuna dintre ele, ci doar s-au rostogolit.

— Uite, vă amintiți teoria dominoului emisă de Ike? a întrebat Samuelson.

— Se duce Cambodgia, apoi Thailanda, apoi, ups, să dea dracu', se duce și Japonia.

Apoi a strigat spre cei dinăuntru, fără a se adresa cuiva anume:

— Ne trebuie niște bere aici!

De undeva, de departe, s-a auzit răspunzând vocea unei femei:

— Vine acum!

Nu-i cunoșteam pe acești bărbați și credeam că sunt fericită doar să mă sprijin pe Joe și să-i ascult cum stau de vorbă – pentru că aveau voci joase și familiare, chiar dacă ceea ce spuneau nu era în mod neapărat la fel –, când deodată a apărut încă unul dintre ei și mi-am dat seama că era de la B & L: Bob Lovejoy, un editor cu față copilăroasă care nu vorbea niciodată cu niciunul dintre secretari, nu spunea niciodată bună ziua și arăta mereu neobișnuit de ocupat și superior, deși el însuși abia ieșise în urmă cu câțiva ani de pe băncile facultății.

[18] Instituții de învățământ superior din Statele Unite (N.t.).

Lovejoy s-a întors brusc și, cu toate că nu mi se păruse că ar ști cine sunt, a spus cu voce joasă și egală:

— „Joan, Joan, fiul lui Piper, doi porci a furat și apoi s-a cărat.”[19]

Apoi a adăugat:

— De ce-ai furat porcii ăia, Joan?

Ceilalți bărbați, inclusiv Joe, au râs vag, deși gluma nu fusese prea grozavă. Primul lucru pe care l-am simțit a fost ostilitatea lui Bob Lovejoy, îndreptată inexplicabil spre mine. Ce făceam aici, se întreba el, când eram doar o biată asistentă de editor? Ce făcea aici, pe scara de incendiu, alături de bărbați, o ascuțitoare de creioane, o organizatoare de dosare, o cititoare de manuscrise refuzate?

— Nu a furat nimic, a spus Joe. Fata asta este foarte, foarte scrupuloasă. Am încredere în ea pe toată viața. Și, oricum, Lovejoy, este și foarte rapidă. O foarte bună scriitoare de proză scurtă.

— Ei, asta-i minunat, a spus Bob Lovejoy. Avem nevoie de mai multe scriitoare femei. Deși nu-mi place deloc să recunosc, în prezent sunt câteva extrem de bune.

Nu-i plăcea deloc să recunoască și era fericit să recunoască faptul că nu-i plăcea deloc. Respectuos, Lovejoy a amintit numele câtorva femei a căror creație era luată în serios: o femeie dramaturg prestigioasă, implicată în politică, cu chip de țestoasă, o poetă predispusă să valorifice orice ocazie ivită pentru autopromovare, inclusiv să citească pe neașteptate din propria creație la petrecerile de lansare a cărților altora, și o romancieră care cataloga moravurile de provincie cu vigoarea unei bârfitoare. Romanciera avea comportamentul ciudat al unuia dintre copiii din „O coardă prea întinsă” și părea să fie viitoare sinucigașă, în caz că urma să se întâmple.

Dacă aș fi încercat, aș fi putut turui propria mea listă de scriitoare importante: Mary McCarthy îmi venea întotdeauna în minte foarte repede, cu proza ei extraordinară, cu pometii ei sculptați, cu părul dat pe ceafă, către un gât foarte lung, manierist, și cu variatele ei conexiuni publice în lumea puternică a bărbaților. Această ultimă parte părea a fi esențială; fără aceste conexiuni ar fi fost prea liberă, prea exotică, mai puțin convingătoare. Știam că era impresionantă, frumoasă și

[19] Adaptare a unui cântec englezesc de leagăn (N.t.).

înspăimântătoare; era dificil pentru un bărbat să găsească vreo modalitate de a o lua peste picior, așa că am presupus că puțini o făceau.

În schimb, o admirau. O considerau unică; în prezența ei erau fie tăcuți, fie pălăvrăgeau agitați, încercând să se ridice la înălțimea momentului. Era ca și când ea ar fi existat ca să le sfideze așteptările și să devieze săgețile bărbaților timorați numai de faptul că exista. Și, oh, Dumnezeule, era dură de tot. Trebuia să fie, să știe politică și artă și să le arunce peste ei ca pe șfichiuiri de bici. Ea și încă una sau două valori literare feminine mai puțin importante aveau un comportament care arunca flăcări dincolo de sclipirea lor și îi dădea acesteia stil, permițându-le să alunece printre ușile batante pe care era limpede inscripționat cuvântul BĂRBAȚI.

Dar ce li se întâmpla femeilor talentate cărora le lipseau pometii proeminenți sau o anumită lejeritate în univers? Cele care nu aveau nicio conexiune cu bărbați puternici?

— Femeile scriitoare – chiar dacă nu pornesc neapărat la cucerirea lumii – în mod sigur fac viața un pic mai luminoasă, a spus Samuelson. Cel puțin acelea tolerabile, oricum.

— Ați observat, a spus încet Lovejoy, de parcă ar fi introdus o teorie pe care o cultiva în tăcere de ceva vreme, ați observat că un număr surprinzător de mare dintre ele sunt ca pălărierul nebun[20]?

— Noi le facem să fie, a spus Joe. Ăsta trebuie să fie motivul.

— Mda, noi le împingem până la limită, a spus vesel Lovejoy.

— Tu ce zici, Joan?

M-au privit cu toții întrebător, ca și când aș fi vorbit în numele tuturor femeilor și al eventualei lor boli mintale.

— Habar n-am, am răspuns.

— Am dat peste câteva de-astea la viața mea, a adăugat Samuelson. Băiete, e greu să le faci față.

Cu toții, bărbații au încuviințat și au râs ușor, inclusiv Joe, deși când m-a văzut scrutându-l cu privirea a redevenit imediat serios.

— Tu nu ești una din alea, nu? m-a întrebat Lovejoy, cu blândețe.

S-a aplecat în față, s-a întins și apoi m-a bătut ușor cu degetele pe braț, atingându-mi pielea fină. M-am tras repede

[20] Aluzie la personajul creat de Lewis Carroll în *Alice în Țara Minunilor* (N.t.).

înapoi.

— *Nu mă atinge,* am spus.

Lovejoy a luat mâna de pe mine.

— Scuză-mă, a spus el, apoi a dat din umeri spre Joe.

— Pur și simplu era irezistibil.

— Așa cum sunt femeile însele, a spus Lyle Samuelson.

— Așa cum sunt femeile însele, a repetat Lovejoy.

— Hei, Bob, am auzit vocea neclară și înfundată a lui Joe. Ai văzut semnul? „Nu pune mâna”.

Atunci am știut că Joe înțelesese, pentru prima dată, ce înseamnă să fii depășit numeric în mijlocul murmurelor bărbaților. Se pare că primise o mostră rară despre ce simte și gândește o femeie. Bineînțeles că avea părerile lui, tipice vremii, referitoare la comunism, relații interrasiale și Dien Bien Phu[21], dar când venea vorba despre teritoriul femeilor, nu era în stare să spună prea multe.

Bărbații au continuat să chicotească și să tot dea din cap unul spre altul, în timp ce eu stăteam stingheră între ei. Bob Lovejoy îmi pusese mâna pe braț și mă simțisem luată cu japca, interpelată, dar nu mă pricepusem să răspund agresiv. Bărbații atingeau femeile fără să li se permită, iar ele murmurau „Nu mă atinge”, strigau la ei ori îi împingeau; iar ei fie încetau, fie nu; așa funcționa lumea. Mă aflam aici, cu Joe, și nu mă puteam ridica, pur și simplu, să plec. M-am aplecat peste balustrada scării de incendiu și am privit, nefericită, spre strada tăcută. Joe și-a trecut un braț în jurul umărului meu gol și rece, care avea nevoie să fie acoperit.

— Hei, tu, mi-a șoptit el în melcul urechii ivite dintre șuvițele de păr. Hai să plecăm de-aici.

I-am fost recunoscătoare, prea recunoscătoare, de parcă m-ar fi salvat, așa că ne-am sustras de la petrecere și ne-am luat tălpășița, plecând alături pe jos, prin cartier, undeva după miezul nopții, aplecându-ne unul spre celălalt când și când, ca să ne sărutăm în semn de scuze reciproce, oprindu-ne sub un felinar de pe stradă în Piața Sheridan, unde un chioșc de ziare mai era încă deschis, cu cea mai recentă ediție din *Herald* atârnată ca rufele pe frânghie. Sub noi, un metrou în trecere a

[21] Bătălia de la Dien Bien Phu, confruntare din Primul Război din Indochina dintre Corpul Expediționar Francez din Orientul îndepărtat și forțele vietnameze comunist-naționaliste (N.t.).

trimis o rafală de aer cald. Simțeam miros de urină și arahide, ca și când pe dedesubt ar fi trecut caravana unui circ, și ne doream să mergem cu ea.

∴

Într-o duminică dimineață, la trezire, Joe mi-a spus că trebuie să înceapă un roman.

— Fără supărare, Joanie, a spus el, ridicându-se din pat surprinzător de devreme, dar trebuie să mă dau jos. O să încep să scriu o carte. S-a terminat cu povestirile. Astea n-o să mă ducă nicăieri.

Stătea în chiloți, așezat la birou, cu mica lui mașină de scris Royal în față, fuma și bea niște cola dintr-un pahar în care în urmă cu câteva minute fuseseră periuțele noastre de dinți. Terminase cu nucile; de la incidentul cu Carol își pierduse pofta și nu și-a mai recăpătat-o niciodată. Eu stăteam în pat, bucurându-mă o vreme de această noutate, privindu-l cum scrie, dar în cele din urmă m-am plictisit și i-am spus că trebuie să ies.

M-am dus acasă la ai mei, pentru prima dată de când renunțasem la facultate. Eram speriată, dar am decis că eram mai puternică decât ei. Îl aveam pe Joe de partea mea. Așa cum presupuneam, fuseseră consternați când Smith îi informase că am abandonat; după ce îmi luaseră urma, la hotel sosise, pe numele meu, o scrisoare iritată, scrisă cu litere de tipar pe o hârtie cu antetul tatii. În scrisoare eram numită „o dezamăgire” și era semnată „mama și tata”, fără altă mențiune, măcar un pufăit ca dovadă de iubire. De aceea era ciudat că alesesem să-i vizitez. Însă Waverly Arms era atât de deprimant, iar Joe, în noua sa stare de romancier hotărât, se retrăsese în el însuși ca un fetus. Laura Sonnengard și celelalte prietene ale mele erau la facultate; chiar acum învățau, se giugiuleau cu băieții, se primeneau cu pulovere curate și pantofi delicați. Trebuia să evadez un pic din camera aceea soioasă și de lângă prezența tăcută și grea a lui Joe. Instinctiv, mi-am dat seama că am nevoie de părinții mei, indiferent care era situația, așa că m-am dus la ei.

Ray, portarul de zi din clădirea unde locuiau, nu știa despre căderea mea în dizgrație, așa că și-a scos pălăria și m-a întrebat cum e să fiu „studentă”, iar Gus, liftierul, a tras de manetă și, în timp ce urcam încet, mi-a povestit despre fiul lui, plecat la

Colegiul Tehnic din New Jersey, unde studia sisteme frigotehnice. Apoi am ajuns în holul din fața apartamentului în care crescusem, cu suportul lui pentru umbrele și scaunul de răchită care nu fusese niciodată binecuvântat cu apăsarea unui fund de om. Am intrat și am rămas în holul din față, strigând temătoare: „Hei! E cineva?”

A apărut mama, într-un halat de satin azuriu, și când m-a văzut a izbucnit în plâns – un hohot surprinzător de nestăpânit, care m-a făcut să-mi doresc s-o iau la fugă. Nu aveam cum s-o liniștesc; ce i-aș fi putut spune? Așa că ne-am așezat în livingul pastelat, decorat cu canapele joase, albe, și cu pasteluri înfățișând străzile din New York în ploaie, iar eu am privit-o încă o vreme cum plângea, în cele din urmă și-a suflat nasul în batistă și m-a privit scrutătoare.

— Taică-tu a ieșit să joace golf cu familia Dorling. Știm că treaba asta nu e vreun capăt de lume, mi-a spus ea.

— Bine, i-am răspuns.

— Dar facultatea a spus că omul ăsta este evreu…

— V-au *zis* asta?

— Da, a răspuns mama. I-am întrebat. Este evreu și este căsătorit; cumva a făcut el să te convingă că e vorba despre iubire.

S-a ridicat de pe canapea și a venit spre mine; canapelele erau lungi și netede, câte un vas oceanic fiecare.

— Crede-mă, Joan, știu cum este, sunt foarte convingători, a continuat ea. A venit odată pe aici unul de-ăsta, un anume domn Milton Fish; a venit să discute cu taică-tu despre o investiție în compania pe care o avea. Ceva cu textile. N-o să uit niciodată cum era îmbrăcat – într-un costum cu dungi – și la finalul întâlnirii bietul de taică-tu îi mânca practic din palmă acestui Milton Fish, gata să-i semneze un cec enorm care ne-ar fi ruinat pur și simplu pe vecie. Abia când l-am chemat pe tatăl tău în dormitor și i-am tras un perdaf și-a venit și el în fire. Așa s-a prins că picase în vraja vânzătorului aceluia. Și exact asta ți s-a întâmplat și ție cu profesorul. Puterea de convingere. Vorbesc bine, se mândresc cu istoria lor în „educație”, așa cum le place să spună, și știu cum să folosească cuvinte din alea cu multe silabe, sunt întunecați și misterioși, ca să te simți de parcă ai fi intrat în cine știe ce – cât de incitant *trebuie* să fie, în comparație cu întâlnirile și relațiile cu băieții ăia cu care

obișnuiai să ieși, de exemplu Alec Meers sau fiul lui Bexley, nu-i așa?

Vorbea atât de repede și agitat încât am început să clipesc, ca atunci când ești sub stroboscop.

— Nu am dreptate? tot zicea mama. Ai mai *fost* și cu alți băieți, nu-i așa, Joan? Adică, în sens carnal, ai fost cu ei ca o femeie cu un bărbat? Pentru că, dacă ai fost, atunci probabil că l-ai ales pe domnul profesor pentru calitățile lui în domeniul ăsta. Ei nu se sperie de sex, oh, nu ei! Vor s-o facă tot timpul, chiar și când femeile sunt la ciclu și…

— Mamă, te-ai țăcănit complet? am sărit ca arsă. Am venit aici pentru că eram singură și Joe are de lucru. Este evreu, da, și ce dacă vrea să facă sex tot timpul; și eu vreau la fel.

Ca răspuns, mama a clipit de câteva ori.

— Dar este un scriitor talentat, bine? Un scriitor *bun* care o să devină faimos într-o zi și atunci n-o să mai conteze ce părere ai despre el, okay?

— Nicio iotă, a spus mama, cu fălcile la fel de încleștate ca buclele de pe creștet, care fuseseră înțepenite de curând; încă se simțea mirosul de garoafe de la coafor, puteam să-mi imaginez pieptenii metalici plutind în apa albăstruie.

Având în vedere că citisem povestirea slăbuță publicată de Joe în revista *Caryatid,* parcă mă simțeam datoare să-i apăr onoarea mai cu râvnă ca niciodată; dacă n-aș fi făcut-o eu, atunci cine? Nevastă-sa, Carol, îl ura, iar Fanny putea fi învățată curând să-l urască și ea. Încercările lui literare de novice nu erau ceva despre care să scrii celor de-acasă, și totuși iată-mă: urlam complimente pentru Joe în sufrageria de culoarea maionezei în care crescusem, sperând că voi începe eu însămi să le cred. Era talentat, nu? În orice caz, părea talentat; era visător și impredictibil, stăpânit de senzații pe care eu nu le înțelegeam, senzații pe care le consideram *bărbătești.* Bărbătești, solide și influențatoare, emoții de bărbați la război sau cocoșați în comitetul de fumători din jurul mesei de poker. Aș fi spus tuturor că era talentat și el urma să se ridice la înălțimea momentului.

— Deci nu vreți să-l cunoașteți? am întrebat-o pe mama.

— Oh, serios acum, tu ce crezi, Joan? a spus ea.

Era adevărat că perspectiva unei întâlniri așezate între Joe și ai mei era oribilă, indiferent din ce unghi ai fi privit-o. El ar fi văzut două schelete apucând strâns paharele cu băutură; ei ar fi

văzut un vânzător de țoale aburitor, posesor al unui penis mare cât un cozonac evreiesc. Nu, era imposibil să se întâlnească.

Însă bineînțeles că s-au întâlnit, mult mai târziu, când totul se aranjase sau totul se agitase, depinde de unde priveai, iar locul lui Joe în lume era de neclintit. Atunci chiar au vrut să-l cunoască, pentru că singurul scriitor celebru pe care îl întâlniseră era Thornton Wilder, care vorbise în 1940, ca o favoare acordată unui prieten, la clubul unde era înscris și tata, livrând o bâiguială de opt minute despre starea teatrului american și luându-și rapid tălpășița după aceea.

Însă deocamdată, înainte de a avea succes, Joe încă era violatorul evreu, iar eu încă eram fata care n-avea cum să fie îndrăgostită de el cu adevărat. Am plecat din apartamentul părinților mei străbătând pe jos Park Avenue, care arăta acum golaș și lipsit de farmec, la fel ca sufrageria alor mei. Fusesem arogantă, știam asta. Dar, dacă într-adevăr eram pe cont propriu cu Joe, atunci ceea ce îi spusesem mamei trebuia, pur și simplu, să fie adevărat. Joe trebuia să fie talentat; trebuia să fie sclipitor. Trebuia să-și anuleze evreismul, urmele grețoase ale adulterului său, camera mizerabilă pe care o închiriase pentru noi și toate celelalte cusururi și dezamăgiri care îl înconjurau.

Poate că era cu adevărat un scriitor talentat. Poate că nu văzusem eu talentul ăsta, pentru că nu eram nici eu suficient de talentată. Dar el îmi spusese că eram; în parte, acesta era motivul pentru care mă luase cu el la New York. Nu doar ca să se culce cu mine; putea face asta cu multe alte fete, care s-ar fi hlizit cu el și ar fi desfăcut picioarele. Pur și simplu, *trebuia* să aibă talent; asta ne-ar fi scos din nevoi, l-ar fi mulțumit pe Joe o dată pentru totdeauna și i-ar fi permis să se simtă în largul lui alături de mine și în preajma altor bărbați; de asemenea, ar fi dovedit ceva, i-ar fi făcut plăcere mamei și tatii, chiar dacă mama insistase că n-ar fi simțit „o iotă” diferit. O *iotă;* ce cuvânt straniu, m-am gândit eu, în timp ce mergeam spre Lexington, ca să iau trenul și să mă întorc în centru. Nimeni nu spune niciodată „două iote”, mereu este una singură. Numai limbajul *dă senzația* de infinit; în schimb, noi înotăm prin canale surprinzător de strâmte când vorbim sau scriem.

Iotele dansau în mine alături de alte lucruri: cuvintele mamei, atât de vulgare și arțăgoase; visurile mele grandioase despre măreția lui Joe. Va fi scriitor; speranțele pe care le aveam pentru

el erau ca speranțele bărbaților pentru ei înșiși: să cucerească, să strivească și să epateze. Nu voiam niciuna dintre acestea pentru mine, în mod special; nici măcar nu-mi trecea prin minte că aș putea face așa ceva. Mă tot gândeam la Elaine Mozell și la felul în care încercase ea să-și croiască drum printre bărbați. Elaine, cu paharul cu băutură ținut moale în mână și cu rujul ușor nămolos. Nu voiam să joc pe același câmp de bătălie cu bărbații; nu m-aș fi simțit deloc confortabil și nu aș fi fost competitivă. Lumea mea nu era destul de mare, destul de vastă, destul de dramatică, iar subiectele mele erau puține la număr. Îmi știam limitele.

Când m-am întors la Waverly Arms, s-a petrecut un soi de miracol. A fost ca și când Joe ar fi intuit noul meu catalog de speranțe pentru el, pentru că atunci când am intrat în cameră s-a ridicat și a fluturat spre mine două mormane de hârtie.

— Ce-s astea? l-am întrebat, știind foarte bine răspunsul.

— Primele 21 de pagini ale *Nucii.*

— Înțeleg. *Nuca.* Deci este vorba, probabil, despre cineva care lucrează într-o fabrică de nuci? O privire curajoasă asupra lumii lucrătorilor cu nucile?

Joe a râs.

— Oh, da. O să-i cadă *pe cap* toată industria de ambalare a nucilor, a răspuns el.

M-a tras pe pat și mi-a ridicat mâna, ghidându-mă încet și așezând-o pe paginile scrise.

— Tu, a spus el. Citește.

Capitolul Patru

Și așa a ajuns rege. S-a întâmplat repede, așa cum se întâmplă aceste lucruri: acum smulgi o foaie de hârtie din mașina de scris, mușcându-ți buzele și mormăind *„mă urăsc, mă urăsc”,* iar în clipa următoare la ușa ta se înființează un gornist regal desfășurând proclamația care îți oficializează ascensiunea.

Și, într-adevăr, Joe a urcat drept în sus, cu viteză, fără remușcări, fără răzgândiri, fără niciuna dintre acele temeri din creierii nopții care îi terorizează uneori pe tinerii scriitori: dacă totul va fi diferit de data asta? Dacă *suntem diferiți*?

Joe voia ca totul să fie diferit, și așa voiam și eu. Îngălarea era plicticoasă, la fel și dieta cu omletă chinezească. Un bărbat trebuie să aibă pe ce pune mâna, ceva care să-l facă să se simtă bine în legătură cu el însuși, altfel fiecare ratare de care a avut parte în viață o să-l tragă înapoi, toate testele la matematică, toate ejaculările care nu și-au așteptat replica, toate dojenile fără tragere de inimă ale unui tată vânzător de pantofi, blând și deprimat, al cărui chip abia dacă și-l mai putea aminti odată cu trecerea timpului. Un roman nevândut era mai mult decât un eșec.

Dar un roman de mare succes ar fi fost o minunăție, iar Joe și cu mine am sărit, ne-am bătut pe spate unul pe celălalt, ne-am afundat în pat, am ieșit pe străzi și n-am mai vorbit despre nimic altceva decât despre carte, despre el, despre recenzii și despre „viitor”, acel coridor nebulos. În iarna lui 1958 ne-am mutat din cămăruța noastră de la Waverly Arms într-un apartament adevărat de pe strada Charles, din Greenwich Avenue, cu baie proprie, tavane înalte și podele strălucitoare, genul acela de loc unde ar trebui să trăiască un tânăr scriitor de succes.

Scriitorii au nevoie de lumină. Mereu spun lucrul ăsta, de parcă s-ar ofili, de parcă ar fi *plante,* de parcă pagina la care lucrează ar arăta complet diferit cu o expunere spre miazăzi. Scriitorii au nevoie de lumină, iar locuința din strada Charles era inundată de soare; aveam lumină, aveam căldură, aveam un flux continuu de bani pentru prima dată de când eram împreună. Beam și petreceam și ne făceam neîncetat noi

prieteni la fiecare petrecere de lansare, la fiecare lectură și la fiecare cină la care eram invitați. Îndoielile mele legate de abandonarea facultății dispăruseră. *Ne distram.* În cea mai mare parte, calitatea vieții noastre se schimbase atât de mult datorită a ceea ce i s-a dat. Uneori îmi reprezentam acest lucru ca pe o coroană, alteori ca pe o cheie; o cale în vastul univers al scriitorilor lați în umeri. Și în această lume bărbații sărbătoreau și beau zi și noapte, deși din când în când erau convocați să urce pe scenă și să vorbească.

Lui Joe, partea aceasta îi plăcea cel mai mult. În timp ce eu îl priveam, zâmbind larg, emoționată și încuviințând din cap, el se repezea pe toate scenele, strângând în mână dichisitul său roman de debut, cel care îl adusese acolo. Ori de câte ori prindea câte o lectură publică în acele zile de început, adeseori nu făcea decât să repete ce spusese la lectura din seara precedentă, având deja scenariul și planul pentru tot setul de comentarii, până la glume, până la obișnuita conversație spontană și chiar rituala gură de apă.

În acel prim an, într-o seară, în New York City, Joe trebuia să vorbească undeva, cred că era Ninety-second Street Y[22], deși nu sunt sigură; acum acel public foarte numeros îmi vine în minte sub forma unei încăperi uriașe cu mii de rânduri de scaune. Purtam o rochie de catifea albastră – asta îmi aduc aminte sigur –, fără machiaj, cu părul strâns la spate cu o fundă. Era printre primele lecturi publice ale lui Joe și îmi era rău de la surescitare. Am râgâit într-o cabină din toaleta femeilor și apoi am fost atât de jenată de asta, încât n-am mai ieșit de acolo o vreme. Pur și simplu am îngenuncheat pe podea, ascultând cum două femei vorbeau despre Joe, uitate în fața chiuvetei.

— *Nuca* este cartea mea favorită de anul acesta. Și am auzit că este și un cititor extrem de bun, a spus una dintre ele. Prietena mea Elise l-a auzit citind săptămâna trecută.

— Oh, da, a zis cealaltă, și este și foarte atrăgător. L-aș mânca într-o cupă cu înghețată.

— Doar că nu poți. E luat, i-a replicat prima.

— Și ce? a răspuns a doua și au început amândouă să râdă.

La momentul ăsta m-am forțat să ies din cabină, deschizând larg ușa toaletei, ca un pistolar din westernuri, care intră într-un bar. Dar cele două nici nu mi-au dat atenție. Nu eram o

[22] Centru multicultural comunitar din Manhattan (N.t.).

amenințare pentru ele, cu pardesiul meu șters și cu apariția anemică. Aveam aerul cuiva care a acostat deja bărbatul pe care și-l dorește; ele erau două femei care căutau încă pe îndelete și se bucurau de asta.

Una dintre ele era brunetă, cu o claie de păr negru și pielea măslinie. Cealaltă era blondă și pistruiată, cu sânii incredibil de mari. Îmi imaginam sfârcurile ca două boturi roz ivindu-se în fața lui Joe, spre deliciul lui.

Pe care dintre ele ar fi ales-o? Părea important să-mi dau seama, ca să știu ce i-ar plăcea, astfel ca în viitor să-l pot opri, să-l distrag, să-l țin departe de acest ideal.

Le-am abordat nebunește pe cele două.

— Știți, sunt foarte bucuroasă că vă place amândurora cum scrie Joe.

— Poftim? a spus una dintre ele.

— Oh, Dumnezeule, a intervenit încet cealaltă, ca pentru sine.

— Stai așa, Joseph Castleman este *soțul* tău? a spus bruneta.

— Da, i-am răspuns.

— Ce grozav, a completat blonda. Trebuie să fii tare mândră de el.

— Da, sunt, am spus eu, în timp ce mă spălam pe mâini.

Apa a țâșnit îngrozitor de fierbinte, dar nici măcar nu mi-am retras mâinile, de parcă aș fi vrut să mi le fierb chiar acolo, în fața acestor două tinere.

— Acum scrie ceva? a întrebat bruneta.

— Da, am răspuns. Al doilea roman.

— Asta-i minunat, a replicat blonda. Așteptăm cu nerăbdare să-l auzim citind în seara asta.

Apoi au plecat și nici nu se închisese bine ușa de la baie, că le-am și auzit șușotind și râzând. Știam cu ce mă confruntam, că femeile se aruncau asupra lui ca niște lemingi, doar că dorința lor nu era să moară, ci să iubească[23]. Lemingi adorabili fluturându-și genele și încercând să-i desfacă pantalonii cu gheruțele lor ascuțite. O știam pentru că, într-un fel, și eu fusesem una dintre ele și înainte de mine fuseseră cu siguranță și altele. Presupuneam pur și simplu, fără să am nicio dovadă anume, că Joe învățase până acum să-i refuze pe ceilalți

[23] Aluzie la comportamentul acestor rozătoare care, atunci când devin prea multe, pornesc într-o migrație în cursul căreia sunt decimate de păsările de pradă, iar apoi, la capătul drumului, se sinucid aruncându-se în mare (N.t.).

lemingi, cum să le îndepărteze ușor gheruțele de pe cămașa lui, și că va continua să-i refuze pe măsură ce va trece timpul, pentru că acum mă avea pe mine, iar eu eram diferită.

Pe scenă, Joe a citit primul capitol din *Nuca,* cel în care Michael Denbold, îndrumător literar la o mică facultate pentru fete, din Connecticut, o întâlnește pe Susan Lowe, cea mai promițătoare studentă a sa; astfel începe între ei o intensă legătură sexuală, în urmă căreia el își abandonează soția, Deirdre, o ceramistă labilă emoțional, și pe băiețelul lor nou-născut. Romanul stătea deschis pe pupitrul înclinat și el a băut apă toată seara, pahar după pahar, pentru că noutatea acestor lecturi îl incita atât de tare încât i se usca gura și discursul era plin de sunete fără salivă, scămoase, de aceea avea nevoie să bea și să bea, ca un ied.

Audienta l-a sorbit din ochi, exact așa cum ar fi vrut fetele acelea. Bărbații tineri tânjeau să fie ca el și plecau acasă cu o nouă motivație pentru propriile romane; iar femeile, în cea mai mare parte a lor, ar fi vrut să pună mâna pe o bucățică din el, tivul unei mâneci, vârful unui deget, aripa groasă a unei sprâncene, ceva ce ar putea fi al lor pe vecie. Îl admirau toate, își doreau ca el să se aplece asupra mașinii de scris din apartamentul *lor,* să fumeze o țigară în patul *lor,* să se întindă peste ele la fel de lesne și de firesc cum se întindea peste mine.

Stăteam în primul rând, ținând servieta în care își căra cartea și notițele, ascultându-i cu mândrie cuvintele, tresărind ușor când citea vreun rând care nu-mi plăcea și fremătând de plăcere la auzul unuia plăcut. *„Asta e servieta lui”,* aș fi vrut să le spun tuturor celor care stăteau în jurul meu, mai ales acelor tinere din baie, cărora aș fi vrut să le mai spun în plus și *„mai duceți-vă dracului amândouă, cu taliile voastre de viespe și ochii voștri catifelați”.*

După ce a fost prezentat, Joe a sărit în față și și-a îndreptat pașii spre scenă, la fel de nerăbdător și stresat ca în prima zi de cursuri de la Smith, dar având acum un nou soi de *efervescență,* ce ar fi părut nepotrivită dacă n-ar fi fost pe cale să devină atât de faimos.

Mai târziu, la recepție, am privit cum l-au flancat cele două femei, blonda și bruneta, am văzut cum îi curgeau ochii de la una la alta, am văzut cum legăna în mână paharul cu băutură și cum spatele i s-a arcuit ușor și apoi i s-a întins. Hal Wellman,

șeful meu și noul editor al lui Joe, stătea lângă mine observând cum mă uit la Joe și, cu voce joasă, a spus:

— Nu-ți face griji din cauza asta.

M-am întors spre el:

— Nu?

— Nu, a spus Hal.

Era obosit; un bărbat masiv, cocoșat și rumen la față, care trebuia în curând să prindă un tren din gara Grand Central.

— Uite, este cam plin de el acum. Oricine ar fi.

Stăteam amândoi uitându-ne la Joe și la cele două femei și am văzut-o pe blondă cum scoate un exemplar al *Nucii* și îl roagă să îi dea un autograf. Bruneta i-a oferit un stilou și Joe a spus ceva ce a părut atât de caraghios, încât bruneta a deschis gura și practic a chiuit, iar cea blondă s-a plesnit cu palmele peste obraji.

— Și totuși, i-am spus lui Hal. Nu este o priveliște prea plăcută.

— Nu, mi-a răspuns el. Nu este. Așa că știi ce, Joan? Hai să-ți aduc un pahar mare cu vin.

Cât a mai durat recepția, Hal a rămas alături de mine. Am băut împreună, privindu-l pe Joe și aruncând câte un comentariu ușor ironic, iar apoi, într-un final, Hal s-a uitat la ceas și m-a anunțat că trebuie să prindă trenul.

În următoarele câteva decenii, Joe l-a urmat la trei edituri diferite, până la moartea lui Hal provocată de o hemoragie cerebrală, pe când se afla la birou. Și-a sfârșit viața cu capul căzut pe o grămadă de manuscrise necitite. Dar timp de atâția ani, cât am avut nevoie de el, Hal a rămas alături de mine la toate aceste cocktailuri, protejându-mă de ceva vag și amenințător care plutea mereu în încăpere.

În noaptea aceea, la Y, după lectură, recepție și cina restrânsă care a urmat la un restaurant franțuzesc din apropiere, Joe și cu mine am ajuns acasă, în micul apartament din Village, cam întorși pe dos și un pic îngrețoșați. Respirația ne mirosea a usturoi și a vin oțetit care bâldâcăia cu zgomot înăuntrul nostru, când ne mișcăm. Am căzut pe pat așa cum eram, unul lângă celălalt, fără să ne atingem.

— Știi ceva? a spus el. Sunt faimos.

— Exact așa ești.

— Nu mă *simt* faimos, a continuat. Mă simt eu însumi. Nu e

prea mare diferență față de a preda engleza în fața unei găști de fete prostuțe. Când intri într-o încăpere, toată lumea se uită la tine. Mare brânză.

— Eu nu eram o fată prostuță.

— Nu, tu nu erai, chiar deloc, a replicat el și am auzit îngăduința din vocea lui.

Zăcea pe spate, îmbuibat și amețit de băutură, vorbind despre pulsul faimei sale, ascultându-i galopul vioi. Eu mă gândeam la cele două femei prezente la lectură, la brunetul uneia și la blondul celeilalte, la interesul lor față de Joe și la interesul lui față de ele.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat el.

— Nimic, i-am răspuns, iar acesta a fost răspunsul pe care am continuat să i-l dau de-a lungul anilor, cu excepțiile ocazionale, notabile, când l-am acuzat de trădare și am urlat la el. De cele mai multe ori, „nimic” a devenit mantra mea. Nu se întâmplase nimic, chiar nimic. Sau, cel puțin, dacă se întâmplase ceva, eu o voisem. Eu îl *voisem* pe el și toate problemele lui. Eu îl cerusem și iată-l aici, al meu. Divorțul de Carol venise când *Nuca* nu era încă tipărită și ne-am căsătorit la puțin timp după publicare.

În toamna aceea, când revista *Life* a realizat un amplu articol despre recolta de scriitori contemporani nou apăruți, Joe a fost cel pe care l-au gratulat cu o pagină întreagă. Printre fotografiile cu Hrușciov, Ike și Mamie, cu copilași sudiști culegând piersici și cupluri de adolescenți prinși într-o efemeră nebunie a dansului, exista și o poză cu Joe mergând pe stradă cu o țigară în mână și cu chipul adâncit într-o expresie care sugera gânduri profunde. Tot acolo mai era Joe la taverna White Horse, vorbind cu un alt scriitor care se vedea numai din spate.

Nuca fusese scrisă în stilul unui roman de debut, cu acea febră efervescentă care nu se mai poate repeta, indiferent cât de mult încearcă scriitorul să recreeze rețeta, cu acea gălăgie fără odihnă, cu efluviile de cuvinte. Când romanul a fost gata, în sfârșit, am sărbătorit la Grand Ticino și a doua zi am legat paginile laolaltă cu o bandă groasă de elastic și le-am luat cu mine la serviciu, la Bower & Leeds, unde, bâlbâindu-mă și roșind toată, am pus manuscrisul pe biroul lui Hal Wellman, spunându-i că ar trebui neapărat să arunce un ochi asupra lui, ca să nu spun mai mult.

În seara aceea l-am văzut pe Hal luând manuscrisul cu el

acasă. Mi l-am imaginat ținându-l îndesat sub braț în timp ce se urca în trenul de navetă spre Rye, îl vedeam desfăcând cu plesnet banda de cauciuc și aplecându-se pe scaun ca să citească. Apoi, mai târziu, l-am văzut în livingul casei sale în stil Tudor, răsturnat într-un fotoliu, cu o băutură în mână. I-am văzut copiii trăgând de el, încercând să-l târască pe covor pentru o chelfăneală în joacă, și pe el rezistându-le. Ispita *Nucii* era pur și simplu prea puternică, cântecul de sirenă al acestui scriitor nedescoperit. *Virgin.*

Scriitorii virgini au o anumită sclipire a lor, un strat de ceva care îți rămâne pe degete când îl atingi, ca pulberea de pe aripile unui fluture. Un scriitor virgin încă mai are șansa să te surprindă, să-ți dea una peste ochi cu strălucirea lui crudă. El poate deveni orice ai vrea să fie.

Joe era un specimen foarte bun pentru treaba asta, cu o carte limpede, bine conturată, care avea în spatele ei o mulțime de orgolii și înțelesuri. Iar el era arătos și ciufulit, cu ochii aceia parcă mereu obosiți; uneori jurnaliștii mai comentau pe tema asta, iar el le povestea despre insomnii. Obosit, trist și înțelept. *Înțelept:* întotdeauna am urât acest cuvânt; este atât de supralicitat, de parcă osteniții oameni de succes ar avea acces la adevăruri mai ample.

Hal Wellman părea să creadă același lucru în cazul lui Joe. Hal a citit manuscrisul *Nucii* în noaptea aceea, acasă, și a spus că trebuie să citească mai departe, trebuia să mai rămână în carte, nu se putea opri, pentru că era absolut fermecătoare. Se pare că izbucnise în râs, tare, într-o serie de lătrături aspre, iar doamna Wellman venise din bucătărie fiindcă se temea că bărbatu-său se îneacă.

Așa că Hal, fără să știe că autorul era bărbatul alături de care trăiam, oferise 2.500 de dolari pentru a cumpăra manuscrisul. Îi mărturisisem de unde îl aveam, dar pe Hal nu-l deranjase; a publicat romanul în toamna următoare. Aș putea spune acum că am fost surprinsă să văd că totul a mers atât de bine, dar de fapt nu eram surprinsă. Știam că romanul era bun într-o manieră confesivă, artistică. Totuși citisem o mulțime de manuscrise; citisem *Curajule, fii îndrumătorul meu* și *Secretul doamnei Dingle,* dar citisem, totodată, și cărți care fuseseră publicate de Bower & Leeds, și în timp ce unele dintre ele erau teribile – „puternice și solide”, așa cum scriam pe bandă noi,

asistenții editorilor, pe coperta interioară –, multe erau plictisitoare și abia așteptau să fie aruncate în coșul de gunoi. Erau printre ele povești despre al Doilea Război Mondial și Războiul din Coreea, erau meditații feminine duioase despre natura iubirii. Erau cărți pentru copii, cu ritmurile lor liniștitoare, de creșă, și cărți lucioase cu fotografii din Maroc și alte locuri exotice, sortite să fie așezate pe măsuța de cafea a cuiva, lângă un castron cu bomboane mentolate. Dar *Nuca* era diferită.

Curând cartea a fost tipărită, ușor editată de Hal, iar apoi Joe a ajuns faimos și s-a trezit pășind pe scene, bând apă pahar după pahar în spatele diferitelor pupitre. Eu primisem o mărire de salariu și promisiunea că în curând aș putea fi avansată ca editor, dar în ciuda acestei promisiuni Joe a început să mă îndemne să demisionez.

— Pleacă de acolo, a spus el după ce cartea a fost tipărită în a patra ediție. De ce mai vrei să stai la ei? Ai un salariu mic și niciun pic de prestigiu.

Și de cele mai multe ori nici eu însămi nu voiam să stau în biroul acela, unde bărbații erau regi și femeile, gheișe (în afara unei femei editor foarte puternice, Edith Tansley, care arăta ca un șoim și-i înspăimânta pe toți, bărbați și femei deopotrivă). Bărbații se adunau deseori în biroul vreunui editor; îi auzeam râzând și simțeam câmpul de forță al plăcerii lor de a fi împreună într-un spațiu restrâns. Acum erau mai amabili cu mine; n-aveau încotro, pentru că eu găsisem *Nuca.* Îmi acordau un fel de respect pe care nu-l primisem până acum, în poziția de asistent al editorului, deși încă era înecat într-un hohot pe care nu-l înțelegeam.

— ’Neața, Joan, spunea Bob Lovejoy, făcându-mi cu ochiul. Ia zi, ce face copilul-minune?

— Joe e bine.

— Transmite-i salutările mele. Spune-i că o așteptăm cu toții pe următoarea. Și să nu-l epuizezi, okay?

În cele din urmă mi-am dat demisia; deși câțiva asistenți mi-au organizat o petrecere și au spus că o să le lipsesc, am fost ușurată să plec de acolo. De acum urma să stau mai pe lângă casă, mai aproape de el, puteam să ne împărtășim bucuria, entuziasmul fără margini și iubirea de sine. Carol nu făcuse parte niciodată din lucrurile importante pentru Joe; el se plângea că ea nici măcar nu citea ce scrisese, insistând că „nu prea le

are” cu ficțiunea.

— De fapt, nu le prea avea cu nimic, spunea Joe. Cred că n-avea treabă cu soiul ăsta de avuție. Dar tu, tu ești diferită, slavă cerului.

Eram nevasta. La început mi-a plăcut rolul, am evaluat puterea conținută în el, putere pe care, din anumite motive, unii oameni nu o văd, dar care există. Iată un indiciu: dacă vrei să ai acces la cineva important, una dintre cele mai bune căi este să te bagi pe sub pielea nevesti-sii. Seara, în pat, înainte de culcare, nevasta s-ar putea să-i vorbească soțului ei despre tine, ca din întâmplare. În curând te vei trezi invitat în casa acelui om important. Poate că te va ignora, stând într-un colț cu escadrila lui de admiratori, spunând povești cu vocea aceea sigură pe sine, dar până la urmă ești acolo, în camera în care se află și el, croindu-ți drum printre invizibilele cordoane de catifea.

Lui Joe îi plăcea adeseori să se laude în fața oamenilor că eu eram sistemul nervos central al căsniciei noastre.

— Fără Joan, spunea el gomos, când mai ieșeam cu câte un grup de prieteni și toată lumea cam băuse, fără Joan n-aș fi fost nimic. Un crevețel scorojit dintr-un cocktail de creveți.

— Oh, te rog, spuneam eu. E nebun. Ignorați-l cu toții.

— Nu, nu, ea mă ține pe linia pe plutire, fata asta, îi dădea el înainte. Ea ține lucrurile în frâu. Ea este disciplina mea, șfichiul meu de bici, cea mai bună jumătate a mea. Serios, nu cred că bărbații își apreciază soțiile nici pe jumătate din cât ar merita.

Consecința era că *el* mă aprecia cu adevărat, și pe atunci chiar părea să fie așa. Totuși era singurul scriitor din câți știam care își dorea atât de mult soția în preajmă. Ceilalți scriitori bărbați pe care începuse să-i cunoască Joe – cercul acela de bărbați încrezători care îl căutau și-l ademeneau, așa cum făceau cu orice bărbat, animal literar – alungau mereu femeile din mijlocul lor.

Lev Bresner, la început un tânăr imigrant bântuit, a cărui engleză era încă șubredă, dar ale cărui scurte povestiri autobiografice despre viața de pe câmpul de luptă începuseră să apară cu regularitate prin reviste, avea o tânără nevastă adusă din Europa, o femeie micuță pe nume Tosha, cu părul negru, strâns în coc. Era sexy într-o manieră subnutrită; ți se părea că, dacă ai duce-o în pat, ar trebui mai întâi să-i dai o masă caldă.

Tosha venea sporadic pe la diferite evenimente, când ocazia impunea ca bărbații să fie însoțiți de femei. Atunci cuplul Bresner era împreună, la cine sau la cocktailuri. Însă ea nu venea niciodată la lecturile lui, ceea ce-i oferea lui Lev libertatea ca după aceea să iasă în vreun bar, să bea și să se certe cu ceilalți bărbați.

Dacă Tosha ar fi fost prezentă, l-ar fi tras mereu de mânecă, spunând: „Lev, Lev. Acum putem pleca acasă, te rog?”

De ce femeile vor atât de mult să plece, iar bărbații să rămână? Dacă pleci, te poți păstra mai bine. Dar, dacă stai, atunci îți spui: sunt nemuritor, n-am nevoie de somn, de odihnă, de mâncare sau să-mi trag sufletul. Pot sta toată noaptea în bărulețul ăsta, cu oamenii ăștia, să pălăvrăgim și să dăm pe gât atâtea beri, încât să-mi gâlgâie în stomac și respirația să-mi devină o detunătură fierbinte și insuportabilă, iar eu să nu trebuiască să-mi imaginez că aceste momente minunate, uluitoare, se vor sfârși vreodată.

Joe mă voia lângă el. Avea nevoie de mine alături înainte de o lectură publică, pe parcursul acesteia și după ce se sfârșea. Ceva mai târziu, într-un articol despre Joe, criticul Nathaniel Bone scria:

> Adeseori, în timpul perioadei timpurii, fecunde, a carierei lui Castleman, cea de-a doua soție a sa, Joan, i-a stat mereu alături.
> „Ea era o persoană extrem de tăcută, își amintește Lev Bresner. Reticența ei avea în mod sigur un anumit mister, dar prezența era foarte tonică. El era emoționat, iar ea era extrem de reconfortantă”.

Un alt scriitor, trecut sub anonimat, remarcase faptul că Joe Castleman nu voia să fie prea des departe de nevastă-sa, mai puțin „când era la vânătoare”.

Citind aceste rânduri acum, încă îmi sare mușchiul la amintirea tânărului Joe la vânătoare, pândind prin colțuri și ademenind femeile, sau chiar fără să vâneze deloc și lăsându-le, pur și simplu, să vină la el, însă desigur că toate acestea erau adevărate și cred că am știut întotdeauna că era parte din târgul făcut chiar de la început, în biroul lui de la Smith, când și-a ciocnit genunchii de ai mei.

Divorțul lui a fost surprinzător de lipsit de complicații; pentru că Joe avea atât de puține să-i dea lui Carol – bani aproape deloc, n-avea proprietăți, pentru că până și casa din Bancroft

Road era luată cu chirie de la facultate – așa că n-a fost nimic important de care ea să se poată lega. Din cruzime, ar fi putut încerca să-l oblige să le susțină pe ea și pe Fanny pe picior mare, dar nu era stilul ei. În schimb, l-a exclus complet. Familia ei din Sausalito, California, avea avere; ei au susținut-o pe Carol cea părăsită și pe fetița ei. Nu a luat bani de la Joe; a luat doar copilul. Iar Joe, în ciuda iubirii lui pentru acest copil, în ciuda tuturor oftaturilor și a prelegerilor despre paternitate și despre punctul acela moale de pe căpșorul ei, a lăsat-o pe Fanny să plece.

La început s-a împotrivit. Voia un program de vizitare și îl voia în scris, voia să fie *tată.* Nefericirea lui era evident o sursă de plăcere pentru Carol; a aflat numărul nostru din New York și și-a bătut joc de el, spunându-i că Fanny se schimbă incredibil pe zi ce trece, că este ca în filmele acelea științifice arătate copiilor la școală, în care creșterea unei flori este accelerată miraculos, că a început să arate exact ca *el,* că era precoce, că era uimitoare, că ea, Carol, o va învăța pe fetiță să uite tot despre tatăl care o ajutase s-o creeze.

— Nu mai fi așa de nenorocită cu treaba asta, Carol, îl auzisem spunându-i. O s-o distrugi pe viață.

La care sunt aproape sigur că ea i-a răspuns:

— Nu, Joe, deja ai făcut tu asta.

Așa că a renunțat să se mai lupte cu ea. A dat înapoi, lepădându-se de ultimele urme ale unui mariaj ratat. Cu Fanny în Sausalito era oricum mult mai dificil s-o vadă, deși o dată, niște ani mai târziu, a vizitat-o în timpul unui turneu de promovare a cărții. Cu o altă ocazie a pus la pachet o cutie cu jucării și le-a trimis în California, însă n-am primit nicio veste. Un timp, Joe a trimis scrisori și, cu toate că unele au primit răspunsuri concise din partea lui Carol, cele mai multe au fost ignorate, și după un timp Joe și-a pierdut interesul. Suspinele lui după Fanny au devenit tot mai rare. Fetița a devenit o fantomă, adăugând moartea lui Joe în acea galerie a sufletelor îndepărtate și cernite: mama grasă și posesivă și tatăl melancolic.

Din câte îmi dădeam seama, prăbușirea primei sale căsnicii era totuși, pe fond, din vina lui Carol. Vina lui venise din oarecari diferențe. După cum îmi spusese, Carol nu mai făcuse sex cu el după nașterea lui Fanny, chiar luni mai târziu după aceea, când

cusăturile ei de la episiotomie se vindecaseră deja și nu mai exista niciun motiv medical să-l refuze.

— Mi-e frică să nu mi le deschizi, îi mărturisise ea în pat.

— Asta e o tâmpenie, spusese el, dar înainte de a intra în ea – când s-a așezat deasupra ei, îndurând amândoi tăcuta aranjare a organelor, cu testiculele lui zgâriindu-i pielea –, Carol l-a împins, plângând.

— N-aveam cum să-ți fac rău, i-a spus el. Nici n-am avut *când.* Ce s-a întâmplat?

Dar Carol n-a făcut decât să plângă și atunci, probabil spre ușurarea ei definitivă, i s-a alăturat și copilul, făcând ca sexul să devină imposibil în noaptea aceea. *Phiu,* s-a gândit Carol. *Fir-ar* s-a gândit Joe, rămânând treaz și fiert, întrebându-se dacă nu cumva ea nu se mai simțea atrasă de el și de ce fac femeile astfel de lucruri, de ce schimbă regulile jocului, dezvoltând aversiuni inexplicabile. Fiindcă asta era reacția ei: aversiune. Nu voia să atingă nicio parte din el, nu voia să-l simtă încolăcindu-se în jurul ei, îmbibând-o cu mirosul lui, construind pe obrajii ei o topografie a zgârieturilor de barbă, făcând-o să se ridice din ghemul protector în care se strânsese de când se născuse Fanny.

Nu a vrut să lase lucrurile să curgă, să o lase să se retragă, să se alinieze pur și simplu la pantomima unei căsătorii tipice din mediul universitar.

— Pentru Dumnezeu, Carol, i-a spus el. N-o să pățești nimic.

Dar ea a continuat să-l refuze, spunându-i că nu era gata încă pentru atingeri, că avea deja o grămadă de nevoi omenești pe care să le gestioneze, de exemplu să hrănească fetița la câteva ore. Și când, în cele din urmă, el a insistat, ea a început să urle de durere, de parcă ar fi înjunghiat-o cu o furcă, făcându-l pe Joe să se simtă ca un violator, ca un criminal. Așa că după noaptea aceea n-a mai încercat niciodată; timpul a trecut și el s-a întors de la ea spre mine, iar eu nu l-am refuzat. Eu nu aveam cusături care se puteau desface, n-aveam temeri, n-aveam ezitări.

Ne-am oficializat căsătoria la primărie. Le-am invitat doar pe prietena mea de la facultate, Laura, și pe Mary Croy, o altă asistentă de editor de la Bower & Leeds, precum și pe noul prieten al lui Joe, Lev Bresner, și pe poetul Harry Jacklin. Carol plecase din gândurile sale și presupuneam că plecase și copilul. Acum voia un alt copilaș, unul paralel, pe care ar fi putut învăța

să-l aprecieze și să-l iubească.

La început, sarcina este o nenorocire, m-a avertizat el. Dar se înșela. Nu era o nenorocire în adevăratul sens al cuvântului, ci doar o balonare și un dezechilibru alinat de fantezie: ce va fi acest copilaș? Băiat sau fată? Specialist în rachete? M-am opintit și m-am stors de puteri în maternitatea de la acum-defunctul Spital Flower Fifth Avenue, alegând așa-numita naștere naturală, în schimbul mult mai ademenitoarei stări anestezice. *Lua-te-ar dracu', doctore Lamaze,* mă tot gândeam în timp ce mă opinteam, imaginându-mi un francez grațios și deșirat în costum făcut la comandă, sudând țigări Gauloises. Cât despre Joe, el s-a dus la cafenea, unde a mâncat și a băut. Când i-au adus-o prima dată pe Susannah, îmi amintesc că încă avea o dunguță de ketchup pe bărbie și revista *Times* rulată sub braț.

Dar a iubit-o mult pe copila noastră; i-a iubit pe toți copiii noștri la fel cum știam că o iubise cândva pe Fanny. Am ignorat epuizarea rapidă a acestei iubiri în cazul primei noastre născute; am considerat că era o aberație. Când era mică de tot, o culcam pe Susannah la noi în pat și îi cântam împreună lungi cântece de dragoste, alternând versurile, amuzându-ne unul pe celălalt cu ceea ce speram să fie rime haioase. Era de parcă ne-am fi dat asigurări reciproce că fetița nu va interveni niciodată între noi, că nu ne va afecta niciodată căsnicia, sexul sau tandrețea.

Lui Joe îi plăcea să-i prindă pe copii de glezne și să-i țină cu capul în jos ori să-i ridice pe umeri și să colinde pe stradă, în timp ce ei își înfigeau mâinile în părul lui. Mă înspăimânta cât de lipsit de griji și relaxat părea în preajma lor; eram speriată să nu cadă și să moară, să-și crape țestele de trotuar. El își dorea să-i țină pe umeri; eu îmi doream să-i țin la sân.

Ori de câte ori îi alăptam, simțeam că nu-i pe lume altceva ce-ar trebui să fac. În momentele acelea, pentru mine n-avea importanță că nu am o carieră, că nu contez în lume. Eram o mamă care alăptează și așa și trebuia să fiu. La început, lui Joe i-a plăcut priveliștea, era excitat și emoționat deopotrivă, dar pe măsură ce treceau lunile a început să facă remarci de tipul: „Sper că n-o să faci asta pentru totdeauna" sau: „S-ar putea să greșesc, dar parcă dr. Spock zicea că-i o idee bună să încetezi alăptatul înainte să termine copiii școala. Împiedică participarea lor la ore". Așa că m-am oprit mai devreme decât aș fi făcut-o altminteri.

Mai târziu, când copiii au mai crescut un pic, Joe a simțit un fel de ușurare în ceea ce privește anxietatea lui. Acum, nopțile erau pentru somn. Totodată, avea și posibilitatea să-și pună un pic amprenta asupra copiilor. Câteodată făcea împreună cu Susannah mici trucuri de petrecere, atunci veneau prietenii în vizită, în câte-o seară.

— Acum, Susie, spunea el în timp ce fetița, care avea cam doi ani, se plimba prin sufragerie. Încăperea era plină cu fum, scriitori și neveste de scriitori.

— Ia du-te și adu-mi din bibliotecă cea mai supraevaluată carte.

Iar ea se ducea sârguincioasă, trăgea de pe raft *The Naked and the Dead*[24] și în cameră se stârnea rumoare.

Dar Joe nu terminase.

— Și oare de ce, Susie, asta este cea mai supraevaluată carte din bibliotecă?

— Pentlu că plin de volbe goale, spunea ea și râdeau iar cu toții, deși bineînțeles că mai urma ceva.

— Oho, Susie Q[25], deci omul este plin de vorbe goale, domnul Norman Mailer? întreba Joe. Dar de ce nu-mi arăți o carte pe care o consideri absolut genială?

Iar ea se întorcea la raft și căuta cotorul acela roșu închis, atât de familiar, căuta și căuta, până când îi răsărea în ochi, întindea din greu după ea mânuțele acelea grăsune și o trăgea afară de pe raftul înțesat. Se întorcea spre cei din încăpere și arăta un exemplar din *Nuca,* iar râsetele tot mai puternice o făceau să roșească. Știa că făcea ceva valoros, care o ajuta să câștige iubirea tatălui ei, deși habar n-avea ce făcea.

Voiam s-o apăr de el, să traversez încăperea în fugă și s-o iau de acolo, să-i spun lui Joe să n-o mai folosească așa, pentru că nu-i va provoca decât nefericire. Dar aș fi părut o nebună, o mamă exagerat de implicată, un personaj care vrea să strivească iubirea delicată dintre tată și fiică. Așa că nu făceam decât să zâmbesc și să dau din cap, de undeva dintr-o parte a camerei. Joe o săruta pe Susannah pe căpșorul ei mătăsos și mirosind a curat și a fructe, apoi o elibera de îndatoriri.

— Unde au dispărut toți tații *buni?* mi s-a plâns odată Susannah, pe când era adolescentă. Tații ăia de la televizor, cei

[24] Roman al scriitorului american Norman Mailer, publicat în 1948 (N.t.).

[25] Aluzie la titlul unei melodii a vremii, creație a compozitorului Dale Hawkins (N.t.).

care merg la serviciu, apoi vin acasă și sunt *acolo* pentru tine, dacă înțelegi ce vreau să spun?

Atunci stăteam și împleteam șnururi împreună; pe vremuri făceam asta adeseori. Era plictisitor și liniștitor deopotrivă, cum jurubițele acelea lungi și alunecoase se îngemănau laolaltă, formând brățări pe care le putea oferi prietenelor ei, surorii sau fratelui, ba chiar mie și lui Joe. El purta brățărușa câteva ceasuri, cu un anume rânjet de mândrie, cu acele culori strălucitoare licărindu-i pe încheietura păroasă, dar chiar și atunci Susannah înțelegea ironia implicită, faptul că Joe trăgea un *avantaj* din a fi văzut purtând brățara de la ea. Câteodată părea că îi plăcea mai mult să fie tată decât, de fapt, să fie anume tatăl acestei anume fete și al fraților ei.

— Nu știu, scumpa mea, i-am răspuns, rușinată că nu-i oferisem tatăl pe care și-l dorea.

Nici eu nu văzusem decât ocazional un astfel de bărbat: un tată blând, care era totodată și puternic, nu un monstru și niciun slăbănog astmatic cu pulover demodat. Unde *erau* tații buni ai acestei generații? Sigur că existau undeva, dar mulți dintre ei erau plecați prin alte părți, bând ceva, fumând, jucând biliard sau ascultând jazz. Erau neliniștiți, stăpânii lumii, și probabil ieșiseră la plimbare prin lumea asta, rotindu-și ochii primprejur.

Am angajat o bonă internă, pe nume Melinda, care să ne ajute în perioada când copiii au fost mici și noi atât de ocupați; Melinda era o tânără care făcuse niște cursuri la American Academy of Dramatic Arts și avea mereu un aer surprins și echilibrat, de parcă lumea ar fi fost Schwab's Drugstore[26] și nu știai niciodată când te putea descoperi cineva.

Joe era atras de Melinda, dar o vreme habar n-am avut de asta, reușind cumva, la început, să nu-mi dau seama de amploarea problemei. Dar la câteva săptămâni de la apariția ei în casa noastră, în mod sigur Joe făcuse dragoste cu ea în mansardă, unde știa că urăsc să merg din cauza șoarecilor. Șoarecii lăsau pe podea mici excremente tari, ca niște cărți de vizită, și totuși vechiul pat de acolo, acoperit cu cearșafuri și pături, se pare că scăpase de rahații lor sau cel puțin nici pe el, nici pe Melinda nu părea să-i deranjeze gândul că șoarecii alergau și defecau peste tot în jurul lor, așa de pasionați erau

[26] Drogherie celebră în anii 1950, pentru că devenise un fel de loc de întâlnire al personalităților artistice ale vremii (actori, scriitori) (N.t.).

unul de altul.

Dar a trecut ceva timp până să-mi dau seama de toate astea; de cele mai multe ori, când Melinda era la noi în casă, se scriau romane. Deși totul era haotic, viața părea echilibrată. Copiii erau gălăgioși, dezorganizați și orientați pe proiecte. Una dintre fete stătea atârnată de piciorul meu, cealaltă trăgea o pungă cu făină și-mi cerea să facem papier-mâché. Apoi Susannah a început cu brățările ei, Alice cu voleiul, iar David cu o baterie și două bucăți de sârmă de cupru, într-o cameră întunecată. Îmi doream să fiu alături de ei cât de mult puteam, dar niciodată nu aveam destul timp. Din când în când, Joe se întorcea brusc spre mine și zicea:

— Vino.

— Unde să vin?

— Să semănăm și să culegem.

Asta însemna că voia să găsească niște idei pentru o povestire sau un roman și avea nevoie de mine alături. Așa că îi sărutam pe copii și le spuneam la revedere, fără tragere de inimă.

— Chiar trebuie să plecați? plângeau ei. Chiar trebuie?

— Da, chiar trebuie, striga Joe peste umăr.

Apoi mă trăgea după el și ne afundam în noaptea din Village, de parcă ideile erau încrustate în trotuarele cartierului, ca bucățelele de mică.

— Copiii o să fie foarte bine, îmi spunea el, fluturându-și vag mâna în direcția casei.

— Știu că vor fi bine, îi răspundeam. Totuși…

— *„Totuși”*, replică Joe. Nu vrei să-ți scrie așa pe cruce? Haide!

Și avea dreptate; copiii erau bine fără noi; exact așa cum erau și pe timpul zilei, când noi lipseam. De obicei ne opream la White Horse, ceea ce îi dădea lui Joe inevitabil o porție de curaj, pentru că aici era întotdeauna recunoscut și se angaja în conversații lejere despre alți scriitori, alte cărți sau reconstruirea Vietnamului. Mergeam la Folk City și în cluburi de jazz, unde ascultam poete stând în fața microfoanelor, cu multele lor brățări zăngănind ca lanțurile dezlegate, în timp ce-și citeau poemele tremurătoare în fața unui auditoriu atent.

Într-o seară, Joe mi-a spus că vrea ca al doilea roman să conțină o scenă cu o prostituată.

— Prostituatele sunt plictisitoare, i-am zis. Toate sunt la fel. Au același trecut îngrozitor: tatăl libidinos, drumul murdar, viața spre nicăieri.

— Nu sunt plictisitoare dacă sunt făcute bine, a spus el și mi-am dat seama că voia să meargă la prostituate ca să-și facă cercetarea și voia permisiunea mea. Nu avea să facă sex cu ea, voia doar să-i pună niște întrebări, pentru a înțelege ce înseamnă să fii o femeie care făcea ce fac ele.

Prostituata trebuia să fie provocată realist, altfel această secțiune din noul roman, așa cum mi-a explicat Joe, ar fi părut flască și ștearsă.

— Poți veni cu mine, Joan, mi-a spus el. De fapt, chiar aș vrea să vii.

Și așa m-am dus cu el, purtând un pardesiu albastru-prăfuit și o gentuță. Am urcat scările unui bloculeț cu apartamente situat în centru, aproape de râul Hudson; briza aducea înăuntru miasme de gunoi abia descărcat. Vizita fusese aranjată de unul dintre prietenii lui Joe, un scriitor destrăbălat pe care îl știa de la White Horse. Pe prostituată o chema Brenda; avea părul răsucit într-un cuib blond și purta pantaloni Capri și o cămașă bărbătească.

Avea fața accidentată și grea de atâta machiaj. Am găsit-o stând pe un fotoliu și ne-a întrebat:

— Ce vreți să știți?

În sandale i se vedeau unghiile de la picioare, lăcuite cu alb lăptos.

— Deci cum ai început, Brenda? a întrebat-o Joe, încercând să stabilească o oarecare familiaritate.

Brenda a făcut o pauză, aprinzându-și țigara.

— Sora mea, Anita, era în branșă, a spus ea, și avea mereu bani să cumpere haine, ce vrei și ce nu vrei. Mama nu ne dădea niciodată bani de buzunar și ne cosea acasă niște rochii cu mâneci bufante, uriașe, pe care le uram. Voiam mai mult, iar Anita avea lucrul respectiv. Venea acasă cu tot felul de rochii și cu pantofi cu barete; tot ce voiam erau țoale la fel. Mi-a spus să-i calc pe urme și așa am și făcut. La început nu mi-a plăcut deloc – toții tipii ăia plini de păr pe spate, unii dintre ei mirosind a usturoi sau a te miri ce, dar după o vreme am început să-mi fac în cap liste, în timp ce stăteam întinsă pe spate. Făceam liste cu toate treburile pe care le aveam de făcut mai târziu, cu toate

lucrurile pe care voiam să mi le cumpăr: rochii, pantofi, dresuri. Și destul de repede tipul scotea *zgomotul* ăla, știam că a terminat și puteam să mă ridic să mă duc în treaba mea sau te miri unde.

— Dar cum faci cu sarcinile? am întrebat-o dintr-odată, imaginându-mi cum spermatozoizii acelor bărbați mirosind a usturoi își începeau cursa lor înot în amonte, total lipsită de rațiune. La auzul întrebării, Joe a dat din cap spre mine, recunoscător, pentru că nu i-ar fi venit niciodată în minte.

— Păi, am avut trei accidente de tipul ăsta, a spus Brenda, și de fiecare dată a trebuit să mă descurc, înțelegi? Una dintre fete știe un doctor în Jersey și acolo mergem toate. Prima dată am sângerat atât de mult, încât dr. Tom s-a speriat că n-o să se mai oprească și a vrut să mă ducă la urgențe și să spună că am făcut-o singură, cu un cârlig de umeraș, dar n-am vrut să merg și slavă cerului, sângerarea s-a oprit de la sine.

În timp ce ea vorbea, Joe scrijelea într-un carnețel cu spirală. Era ca un reporter, nu avea niciodată încredere că romancierul poate să-și amintească tot ce are nevoie atunci când vine vremea să așternă lucrurile pe hârtie, nu avea niciodată încredere că gelatina artei poate conține și menține suspendate toate detaliile. Avea notițe despre tot ce spuneau oamenii, însemnări despre stiluri vestimentare și alunițe care împestrițau obrajii oamenilor, precum și despre o ciorovăială interesantă pe care o auziserăm odată izbucnind între un bărbat și o femeie, într-un restaurant chinezesc.

Brenda s-a concretizat în cele din urmă în Wanda, prostituata fragilă din *Ore suplimentare,* cel de-al doilea roman al lui Joe. Se întorsese la ea după această primă întâlnire, iar eu a trebuit să refuz să merg cu el. Poate că știam că vrea să se culce cu ea în seara aceea, lucru pe care l-a negat furios. Mi i-am imaginat pe Joe și pe femeia aceea sexy, dar răpciugoasă, cu capul mult lăsat pe spate, ca să nu-și distrugă cuibul. Degetele ei de la picioare, cu unghiile vopsite în nuanța aceea ciudată de alb, nu se rășchirau așa cum li se întâmplă tuturor în timpul orgasmului, pentru că nu era niciun orgasm acolo, cu niciunul dintre clienți, niciodată.

După aceea, în timp ce-și îndesa cămașa în pantaloni, Joe își spunea că face cercetare, grăbindu-se apoi pe scări în jos, pe lângă hamburgerii care se frigeau în cuptoare prin celelalte

apartamente, pe lângă voci abia auzite. Și, cu toate că Brenda fusese deprimată și deloc memorabilă, experiența îi adusese un soi ciudat de vinovăție.

Bărbații aceștia care dețin atât de multe lucruri au nevoie de atât de mult ca să se susțină pe ei înșiși. Au toate poftele din lume, toate gurile căscate și toate burțile ghiorțăinde. Joe umbla peste tot, exact așa cum spusese și criticul Nathaniel Bone; știam lucrul ăsta și mai știam că știu și alții, și că toți presupun *că eu nu știu.* Prietenii noștri mă priveau cu un fel de milă, gândindu-se că eram neștiutoare și încrezătoare. Dar, într-adevăr, îmi dădea mai multă putere să știu lucrurile astea și totuși să nu fac nimic. Ce aș fi putut face, oricum? Avuseserăm câteva certuri: eu îl acuzasem, iar el negase, apoi o lăsaserăm așa și merseserăm mai departe.

Îl însoțeam ori de câte ori mi-o cerea. Eu le puneam întrebări celor cu care ne întâlneam, iar el lua notițe. Am făcut asta de multe ori de-a lungul timpului, nu doar cu prostituata Brenda, ci și cu un pescar din port, cu un vânzător de aspiratoare, care a apărut mai târziu ca personajul Mike Bick, din *Abia dacă te știam,* acea nu prea de succes nuvelă de la jumătatea anilor 1970. Am plătit mereu pe cineva care să aibă grijă de copii, deși când a împlinit 13 ani, am lăsat-o pe Susannah să aibă grijă de ceilalți.

Soția lui Lev Bresner, Tosha, acea femeie micuță cu un număr ștampilat pe brat și cu ochii ca măslinele negre, precum ai unui Chihuahua, nu-și putea imagina cum de acceptasem să fiu „trasă înăuntru”, cum spunea ea.

Mi-a spus că tot ce dorea era să fie lăsată în pace, să fie lăsată să se vadă cu prietenele ei femei, să meargă la cumpărături și să ia prânzul cu ele, să stea la masă înconjurată de pungile cu târguieli și să râdă.

— *Bărbații!* spunea ea. Fără supărare, dar cum poți să-i suporți, Joan? Vorbesc și vorbesc și nu tac niciodată.

Era adevărat; vorbeau zi și noapte, de parcă înăuntrul lor era un sul nesfârșit de hârtie care li se deșira pe gură. Erau atât de aroganți! Atât de siguri pe ei, chiar și când greșeau. De ce nu puteau fi și femeile astfel? (Câțiva ani mai târziu, firește, când feminismul a devenit o forță, femeile au vorbit tot mai mult, cu voci mai puternice decât ale bărbaților, fumând cu furie, adunându-se prin sufragerii și comparându-și observațiile

despre satisfacția oferită de vibratorul manual și oroarea treburilor casnice, precum și multe altele.)

Dacă aș fi vrut, aș fi putut fi ca Joe. M-aș fi putut împăuna primprejur; aș fi putut fi ostilă, lirică, plină de idei, ostentativă, o adevărată reclamă bâzâitoare cu neon. Aș fi putut fi versiunea lui feminină și prin urmare deloc adorabilă, ci mai degrabă respingătoare. Sau aș fi putut ului cu erudiția și charisma mea, precum și cu legătura cu vreun bărbat puternic. Dar eu nu eram Mary McCarthy sau Lillian Hellman. Eu nu voiam atenție; mă făcea sperioasă și nesigură. Ce ușurare era să văd cum luminile își înclină conul spre Joe!

— Dar ce se mai aude cu scrierile tale? mă mai întrebau unii cu amabilitate, aceia care știau că, odată, scrisesem și eu câteva povestiri de studenție destul de rezonabile și că de fapt Joe și cu mine ne întâlniserăm la cursul lui.

— Oh, eu nu mai scriu, le spuneam.

— Joan este ocupată, adăuga Joe, are grijă de egoul meu.

Oamenii râdeau, iar după aceea Joe menționa în trecere activitățile de caritate care îmi ocupau o parte din timp. Era vorba despre o organizație a refugiaților, denumită RSA, în care mă implicasem către finalul anilor 1970. Cineva, de obicei una dintre celelalte soții, insista cu dorința de a citi câte ceva din ce scrisesem în facultate, iar eu spuneam că nu, nu, nimic din ce creasem nu avusese șansa să se maturizeze, toate acele scrieri îmi păreau moarte acum, când le priveam.

Lucrurile pe care obișnuiam să le scriu nu aveau nimic în comun cu scrierile acestor bărbați. Proza lor se desfășura pe pagină, se împrăștia tihnită, ca cineva care a făcut baie și s-a ras, iar acum cască, întinzând brațele. Romancierii bărbați inventau cuvinte în scrierile lor: „falomaterialism”, „ero-tectonici”. Scriau despre ei fără să se deranjeze ca măcar să schimbe amănuntele autobiografice. Care ar fi fost sensul? Nu se temeau să aibă alter-egouri; nu se temeau să aibă *egouri.* Vă amintiți că lumea era la picioarele lor, cu tot ce era în ea.

Eu nu aveam lumea la picioare; nu mi-o oferise nimeni. Nu voiam să fiu „o femeie scriitor”, o scriitoare de cuvinte în acuarelă sau, pe de altă parte, o femeie nebună, o emasculatoare, o bătaie de cap. Nu voiam să fiu Elaine Mozell, cea care îmi dăduse de grijă cu mult timp în urmă. Ea fusese gălăgioasă și singuratică și în cele din urmă se șterse din

vedere.

N-aveam nicio idee cine ar putea iubi o scriitoare atât de ostentativă. Ce fel de bărbat ar sta cu ea fără să se simtă amenințat de excesele ei, de furia ei, de spiritul ei, de talentul ei? Cine era el, fantoma, soțul neamenințat care să fie el însuși și atrăgător și puternic? Poate trăia pe undeva, pe sub vreo piatră, strecurându-se afară din când în când, ca să sărbătorească ideile mărețe ale genialei lui neveste, înainte de a se retrage printre umbre.

* * *

Desigur că ideile lui mărețe ne purtau departe. O dată, pe la jumătatea anilor 1960, m-am dus cu el în Vietnam. Un grup de scriitori și reporteri urma să călătorească spre Saigon pentru un tur de informare în regiune, iar Joe s-a numărat printre cei invitați. Mulți dintre scriitori fuseseră trimiși de ziare sau reviste. Asta se întâmpla demult, când editorul tău spunea, ridicând din umeri: „Sigur, de ce nu, du-te, scrie o operă lungă; folosește câte cuvinte ai nevoie”. Războiul nu fusese niciodată un subiect prea fertil pentru Joe. Războaiele existau la periferia ficțiunii sale, atât cel din Coreea, cât și al Doilea Război Mondial și mai târziu cel din Vietnam, și totuși bărbații din romanele lui nu trecuseră niciodată personal prin taberele de instrucție din trecut. Unul dintre ei, Michael Denbold, din *Nuca,* se împușcase accidental în picior, la fel ca Joe. Personajele lui erau deopotrivă speriate și pasionate de arme. Urau și erau electrizați de senzația teribilă, grea, a ținerii armei în mână; făcea ca inima să le-o ia la goană și îi lăsa neajutorați în același fel în care, mai târziu, vor iubi și vor fi înfricoșați de sentimentul ținerii în brațe a propriilor prunci.

La fel cum se simțise stânjenit pe parcursul scurtei perioade de instrucție militară din timpul războiului din Coreea, Joe nu era cu totul confortabil nici în câmpul ficțional al războiului. Citea tot ce putea despre asta, toate perspectivele agresive și stângiste, și mergea la întâlniri și demonstrații antirăzboi, unde a fost o dată doborât la pământ și călcat în picioare, și, cu toate că unele dintre personajele sale se îngrijorau pe față în legătură cu felul în care vom reuși să ne salvăm din Asia de Sud-Est, ele nu au devenit niciodată obsedate de acest subiect.

La fel ca toți cei pe care îi știam, am făcut și noi tot ce-am putut ca să protestăm față de război. Am semnat, am lucrat și

ne-am adus copiii cu noi în birouri, ca să dăm telefoane și să tipărim scrisori. Foloseam șapirograful, ne pătam peste tot cu vopsea violet, iar locul mirosea ca o sală de clasă; ne îndreptam înapoi spre D.C. într-o coadă lungă și fosilizată de mașini înțepenite în trafic. Copiii plângeau pe bancheta din spate și apoi îi împingeam cu cărucțul prin mall, în timp ce ei cereau suc, cu fețele aprinse de căldură, iar Joe era printre scriitorii care se ridicau și strigau în microfoane neajustate, scrâșnitoare.

Pe atunci, Vietnamul era încă ceva nou pentru noi, un subiect proaspăt și teribil despre care mai aveam de învățat, care cerea un curs-fulger de geografie, iar Joe avea nevoie să fiu lângă el, așa că m-am dus. Copiii au rămas acasă, în familia zgomotoasă, artistică, stil menajerie, a unuia dintre prietenii lui Alice, care i-a absorbit pur și simplu în gospodăria lor fără să pară că i-ar fi observat măcar, iar Joe și cu mine am plecat cu un zbor Air France.

— O să fie bine, a spus Joe cu același refren de tată, bazat pe nimic altceva decât neacceptarea posibilității unui dezastru, și după asta iată-ne stând pe o pistă de aterizare din Bangkok în timpul escalei. Purtam pe cap un batic și ochelari de soare alungiți, o apariție preferată de nevestele acelor timpuri.

Mai erau câteva femei cu noi și se strânseseră toate laolaltă, în afară de una singură, o jurnalistă care își stabilise tabăra alături de bărbați, stând lipită de ei și vorbind agitată, deși nu-i puteam auzi cuvintele peste bolboroseala elicopterelor, a avioanelor de transport de marfă și a camioanelor de livrare care se întrețeseau pe pistă. O chema Lee și era o scriitoare serioasă și deșteaptă, care părea să nu se îngrijoreze de statutul său de minoritară în această lume a bărbaților.

Mă simțeam de parcă ar fi existat o cutie pe care o țineam sub pat și din când în când o mai trăgeam de-acolo, iar în cutia asta stăteau înghesuite Mary McCarthy, Lillian Hellman, Carson McCullers și acum Lee, jurnalista. Dacă aș fi deschis capacul, ele ar fi sărit de acolo ca niște capete de marionete pe arcuri, râzând de mine, reamintindu-mi că *există,* femei care puteau deveni uneori scriitoare importante cu niște cariere formidabile, și că aș fi putut face și eu poate acest lucru, dacă aș fi încercat. În schimb, stăteam cu nevestele, aceste purtătoare de batic, ținându-ne toate așa cum începuserăm să ne obișnuim, cu brațele încrucișate, cu poșetele atârnate pe umăr, aruncându-ne

privirea încolo și încoace, ca să nu ne scăpăm soții din ochi.

N-ar trebui să fiu aici! Îmi venea să plâng. *Nu sunt ca toate celelalte!* Voiam să fiu alături de această Lee, să mă simt încrezătoare în mijlocul acestui loc agitat și straniu, însă, nu știu cum, bărbații și faimoasa jurnalistă erau într-o parte, iar noi, toate celelalte femei, în cealaltă parte. Nevestele și cu mine vorbeam și ne strângeam baticele, ca să nu ni le ia vântul de pe cap. Lee era cu capul descoperit; avea părul negru, lăsat liber.

Ceva mai târziu am ajuns în Saigon, aterizând în mijlocul unui centru cu aspect de cârciumă ieftină și acoperit de smog, cu tarabe stradale vânzând ceasuri, țigări și petarde învelite în culori vesele, care îmi aminteau de bomboanele gumate de vânzare pe pontoanele de scânduri din Atlantic City. Bicicletele ricșă treceau pe lângă noi cu pasagerii lor solitari pedalând pe străzile rupte, pe lângă restaurante ale tuturor etniilor. Îmi imaginam bucătăriile micuțe și mizere din spate, cu cratițe înnegrite puse pe aragaz și cu bătrâne vietnameze scufundând polonicul într-un soi de fiertură tulbure, generică. Era un februarie fierbinte, înnebunit de țânțari, iar ciorapii de nailon îmi sugrumau picioarele. Ar fi trebuit să ne aștepte un autobuz, dar acesta nu sosise încă și astfel toți americanii s-au strâns laolaltă, asaltați îndată de copii care cereau bani sau se ofereau cu voioșie să le furnizeze bărbaților din grup „futaiuri cu extradiscount”. Cu un amuzament neliniștit, Joe a tot încercat să-i gonească, dar ei se întorceau neobosiți, trăgându-i pe bărbați de mâneci sau de crăcii pantalonilor.

În ziua următoare, traseul nostru de jurnaliști a fost parcurs în elicoptere pe deasupra copacilor și câmpurilor frunzoase, spre vestul orașului, și în timp ce stăteam împreună cu Joe, Lee și soțul ei, Raymond – și el tot jurnalist, deși necunoscut –, toți patru cu pălării coloniale pe cap, căști și ochelari de soare, simțeam că elicopterul nu e altceva decât un alt fel de ricșă care îi cară pe cei privilegiați pe deasupra mizeriei de dedesubt. Avioane micuțe se scufundau mereu și își lansau bombele peste verdeața de jos, apoi se ridicau din nou, iar Joe, Lee și Raymond luau notițe în carnete, discutând despre Viet Cong cu voci cunoscătoare, deși, de fapt, nu eram cu toții decât niște turiști care încercau să absoarbă tot ce le trebuie pentru ca, odată întorși în Statele Unite, să pară cunoscători.

Am făcut un tur al taberei de refugiați de la Cam Chau,

considerată temporară, iar mizeria de acolo ne-a crăpat capul. Câțiva porci mișunau în voie, scurmând după ceva comestibil în grămada de gunoi și resturi. O femeie era în durerile facerii, în coliba ei, țipând fără încetare; medicul care o asista ne tot cerea apă sterilă, vă rog, vă rog, spunea el, dar nu aveam așa ceva. Conversația a continuat astfel, precum dialogurile dintr-o dramă absurdă:

— Apă! Apă! Apă sterilă!

— Nu, nu avem deloc apă.

— Apă! Apă! Apă sterilă!

— Nu, nu avem deloc apă.

Oricum, aproape că nu exista deloc apă pentru această tabără de 2.000 de oameni. Pe un prag stătea un copil, privindu-ne blajin. Femeia în travaliu continua să țipe aceleași cuvinte, iar și iar, și într-un final l-am rugat pe unul dintre ghizii noștri să-mi traducă ce spune.

— Spune că ar vrea să moară, pentru că o doare atât de tare, încât se simte ca un câine, mi-a explicat el. Spune că-i roagă s-o împuște ca pe un câine.

Fiindcă nu mi-o interzisese nimeni, m-am dus acolo și am luat-o pe femeie de mână. Și-a aruncat privirea spre mine și eu am ținut-o de mână. Ne-am strâns de mâini și atunci s-a ivit capul copilului, ca într-o încoronare[27]. „Încoronare”, ce cuvânt nebunesc, mă gândeam pe când craniul se zărea prin spațiul acela îngust. Părul negru i se lipise de creștetul pe care se vedea rețeaua de vene infinitezimale; după aceea medicul a întors umerii și a ușurat ieșirea lor, iar apoi mama a putut ține bebelușul de mână. Fusese încoronat, dar nu era deloc rege; trebuia să trăiască pentru totdeauna în gaura de șobolan de la Cam Chau. Nimeni nu găsise apă sterilă. Totuși cineva adusese un mic vas de plastic cu niște smântână fără lactoză și mama și-a dat capul pe spate și a băut-o. Copilul i-a fost pus la sân și a băut și el; cu toate că voiam să mai stau, să ajut cu ce pot, bărbații au spus că trebuie să plecăm, că se făcuse ora să mergem la Marine Press Base, unde ni se promisese o cină de patru stele.

Restul turului prin Vietnam a fost un carusel al propagandei vesele; pe un portavion nuclear am fost asigurați că nu sunt

[27] În original, „the baby crowned", desemnând momentul în care se ivește creștetul bebelușului în timpul nașterii naturale (N.t.).

lovite decât obiectivele militare din nord, nimic mai mult, dar eram cu toții cu ochii mijiți, neîncrezători.

— Sper că ai internalizat totul, mi-a spus Joe în ultima seară petrecută acolo, în timp ce stăteam în sala de mese bând martini din pahare înalte, înghețate, a căror formă îmi amintea de pălăriile țuguiate, împletite din paie, ale conducătorilor de ricșe.

— Am încercat, i-am răspuns, privind spre noaptea luminată de lună a Saigonului; frunzele se mișcau toate deodată și ascultam un fonograf în altă parte a bazei, cântând o melodie pop leșinată, „Town Without Pity”. Scriitorii americani se îngrămădiseră cu toții la această cină finală, înfulecând tot ce ne era pus în față, fripturile în sânge, cartofii răscopți, unii dintre ei transformând deja experiențele în propoziții și propozițiile, în paragrafe.

— Joan și cu mine suntem o echipă, le spunea Joe celorlalți de la masa noastră. Ea înseamnă ochii mei și urechile mele. Fără ea n-aș fi nicăieri.

— Ești un bărbat norocos, a spus Raymond, soțul fără bărbie al strălucitoarei jurnaliste Lee.

— L-am găsit pe-o alee, am explicat eu, jucăuș. Era tot supărat fleașcă. Căzut și terminat.

Lui Joe îi plăcea mereu când spuneam astfel de lucruri.

— Da, m-a ridicat și m-a scuturat de praf, a intrat el în joc, și m-a făcut ce sunt azi.

— *Eu* n-am transformat-o pe Lee în nimic, a spus Raymond. Ea a ieșit din pântecul maică-sii complet formată. Cu un creion după urechiușă.

Oare era posibil așa ceva? Ar putea o scriitoare să apară pur și simplu în lume, fără să fie preocupată de statura ei sau dacă este luată în râs sau ignorată? Femeia asta putea. M-am uitat la Lee, care bea din martini; paharul era atât de mare, încât părea o pisică leorpăind dintr-un castron. Cât fuseserăm aici, în Vietnam, Lee nu mă întrebase nici măcar o dată ceva despre mine sau măcar să-mi vorbească cu adevărat. Era una dintre acele femei aproape neinteresate de alte femei și a căror atenție era îndreptată în întregime către bărbați. Nu mă plăcea, așa că am decis: *bine.* O voi displăcea și eu la schimb, și încă din plin.

Mai târziu, în patul de la hotel, culcată sub ventilatorul lent, în

căldura aţâţătoare, am visat-o pe mama din coliba de la Cam Chau şi pe copilaşul ei, întrebându-mă cum vor putea să se descurce, unde erau, unde vor merge. Vedeam capul copilului crescând şi acoperindu-se cu păr; vedeam oasele adunându-se în locul acela unde ţeasta este încă moale şi neterminată. Apoi îi vedeam pe mamă şi pe copil ascunzându-se prin copaci, explodând în tirul armelor, şi-i vedeam coliba arsă din temelii. Şi, în logica liberă a viselor, mama se transforma dintr-odată în jurnalista Lee care bea smântână aceea fără lactoză, care se transforma inexplicabil în napalm – aşa cum îi spuneau aici, gel Incinder –, în timp ce ea îşi lăsa capul pe spate ca să-l înghită.

* * *

Joe şi cu mine am mers împreună prin multe alte oraşe, de-a lungul vremii: Roma, pentru că a câştigat Prix de Rome şi am putut petrece un an alături de copii într-un palazzo, cu toate cheltuielile acoperite; Londra, pentru că englezii îl iubeau şi-l voiau pe la talk showurile lor; Paris, pentru că editorul lui avea buzunare adânci; şi Ierusalim, pentru celebrul său târg de carte. A mai fost şi Tokio, deşi romanele lui Joe erau aici o sursă de confuzie, iar traducerea ciudată (*Ore suplimentare* a devenit, în traducere liberă, *Când un om nu poate merge încă acasă, ci trebuie să rămână la birou după ce ceilalţi au plecat*), iar Joe însuşi era considerat exotic.

Mergeam peste tot împreună, acumulând kilometri şi kilometri întregi, care nu ne serveau la nimic. Eram globe-trotters, eram internaţionali; oriunde apărea tradus un roman al lui Joseph Castleman apăream şi noi, lăsând copiii pe la prieteni, atunci când nu-i putem lua cu noi. Mă simţeam groaznic să-i părăsesc şi îmi lipseau teribil. Sunam acasă de oriunde am fi fost şi auzeam prin telefon zgomotele debandadei, ceea ce mă făcea să-mi doresc să mă întorc imediat. Susannah se plângea, Alice plângea, implorându-ne să venim îndată acasă, iar David spunea că citise adineauri într-o carte că lumea se va sfârşi în cinci ani, era adevărat? Cineva scăpa telefonul şi o vreme se mai auzeau în receptor ţipete.

— O să fie bine, îmi reamintea Joe, şi bineînţeles că avea dreptate.

Când ne întorceam îi găseam aşa cum îi lăsaserăm, deşi poate că un pic mai melancolici.

— Asta îi face să priceapă că şi părinţii lor au *o viaţă,* spunea

el. Atât de mulți copii au părinți care nu merg nicăieri și nu fac nimic. Cel puțin ai noștri știu că părinții lor sunt prin lume. Cred că asta contează foarte mult.

Am călătorit an după an; el participa la lecturi publice, ridica premii, făcea act de prezență, oraș după oraș.

Și apoi, în cele din urmă, am ajuns aici, în Helsinki. Noaptea, orașul acesta sclipitor și tăcut avea câteodată atmosfera unei frății: bărbați tineri ieșiți seara în oraș, care au băut prea mult și se ciocnesc de străini pe trotuare. Cupluri care stau în cafenele, bând și mâncând minunatele pateuri triunghiulare Karelian; din când în când, oamenii alunecă de pe scaune și cad pe podea, de unde un chelner impasibil îi ridică de subsuori și îi așază iar pe locul lor.

Așa că n-a fost nicio surpriză când, odată ajuns în Finlanda, Joe Castleman s-a trezit curând plutind într-o băltoacă de alcool. Reporterii veniți la hotel ca să-l intervieveze au acceptat cu toții oferta nesăbuită a lui Joe de a bea împreună ceva din stocul enorm depozitat în barul din apartament, iar apoi a trebuit să li se alăture și el. Când s-a dus la postul de televiziune, pentru a apărea în emisiunea de știri de dimineață, a găsit în culise o întreagă colecție de arome de vodcă. A doua zi, după ce ne-am recuperat după diferența de fus orar, a avut un program plin, neîntrerupt, care a presupus traversarea orașului și a regiunilor limitrofe, câteodată pentru a se arăta finlandezilor, altă dată pentru ca ei să i se arate lui. Am fost într-o mică facultate din Jarvenpaa unde s-au servit vinuri, iar Joe a urcat pe scenă în fața a 500 de studenți incredibil de citiți („Spuneți-mi, domnule Castleman, cum ați compara temele din opera domnului Günter Grass cu cele ale domnului Gabriel García Márquez?”). Și alimentarea cu vodcă și gin a rămas constantă pe timpul gustării servite în enorma sală scăldată în lumina soarelui, din hipermoderna Bibliotecă Publică din Helsinki, cu designul ei asemănător cu o bandă Möbius[28] și cu puncte de lumină plasate neobișnuit.

După terminarea prânzului de la bibliotecă, Joe și cu mine am fost preluați pentru un tur în arhiva de cărți rare; se vedea că

[28] Banda lui Möbius sau, mai simplu, banda Möbius este un model de suprafață cu o singură față și o singură margine. Banda are proprietatea matematică de a fi neorientabilă. A fost studiată inițial de August Ferdinand Möbius și de Johann Benedict Listing, care au descoperit-o independent în 1858 (N.t.).

eram cu toții cam amețiți în timp ce ne croiam drum printre rafturi conduși de o micuță elfă care, la un moment dat, s-a întors brusc și a început să recite din *Kalevala,* faimosul poem finlandez din secolul al nouăsprezecelea despre care finlandezii spun că a fost sursa de inspirație pentru *Hiawatha* a lui Longfellow[29]. Finlanda, ca toate țările mici, are poveștile sale, anecdotele, mândria, și le poartă pe toate la vedere. Fiindcă, fără conexiunea cu Longfellow, fără peștele proaspăt și fără Sibelius și Saarinen[30], există temerea că Finlanda s-ar putea desprinde pentru totdeauna de Scandinavia, căzând în oceanul uitării. Frumoasa Finlandă ar fi *pierdută.* Ca Atlantida. Ca mine fără Joe, așa cum eram obișnuită să gândesc. Mă luase de braț, dar l-am împins ușor.

— Ești bine? m-a întrebat.

— Nu știu, i-am răspuns.

M-a privit o clipă, dar n-a insistat.

Abia mai târziu, pe când ne întorceam în holul Hotelului Inter-Continental, după prânz, aduși de șoferul nostru bestial, cu maxilarul pătrățos, Joe mi-a spus:

— Oricare ar fi motivul supărării tale în călătoria asta, crezi că poate aștepta până ne întoarcem la New York?

— Nu cred, i-am răspuns.

— Oh, nu? Credeam că abia aștepți să ajungem aici.

— Așteptam, da.

— *Și?*

— Și ce crezi? l-am întrebat. E un pic *cam mult.* Și, serios, Joe, n-ar trebui să te surprindă. Dar nu-i numai asta. Este totul.

— Oh. Minunat. Sunt încântat să aud asta, Joan. *Totul.* Deci acum știu că îmi este imposibil să fac lucrurile cum se cuvine. Și acum ar trebui s-o iau de bună. În timp ce suntem aici, în Finlanda, trebuie să caut în toată istoria noastră împreună și să găsesc lucrurile alea care te-au supărat pe tine. Toate zonele fierbinți din căsnicia Castleman.

— Așa ceva, i-am replicat.

Apoi am auzit o voce spunând:

— *Joe.*

---

[29] Henry Wadsworth Longfellow — poet american (1807-1882) care, sub influența romantismului german, a prelucrat legende scandinave ori motive literare ale culturii europene. Cea mai importantă operă a sa este *The Song of Hiawatha,* scrisă în metrii Kalevalei finlandeze (N.t.)

[30] Eero Saarinen, arhitect și designer industrial finlandez (N.t.).

Ne-am întors amândoi. Pe canapeaua din holul hotelului stătea Nathaniel Bone, criticul literar prezent episodic în viața noastră, de mult timp. Avea cam 40 de ani, era încă slab ca un adolescent, cu o claie lungă de păr șaten și ochelari cu rame rozalii, ca un hamster efeminat. Nu auzisem să vină și el la Helsinki, deși n-ar fi trebuit să fiu surprinsă, pentru că apăruse în multe locuri, de-a lungul timpului. Nu avusesem niciodată încredere în Nathaniel Bone, încă de când îl întâlnisem prima dată în casa noastră din Weathermill, cu zece ani în urmă.

Sosise din oraș în ziua aceea cu speranța că se va linguși pe lângă Joe și îi va fi oferită onoarea de a fi numit biograful autorizat al lui Joseph Castleman. Desigur, atât biografului autorizat, cât și celui neautorizat li se permite să stea ore întregi alături de subiectul lor, dacă acel subiect mai este încă în viață și este doritor, altminteri, dacă subiectul a murit, biograful stă ore și ore într-o mansardă, chinuindu-se să deschidă sertarele unui vechi birou stâlcit și luând la mână scrisori și jurnale de demult. Dar un biograf autorizat are un noroc porcesc. Este fericit, își desfată privirea, se învârtește prin preajmă bucuros și pe îndelete, pentru că, spre deosebire de colegii săi neconfirmați, își poate expune concluziile către lume, în loc să le insinueze sfios, să le sugereze, să flirteze în legătură cu descoperirile sale și apoi să nu reușească să aducă dovada.

Nathaniel Bone, care îi scria încă din facultate, fusese sigur că nu va avea nicio dificultate în a-l fermeca pe Joe în persoană, din moment ce se pare că fermeca pe oricine altcineva din secunda în care se născuse, la fel ca Joe însuși. Bone provenea dintr-o familie avută din California, părinții lui erau psihiatri și făcuse facultatea la Yale, unde îl fermecase pe șeful departamentului de Engleză și i se permisese să scrie o teză onorifică „experimentală”, combinând elemente din istorie, biografii și ficțiune. Această teză fusese cea care îi adusese diferite colaborări prin reviste, după Yale. Bone făcea profiluri literare și recenzii de carte, comenta pe diferite teme atât din zona elitistă a culturii, cât și din subcultură, tipul de articol în care reușea, cumva, să-i menționeze pe Jacques Lacan[31] și George Jetson[32] într-un singur paragraf.

[31] Jacques-Marie-Emile Lacan (1901-1981), psihanalist și psihiatru francez, cu contribuții remarcabile în psihanaliză, filosofie și teoria literară (N.t.).

[32] Personaj din serialul de desene animate The Jetsons (N.t.).

Ajutase și faptul că arăta bine, în stilul unui star rock decăzut, deși mie mi se păruse dintotdeauna că era nevertebrat ca un căluț-de-mare, cocoșându-se ori de câte ori intra într-o încăpere. Își purta părul lung și spălat cu meticulozitate. Un lucru remarcabil era că, deși îi fermeca pe cei aflați într-o poziție înaltă, nimeni altcineva nu-l plăcea. Nu avea timp pentru oamenii obișnuiți, iar ei n-aveau timp pentru el. Îi pupa în fund fără subtilități pe toți cei de la care voia ceva. Mi-am dat seama de asta imediat ce a intrat la noi în casă, în ziua aceea.

Dar un alt detaliu interesant despre Nathaniel Bone era că fusese prima persoană întâlnită de mine care părea să înțeleagă că-i important s-o pupi în fund pe nevastă. De fapt, păruse să realizeze că, dacă nu-l plăcea nevasta unui bărbat important, era *terminat.* Așa că în acea primă zi, acum zece ani, când Bone era un tânăr de vreo 30 de ani și când străbătuse tot statul ca să-l întâlnească pe Joe și să discute formal despre propunerea de a deveni biograful său autorizat, îmi adusese și mie un mic dar.

— Oh, stați un pic, doamnă Castleman, spusese Nathaniel Bone, rămânând în bucătărie.

Îi dădusem drumul în casă și îl așteptam pe Joe să coboare; s-a dovedit că am avut ceva de așteptat. După ce a devenit faimos, lui Joe părea că a început să-i placă să-i facă pe oameni să-l aștepte.

— Aproape că uitasem. (Da, *ce să zic.)* Asta e pentru dumneavoastră.

Și Bone scosese din buzunar o vedere superbă, colorată manual, înfățișând niște tinere pe o scenă de la Smith, într-o reprezentație de scheciuri din 1927. Mențiunea spunea: *Northrop House Follies.*

— Northrop! am spus. Am locuit acolo.

— Știu, a replicat el, zâmbind.

Cartea poștală era genul de obiect pe care probabil că mi l-aș fi cumpărat și eu dacă l-aș fi văzut pe vreo tarabă, în piața de vechituri. Era un dar isteț, dar imediat l-am displăcut, simțindu-l ca pe o amenințare nelămurită, așa cum stătea în bucătăria noastră îmbrăcat în blugi și cu ghete din piele de șarpe, luând din când în când câte o gură din ceaiul cu gheață, infuzat la soare, cu care îl servisem.

Joe fusese înconjurat de tineri încă de la apariția primei sale

cărți; se fluturau, se învârteau și dansau în jurul lui, cu toate că pe lângă entuziasm simțeau cu toții și gelozie, sperând în secret să-l impresioneze pe Joe. Mulți dintre acești tineri scriau propriile romane: cărți lungi, incoerente, „ambițioase”, care cântăreau cât un copil gata să se nască. Așa cum s-a dovedit, Nathaniel Bone încercase timp de doi ani să scrie un roman, dar nu reușise. După cum își dăduse seama el însuși, cartea lui era prea stufoasă. „Prea plină de idei”, îi spusese odată un prieten, iar ăsta era genul de critică pe care Bone putea s-o suporte. „În mod sigur trebuie să scrii o carte”, continuase prietenul său, dar să fie nonficțiune. Așa că n-a fost decât un pas până când Nathaniel Bone a ajuns la ușa lui Joseph Castleman, căruia îi scria încă din facultate. Acea scrisoare îi fusese trimisă lui Joe pe când Bone era în anul al doilea la Yale, prin intermediul editorului, care o dăduse mai departe:

Stimate domnule Castleman,

Câțiva dintre noi ne-am întâlnit seara trecută în salonul de la Silliman la o partidă de Essences, jocul acela în care trebuie să ghicești numele unei persoane celebre bazându-te pe anumite indicii impresioniste, precum: ce animal poate fi această persoană? Și v-am avut în minte pe dumneavoastră, domnule Castleman, folosind următoarele indicii:

Ce animal poate fi această persoană? *Panteră.*
Ce piatră prețioasă? *Opal.*
Care dintre Beatles? *John, desigur.*
Ce instrument muzical? *Fagot.*
Ce fel de mâncare? *Kasha knish*[33] *cu sos picant.*
Ce parte a corpului? *Creier.*
Ce instrument casnic? *Un desfăcător de conserve electric.*

Nu știu dacă vreunul dintre aceste răspunsuri are sens pentru dumneavoastră, dar vi le trimit împreună cu admirația mea profundă pentru opera dumneavoastră, pe care o iubesc încă de când am citit „Nuca”, *în liceu.*

Respectuoase salutări,

[33] Fel de mâncare evreiesc, un fel de plăcintă cu hrișcă, brânză, ciuperci și ceapă (N.t.).

Nathaniel Bone
Cutia poștală 2701
Oficiul Poștal Yale

Joe îi răspunsese, oarecum amuzat de îndrăzneala un pic tupeistă a acestui tânăr, mulțumindu-i că și-a dat seama de „adevărul indiscutabil că, în adâncul sufletului meu, sunt doar o kasha knish”. Și cu asta trebuia ca tărășenia să se sfârșească, numai că Nathaniel Bone i-a scris din nou lui Joe, de data asta nu prin intermediul editorului, ci utilizând adresa de returnare scrisă de Joe pe plic și trimițându-i o lucrare studențească pe care o scrisese despre o povestire de-a lui Joe, „Arborele țigară”, o interpretare critică ce i s-a părut lui Joe mai deșteaptă decât majoritatea recenziilor pe care le citise despre opera lui.

— Ia uite aici, mi-a spus el. Am citit-o și eu și am fost de acord că era isteață foc, dar am avut sentimentul că adevăratul subiect al lucrării nu era deloc povestirea lui Joe, ci inteligența lui Nathaniel Bone.

Apoi anii au trecut, iar Bone a continuat să ne scrie din când în când, trimițând complimente și gânduri despre un anumit roman sau o anumită povestire ori eseu al lui Joe. Și Joe îi răspundea întotdeauna cu o scurtă notă de mulțumire. Cred că ar fi trebuit să-mi dau seama că Nathaniel Bone se îngrijea încă de atunci pentru un soi de loc special în lumea lui Joe, dar nu mi-a trecut prin cap. Am considerat că este doar un cititor, un fan, un adorator distant și fandosit.

Însă el era surprinzător de insistent și meticulos, făcând paradă în fața lui Joe cu părți din cunoștințele lui, fălindu-se în fața lui, luându-i ochii (sau încercând s-o facă), chiar dacă era el însuși orbit de Joe.

Și toate acestea au dus în cele din urmă la prezența, în bucătăria noastră, a acestui tânăr în ghetele lui din piele de șarpe, cam la zece ani după ce scrisese acel bilet din New Haven. Stătea emoționat lângă frigider, jucându-se cu un magnet în formă de fruct, jucându-se cu părul lui, încercând să pară firesc și încrezător în casa scriitorului său preferat, încercând s-o impresioneze pe soția scriitorului preferat și s-o determine ca, târziu în noapte, mult după ce el a plecat, să se întoarcă spre soțul ei și să spună cam așa:

— Băiatul ăla. Cel care a venit azi…

— Te referi la Bone? mi-ar fi răspuns somnoros Joe, căscând.

— Da.

— Nu prea mai e un băiat.

— Probabil că nu. Are ceva foarte cuceritor și inteligent.

Joe ar fi dat din cap.

— Oh, da. Bone e sclipitor, așa e. Probabil genial.

— Știi, mi-a adus un dar. O cărticică poștală de la Smith, din 1927.

— Ceva cu semnificație. Pare om serios. S-ar putea să fie destul de bun.

Am fi dat amândoi din cap, imaginându-ni-l pe tânărul Nathaniel Bone, întrebându-ne de ce fiul nostru n-a ieșit ca el, închipuindu-ne, cumva, că el *era* fiul nostru. Cel pe care ar fi trebuit să-l avem în locul celui neperformant, furios, câteodată violent, pe care îl aveam. Și ne-am fi scufundat amândoi într-un fel de somn parental placid, crescându-l, în mintea noastră, pe viitorul biograf al lui Joe.

Dar aceasta era o fantezie: a lui Bone, nu a noastră. Pe cât de mult își iubea faima, lui Joe nu-i plăcea să se gândească la varianta de a fi subiectul unei biografii serioase. Asta însemna că ar fi trebuit să-și dea măsura întregii vieți și să se împace cu posibilul său sfârșit. Era terifiat de moarte. Ca o consecință imediată, era înspăimântat de *somn,* cămașa de probă a morții.

Fuseseră scrise deja alte cărți despre el: volume scurte, valoroase, publicate de editura universității, dar fără nicio semnificație anume, fără ceva definitoriu, fără nimic parșiv sau suculent. În mod categoric, biografia lui Bone ar fi fost mai interesantă; ar fi ieșit foarte isteață și i-ar fi adus autorului destulă atenție.

Dar Joe a refuzat.

În ziua aceea, cei doi bărbați au urcat la etajul casei, au stat în birou și au fumat, iar ceva mai târziu s-au dus la magazinul lui Schuyler și au cumpărat Sno-Balls, iar Bone a mâncat și el cu amabilitate un pachet, într-un spectacol ritualic al solidarității – de parcă i-ar fi plăcut și lui, de parcă *fiecărui* bărbat îi plăceau. Au stat pe verandă la Schuyler și au mâncat împreună acele Sno-Balls spongioase și pline de zahăr, iar Bone i-a vorbit despre motivele pentru care el ar fi cel mai potrivit pentru treaba asta.

— Cineva o s-o facă și aș putea foarte bine să fiu eu acela, părea să fie argumentul lui suprem. Potrivit lui Bone, scriitorii

mai neînsemnați l-ar fi prezentat pe Castleman drept o personalitate unidimensională: puștiul trist din Brooklyn, orfan de tată, care se transformase în om de litere. Dar pentru că Nathaniel se angajase să studieze creația lui Castleman în toți acești ani, el ar fi fost singura persoană capabilă să imprime biografiei imaginea autentică a ceea ce era Joe.

— Ca în acea primă scrisoare pe care ți-am trimis-o acum mulți ani, încercase Bone. În care ți-am spus despre jocul Essences pe care l-am jucat, îți amintești? Ce fel de copac erai și altele? În carte aș arăta *esența* ta. Și toată comunitatea ta de cititori va înțelege, în fine, cine ești cu adevărat.

Cred că acest ultim comentariu a pecetluit decizia. Niciun scriitor cunoscut de mine vreodată nu vrea să fie cunoscut așa cum sugera Bone. Joe a luat o înghițitură din prăjitura roz, plină de chimicale, pe care o ținea în mână; îmi imaginez că s-a auzit vag cum își suge dintre dinți resturile de bezea. A înghițit și apoi a spus:

— Mă îndoiesc.

Pauză.

— *Te îndoiești?*

Bone era șocat de această respingere; nu a știut ce să facă cu această informație.

— Era cândva un banc, a încercat el. Descartes intră într-un bar. Barmanul spune: „Doriți ceva, domnule?” Iar Descartes răspunde: „Neîndoielnic”. Apoi dispare[34].

Joe a dat din cap, încercând să zâmbească; el nu avea să dispară, încă exista pe lume, chiar dacă nu fusese descris de Nathaniel Bone. Dar Bone *studiase* omul; îi scrisese cu meticulozitate scrisori, publicase eseuri despre opera lui, și totul – pentru ce? Ca tot deranjul să se spulbere în timp ce stă pe veranda din față a vreunui magazin întunecat și îmbâcsit dintr-un orășel din nordul statului New York, mâncând niște mizerii roz de bezea cu cocos, în timp ce este *refuzat*?

A lingușit și a implorat. A flatat, apoi a slobozit niște amenințări jalnice. Bone părea aproape să izbucnească în lacrimi, de parcă Joe l-ar fi refuzat în mod uluitor, când de fapt foarte puțini îl refuzaseră în viața lui.

---

[34] Aluzie la principiul de bază al gândirii și doctrinei filosofice a lui Descartes: „Dubito, ergo cogito, cogito, ergo sum" — „Mă îndoiesc, deci gândesc, gândesc, deci exist" (N.t.).

Dar Joe a continuat să spună nu, repetându-și binevoitor răspunsul ori de câte ori a fost nevoie, până când, într-un final, l-a făcut pe Nathaniel Bone să priceapă că nu se va răzgândi. Bone s-a ridicat, s-a scuturat, s-a îndreptat, îndepărtând fulgii de cocos de pe cămașă, și i-a spus lui Joe:

— Știi ceva, treaba este că până la urmă sunt sigur că voi scrie oricum cartea aia.

Joe a dat din cap.

— O să faci ce trebuie să faci, a spus el. Așa facem cu toții.

Probabil că această lipsă de teamă din partea lui Joe îl înfuriase pe Bone; de ce nu putea să-l scoată din ale lui pe Castleman? Ce trebuia să facă pentru a intra pe radarul marelui romancier? Bone nu știa încă faptul că bărbații care au lumea la picioare nu au ajuns aici fiind mărinimoși și peste măsură de interesați de alții. Au ajuns aici având grijă de-a lungul timpului numai și numai de ei înșiși. Au tras spuza numai pe reputația lor și, câteodată, vin câte unii și-i întreabă:

— *Ce faci aici?*

— *Trag spuza pe turta mea.*

— *Pot să te ajut?*

— *Sigur. Adu niște lemne.*

Bone era furios, deși nu a arătat-o. Câteva luni mai târziu a și primit un contract important de la o mare editură pentru a scrie o biografie neautorizată a lui Joe și din momentul acela între cei doi s-a instaurat stânjeneala, o precauție care n-a mai trecut. De fapt, aversiune pură. Bone era prezent peste tot, precum luna, arătându-se neîncetat în public în timpul lecturilor, în panelurile de discuții și chiar la festivalul literar de la Hayon-Wye, în Țara Galilor, unde și-a făcut apariția și Joe. Era acolo, în primele câteva rânduri, cu părul lui lung și ochelarii lui deosebiți.

Iar acum, la zece ani după momentul în care Nathaniel Bone stătuse în bucătăria noastră ca un ciudat, iată-l din nou, înfundat pe o canapea în holul Hotelului Inter-Continental, din Helsinki, ca întotdeauna, așteptându-l pe Joe. Am rămas țintuiți pe loc o clipă, luați prin surprindere, și ne-am uitat la el.

— Oh, Doamne, i-am șoptit lui Joe, care a oftat.

Brusc, după discuția tensionată dintre noi, am avut un scurt moment de solidaritate.

— Din nou aparițiile astea, a spus Joe. Ei bine, presupun că n-ar fi avut rost s-o scape tocmai pe asta, nu?

— Nu, am spus. Du-te la el. Trebuie.

— Bună ziua, Nathaniel, a spus Joe, apropiindu-se cu o falsă plăcere.

Cei doi bărbați și-au strâns mâinile, apoi Nathaniel m-a sărutat pe obraz și ne-am dat cu toții înapoi pentru un moment „măi, măi, ca să vezi”, după care Joe a dat simplu din cap, mormăind vag ceva de genul „Mă bucur să te văd” și întorcându-se să plece.

Acesta este prerogativul celor faimoși. Joe s-a îndepărtat fără să-și pună problema că ar putea fi necioplit cu Bone. Se gândea deja la altceva: la premiul pe care avea să-l primească mâine seară la Operă și la banchetul care urma după aceea, precum și la atenția nemăsurată la care visăm cu toții toată viața, deși cei mai mulți dintre noi n-o primim niciodată, nici măcar pe departe, și simțim un val de frivolitate când ni se întâmplă cel mult să ne zărim imaginea pixelată pe un ecran dintr-o rețea video cu circuit închis din drogheria Duane Reade[35]. *Eu sunt ăla,* ne spunem în gând, cu un trist suspin de mândrie.

Aruncând un zâmbet scurt spre Bone, am pornit după Joe, traversând holul larg, apoi mi-am amintit că Joe îl invitase pe Irwin Clay și pe cei de la editură în apartamentul nostru, pentru un pahar și *hors d’oeuvres.* Nu prea îmi doream să fiu acolo, să pălăvrăgesc amabil despre Joe, premiu și diferitele evenimente ale săptămânii, așa că m-am întors pe călcâie și am ieșit din hotel. Eram înarmată cu o hartă a orașului și așa am pornit-o la plimbare de-a lungul bulevardului Mannerheim, unde magazinele promovau obișnuitele soiuri de țesături delicate și telefoanele Nokia, atât de mici și de subțiri precum pastilele de gât. Era o după-amiază târzie și cerul începuse deja să se întunece, pregătindu-se pentru iarna lipsită de soare. În timp ce mă plimbam, cineva m-a prins din urmă. Era același Nathaniel Bone; părea că mă urmărise de la hotel.

— Joan, a spus el, evident cu disperare. Bună! Aș putea să-ți ofer ceva de băut? Suntem în Finlanda, a adăugat el. Nu mă refuza.

Ca și cum faptul că ne aflam amândoi în această stranie țară nordică mi-ar fi influențat alegerea. Ciudat, dar m-am gândit că ar fi posibil. Mi l-am imaginat hălăduind pe străzile din Helsinki

[35] Lanț de farmacii și magazine de proximitate situate în Manhattan, cel mai cunoscut cartier din New York. (N.red.).

până târziu în noapte, beat și clipind des sau stând într-un bar, fără să aibă cu cine vorbi sau fără să aibă pe cineva care să-i vorbească. Finlandeza nu era accesibilă străinilor; era o colecție complexă de hieroglife auditive, cu accent pe fiecare prima silabă și o textură profundă, mugindă, impregnând cea mai mare parte a conversației. *Sunt aici, la capătul lumii, și tu ești tot aici, la capătul lumii,* părea că îmi spun oamenii. *Așa că hai să bem.*

Pentru că nimeni altcineva nu ar bea cu Nathaniel Bone, i-am spus că o să beau eu.

Capitolul Cinci

Okay, deci nu ăsta a fost motivul pentru care am mers să beau un pahar cu el. Am mers pentru că îmi făcea plăcere să stau alături de cineva cu care Joe n-ar fi vrut să mă vadă. Chiar dacă nu i-am spus nimic important, nimic controversat, tot mi-a plăcut s-o fac. Am intrat într-un restaurant reper pentru Helsinki, denumit Golden Onion; deasupra capetelor noastre, o fereastră înclinată oferea priveliștea asupra Catedralei Uspenski.

— Domul ceapă, a subliniat Bone, dar începeau să mă obosească un pic toate treburile astea finlandeze: domurile, triumfurile arhitecturale plane ale lui Saarinen și Aalto[36], peștele afumat și ciorchinii de merișoare tari, cadențele din *Kalevala* în interpretarea lui Longfellow. Am băut împreună vodca tonic și am vorbit înțepat despre călătorie, diferitele obiective turistice pe care le văzuserăm, mulțimea de oameni întâlniți și despre cât de diferiți păreau finlandezii de oricare altă populație din Scandinavia.

— Au un mic complex de inferioritate, trăind atât de mult în umbra sovieticilor, a spus Bone. Mai ales de aceea au fost nevoiți să înființeze Premiul Helsinki. Ca să dea țării lor un avânt, un pic de imbold în stima de sine. Cred că a funcționat destul de bine. Toți cei de aici sunt atât de entuziaști în fiecare an atunci când învingătorul sosește în oraș și timp de câteva zile Finlanda e în centrul atenției internaționale. Toată lumea e absolut încântată să-l aibă pe Joe aici, ca personaj central. Inclusiv eu, trebuie să recunosc. Uite, s-ar putea să crezi că simt o invidie și o ciudă teribile, dar nu-i așa, serios. Nu am nimic cu el. Este un scriitor excelent. Merită tot ce primește.

— Oh, da, am spus. Merită.

— Aș vrea să te pot cita, Joan, a spus Bone melancolic. Mi-ar face ziua mai bună.

— Păi, nu poți.

— Știu, știu, a spus el, dar chiar dacă aș putea, intonația n-ar putea fi prinsă în pagină. Felul în care ai spus „merită”. Felul în

[36] Hugo Henrik Alvar Aalto, arhitect finlandez extrem de influent al secolului XX, uneori numit Părintele modernismului în țările nordice (N.t.).

care ai făcut-o să sune.

— Cum am făcut-o să sune?

— Știi și tu. Cu invidie, a spus el și și-a îndesat o alună în gură.

În întunecimea gălbuie din Golden Onion, în mijlocul murmurelor din jurul nostru, am stat alături de Nathaniel Bone, având în față paharele cu băutură și farfuriile pe care se aflau un fel de clătite rulate, umede, aromate cu cimbru. Bone arăta mai ciudat și mai alunecos decât ultima oară când îl văzusem. Acum era de vârstă mijlocie; curând urma să termine cartea la care lucra cu întreruperi de zece ani, în timp ce, în aceeași perioadă, Joe publicase patru romane.

Mi-a părut rău pentru Nathaniel Bone, alături de care beam acum la Golden Onion. Îl vânase multă vreme pe Joe, trecuseră prea mulți ani, și iată-ne acum, aici, pe toți trei, mai bătrâni, mai trecuți, nici pe departe atât de convingători sau atrăgători pe cât fuseserăm. Cine va citi cartea lui Nathaniel Bone, atunci când, în fine, va fi publicată? Poate doar câțiva, cu toate că avansul pe care îl primise acum zece ani fusese mare, genul de sumă despre care se scrie în articole de ziar drept dovadă că cineva a tras lozul cel mare într-o activitate editorială aflată printre cele mai costisitoare. Pentru că biografia lui Joe, realizată de Bone, îi luase lui Nathaniel mai mult decât se așteptase, așa că trecuse suficient timp pentru schimbarea peisajului literar.

În prezent Joe era o relicvă a altor timpuri, încă important, dar foarte aproape să fie azvârlit pe tobogan. Vânzarea ultimelor două romane fusese extrem de dezamăgitoare. Marii scriitori de azi erau diferiți. În afara noii recolte de tineri cuceritori, existau și tot mai multe femei. Nu mai eram în 1956, când participam la orele de scriere creativă susținute de Joe.

Cea mai importantă dintre femei era Valerian Qaanaaq, o romancieră din tribul inuit din Labrador. Era tânără și frumoasă, cu părul negru, ochii verzi și dinții albi, strălucitori. Pretindea că a crescut într-un iglu făcut din brazde de pământ și zăpadă, deși exista deja un fel de revoltă împotriva ei, un murmur acru cum că ar fi fost o șarlatancă ce-și folosise înfățișarea și originea etnică atipică pentru a ajunge până aici, că nu petrecuse decât câteva luni în acel iglu și restul timpului, într-un apartament cu antenă de satelit pe acoperiș. După ce plecase de acasă, mersese la facultatea St. Hilda, din Oxford, și primul roman îi

apăruse când avea 23 de ani. Se numea *Piele de balenă* și era despre o femeie ce vâna balene și un tânăr parlamentar care devenise obsedat de ea. Romanul era lung cât Biblia, plin cu scene viclene, erudite, triviale, cu lupte care purtau cititorul din Labrador până în Downing Street numărul 10. Cartea era panetnică, riscantă, înnebunitoare și extraordinar de populară în Statele Unite și în Europa. Pe când eram eu tânără, Valerian Qaanaaq nici nu exista, iar acum romanul ei era foarte iubit. Se vânduseră mai mult de 1,5 milioane de exemplare. Pe spatele cărții exista un glosar de cuvinte din limba inuit-inupik.

Era un fenomen recent descoperit și mai erau câteva în curentul ăsta: femei care scriau și publicau în stiluri ce mi se păreau masculine. Încercasem să le ignor creațiile, pentru că fie și numai existența lor mă făcea nefericită. Mai bine stăteam printre dinozauri precum Joe, Lev și alții. Mai bine să te simți oribil și trădată decât să urezi bun venit acestei noi generații, pe care n-o înțelegeam și pentru care nu aveam pic de afecțiune.

Bone s-a aplecat în față peste măsuță, până i-am simțit respirația caldă și fermentată, apoi mi-a spus:

— Uite, am putea să stăm un pic de vorbă cât suntem amândoi aici, în Helsinki. Ai putea să-mi mai spui niște lucruri. Eventual să ne mai întâlnim și să-mi spui acele lucruri pe care ai vrea să le știe oamenii.

— Și cam care ar fi lucrurile alea? l-am întrebat.

— N-o să-ți pun vorbe în gură, mi-a răspuns el. N-ar fi corect. Dar știu că ai ceva de spus, Joan. Lumea vorbește de ani întregi.

— Care lume?

— O veche prietenă a părinților mei, în special, a spus Bone cu blândețe.

— Oh? Despre cine vorbești?

— O femeie pe care o știu de când trăiam în California, a început el și în timp ce vorbea a început să bată darabana cu degetele și să se tragă de piepții cămășii, așa încât mi-am dat seama că se simte stânjenit.

— Locuiește la câteva străzi împreună cu soțul ei, a continuat el. El e un fel de artist ratat, genul care pictează rădăcini aduse pe țărm. Ea a fost psihiatru, la fel ca părinții mei, doar că pe atunci era *absolut excentrică,* în absolut toate tipurile de terapie alternativă. Dar mie îmi plăcea. Era una dintre acele femei din anii 1960, cu cerceii ei lungi și zornăitori, cu rochiile lălâi și

înflorate și cu teoriile tâmpite despre orice.

Avea și o fată. Mai mare ca mine, brunetă rău și isteață. Fratele meu mai mare o cunoaște. Scria poezii pentru revista literară a liceului.

— Okay, am spus, scufundată în poveste, năucită de ea. Continuă.

— Femeia asta – terapeuta – mai fusese măritată o dată, a spus Bone. Și s-a terminat prost; primul ei soț le-a părăsit pe ea și pe fetiță, dar a trecut peste asta, și-a refăcut viața și și-a construit o carieră. Primul ei soț a ajuns celebru, a continuat el. Romancier.

— Oh, rahat. Nu veni cu asta.

Bone și-a ferit iute privirea, ca și când și-ar fi cerut scuze, jenat de misiunea lui sordidă. Mă simțeam deopotrivă stânjenită și descoperită.

— Okay, am spus, ridicând o mână. M-am prins, Nathaniel. Am înțeles ce faci aici. Povestea plină de suspans. Trenarea istorioarei. Marea surpriză din final. Ei bine, de acord, sunt surprinsă.

— Îmi pare rău, a spus el. Vrei să mă opresc? Am sărit calul?

Am dat din cap; știa că, firește, vreau să aud ce s-a întâmplat cu femeile acelea abandonate, nebuna de fostă nevastă, Carol, și bebelușul Fanny, dispărute în adâncurile fierbinți ale Californiei.

— Carol era isteață și cumva rănită; de-a lungul anilor, le-a mărturisit părinților mei o mulțime de lucruri, a spus Bone. Le-a spus despre primul ei soț: deși l-a urât o vreme, a trecut peste asta. Spunea că ura nu durează decât dacă faci eforturi adevărate ca să o menții, să pui mereu paie pe foc sau ceva de genul ăsta. În loc să-l urască, s-a *amuzat* mereu de succesul lui, pentru că nu a considerat niciodată că are vreun talent real. Dar, din nou, adăuga, ce știa *ea?*

Îl priveam pe Bone vorbind. Eram amândoi stânjeniți și antrenați în discuție; în comportamentul lui nu era nimic diabolic. Era pur și simplu entuziasmat, ca un detectiv literar care a găsit pe fundul unui sertar un manuscris important și îl savurează în tăcere, îl netezește cu grijă.

Timp de mulți ani, Joe și cu mine nu găsiserăm motive să vorbim prea des despre Carol sau Fanny. Se estompaseră precum personajele dintr-un roman demodat și din când în când

îl mai întrebam pe Joe de soarta lor, de obicei despre Fanny, care trebuia să aibă acum cam 45 de ani. (Bebelușul ăla, 45 de ani!) Joe dădea din cap și îmi cerea să nu mai aduc vorba, fiindcă îl făcea să se simtă foarte rău. Știam unde locuiesc și, destul de vag, și *cum* au ajuns, dar nu cu detalii. Se pare că se instalaseră definitiv în California, mama era terapeut, iar fata – avocat. Știam anumite lucruri adunate de-a lungul timpului și, în anii din urmă, cu ajutorul internetului. Nici Joe, nici ele nu doriseră să se întâlnească personal. Încercase de multe ori să o vadă pe Fanny, o dată la câțiva ani, deopotrivă din curiozitate și din politețe, dar, când ea refuzase, se simțise ușurat.

Le vizitase o dată, la începutul anilor 1960, în timpul unui turneu de promovare a cărții sale, și se întorsese foarte deprimat din California, pentru că fiică-sa nu-l recunoscuse și nici nu părea că și-ar dori să-l cunoască. Se juca în groapa cu nisip din grădina casei din Sausalito; el se ghemuise pe marginea verde de lemn și încercase s-o întrebe câte ceva despre ea. Copila răspunsese monosilabic și, în cele din urmă, așa cum fac toți copiii mici, se plictisise foarte repede și începuse dintr-odată să cânte.

Casa în care trăiau Carol și Fanny era mică, dar cochetă, cu încăperile vopsite ca interiorul unei cochilii de scoică. Joe spunea că totul avea un luciu rozaliu, inclusiv Carol, și că atunci când a privit-o în ochi nu a priceput defel cine era sau cum a fost posibil vreodată ca ei să se căsătorească. Scoasă din context – luată dintr-un ținut rece și transplantată într-unul cald –, părea la fel ca oricare altă persoană, iar acel copil pe care îl făcuseră împreună părea distant și necunoscut. Pentru Joe a fost dureros, mai ales dacă se gândea prea mult la aceste lucruri, dar nu și-a dat voie s-o facă. A părăsit casa de sidef și s-a grăbit spre casă.

— Spune-mi despre fiică, i-am spus lui Bone. Fanny. Lucrează ca avocat; atât știm și noi.

— A mers la Facultatea de Drept din Pepperdine, a spus el. Necăsătorită. Muncește din greu. Probabil lipsită de umor.

— Să știi că Joe a încercat la început să păstreze legătura cu Fanny, i-am spus eu, dar fără prea multă convingere. Era ocupat, am continuat. Și Carol nu voia banii lui; nu s-a pus problema să susțină copilul. Voia să aibă foarte puțin de-a face cu el, apoi Joe a devenit important, anii au trecut și ne-am făcut propria familie. Ele nu voiau decât să-și încheie socotelile cu el.

Am tăcut, aducând la suprafață imaginea acelei Fanny de demult, întinsă lângă mine pe patul lui Joe și Carol, în casa din Northampton. Îi spusesem acelui copil: *m-am îndrăgostit de tatăl tău. Și chiar mi-aș dori să mă culc cu el.* Și apoi exact asta făcusem, ca și când fapta mea n-ar fi avut nimic de-a face cu Fanny sau Carol, ci doar cu Joe și cu mine, ca și când noi doi am fi plutit pe o insuliță mică, propriul nostru Bali Ha'i.

Am fost groaznici. *Eu* am fost groaznică. M-am aruncat cu capul înainte, smulgându-l de lângă soție și copil, deși nu avusesem cum să le cunosc pe vreuna înainte, ci doar din spusele amare ale lui Joe despre cum îi refuza nevastă-sa iubirea, ținându-se la distanță de el. El avea nevoie de o eliberare sexuală, avea nevoie de iubire neîncetată, avea nevoie de o femeie, dar Carol nu era acea femeie. Eu eram. Soția și copilul s-au retras de parcă ar fi fost personaje secundare și momentul lor se terminase. *Fanny* și *Carol au ieșit, au părăsit scena. Carol a ridicat mânuțele bebelușului și le-a mișcat înainte și înapoi, într-un gest de rămas-bun.*

— Uite, i-am spus lui Bone, știu că povestea e nasoală. Nu ne face să arătăm bine nici pe mine, nici pe Joe. Dar asta e. Tot ce-mi amintesc din vremea aia este că nevastă-sa, Carol, nu-l făcea fericit. Și, oricum, părea cam nebună.

— Da. Era ca nuca-n perete, a spus el, zâmbind. Ca-n *Nuca,* a lămurit Bone lucrurile[37]. Am auzit toată povestea și din punctul ei de vedere. Nici nu i-a trecut prin cap că o să te lovească așa de tare când a aruncat-o. A crezut c-o să te ciocănească nițel. Pentru că, de fapt, nu era prima dată când se întâmpla.

— Ce vrei să spui?

— Se pare că mai fusese cineva. Pe când erau în New York, pe când abia se căsătoriseră, a spus Bone. O studentă la Filosofie. Și se pare că i-a dat și *ei* o nucă. Când Carol l-a luat la întrebări, a recunoscut.

— *Oh,* am spus, imaginându-mi un camion întreg de nuci pictate, împărțite către diferite femei, înainte și după mine.

— Când a aflat despre tine, se săturase deja de comportamentul lui, a adăugat Nathaniel.

Întotdeauna am considerat-o pe Carol o dezechilibrată, dar poate era doar furioasă. Aș fi vrut să-i spun că *îmi pare rău.* Aș fi

[37] Joc de cuvinte intraductibil: „nuts" în engleză are și sensul de „nebun, țăcănit" (N.t.).

vrut să-i spun și lui Fanny *că-mi pare rău. Îmi pare rău că v-am distrus* viețile.

— Carol s-a simțit mereu jignită de faptul că Joe chiar a scris despre cum a aruncat ea cu nuca în tine. Dar cel puțin și-a dat seama că romanul era bine scris. Asta a impresionat-o întotdeauna, a spus Nathaniel.

Am rămas tăcuți o vreme, apoi el a spus:

— Sper că nu sunt prea agresiv în legătură cu lucrurile astea, Joan. Mă îngrijora puțin să vorbesc despre asta cu Joe. Însă stând aici, cu tine… m-am gândit că aș putea s-o fac.

— Este în regulă, i-am spus; eu eram responsabila cu consolarea.

— Știi, desigur, că am citit creațiile de tinerețe ale lui Joe, a spus el dintr-odată. Este una anume după care am săpat mai mult, „Fără lapte duminică”, apărută în revista aceea literară. Trebuie să-ți spun că nu-i grozavă.

— Știu. E teribilă, am recunoscut eu și ne-am amuzat un pic.

— Carol era uimită că Joe a ajuns așa de departe, a spus Nathaniel. Începuse să creadă că poate Joe a reușit să-și găsească vocea abia după ce s-a descotorosit de ea. Sau, a adăugat el, după ce te-a întâlnit pe tine. Poate pentru că i-ai devenit muză.

— Cred că așa s-a și întâmplat, într-un fel, am replicat.

— O shiksa blondă fermecându-l pe evreu.

— Eu sunt aia. Păstrând tradiția.

Ne-am agitat băuturile și am încercat să râdem nițel; în cele din urmă, ne-am ridicat amândoi privirea spre pătratul de lumină. Leneveam împreună într-un mod ciudat și cu totul nou, ca și când ne-am fi simțit în fine confortabil unul cu celălalt, ceea ce de fapt nu era așa.

A împins spre mine un castron cu sticksuri și am și mâncat câteva, apoi el a spus:

— Să știi că ai putea cu adevărat să adaugi ceva la cartea mea. Ai putea, în sfârșit, să vorbești; pentru tine ar fi un moment feminist autentic.

— Oh, Nathaniel, haide, tu n-ai avea niciun folos de pe urma feminismului, am spus eu.

— Da, dar tu ai avea.

În felul lui era seducător, fie și numai pentru că nu era Joe. Eu îmbătrâneam, Joe îmbătrânea, iar Bone era relativ tânăr. Și

multă vreme după ce Joe și cu mine vom fi părăsit această lume, Nathaniel Bone va rămâne încă pe aici să piardă vremea, primind un nou contract pentru o carte, făcându-și apariția la Ninety-second Street Y, într-o sesiune de discuții intitulată „Dezvăluirea adevărului și sarcina biografului”. De ce să nu-i ofer lui totul? Era flămând după asta; știa că era acolo, în mine? Voia ca povestea lui Joe Castleman să prindă un sens, să aibă o formă mulțumitoare și un final de roman.

— Nu te grăbesc, Joan, a spus Bone. Gândește-te cât dorești; poți s-o faci cum vrei tu. Pot să te înregistrez sau doar să iau notițe. O să mai fim aici amândoi încă o zi, nu-i așa? Urmează ceremonia, apoi banchetul, și o să fii complet extenuată. O să fiu undeva acolo, la galerie, spărgând semințe. Spărgând *nuci*[38]. Ne putem întâlni în dimineața de după ceremonie, să spunem în jur de 10:00, în fața Librăriei Academiei. Joe nu trebuie să știe. Locul ăla este enorm; finlandezii ăștia citesc o grămadă, nu-i așa? Ce altceva să facă toată iarna în afară de a bea, nu? Ne putem întâlni și poți să te hotărăști exact ce vrei să-mi spui. Ce zici?

Am ridicat din umeri; asta era tot ce puteam promite.

— Chiar cred că vrei să vorbești cu mine, a spus el. Într-un fel, sunt ca un terapeut. Oamenii mi-au spus adeseori treaba asta.

— Da, dar ești un terapeut *prost,* am spus eu. Genul ăla care spune mai departe secretele oamenilor.

— Într-adevăr, a admis Nathaniel, zâmbind. Părinții mei sunt psihiatri – poate că de aceea mi-a mers rău. Copiii psihiatrilor sunt complet terminați din start. N-avem nici măcar o șansă.

— Sărmanii de voi, am spus.

— Știu că mă tachinezi, dar, dacă ai ști cum a fost viața mea, ți-ar *părea rău* pentru mine, a replicat el. Tu, Joan, ai avut această căsnicie, această viață, copiii și nepoții, o casă, o mulțime de prieteni. Eu n-am avut nimic din toate astea. Am avut munca mea. Proiectul Joe Castleman. Asta-i viața mea. Asta-i casa mea. Copilul meu. Nasol de mine.

Apoi Bone a plătit brusc nota, încercând să-și dea seama câte *markka* să lase, câți *penniä,* ținând fiecare monedă în lumina ferestrei înclinate, holbându-se la ea prin lentilele lui mici, ca să

[38] Joc de cuvinte intraductibil. *Peanut gallery* era numită secțiunea cu locuri ieftine pentru nevoiași; aceștia cumpărau alune, cele mai ieftine gustări, cu care aruncau în actori, dacă nu le plăcea reprezentația (N.t.).

vadă care dintre ele este și cât de mult valorează, deși curând euro avea să arunce în irelevantă aceste detalii. L-am lăsat acolo, în restaurant, încruntat din cauza unei confuzii asupra monedelor extrem de ușoare și a bancnotelor zburătoare și am ieșit în întunericul serii, în acest oraș de mărimea așezărilor din Midwestern, unde nu cunoșteam pe nimeni și nimeni nu mă cunoștea, iar oamenii se loveau absenți unul de celălalt precum mașinuțele electrice pe o suprafață mare, lustruită.

* * *

Cu sau fără participarea mea, Bone urma să includă în biografia lui Joe, în mod cert, câteva fapte de bază pe care mulți le știau deja. Am fumat o dată iarbă; pe scurt, s-a întâmplat în maniera aceea jenantă de tipul „mult prea bătrân pentru asta”, însă treaba asta n-a fost niciodată o piedică. Spre finalul anilor 1960 aveam 30 de ani. Imaginați-vă următoarea scenă, dacă vă țin curelele: iată-l pe Joe, cu o eșarfă cu arabescuri la gât și cu pantaloni evazați, cu dungi, cu părul lui negru atârnând într-o chică feciorelnică, cu ochii încețoșați de fum. Pe atunci își dădea mereu capul pe spate și își punea în ochii ăia ai lui picături Visine ori altminteri râdea de ceva absolut neamuzant. Iată-mă și pe mine, într-o rochie de hârtie[39] sau cu fustă lungă și ochelari de bunică, ținând în mână un buchet de flori de câmp. Aveam părul lung, cu cărare pe mijloc. Cred că aveam cinci șaluri diferite, pe care le-am purtat în acele vremuri ale marșurilor, scandărilor, orgiilor și absenței totale a ironiei.

Dar mai îngrozitor decât felul în care arătam era ceea ce făceam. Folosind scuza durabilă a „cercetării”, Joe a explorat lumea „swingerilor”, un termen în sine înfiorător. *Où sont les „swingers” d'antan?* Dacă mai trăiesc încă, aceștia au abonament la revista *Prevention,* au grijă de nepoți și iau suplimente cu gingko biloba, ca să-și recapete amintirea unor detalii pe care ar fi bine să le uite.

Cercetarea l-a dus pe Joe-pantaloni-dungați într-un club din Manhattan, undeva în West Fifties, pe nume Spelunca Pierzaniei, un loc cu o „controloare de haine”, saună mixtă și o încăpere întunecată, unde bărbați și femei zăceau întinși pe suprafețe plușate și-și deschideau halatele unul în fața altuia.

Am mers odată cu el, pentru că mi-a cerut-o. Pe atunci încă

[39] Modă trecătoare a anilor 1960, în SUA. Hainele erau făcute din materiale reciclabile, precum cele bazate pe celuloză (N.t.).

mai locuiam în Village, iar copiii rămăseseră acasă cu o bonă, David uitându-se la *Star Trek* și fetele îmbrăcându-l pe neajutoratul hamster în haine de păpuși. Noi ne-am îndreptat spre centru într-un taxi, deja un pic amețiți de jointul pe care îl trăseserăm repede la noi în baie, un loc unde copiii nu intrau niciodată. Taxa de intrare la Spelunca Pierzaniei era revoltător de mare, dar Joe a plătit-o și am intrat mergând de-a lungul covorului violet ca într-o locuință suburbană plină de prost-gust. Unii dintre clienți erau tineri și frumoși și se așezau imediat unii lângă alții. Cei mai bătrâni, tipul casnic și nu prea arătos, stăteau singuri, îmbrăcați în halate, bărbații ca și când veniseră aici pentru o saună nevinovată, iar femeile stând cu bărbia ridicată într-un soi de bravadă, sugându-și burțile moi care sloboziseră cu ceva timp în urmă un copil sau doi și dând ușor din cap, în ritmul muzicii psihedelice de San Francisco[40] care se auzea în fundal, picurată în difuzoare plasate în toate punctele cardinale, peste tot în jurul nostru.

Joe și cu mine eram undeva pe la mijloc față de aceste grupuri: prea bătrâni ca să mai fim frumoși, prea tineri ca să fim respingători. Am intrat în camera aceea care se închidea etanș, făcând locul să semene cu interiorul unui frigider, și ne-am așezat unul lângă altul, îmbrăcați în halate, pe o canapea a cărei consistență, așa cum mi-am dat seama mai târziu, semăna cu acele Hostess Sno-Balls ale lui Joe. Eram amețiți de droguri și râdeam, dar atmosfera aducea cu cea dintr-o sală de așteptare pentru mamografii, în contrast cu peștera sexuală care ar fi trebuit să fie.

Curând a apărut un tânăr cu o pipă de canabis și toți cei din cameră s-au adunat în jurul lui. Am trecut pipa de la unul la altul, în cerc, și-mi amintesc că am fost ușor dezgustată de scuipatul împărtășit cu ceilalți, o caracteristică principală a pipelor cu apă folosite la comun. M-am gândit că, dacă sunt dezgustată de scuipatul străinilor, atunci în mod sigur nu am mare viitor în sexul în grup. Dar bărbatul și-a dat repede jos halatul și mi-a pus ezitant o mână pe gât, iar Joe a privit cum se apleacă în față să mă sărute, deși eram cu cel puțin zece ani mai bătrână decât el. Femeia de lângă mine a venit mai aproape, atingându-mă cu gura pe gât; avea părul negru și o

[40] Muzică rock promovată de trupe din San Francisco în timpul anilor 1960- 1970 (N.t.).

tunsoare de spiriduș, ar fi putut fi dublura lui Andrey Hepburn.

Nu pot spune că noaptea n-a fost excitantă; a fost, în felul acela animalic în care este întotdeauna orice lucru umed, înăbușit și ritmic. Cei doi, pe care îi chema Don și Roz, și-au îndreptat spre mine toată atenția, în timp ce Joe privea. Soțul avea mâini mari, iar soția avea o gură extrem de mică, cu care mă săruta în felul acela ba-nu-vrea-ba-se-lasă, de parcă și-ar fi tot amintit, apoi ar fi uitat, apoi și-ar fi amintit iar ce avea de făcut acolo.

— Oh, ești așa de catifelată, șoptea ea ca un copil care dezvăluie un secret și, cu toate că se presupunea că ar trebui să spun ceva, la rându-mi, n-am reușit. Joe ne privea; l-am văzut rezemându-se de peretele căptușit și dând din cap ușor, în semn de apreciere în aburii drogului.

Mă întrebam dacă aș fi putut trăi alături de o femeie – o viață departe de bărbați, de văicăreala lor și de continua lor nevoie de afirmare, de mângâiere, ca și când în mintea lor se aflau permanent înfundați în Spelunca Pierzaniei, așteptând tot timpul în halate închise superficial, dorind ca o femeie să le smulgă de pe ei și să-i facă fericiți. Bărbați și femei se preumblau prin încăpere; departe, prin fum, simțeam răsuflarea urât mirositoare a fricii, dincolo de care cineva se întreba dacă va găsi plăcerea în această seară, dacă halatul îi va fi deschis de mâini calde, necunoscute.

Când am plecat de acolo, împreună cu Joe, răsărea soarele. Mai târziu în ziua aceea, gândindu-mă la ce se întâmplase, am fost îngrozită, încetând pentru totdeauna scurtul meu moment de sex bisexual ocazional, precum și trecătoarea mea ocazie de a mă imagina evadând de lângă bărbatul de care mă legasem într-o perioadă timpurie a optimismului meu feciorelnic.

În plus față de acest tip de istorioare, biografia alcătuită de Bone ar include, în mod sigur, și ce s-a întâmplat între Joe și Lev Bresner în 20 decembrie 1973, în apartamentul cu holuri lungi din Riverside Drive al cuplului Bresner. Înaintea acelei nopți, Joe nu fusese niciodată violent – niciodată, nici măcar o dată. Cred că adevăraților egocentrici le este greu să se ridice deasupra propriei stupefacții și să provoace durere. Certurile pe care le aveam de obicei – despre cariera lui, bani, copii, imobiliare, ba chiar uneori despre femei – nu fuseseră niciodată violente, ci mai degrabă turbate.

— Urăsc când faceți asta! a țipat într-o zi Alice la noi, pe când era mică și Joe și cu mine ne aflam în mijlocul unui scandal înverșunat. Nu puteți și voi să vă purtați frumos, măcar o dată?

— Tatăl tău, am spus eu prudentă, respirând controlat, cu răsuflări scurte, are probleme de comportament. Exact asta e problema.

Alice și Susannah plângeau și ne implorau să nu ne mai certăm, și o dată, în timpul a ceea ce părea o cină liniștită în familie, Susannah i-a dat lui Joe o bucată de carton colorat acoperită cu un șervețel de dantelă ca o inimă, pe care scrisese:

Dacă tu și mama nu ați mai țipa,
Crede-mă, tati, n-ar exista
Iubire mai mare ca a mea.

Ceea ce l-a făcut pe Joe să izbucnească în lacrimi. S-a ridicat și a îngenuncheat lângă scaunul fiicei noastre; a strâns-o cu sete la piept, făcând-o să verse paharul cu lapte și să plângă, tulburată, și făcând-o și pe Alice să scoată niște zgomote nefirești, semn de plâns.

— Vă iubesc pe toți, rățuște mici, a spus el. Niciodată, niciodată n-am vrut să vă fac rău. Câteodată mai fac tâmpenii. Tâmpenii mari de tot. Întrebați-o pe mama. Îmi pare tare rău.

— Te iert, a decis Alice după o clipă, apoi Susannah a urmat-o și ea, cu vocea tremurând.

David nu a spus nimic, doar a continuat să mănânce ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic în preajmă.

Stăteam acolo, gândindu-mă la cât de ușor ieșise Joe din încurcătură, cât de calm era, cât de pocăit. De partea cealaltă a mesei, la cei cinci ani ai săi, David privea totul cu aceeași răceală, cu același ochi critic, și trebuie să spun că îl admiram pentru asta.

Nu, Joe nu era violent. Oricum, nu fusese până în 20 decembrie 1973. Era noaptea petrecerii de Hanuca din apartamentul familiei Bresners, o sărbătoare anuală în timpul căreia toate camerele erau îmbibate cu miros de prăjeală și în care micuța Tosha Bresner stătea în bucătăria ei bej, cu o spatulă în mână și cu o tigaie enormă cu clătite de cartofi în cealaltă. Parcă era o linie de asamblare pentru o singură femeie, rădea cartofi și ceapă, apoi le forma lejer, cu mâinile ei roșii, mușcate de ger acum multă vreme; arunca clătitele în uleiul încins și le scotea câteva momente mai târziu, când căpătau o

crustă perfectă și un interior umed de ou, făcându-i pe toți cei care le mâncau să uite de orice lucru îngrozitor li s-ar fi întâmplat în viață. Mușcând din aceste clătite de cartof, nevestele uitau de infidelitățile soților lor. Iar soții, la rândul lor, uitau de temerile acelei alergături literare care, altminteri, le-ar fi trecut os prin os, deranjându-le metabolismul.

— Tosha, ai nevoie de ajutor? o întrebasem în seara aceea.

— Oh, Joan, ești așa de bună, a spus ea. Uite aici. Ai putea să ai grijă de astea? Bărbații sunt *flămânzi.* Sunt ca niște animale! Oh, sper că am destulă mâncare!

A chicotit necontrolat și cumva nepotrivit, înmânându-mi un platou. În sufragerie, bărbați și femei stăteau în jurul variatelor candelabre menora, realizate manual și plasate strategic. Priveau cu toții lumânările colorate care ardeau până la temelie și beau bere și vin, discutând peste albumul Jefferson Airplane care rula de pe un disc zgâriat și ponosit. Curând urma să părăsim pentru totdeauna rock-and-rollul, predându-l copiilor noștri, adevărații lui deținători, însă pe atunci nu știam asta. Curând vom ajunge să nu mai putem tolera decât muzica cu care crescuserăm: big band, jazz, muzică clasică. Nimic altceva nu va mai reuși să ne intre în bătrânele căpățâni.

Despre ce am vorbit în seara aceea? Pe atunci exista canalul de 24 de ore din 24 despre Nixon: numai Nixon tot timpul, acea față paranoică și flască de basset, efectele negative ale dezvăluirilor din afacerea Watergate, gavota elaborată de la Casa Albă. Sufrageria era împărțită în două grupuri și din fiecare dintre acestea era scuipat din când în când câte un nume, la fel ca uleiul fierbinte din tigaia Toshei Bresner: *Haldeman. Ehrlichman.* Pentru amuzament, *Martha Mitchell,* cu gura aia a ei care nu mai tăcea. Îi disprețuiam pe acești oameni și totuși le urmăream cu o anume febrilitate clovneriile grotești. Era Hanuca, era iarnă, doar opt luni înainte ca Nixon și biata lui soție, ciolănoasa și ezitanta Pat, să părăsească peluza de la Casa Albă.

Pe vremea aceea, cravatele bărbaților erau late ca niște șosele și chica scriitorilor și a profesorilor de facultate încă se mai purta un pic lungă sau peste măsură de înfoiată, sub forma unei figurine numită cu vremea, informal, evreu afro. (Ca idee, în încăpere nu se aflau persoane de culoare. În anii 1960, cunoscuserăm bine câteva astfel de persoane în timpul mișcării

pentru drepturi civile și mai târziu am mai văzut câte un scriitor negru apărând prin sufrageria cuiva, dar s-au îndepărtat de lumea noastră sau legăturile cu ei au fost retezate.)

Soțiile purtau rochii cu indigo și maro, precum și coliere din mărgele aduse din America Centrală. Cele mai multe dintre ele aveau deja serviciu, prinseseră joburi sau absolviseră școli, ca și cum participau la vreun mare joc al scaunelor muzicale pe care trebuie să te așezi și era nevoie să prindă o angajare înainte de a se opri muzica.

În această cameră am adus eu un nou platou cu clătite de cartofi.

— Mâncare! am anunțat, iar oamenii s-au apropiat din grupurile lor separate ca să mănânce, apucând bucățile cu mâna, bucuroși să-i ardă la limbă.

Când a apărut în cele din urmă în cameră, Tosha a fost întâmpinată cu aplauze, iar ea a răspuns timidă, îmbujorându-se din cauza acestui scurt moment de atenție reprezentând cea mai mică parte din atenția acordată zilnic soțului ei. Mi-a părut *prea* fericită, atât de fericită încât părea că se rupe în două, apoi și-a trecut palmele în sus și în jos pe lateralele rochiei, murmurând ca pentru ea.

— Ești genială, Tosha, a spus Belstein, un bărbat guraliv, ale cărui romane urmăreau, toate, viața unui personaj numit Felstein. A sărutat-o pe creștet, acolo unde părul era strâns într-o minge întunecată, sclipitoare. Cineva i-a întins o băutură și ea a rămas cu noi pentru o vreme și a sorbit din pahar, ceea ce era neobișnuit pentru această femeie căreia îi plăcea să se strecoare în colțuri unde nu putea fi zărită. Era ca un hamster din acele serii nesfârșite care trăiseră în camerele copiilor noștri. Când încercai să le dai atenție acelor animale, să le atingi sau să le arăți afecțiune, se strecurau într-unul dintre tunelurile-tub instalate în cușca lor. Bucătăria era adeseori tunelul Toshei Bresner, dar în seara aceasta răsărise din căldura ei și din suprafețele ei umede chiar la timp pentru ceea ce urma să devină faimoasa bătaie dintre doi soți faimoși.

Pornise, așa cum încep de obicei toate, de la aproape nimic. Un pic de conversație banală, un șir de remarci politice și un fel de concediere subțire a unui scriitor de nonficțiune supraestimat.

— Ai văzut poza aceea din ziarul de săptămâna trecută? a

întrebat Joe. Are nări *uriașe.* Pariez că ține acolo teancuri de hârtie.

— Cui îi pasă de nările lui? a spus Lev. Râzi de defectele fizice ale unui om? Zici că are nasul prea mare?

— Păi, e un prost arogant, a răspuns Joe. Nările alea îl fac să pară snob. De parcă și le-ar fi scobit intenționat. *Parcă și le-ar fi lărgit.* Ca să-i dea o înfățișare aristocrată. Cărțile lui sunt atât de false, Lev, încât chiar și tu poți să-ți dai seama de asta.

— Cum adică *chiar și* eu? Sunt atât de opac, încât sufăr de handicapul că nu pot vedea adevărul în legătură cu un scriitor?

— Da, în legătură cu acest scriitor anume îmi amintesc că pari a avea un unghi mort, a continuat Joe. Îl aperi mereu, nu știu din ce motiv.

— Este iubitul meu, a aruncat-o Lev fără să clipească, așezându-și dosul palmei peste frunte, iar cercul de scriitori și editori a izbucnit în râs. Bărbații ăștia nu aveau sânge homosexual, oh, nu, nu ei. Fără homosexualitate, fără hemofilie, nimic rarefiat în cazul lor, oricum.

— Nu este iubitul tău, a spus repede Joe. Este nenorocitul tău de frate de Talmud.

În cameră s-a lăsat liniștea.

— *Poftim?* a întrebat Lev. Îl reevalua pe Joe, măsurându-l; acest lucru se mai întâmpla din când în când între Lev și ceilalți scriitori; mai fusesem martoră înainte, dar nu văzusem asta niciodată între el și Joe.

— Nimic, a bombănit Joe.

— Nu, ia spune-mi.

— În regulă. Știi că ai tendința să-i favorizezi pe evrei. Știi că asta faci, a continuat Joe. Este un fapt. Îl accept. Uite, Lev, nu e vreun moment antisemit de genul *„te-am prins*”, așa că nu încerca să-l faci să pară așa.

Dar Lev a luat-o în nume personal, încercând să-i analizeze vorbele, iar Joe s-a ridicat, s-a ambalat și curând cei doi bărbați strigau unul la altul, aruncând cu noroi în creațiile celuilalt. Joe era „o grămadă de *rahat*”, spunea Lev. „Un pretendent la tronul Marelui *Nenorocit* de Scriitor American”. Iar Lev, spunea Joe, își folosea „lagărul de concentrare din copilărie ca pe un permis de intrare liberă în locuri importante”.

— Mai dă-te dracului, a spus Lev.

— Nu, dă-te *tu* dracului, a spus Joe.

Și apoi Lev l-a pocnit. Joe s-a clătinat, dar nu a fost rănit grav; toată lumea a văzut. Nu era ceva fatal. Nu-i scosese dinții și nici nu-i clintise, nici nu-i spărsese buza într-atât încât să împrăștie sânge într-o manieră dramatică, dar benignă. (Buza, ah, buza, sfârșind așa de melodramatic cu sângele de neoprit, dar n-a murit nimeni niciodată dintr-o buză spartă. Și totuși sângele a început să curgă și l-a înfricoșat pe Joe când a dus mâna la gură și a retras-o plină de un roșu sclipitor. A lovit și el înapoi și cei doi bărbați s-au bătut în toată legea, cu pumnii, cu palmele, înghiontindu-se, plesnindu-se și lovindu-se, aruncându-și unul altuia tot felul de invective: *„rahat ce ești”, „escrocule”, „fătălăule”, „dobitoc ce ești”.*

Iar apoi Joe a adăugat:

— Știi ceva? Aș vrea să te văd scriind *un* roman, Lev, doar *unul* singur, în care să nu ți se dea voie să folosești următoarele taste de pe mașina ta de scris: H-O-L-O-CA-U-S-T.

Pe când ceilalți musafiri priveau, fascinați și îngroziți, cei doi scriitori au ajuns împreună într-unul dintre dormitoare. Era camera fetei mici a familiei Bresner, cu pereți roz și pat cu baldachin, iar Lev și Joe au sfârșit amândoi pe patul ăla, aterizând într-o oază de păpuși Barbie pe jumătate goale, cu vârful piciorului întins. Slavă cerului, copiii noștri nu voiseră să vină la petrecerea asta, spunând că era plicticoasă și că nu aveau pe nimeni de vârsta lor cu care să vorbească. Toată lumea se îngrămădise în pragul ușii, încercând din vorbe să oprească bătaia dintre cei doi, dar fără ca vreunul să vrea cu adevărat asta.

Eu eram rușinată. Nu voiam să mă uit; voiam o țigară și să plec acasă. Oricum, Tosha era isterică.

— Joan, fă-i să se oprească! striga ea, agățându-se de mine.

Am îmbrățișat-o, uluită că era atât de implicată în lupta asta de cocoși.

— O să se termine curând, am spus, și așa a fost, dar nu în felul în care mă așteptam.

Se pare că Joe reușise să ajungă la biroul fetiței și apucase primul lucru care îi căzuse în mână. Era o coardă pe care a înfășurat-o în jurul gâtului slăbănog al lui Lev, strângând-o tare pentru o secundă, dar suficient cât să determine o grămadă de oaspeți să se arunce frenetic asupra patului cu baldachin, care s-a prăbușit imediat sub greutatea comună a tuturor acelor

scriitori de ficțiune, poeți și eseiști.

Sunt sigură că Joe nu a vrut să-l omoare pe Lev; părea că gestul a fost mai degrabă un spectacol burlesc al furiei, un fel de scenă de rezistență jucată cu unul dintre cele mai absurde obiecte de recuzită din lume: coarda unei fetițe. Totuși cineva a chemat poliția, iar Joe a fost dus la secție, iar eu a trebuit să-l urmez într-un taxi, absolut îngrozită. Au venit reporteri și am avut parte de o noapte epuizantă în care am tot dat declarații; între timp, la camera de urgență a spitalului Columbia Presbyterian, gâtul lui Lev era examinat de câteva asistente care nu auziseră niciodată de Lev Bresner și nu înțelegeau cu ce aveau de-a face, nu înțelegeau drama clocotindă a evenimentului, reverberațiile pe care le-ar putea avea, felul în care ar putea fi cunoscut drept o „bătaie”, o „confruntare”, un moment de răscruce în viețile celor doi mari bărbați.

Tosha a trebuit să fie tratată pentru isterie. Țipa și plângea la urgență, strigând: „Mami! Tati!”, deși știam că părinții ei fuseseră uciși cu mult timp în urmă, în lagărul de concentrare. Personalul de la camera de gardă i-a luat starea mai în serios decât a făcut-o soțul ei; am auzit că a fost o discuție despre spitalizarea Toshei peste noapte, pentru o evaluare psihiatrică, deși în cele din urmă s-a calmat cu un sedativ și au trimis-o acasă cu Lev.

Povestea a durat câteva luni: cauțiunea pe care am plătit-o, termenul de judecată pentru Joe și apoi, în final, renunțarea la acuzații anunțată public de Lev. Fusese convins de prietenii comuni să „treacă peste moment”. Avuseseră loc căutări sufletești, agonii despre toată această situație jalnică și îngrozitoare, iar în cele din urmă Lev se hotărâse să nu meargă mai departe cu procesul și cei doi deveniseră din nou prieteni, cerându-și scuze unul altuia, îmbrățișându-se și plângând cu zgomot, ștergându-și nasul unul pe cămașa celuilalt, râzând de tot ce s-a întâmplat, scriind propriile viziuni asupra evenimentului, pentru a fi publicate în reviste de mare circulație, ieșind iar la cină împreună cu noi, soțiile, de câte-o toartă.

Am tot mers după ei și am tot mers, am dat ocol New York-ului. Odată, pe un acoperiș (nu mai știu ce făceam acolo; era cumplit de frig și era târziu, dar ei voiau o perspectivă asupra orașului), Tosha Bresner s-a întors spre mine și a spus:

— Oh, Joan, a trebuit să-i suportăm toată viața pe bărbații ăștia.

— A fost așa de rău pentru tine? am întrebat-o.

A făcut o pauză, rătutită.

— Nu mereu, a spus ea, repede. Dar pentru tine?

— Nu, am spus. Au fost și bune, și rele.

M-am uitat peste clădiri și peste fuioarele rare de fum, apoi spre râul Hudson de dedesubt, care, dacă urmai nordul, te conducea spre casa noastră care aștepta în liniște, întunecată. Îmi plăcea acolo, să mă trezesc dimineața în scârțâitul și pocnetul lemnului care se așază, chiar și lângă Joe, cu brațul lui dat peste cap, strângând tare din ochi, ca să mai prindă un pic de somn. Nu o minținsem cu totul pe Tosha. Nu eram tot timpul nefericită; Joe și cu mine avuseserăm momente bune, mai ales la început. Dansam împreună în sufragerie. Făceam dragoste sprijiniți de un perete. Coceam împreună o plăcintă uriașă pentru vreo petrecere. Mergeam oriunde pe jos, încolăciți unul în jurul celuilalt. Și mai apoi, pentru o vreme, a venit confortul, micile respirații de ușurare. Toate căsniciile au momente și momente. Chiar și cea a lui Lev cu Tosha. Chiar și a noastră.

Dar acum și ea, și eu, eram triste și obosite, stând pe acel acoperiș, și cu toate că ea încercase să-mi spună continuarea suferinței din momentul acela, eu nu prea voiam s-o ascult. Nu voiam să știu că pentru ea perioada aceasta *era* de nesuportat, cu tot ce văzuse și tot ce a rămas din ea, cu urcușul ei până aici după un bărbat faimos, viguros și ambițios, fiind nevoită să se cațăre pe o scară de metal în mijlocul nopții, ca să fie cu el pe acoperișul unei clădiri.

Era la începutul anilor 1980, nu mai târziu, pentru că Tosha Bresner s-a sinucis în 1985. Chiar și acum, acest lucru mă șochează. Era prea speriată, prea instabilă, și imaginile părinților și surorilor ucise păreau s-o năpădească mult prea des, făcând-o să părăsească încăperi, să se scuze de la petreceri, să ia tot felul de pilule împotriva depresiei și anxietății de care nu s-a vindecat niciodată, până când, într-un final, a înghițit o cutie întreagă de Xanax într-o noapte în care Lev avea o lectură din Carl Sandburg la Universitatea din Chicago (Chicago, din câte auzisem, era orașul unei femei adorate de Lev – o tânără divorțată care ținea o mică librărie elegantă pe Clark Street, cu fotolii îmbrăcate în piele și cu vin la liber). Când

el s-a întors acasă a doua zi, într-o stare excelentă, dată de prinosul de recunoștință și laudă și partida viguroasă de iubire, își găsise soția în patul conjugal, moartă, cu mâinile rășchirate, ca și când îl întreba: *Ce altceva aș fi putut să fac?* Ne sunase suspinând isteric și ne duseserăm acolo.

Am jelit-o ani întregi învinuindu-l pe Lev, cu toate că îmi dădeam seama că nu era corect din partea mea. După funeraliile Toshei, în timp ce stăteam pe pat și ne dezbrăcăm cu spatele unul la celălalt, i-am spus lui Joe:

— El ar fi trebuit să-și dea seama.

— Ce mai înseamnă și asta? Să-și dea seama și să n-o mai lase singură ca să plece la Chicago? N-a știut că va face ce-a făcut. Cum ar fi putut ști? Dumnezeule, e terminat.

— E vorba de întreg *contextul*, am spus eu. A fost atât de amărâtă, atât de mult timp. Ce i s-a întâmplat în copilărie – să-i fie *ucisă* toată familia. Surorile, părinții, bunicii. Și mai târziu, treaba asta a lui Lev cu femeile. Câte au fost?

— Habar n-am, a spus Joe cu răceală.

— Asta a fost ultima picătură, am zis.

— Nu poți ști cu adevărat ce-l împinge pe altul dincolo de limită. Și nici nu ai de unde să știi ce a fost între ei, a spus Joe. Cum și-au gestionat problemele.

Ca și când el și cu mine am fi discutat *vreodată* ceva de genul ăsta, de parcă am fi recunoscut deschis că nevoia bărbatului de a fi necredincios soției sale este ceva ce trebuie protejat și susținut cu orice preț.

Biografia lui Bone le-ar include în mod sigur pe unele dintre femeile lui Joe. Cartea ar menționa felul în care Joe își căuta femei și cum era căutat de ele.

Cele mai multe dintre amantele lui n-ar fi ieșit nici odată public să vorbească unui biograf și nu fuseseră identificate până acum de nimeni; preferau, probabil, să publice în propriile cărți cu memorii vremurile când erau mai tinere și Joseph Castleman le atrăsese atenția.

Femei precum Merry Chestin, pe care Joe o întâlnise pe veranda unei vile la faimoasa conferință de vară despre creația literară Butternut Peak, din vara lui 1987.

Mi se părea imposibil ca Joe să nu-și dea seama că știam de ea, când, de fapt, se foise pe acolo în vara aceea de parcă ar fi purtat pe umeri un panou pe care scria: MI-O TRAG CU MARELE

JOE CASTLEMAN. VĂ ROG SĂ VĂ UITAȚI LA MIEZUL NOPȚII PE FEREASTRA DIN SPATE A VILEI „MESTEACĂNUL”, CA SĂ NE VEDEȚI CUM NE CĂLĂRIM CA ANIMALELE.

De cele mai multe ori îmi păsa, dar într-un fel *nu-mi păsa,* pentru că mă gândeam cât de jalnică era această Merry Chestin, un fel de Rapunzel brunetă. Era tânără, cam pe la 25 de ani, romancieră aspirantă, ca jumătate dintre participanții de la Butternut Peak. Însă ea era remarcabil de frumoasă; probabil că ăsta a fost singurul lucru pe care l-a avut și ea în viață. Chiar de când începuse școala, înfățișarea trebuie să fi fost calitatea definitorie a lui Merry Chestin, acel detaliu unic pe care putea conta în fiecare an. („Oh, ia uitați-vă, Merry e la ea la dulăpior, s-a făcut și mai frumoasă peste vară, dacă îți poți imagina așa ceva.”) Bineînțeles că o chinuia să ajungă scriitoare. Ca multe alte femei, îi ardeau călcâiele, tot ce voia era să publice și toată viața ei era dirijată spre momentul în care va găsi un agent literar și un editor și în care va apărea prima carte. Acest lucru s-ar fi putut întâmpla și dacă ar fi avut un pic de talent. Dar s-ar fi putut întâmpla și dacă ar fi găsit o altă modalitate de a reuși. Era așadar atât de hotărâtă, încât ambiția ei, aproape palpabilă, țâșnea dinăuntru ca fibra de capochier[41] dintr-o pernă, iar după o vreme nici nu s-a mai chinuit s-o țină ascunsă și a lăsat-o în văzul lumii: Merry Chestin urma să fie o scriitoare faimoasă. Urma să fie una dintre acele scriitoare despre care ai auzit, femeile acelea elegante, cu ochii conturați cu negru, ale căror romane au ca decor Hawaii sau Toscana și pentru care „întregul oraș este un personaj”, sau cel puțin așa declară în interviuri.

— Țin un jurnal, îi mărturisise ea lui Joe într-o zi, după primul lui atelier de lucru de la Butternut Peak, iar apoi privise repede în altă parte, de parcă tocmai îi spusese ceva esențial și confidențial despre ea însăși, ceva de genul *„am fost violată de unchiul meu în copilărie”.* Am inventat partea asta. Nu exista niciun jurnal; cel puțin nu unul despre care să știu. (Însă dacă *ar fi* existat, ar fi fost învelit în vreun material matlasat și ar fi avut înăuntru frunze presate.) De fapt, nu știu *ce* i-a spus; Merry Chestin este una dintre persoanele cu care nu am vorbit niciodată. Nu pot ști ce vorbeau în intervalele dintre episoadele de plesnit trupurile unul de celălalt la miezul nopții, în vila „Mesteacănul”, cu toate că îmi pot imagina.

[41] Arbore exotic care furnizează capocul o fibră asemănătoare cu bumbacul (N.t.).

— Țin un jurnal, a spus ea, iar Joe, care ura dintotdeauna jurnalele, care detesta conceptul de „a scrie pentru sine”, în opoziție cu a scrie pentru ca alții să citească (chiar și Virginia Woolf, acea promiscuă scriitoare de jurnale, trebuie să fi știut că acele pagini vor fi citite și de alții), se uitase la ea și spusese: „Oh, bravo, foarte bine faci. Dacă vrei să fii scriitoare, pur și simplu trebuie să continui să scrii. Un jurnal este un start destul de bun”.

Însemnările lui Merry Chestin erau oribile. Știam asta pentru că, deși eram doar o soție, trebuia totuși să mă uit pe manuscrisele pe care Joe urma să le dezmembreze în atelierul lui ținut în aer liber pe un câmp de peste Butternut Peak, cu participanții instalați pe scaune Adirondack. Exemplarele cu parfum de șapirograf stăteau pe bufetul vechi și cojit din vila „Piersicul” pe care ne-o alocaseră în vara aceea. Într-o seară, Joe a plecat spre vreo verandă, la un pahar cu ceilalți scriitori. Erau deopotrivă bărbați și femei; femeile aveau tendința să le vorbească cu blândețe studenților și să fie amabile cu ei, în timp ce bărbații aveau temperamente foarte diverse – unii puternici, alții ca niște cățeluși, recunoscători că se aflau acolo, fiindcă romanele lor erau ignorate masiv de publicul cititor. Numai aici, vara, se puteau simți importanți.

În timp ce Joe ședea pe veranda aceea, am luat pe pat stiva de manuscrise de la cursanții lui și am început să citesc. În stivă se aflau câțiva imitatori ai lui Joe, cu toții bărbați, cei mai mulți dintre ei tineri, și o femeie înfricoșată, probabil în vârstă, care folosise mașina de scris și scrisese sub titlul povestirii sale complet nepublicabile „Copyright, Gloria Bismarck. First North American Serial Rights[42]. Aproximativ 4.213 de cuvinte”. Ceea ce era suficient să-ți rupă inima, mai degrabă decât să o disprețuiești. Mi-am închipuit că Gloria Bismarck era o văduvă care trăia prin suburbii și a cărei unică atracție în viață erau aceste două săptămâni la Butternut Peak. Ea nici măcar nu exista în ochii celor mai mulți dintre membrii comunității de scriitori, pentru că era bătrână, tristă și ridicolă, pentru că avea venele umflate pe picioare, și poate că, pentru tot restul vieții ei, nu va mai dori nimeni să-i atingă trupul sau să citească ceva ce a scris fără să fie plătit pentru asta.

Merry Chestin, pe de altă parte, atrăsese imediat atenția

[42] Dreptul de a publica manuscrisul mai întâi în Statele Unite (N.t.).

bărbaților din tabăra de vară. Când păși se pe verandă, cei mai mulți dintre ei își ridicaseră nasul din manuscrise, din conversații sau din paharele cu Bloody Mary, nările le fremătaseră și căscaseră ușor gura, dorind ceva de la femeia asta doar din cauza pilonului de rezistență al frumuseții sale, singurul lucru pe care-l avea și ea, care să conteze. Lucrarea ei era iremediabil proastă. Voia să fie poetică și suavă, dar în același timp și întunecată; voia să fie irezistibilă și răvășită totodată. Povestirea pe care i-o trimisese lui Joe era o reminiscență a copilăriei feciorelnice și ieftine, denumită „Acea vară licurici”.

Deși nu avea pic de talent, se gândea totuși mult de tot la ea însăși și soțul meu se culcase totuși cu ea în camera de o persoană pe care Merry o închiriase în vila „Mesteacănul”, unde îi scosese rochița aceea strâmtă, cu bretele. Ce făceam eu în vremea asta? Stăteam la noi în cameră, în cabana „Piersicul”, masându-mi gingiile cu o scobitoare dentară și socotind câte zile mai rămăseseră până când puteam pleca din Vermont.

La orice conferință a scriitorilor, nevestele sunt niște bagaje triste. Oriunde am mers în acele 12 zile – de când am ieșit din vila „Piersicul” și am păși t pe cărările așternute cu pietriș –, tot felul de glasuri mă strigau cu veselie: „Bună dimineața, Joan!” sau „Hei, Joan, mergeți la picnicul din dumbravă?”

Mă plăcea toată lumea fiindcă nu eram doar o nevastă, ci eram nevasta alfa, soția masculului alfa. Mascul alfa care, așa cum știa toată lumea, mă înșela fără nicio grijă, trăgându-și-o ca un căpiat în vila „Mesteacănul”, separată de „Piersic” doar prin vilele „Pădurea Sălbatică” și „Molidul Argintiu”, precum și prin sala uriașă de mese construită din lemn, cu mirosurile ei de tabără de vară și cu paharele proaspăt-scoase-din-mașina-de-spălat-vase, care îmi încălzeau în fiecare dimineață sucul de portocale cam la temperatura băii pe care o făceam în fiecare seară.

În sala de mese stăteam alături de Joe, față în față cu alte neveste și bărbații lor scriitori. Ici-colo mai erau câțiva soți care își însoțeau soțiile scriitoare, dar aceștia erau mai degrabă înclinați să se țină departe de conferință, spunând că nu puteau să-și ia liber de la job. Ni se mai încurcau și câțiva copii printre picioare, cu toate că ai noștri crescuseră de-acum și plecaseră pe propriul drum. Toți cei din sala de mese ne purtam cu o

anume voioșie cerută la conferințele scriitorilor, fără de care fiecare ar fi putut privi în jur și ar fi realizat în ce-a intrat – tot narcisismul și dezgustul lăsate în voie printre pini.

— Vrei să mergi în oraș în după-amiaza asta? m-a întrebat una dintre neveste.

O chema Liana Thorne și arăta ca o insectă din aceea sub formă de băț care își poate schimba culoarea în funcție de moment, pentru a trece total neobservată. Avea o expresie plină de speranță. Soțul ei, Randall Thorne, fusese faimos, deși în ultimii ani romanele sale căzuseră peste tot în uitare, dar era prieten cu directorul evenimentului și era chemat aici în fiecare vară.

Mai târziu în ziua aceea, în timp ce soții noștri erau plecați să-și susțină atelierele de lucru – unde Merry Chestin stătea lângă Joe, cu ochii în ochii lui, luând notițe din fiecare lucru pe care îl avea el de spus, despre „voce” și „suspendarea voluntară a neîncrederii” –, am urcat în Yugo-ul ponosit al Lianei alături de alte două neveste, Dusty Berkowitz și Janice Leidner, și ne-am îndreptat spre oraș.

— Libere în sfârșit, libere în sfârșit, a spus Dusty Berkowitz în timp ce mașina se târa printre porțile de piatră de la Butternut Peak. Slavă lui Dumnezeu Atotputernicul, în sfârșit sunt liberă.

Am râs un pic toate, iar apoi Janice a spus:

— Și nici măcar n-a trebuit ca Dr. King să ne încurajeze.

— Nu, dar am auzit că a făcut-o Coretta[43], am spus eu.

— Este greu să fii în locul lor, a spus Liana într-un final.

— Adică să fii *negru?* a întrebat Dusty.

— Nu, să fii ca bărbații ăia, a replicat Liana. Scriitori pe care vrea să-i asculte toată lumea. Tipul de bărbați despre care alții decid că sunt cheia pentru tot. Randall îmi spune că încearcă din răsputeri să le facă pe plac tuturor, dar pur și simplu nu reușește.

Visează mai departe, Randall, m-am gândit eu, imaginându-mi felul în care soțul Lianei îl invidia pe Joe pentru notorietatea lui în lume.

Am ajuns în oraș și ne-am îngrămădit să ieșim din mașină; m-am gândit că aceasta era mașina pe care și-o puteau cumpăra majoritatea scriitorilor cu banii pe care îi câștigau; ceva

[43] Este vorba despre Martin Luther King și soția lui, Coretta, militantă pentru drepturile civile ale persoanelor de culoare (N.t.).

înghesuit, urât și poate nesigur, cu un abțibild trântit pe parbriz, pentru parcarea de la facultate. Cu toate că toți cei patru soți ai noștri erau recunoscuți ca fiind infideli, cred că numai Joe participa atât de viguros la propriile aventuri. Noi, cele patru neveste, ne-am uitat la șalurile realizate manual expuse în vitrina unuia dintre magazine, „Artizanat local din Vermont”, admirând țesătura, textura și culoarea, apoi ne-am delectat în magazin, pipăind materialul și câștigându-ne propriile plăceri senzuale, acolo unde puteam. Unul dintre șaluri, de culoarea vinețiie, era făcut din fibre lungi de mătase, peste care mi-am trecut mâinile ca prin niște cosițe.

Părul lui Merry Chestin era mai întunecat decât acesta. Mi-am lipit fața de șal, frecându-mi obrajii de el.

— Nu-i așa că e o frumusețe? a spus tânărul vânzător, încercând să fie de ajutor. Este lucrat de o femeie, artizan local. O femeie oarbă, ceea ce este de-a dreptul uimitor.

Ce putea să ofere Merry Chestin în afară de pletele ei lungi și des șamponate, de proza ei proastă și de un trup care putea fi întins în pat ca șalul ăsta, ca o cuvertură, o ofrandă? Joe avea nevoie de asta; pentru el era ca plasma din sânge. *Este greu să fii ca ei,* spusese Liana Thorne și nu am încercat niciodată să înțeleg cu adevărat ce era așa de greu, ce le lipsea acestor bărbați, de ce anume aveau nevoie, ce anume nu le puteam da noi.

Le dăduserăm tot ce aveam. Toate posesiunile noastre erau ale lor. Copiii noștri erau ai lor. Viețile noastre le aparțineau lor. Trupurile noastre ofilite, trecute-prin-ciur-și-prin-dârmon erau ale lor și ele, deși de cele mai multe ori nu le mai voiau. Trupul meu nu arăta rău; încă nu arăta rău și totuși, în timp ce eu îmi culcam obrazul pe țesătura vinețiie din magazinul de artizanat, Joe se uita în ochii femeii cu care urma să se culce mai târziu în vila „Mesteacănul”.

Și atunci, în mijlocul magazinului de „artizanat local din Vermont”, am izbucnit în lacrimi. Celelalte neveste, alarmate, m-au zorit să ieșim din magazin și m-au împins în micuța cafenea vegetariană de alături, unde s-au adunat în jurul meu în semn de solidaritate.

— Te admir, serios, a spus Janice, după ce am recunoscut de ce plâng. Am văzut cu toții ce face Joe în fiecare vară și totuși tu arăți de fiecare dată de parcă nu ți-ar păsa cu adevărat.

— Habar n-am avut că te deranjează, a murmurat Dusty Berkowitz. Credeam că ești cumva... complet deasupra problemei. Ca și cum ai ști tot, dar te-ar durea în cur. Ca și cum ai fi mai presus de toată treaba asta.

Mi-am suflat nasul într-un șervețel din hârtie maro, moale, și le-am lăsat pe celelalte femei să aibă grijă de mine. De ce mă afecta această Merry Chestin?, m-am întrebat, din moment ce vara trecută o altă cursantă a lui Joe, pe nume Holly cumva, nu mă deranjase defel? De ce oare autoarea povestirii „Acea vară licurici” mă făcuse să plâng în public, în mijlocul orașului, în fața acestor femei pe care abia dacă le cunoșteam?

Până acum nu mi se mai întâmplase să plâng îndelung din cauza vreunei aventuri a lui Joe, cel puțin nu în fața altcuiva în afară de el. Susțineam că nu mă simțisem niciodată cu adevărat amenințată fiindcă, din câte știam, multe dintre femeile cu care se culcase nu erau talentate și, desigur, nici Merry Chestin nu era.

Dar dacă talentul nu conta deloc, cel puțin atunci când venea vorba despre femeile lui Joe? Dacă talentul nu era, pur și simplu, lipsit de orice importanță, ci era de fapt o îndatorire? O plăcea mai mult pentru că era o scriitoare slabă? Îl făcea să se simtă în siguranță alunecarea pe trupul unei femei care nu ar reprezenta niciodată pentru el o mare provocare?

Da, așa era.

Cred că a petrecut toate cele 12 zile de la Butternut Peak implicat în aventura cu Merry. A părut fericit în aceste zile, executându-și cu amabilitate partea în timpul scheciurilor pe care tinerii ospătari le puneau în scenă uneori, la cină.

— E momentul să jucăm Butternut Peak *Jeopardy*! a exclamat într-o seară șeful de sală, un rotunjor de 23 de ani, învățăcel într-ale scrisului, pe când ceilalți membri ai personalului de la servire fredonau genericul însuflețit al spectacolului-concurs.

— Sunt gazda voastră, Aleksandr Soljeniț în Trebek, a spus el, spre amuzamentul exagerat al celorlalți.

A urmat o serie de „răspunsuri” adresate unui număr de trei „concurenți”, o timidă scriitoare de proză scurtă, pe nume Lucy Bloodworth, Harry Jacklin și Joe, care a fost ridicat de la locul lui tocmai când începuse să sape într-o farfurie cu budincă de pâine.

Tonul era glumeț-literar și prima întrebare Daily Double[44] i-a fost adresată direct lui Joe. Urma să fie citit cu voce tare un paragraf dintr-un roman recent al său și i se cerea să-l continue.

— Citez, a spus șeful de sală: „Shirley Breen nu era o femeie invidioasă. Nimeni nu spusese vreodată despre ea «Uite-o și pe Shirley Breen, amatoarea de lucruri pe care nu le poate avea». În viața ei exista *un singur lucru* pe care și-l dorise și nu reușise să-l capete”. Șeful de sală a făcut o pauză dramatică.

Era simplu. Răspunsul, formulat ca o întrebare, era: „Ce este… «un pahar pentru shoturi din care băuse Mae West»”. Cel puțin un sfert dintre cei prezenți în sala aceea de mese ar fi putut striga răspunsul la unison. Dar Joe stătea acolo, în fața noastră, a tuturor, scărpinându-se în cap și arătând cam jenat.

— Oh, Doamne, a spus el într-un final. Acum sunt terminat grupa mare. Mi-ați aflat cu toții secretul îngrozitor.

— Și care ar fi secretul ăsta? a întrebat șeful de sală.

Mă uitam curioasă spre Joe.

— Că sunt un caz grav de Alzheimer, a spus el. Nu-mi pot aminti propriile cuvinte la un minut după ce le-am terminat de scris. Să mă împuște cineva.

În cafeneaua aceea vegetariană, alături de celelalte trei neveste, plânsesem și plânsesem, iar ele formaseră o grămadă de capete și coate ca să mă consoleze sau măcar să încerce.

— Mă simt atât de umilită, am spus, să mă trezesc în fiecare dimineață și să ies din clădire, știind că toată lumea știe. Credeți că sunt ridicolă? Că sunt un personaj jalnic?

— Nu! Nu! strigaseră ele. Chiar deloc! Toată lumea te apreciază!

Dar cine *erau* femeile astea? Din principiu, erau prietenele mele, însoțitoarele mele, aceste femei cu propriile lor cariere de care oamenii se străduiau din greu să fie interesați.

— Cum merge treaba cu asistența socială, Liana? întrebase odată un participant, în timpul unui picnic de după-amiază, cu toate că nu exista un răspuns care să-i împiedice privirea să se îndrepte spre ținte mai dezirabile: romancieri celebri scuipând în iarbă niște semințe de pepene.

— Cum merge treaba cu refugiații, Joan? mă întrebase odată Jeannie, o poetă mai în vârstă, timidă.

Auzise despre implicarea mea ocazională în activitatea

[44] Întrebare adresată anume unuia dintre concurenți și numai aceluia (N.t.).

organizațiilor de ajutorare. I-am răspuns cât să întrețin conversația, nu mai mult, deși a părut dezamăgită și chiar interesată să afle mai mult. De-a lungul anilor, Joe exagerase implicarea mea în organizații caritabile, încercând să mă facă să par implicată într-o activitate față de care era necesar un respect tăcut.

— N-am *nimic* al meu, le-am spus nevestelor, iar ele mi-au replicat că greșeam, aveam atât de multe, contribuiam la mersul lumii, eram o prezență pozitivă, mă consideraseră mereu „stilată și inteligentă”, ca să folosesc vorbele lui Janice Leidner.

— Este de parcă ai avea o întreagă altă viață înăuntrul tău, a spus Dusty Berkowitz.

— Cu toții avem, i-am replicat.

— *Eu* nu am, a spus ea cu râsul acela rulat, conștient de sine. Ce-i în gușă și-n căpușă.

Dusty Berkowitz, în vârstă de 55 de ani, cu pieptul acoperit de pistrui din cauza statului la soare, cu părul roșu ca al unui spiriduș, nu mai exista pentru soțul ei.

Janice Leidner încă exista pentru soțul ei, deși numai ca idee: exista conturul ei, mai degrabă decât materializarea concretă.

Liana Thorne, profund melancolică și fadă, avea un soț care tânjea să facă parte din clubul bărbaților și care dădea încontinuu din coate în acest scop, excluzând astfel alte activități sau zone de interes.

Și apoi veneam eu, blondă, subțire, înaintând în vârstă, dar bine conservată în aciditatea acestei lungi căsnicii. Sucurile mariajului mă păstraseră vie, mă ținuseră activă. Joe și cu mine înotam împreună într-un borcan; eu înotam singură, când el se ducea să sărute părțile moi ale lui Merry Chestin. Apoi, obosit, înota mereu înapoi la mine.

Așa s-a făcut că la 3:00 dimineața în ziua aceea a deschis încet ușa camerei noastre din vila „Piersicul” și a apărut în prag, cu lumina din hol strălucindu-i în spate.

— Joan? a spus el. Ești trează?

A intrat în cameră aducând cu el un iz de fum de țigară, în mare parte impregnat în păr, în pulover, în piele.

Am ridicat capul, trezită din somnul adânc în care mă cufundasem.

— Da, spuneam mereu, chiar și atunci când nu era adevărat. Sunt trează.

El se lungea în pat lângă mine, acel bărbat mirosind a fum, tulbure, prea bătrân ca să poarte blugi, chiar dacă îi purta oricum, cu ochii inflamați de la fumul care umplea încăperea în care fusese, locul unei petreceri unde zeii scriitori și umilii învățăcei se adunau laolaltă, apoi la petrecerea privată de după, în vila „Mesteacănul”, când se urcase într-un pat identic cu acesta, alături de o femeie care nu suferea nicio asemănare cu mine.

La 3:00 dimineața, în vara aceea, în verile de dinaintea ei și în verile de după ea, am fost împreună ca soț și soție, uniți în miezul unei nopți cețoase din Vermont. Liliecii dădeau târcoale pinilor peste tot în jurul vilei și câteodată se atârnau ca niște poșete de acoperișul verandei, iar noaptea era brăzdată de ochii strălucitori ai animalelor din pădure și de clinchetul aritmic al unor insecte ciudate pe care speram să nu le văd niciodată, dar printre care acceptasem pur și simplu să trăiesc 12 zile. El era alături de mine; ne culcam împreună și ne trezeam împreună, zi după zi, ceea ce era mult mai mult decât puteam spune despre Merry Chestin, despre care, după vara aceea, nu s-a mai auzit niciodată ca scriitoare și care, în buletinul informativ pentru absolvenții de la Butternut Peak se descrisese astfel:

> „Sunt divorțată”, scrie MERRY CHESTIN, „n-am copii, nu mi-am publicat niciodată romanul (of...), dar lucrez cu drag într-o companie mică din Providence, Rhode Island, care creează software educațional, ceea ce, vă vine sau nu să credeți, mi-a dat șansa de a-mi folosi unele dintre abilitățile creative dobândite în verile petrecute acum ceva timp în Vermont...”

* * *

Merry Chestin va apărea în biografia lui Bone, fie și vag descrisă. La fel și alte femei din timpul angajamentelor lui Joe pe la diverse universități, precum și unele aventuri ocazionale sau publicistele din New York. Erau printre acestea tinere superbe în bluze transparente și cizme de cowboy, dar și proaspete absolvente de facultate, femei cu stil căutând joburi în publicitate.

În plus față de aceste femei, în biografie urma să fie inclusă și „tentativa de strangulare” a lui Lev de către Joe. La fel și atacul de cord al lui Joe și, în cele din urmă, înlocuirea valvei cardiace; aceasta este o parte separată, mai puțin atrăgătoare, fiindcă în

loc de coardă transformată în armă, în loc de premii sau diferite acuplări, exista doar o scenă nefericită petrecută într-un restaurant numit „Crabul smintit”, în iarna lui 1991. Ne aflam acolo, șase scriitori bărbați și câteva neveste; bărbații câștigaseră unele avanposturi către succes în existența lor literară, pitonii lor săpaseră adânc în peretele de stâncă, linia podoabei capilare se retrăsese sau dispăruse, ori poate că părul rezistase într-o freză sârmoasă de clovn, în stilul lui Einstein.

Joe era încă centrul acestui grup. Nu era cel mai gălăgios (rolul acesta îi aparținea lui Martin Benneker, cu mugetul lui și roiul zburător de stropi de salivă) și nu era nici cel mai bogat (acesta era în mod sigur Ken Wooten, ale cărui romane urbane și șmecher croite sub forma unor povești cu spioni fuseseră toate ecranizate) și nu era nici cel mai inteligent, nici pe departe. (Lev deținea acest rol; tânjise după el.) Joe avea printre acești bărbați o poziție specială, nedefinită, un fel de senioritate tăcută. Lui Joe îi plăcea să vorbească și uneori îi plăcea să gătească tocane groase, otova, la care putea să mestereasc ore în șir, turnând în cratiță vin roșu și trântind înăuntru niște carne, oase și, din când în când, câte o mână de pătrunjel. Îi plăcea mult să citească, să asculte jazz și să mănânce acele Sno-Balls sau să bea în vreo tavernă și să joace biliard.

În seara aceea stăteam cu toții la o masă mare, rotundă, din restaurantul „Crabul smintit”. Suprafața acesteia fusese așternută cu hârtie maro de ambalat și era acoperită cu crabi, de parcă am fi nimerit peste o colonie întreagă. Iată-i pe toți, o amestecătură de clești și copane asezonate cu o presărare de condimente Old Bay. Sticlele de bere, ridicate și coborâte pe parcursul conversației animate, marcau cercuri de apă peste tot pe hârtie.

Ca de obicei, nevestele se conectaseră cumva de pe locurile lor aflate la distanță unele de altele, aplecându-se în față ca să vorbească, discutând poate despre vreun film nou în limba chineză, iar bărbații jigneau și lăudau în felul lor obișnuit; se auzea sunetul neîncetat, aproape relaxant, al cartilajelor de crab strivite și întinse, când dintr-odată, cu gura plină de mâncare, Joe s-a arcuit pe spate în scaun și a spus:

— *Rahat.*

Apoi scaunul a venit în față, izbindu-se de podea, și Joe a nimerit cu fața pe hârtia de ambalat, iar noi am sărit cu toții să-l

ajutăm.

— *Te... sufoci?* a bubuit Maria Jacklin pe tonul pe care-l învățase la orele de prim-ajutor, iar Joe a făcut o ușoară mișcare din cap, în semn că nu. Strângea din ochi de durere, își încleștase mâinile pe piept și părea că nu mai respiră. Bărbații l-au întins imediat pe masă, chiar în mijlocul patului de crustacee, și s-au năpustit asupra lui exact așa cum făcuseră cu ani în urmă, în momentul bătăii cu Lev.

Lev Bresner, de acum văduv de ceva ani și încă activ sexual, dar mai deprimat ca oricând, a preluat situația, înclinându-i lui Joe capul pe spate și lipindu-și buzele de ale lui, apoi apăsându-l pe piept. Următorul lucru pe care îl știu este prezența paramedicilor îngrămădindu-se în sala din bârne de lemn a personalului administrativ de la „Crabul smintit” și Joe pe targa, cu o mască de oxigen fixată pe chip. Cineva m-a luat pe după umeri; auzeam o întretăiere de voci și m-am întins spre Joe, dar era deja scos afară, pe targă.

Cinci luni mai târziu, după o recuperare lungă și capricioasă din ceea ce fusese un atac de cord de intensitate medie, Joe a avut nevoie de o intervenție chirurgicală pentru înlocuirea uneia dintre valvele cardiace cu una de porc. Stătea întins în patul nostru de la Weathermill și citea scrisori și romane, vorbind la telefon cu diverse persoane din întreaga lume. Ambele noastre fiice au venit acasă de câteva ori, încercând să mă înveselească și să-i fie de ajutor tatălui lor. Chiar și David a dat telefon și, cu toate că nu m-a întrebat direct despre Joe, știam că de asta telefona.

În anul acela nu m-am desprins de Joe, fiindcă eram extrem de speriată. I-am uitat cusururile; s-au evaporat la fel de repede ca gustul acelei mese cu prietenii. Niciodată n-am mai mâncat crab. M-am frământat pe lângă el și mi-am dorit cu disperare să se facă bine, așa că am primit ce mi-am dorit.

∴

În ultima noastră noapte în Finlanda, am urcat împreună cu Joe treptele largi de marmură de la Helsinki Opera House, unul lângă altul, la braț, înconjurați de zumzetul camerelor de luat vederi care nu ne erau destinate doar nouă. Toate somitățile din Finlanda se aflau aici, în această seară, toți scriitorii, artiștii, membrii guvernului, oameni cu nume stranii și interesante, precum Simo Ratia, Kaarlo Pietila, Hannes Vatanen. Numele

sunau asemănător, seducător, iar chipurile aveau aceeași îmbujorare și aceeași structură osoasă delicată. Toți păreau a avea dinți puternici și egali, ca și cum întreaga țară ar fi beneficiat de serviciile ortodonților. Bărbați și femei curgeau spre Opera House, îmbrăcați în gecile lor nordice, voluminoase; abia după ce au intrat și au rămas în ținutele de seară am văzut cât de pregătiți erau pentru un eveniment *haute couture.* Era un moment de vârf, anunțul anual făcut de această țară înghețată și încremenită, micuța crăpătură în gheață care lăsa lumea să intre aici. Iar spărtura din gheață de anul acesta era făcută în numele lui Joseph Castleman, un bărbat îmbrăcat în frac, mic de statură și supraponderal, care urca alături de mine o serie de trepte scunde, pășind în lumina aurie de la Helsinki Opera House.

Am fost condusă într-o lojă, alături de președintele Finlandei și de soția lui. În timp ce Joe era zorit spre culise, eu am fost prezentată oficial președintelui, un bărbat cam de vârsta mea, pe nume Timo Kristian, cu un chip aspru, nu foarte diferit de arhitectura finlandeză. Purta una dintre acele eșarfe confecționate din mătase multicoloră. Soția lui, doamna Karita Kristian, un pic mai tânără, îmbrăcată în negru, purtând la gât un șirag de ametist, stătea încremenită pe scaun, lângă el. Nu aveau nimic să-și spună unul altuia, sau cel puțin așa părea, și nici nu păreau că încearcă să dea iluzia unei relații. În Finlanda, mandatul președintelui este de șase ani; acesta era începutul celui de-al cincilea an în funcție al președintelui Kristian și atât el, cât și soția lui păreau foarte obosiți.

În cele din urmă, doamna Kristian și-a asumat sarcina de a vorbi cu mine, ca de la nevastă la nevastă.

— Deci, doamnă Castleman, a spus ea într-o engleză prudentă, vă place șederea aici, în Helsinki?

— Oh, da, am răspuns.

— Cum vi se par finlandezii? a vrut ea să știe, așa că i-am vorbit un pic despre mândria lor tăcută, despre ochii frumoși, simplitatea lor elegantă, toate părând răspunsuri corecte, fiindcă am văzut că i-au făcut plăcere.

— Dar dumneavoastră, doamnă Kristian? am întrebat. Cum vă simțiți aici, în Helsinki?

Soția președintelui era confuză. Mi-am dat seama imediat că întrebarea păruse, probabil, insolentă și ciudată. Sau poate că

nu era obișnuită să se intereseze cineva de ea așa de direct.

— Viața mea, a început ea nesigură, apoi a privit repede în jur, ca să vadă cine ar putea s-o asculte. Dar nu asculta nimeni. Președintele vorbea cu unul dintre membrii cabinetului său, un bărbat cu o uriașă mustață blondă.

— Viața mea, a continuat încet Karita Kristian, controlându-și vocea, este atât de nefericită.

M-am holbat la ea. Oare auzisem bine? Poate că ea spusese, de fapt, că are o viață foarte *fericită;* cum aș fi putut să-mi dau seama? Chipul ei nu trăda nimic, părea la fel de placid ca acum câteva momente. Chiar atunci s-au stins luminile și toți cei din loja noastră și din public au tăcut. Doamna Karita Kristian, Prima Doamnă a Finlandei, și-a întors fața, privind înainte, în timp ce cortina grea, drapată, a fost ridicată de pe scenă, lăsând la vedere un val de bărbați, printre care și soțul meu. Printre ei se aflau una sau două femei, cu rochii ce conțineau doar câteva pete mici de culoare.

Curând, lui Joe i-a fost înmânată medalia de către președintele Academiei de Litere din Finlanda, Teuvo Halonen, cel care ne telefonase ca să ne spună că Joe câștigase premiul. Discul auriu atârna de o panglică de mătase albă și avea gravat pe el o copie în miniatură după *Kalevala,* precum și o pereche de palme deschise. Chiar de aici, din lojă, îi puteam vedea lumina sclipitoare. O actriță de film a citit scurte pasaje din câteva romane ale lui Joe; femeia își tot dădea părul pe spate, citind cu voce sonoră. Și apoi s-a ridicat și Joe, într-un final.

— Bună seara, a început el, și vă mulțumesc pentru primirea călduroasă.

A arătat din cap în direcția Academiei Finlandeze.

— Membri ai Academiei Finlandeze, aș vrea să vă spun că sunt profund recunoscător și emoționat. Și apoi, încet, a ridicat capul în direcția lojei. Domnule președinte Kristian, a spus el. Vă mulțumesc pentru recunoașterea acordată de această minunată țară.

Bla-bla-bla, a continuat Joe. Nu, e nedrept din partea mea, cuvintele erau rezonabile, deși cele mai multe dintre ele neinteresante. Ascultam atentă. Nu mă lăsase să-i văd discursul înainte; era important pentru el faptul că și-l scrisese singur și că nimeni nu-și spusese părerea înainte de a ajunge în Finlanda.

— Am simțit, chiar de când am ajuns aici, a rostit Joe, cât de

tonică este această țară, mai ales venind din acel teritoriu dur al resentimentelor și abundenței, recunoscut altminteri sub numele de Statele Unite. În aceste zile în care terorismul și-a accentuat prezența peste tot în lume…

Eram îngrozită că vorbea despre terorism; era un subiect atât de ușurel, slujind în orice împrejurare, era atât de ieftin. Tot ce trebuia să faci era să invoci spectrul terorismului și toată lumea se simțea obligată să capete o morgă sumbră. Buzele se strângeau pungă. Oamenii își plecau ușor fruntea. Nu putea veni și el cu ceva mai original? Joe a continuat pe filonul ăsta, citându-i pe Rilke, Saul Bellow și Baudelaire, cu ale sale *Les Fleurs du mal.* Iar discursul lui a cotit-o agale și predictibil către războiul împotriva terorismului – prin peșterile Afganistanului și prin Orientul Mijlociu –, înfășurându-se în jurul lunii, înainte de a se întoarce acasă. Aproape că sfârșise. Aici a făcut o pauză, apoi ochii i s-au mutat subtil către mine și a spus:

— Aș vrea să spun câteva cuvinte despre soția mea, Joan.

Cu toții s-au uitat în sus, zeloși, dându-și capetele pe spate, în direcția mea.

— Soția mea, Joan, a repetat Joe, este cu adevărat jumătatea mea cea bună.

Nu face asta, mi-am spus. *Nu-mi face chestia asta. Te-am rugat să n-o faci.*

— Datorită ei am reușit să-mi găsesc liniștea interioară – precum și zgomotul – necesare pentru a-mi scrie romanele, a spus Joe. Fără ea, sunt sigur că nu m-aș afla pe această scenă, în această seară. Probabil că aș fi acasă, cu ochii țintă într-o foaie albă de hârtie și cu gura căscată de buimăceală.

Au urmat niște râsete indulgente; ba firește că ar fi ajuns oricum până aici, se gândeau cei din public. Și totuși cât de admirabil era din partea câștigătorului Premiului Helsinki să se arate atât de generos cu soția lui, să-i mulțumească în acest fel chiar de pe scenă, la primirea unui premiu acordat pentru truda lungă și grea a creației. El sfărâma stânci, iar eu eram aici, alături, ștergându-i fruntea, oferindu-i băuturi reci. Aproape că fusese pus la pământ de fierbințeala și efortul de a fi romancier și totuși eu fusesem întotdeauna acolo, dându-i jos cămașa împuțită, aducându-i una curată, ajutându-l să o îmbrace, închizându-i nasturii cu mâna mea, grăbindu-l când avea nevoie de încurajări, culcându-mă lângă el noaptea, spunându-i *„hai, că*

poți” chiar și atunci când stătea cu gleznele încrucișate, epuizat și deznădăjduit. Hai, că poți, spunem noi, soțiile, hai, că poți, și când ei chiar pot, noi suntem fericite ca niște mame ai căror copii au făcut primul pas tremurat, renunțând definitiv să se mai țină de mobilă.

Toți acei finlandezi bine-intenționați și-au îndreptat privirile către mine, oamenii aceia care îi dăduseră soțului meu un cec în valoare de 525.000 de dolari. Ne dăduseră *markka* lor și zâmbeau acum spre mine, dând din cap și elogiind farmecul și calitățile discrete ale unei neveste.

Toată lumea știe cum soldățesc femeile, cum visează ele planuri, rețete și idei pentru o lume mai bună și cum, câteodată, le rătăcesc în drum spre leagănul copilului, în miez de noapte, pe drum spre Stop & Shop sau spre baie. Le pierd în timp ce netezesc poteca pe care soțul și copiii lor vor trece senini prin viață.

Dar este alegerea lor, ar fi spus Bone. Ele aleg să fie acel tip de nevastă, acel tip de mamă. Nu le mai forțează nimeni; acum s-a terminat cu asta. În America avem o mișcare feministă, le avem pe Betty Friedan și pe Gloria Steinem, cu ochelarii ei de aviator și părul aranjat în două paranteze lucioase. Acum ne aflăm într-o lume cu totul nouă. Femeile sunt *puternice.* Probabil că Valerian Qaanaaq avea să stea pe această scenă în doar câțiva ani, îmbrăcată în portul inuit tradițional și reflectând asupra copilăriei sale petrecute în bine-cunoscutul iglu făcut din zăpadă și brazde de pământ.

E adevărat că unele femei nu fac această alegere. Ele trăiesc o cu totul altă viață: Lee, jurnalista pe care am întâlnit-o în Vietnam; Brenda, prostituata. Sau poate inventează vreo ipostază care presupune metode sofisticate de îngrijire a copilului sau un soț pe care nu-l deranjează să stea acasă toată ziua cu un plod. Un soț care alăptează, de exemplu. Sau poate că unele dintre aceste femei nici măcar *nu vor* copii, iar viața li se dezvăluie ca un imens teren de activitate. Și din când în când lumea le răspunde într-un mare fel, lăsându-le să intre, oferindu-le o cheie, o coroană. Lucrurile astea se întâmplă, chiar se întâmplă. Dar nu ca obicei.

Pare că ai rămas cu un gust amar, ar fi spus Bone.

Pentru că am rămas, într-adevăr, i-aș răspunde.

Oricine are nevoie de o nevastă; chiar și *nevestele* au nevoie

de neveste. Nevestele îngrijesc, veghează. Urechile lor sunt instrumente gemene, fine, sateliți care prind cel mai mic scâncet de nemulțumire. Nevestele aduc supă, agrafe de hârtie, ne aducem pe noi înșine și trupul nostru cald și unduios. Noi știm exact ce să le spunem bărbaților care, din vreun motiv sau altul, au o mare problemă în a purta cuiva de grijă, chiar și lor înșile.

— Ascultă, spunem noi. O să fie bine.

Și apoi, de parcă viața noastră ar depinde de asta, ne asigurăm că așa o să fie.

Capitolul Șase

Beți. Joe și cu mine eram beți, cam atât cât era permis, ba chiar așteptat după momentele mărețului triumf. Dacă ne-ar fi văzut cineva acolo, la Opera House, în timpul petrecerii, ar fi crezut, din felul în care Joe se înclina spre interlocutorul său, după cum clătina din cap și se plesnea peste genunchi, că și noi eram tot finlandezi. Finlandezi beți, încercând să uităm stăpânirea de jumătate de an a întunericului; finlandezi veseli; finlandezi fără griji – niște *Huckleberry* Finns[45]. Joe primise premiul, își exprimase părerile și ne petrecuserăm seara la banchet, circulând, fiind purtați prin preajmă, fiind prezentați minților luminate nu doar din țările scandinave, ci și din grupurile de romancieri, jurnaliști și editori aduși de la Londra, Paris, Roma. Tavanele atriumului de la Opera House erau foarte înalte și sub ele fuseseră întinse mese foarte lungi, frumos așternute cu fețe de masă, iar acustica amplifica trăncăneala agitată în multe limbi. Au fost ținute toasturi multilingvistice, fără traducători, iar Joe și cu mine am zâmbit și am ridicat paharul laolaltă cu toți ceilalți, fără să știm vreodată cu adevărat pentru ce închinăm, cu ce suntem de acord, de ce râdem amuzați.

Președintele și soția lui au plecat repede; cineva a menționat în treacăt că lui Kristian îi plăcea să se uite la Sky TV în fiecare seară și apoi să meargă direct la culcare și că niciodată nu se abătea de la această rutină strictă, nici măcar o dată pe an, pentru câștigătorul Premiului Helsinki. Voiam să-i spun soției sale: „Oh, nu poți rămâne aici, fără el?”, dar era prea târziu, o șterseseră deja pe treptele acelea de marmură și poate că afară îi aștepta vreo caleașcă trasă de reni.

Ore mai târziu am plecat, în fine, și noi, însoțiți de vreo 25 de editori, scriitori și demnitari amabili, care îl implorau pe Joe să nu închidă încă seara, ci să mai continuăm încă un pic și încă un pic, doar era o seară specială, precum Pesah, diferită de toate celelalte nopți finlandeze. Pesah, o sărbătoare despre care

[45] Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe omonimia dintre (Huckleberry) Finn și „finns” („finlandezi”, în engleză) (N.t.).

puțini de pe aici știau cu adevărat ceva. („Da, da, asta este sărbătoarea aia în fața căreia se înclină *ivreii,* nu?) Erau fermecători și plini de viață, doritori să discute cu Joe despre ficțiunea americană și despre geopolitică, doritori să vorbească mai mult despre terorism și teama în legătură cu viitorul. Am mers într-un cârd de limuzine spre o braserie foarte veche, clasică, din mijlocul orașului; managementul fusese anunțat că venim și se pregătise, astfel încât până am ajuns noi încăperile fuseseră garnisite cu ghirlande de flori, ornamente și munți sclipitori de gheață pe care zăceau raci, însă niciunul dintre noi nu mai putea mânca, pentru că banchetul de mai devreme fusese o reală risipă de bunătăți, cu adevărate cărămizi de foie gras, diverse soiuri de carne de pasăre și o gamă întreagă de brânzeturi.

Unii dintre membrii Academiei Finlandeze îl învățau deja cu răbdare pe Joe cuvintele de deschidere ale *Kalevalei,* atât în finlandeză, cât și în engleză. Vorbind repede, își încolăceau brațele unul în jurul altuia și recitau. Joe era în mijlocul mulțimii, radiind, glumind, vorbind mai tare decât toți. În seara asta mâncase prea mult; îl văzusem săpând în bucăți compacte de grăsimi trans și în cărnuri cu învelișul de piele pârlită, aburcând brânzeturi după brânzeturi, urmate de cele mai bune vinuri din lume, îmbuteliate în sticle aduse din fundul vreunei îndepărtate pivnițe nordice. Îl văzusem mai devreme cedând lupta, îl privisem deschizând gura atât de larg încât i-am zărit toată istoria dentară, argintiul și auriul îndesate în cavități și gâtlejul lung și întunecat coborând spre inima lui imperfectă, cu valva aceea la mâna a doua.

Între noi aproape că se terminase totul, m-am gândit în timp ce dădeam pe gât încă un pahar, privindu-l. Tranzacțiile dintre noi erau aproape finalizate, schimbul nesfârșit de fluide, de informații vitale, crearea copiilor, cumpărarea de mașini, plecatul în vacanțe, câștigarea de premii prin locuri îndepărtate. Câștigarea *acestui* premiu. Efortul depus pentru toate astea: Dumnezeule, cât efort. E deja destul, urma să-i spun. Destul cu asta. Acum lasă-mă să plec și să nu mai trebuiască să mă trezesc în fiecare dimineață din următorii zece ani lângă fața ta mulțumită și lângă stomacul tău bine hrănit, care nu-ți mai permite să-ți vezi propriul penis încovoiat în așteptare.

— Eu mă întorc la hotel, i-am șoptit. Sunt terminată. Mi-a

ajuns pentru o noapte.

Tocmai povestea către o masă plină istoria despre copilăria lui din Brooklyn; am auzit cuvântul „piept”, apoi un translator le-a explicat tuturor în finlandeză ce era acela un piept de animal, și mi-am dat seama că îmi doresc teribil să ies de acolo. Auzisem de multe ori toate poveștile lui Joe, și pe cele înfrumusețate, și pe cele neînfrumusețate.

Joe s-a întors spre mine.

— Ești sigură? m-a întrebat el și eu am spus „da”, eram obosită, urma să mă ducă șoferul, așa că el putea să rămână, ceea ce a și făcut.

Toată lumea mi-a urat cu entuziasm „noapte bună”, toți acești noi prieteni pe care nu aveam să-i mai văd vreodată, femei și bărbați plini de eleganță din această minunată și curajoasă țară. Curajoasă, m-am gândit – faptul că era așezată atât de departe de restul lumii o determinase să se străduiască mai mult, dincolo de orori și de emoții ușoare. Curajoasă fiindcă știa că în curând se va cufunda într-un somn de o iarnă întreagă, doar ca să se trezească iar, odată cu ursii, atunci când rotația pământului o va aduce pentru scurt timp în bătaia soarelui.

Am alunecat pe bancheta din spate a limuzinei, iar șoferul s-a îndreptat spre Hotelul Inter-Continental. Era după 3:00 dimineața și am trecut încet pe lângă port, unde un pachebot rusesc, pătrățos și îmbătrânit – *Constantin Simonov,* după cum am citit pe o laterală a lui –, era andocat lângă unul norvegian, lustruit. Îmi amintesc cum priveam cele două nave enorme și îl ascultam politicoasă pe șofer, care îmi povestea câte ceva despre istoria coastei, însă după aceea am cedat din cauza beției, cu țeasta ca un castron de punci umplut cu diferite lichioruri finlandeze. M-am întins pe banchetă cu picioarele ridicate, gândindu-mă la plăcerea de a fi plecat singură de la petrecere. Adeseori, Frăția siameză a căsniciei te ține prizonier în încăperi pe care ai vrea mai degrabă să le părăsești, dar în seara aceasta plecasem de acolo de una singură. Era jumătatea mea și acum eu voiam să ne separăm.

— Chiar o să-l părăsești? m-a întrebat o voce.

Era a unei femei care îmi vorbea din castronul acela pentru punci, castronul beat. O puteam vedea și fără să catadicsesc să deschid ochii. Era o persoană pe care n-o mai văzusem de peste 40 de ani: Elaine Mozell, romanciera care citise odată, demult, la

Smith. Arăta la fel, cu claia ei de păr și fața roșie. Era la fel, o fantomă încremenită în timp, și era tot beată, dar eu eram și mai beată.

— Da, i-am spus. Chiar o s-o fac.

— Ai primit ce ai vrut? m-a întrebat ea.

— Nu știu exact ce a vrut, a spus altcineva, care s-a dovedit repede că era mama, plutind prin apropiere. Omul ăla era *evreu,* a continuat ea. Asta a fost prima ei greșeală.

Părul mamei încă duhnea a parfum de coafor, chiar și la 18 ani după moartea ei. Înseamnă că și în viața de apoi există saloane de frumusețe în care sufletele pierdute, ridicate la cer, stau sub cască holbându-se la pereți, cu gândurile explodate din minte din cauza fierbințelii.

— A vrut să-i fie alături, a spus altcineva și am văzut-o pe biata Tosha Bresner, sinucigașa. O femeie mică și sfrijită, cu mâinile încă frământând ceva din cartofi umezi, ouă și ceapă, trecând cocoloșul dintr-o palmă în cealaltă.

— Cine n-ar fi vrut? Era șansa ei să fie cu un bărbat important. Să-l susțină, a explicat Elaine.

— Nu, nu-i deloc așa, am spus către șirul de chipuri. Deloc nu pricepeți.

— Ar fi putut să procedeze altfel, s-a auzit o voce nouă, apăsată, poruncitoare, ce aparținea romancierei Valerian Qaanaaq, îmbrăcată în portul inuit complet. Până la urmă, eu am făcut-o, a adăugat ea. Și n-am avut absolut niciun ajutor. Crezi că familia mea se aștepta să devin scriitoare? Revino la realitate. Totuși am făcut-o.

Toate aceste fantome au rămas în așteptare; pluteau prin spațiu, doritoare să audă ce aveam de spus în apărarea mea.

A trebuit să mă gândesc la acele zile de început, la imaginea mea de arhivă din vremea când aveam 19 ani și stăteam la pupitrul din biblioteca de la Smith, scriind povestiri. Profesorul J. Castleman, licențiat, scosese la iveală din mine dorința aceea, o provocase prin felul în care vorbea despre cărți, prin felul în care venera literatura și venera acea mică, impecabilă capodoperă a lui James Joyce, *Morții.*

— Ei bine, cred că acum multă vreme chiar m-am gândit un pic să devin scriitoare, am recunoscut eu.

— Și ai devenit? m-a întrebat Elaine.

— *Eu* am devenit, a ciripit Valerian Qaanaaq, de parcă ar fi

întrebat-o cineva.

— Ți-am spus că nu te vor lăsa, nu-i așa? a adăugat Elaine Mozell.

— Mi-ai spus. Dar poate că am fost *slabă,* i-am răspuns.

— Oh, nu, nu ai fost, a spus Tosha. Te admir. Păreai atât de îndrăzneață. N-aș fi putut să fac nici jumătate din cât ai făcut tu sau să spun lucrurile pe care le-ai spus tu. Mi-era frică, dar ție, nu.

— Și mie mi-era frică, i-am replicat.

— Nu, erai doar realistă, a completat Elaine. Știai că nu poți avea ce au ei. Voiai musculatura lor. Voiai să contezi. Să fii sigură că vocea ta se va auzi trăncănind de dincolo de mormânt. Trăncănind încontinuu în iadul unde se duce un anumit soi de scriitori după ce părăsesc lumea asta. Treaba e așa: în clipa în care el va intra în iad, o să ia în stăpânire și *acel loc.*

— Este *evreu,* a spus mama.

— Un romancier mare și grăsan, a spus Elaine Mozell. Bărbatul care pune stăpânire pe tot.

— Este *băiatul* meu! a strigat o voce nouă care era, știam deja, mama lui Joe, care se învârtea pe deasupra celorlalte într-o rochie înflorată; era enormă și luminoasă, cu fața rozulie de plăcere. Nu e decât un *băiețel*! De ce vă bateți joc de el în halul ăsta? Ar trebui să-i iertați orice. Până la urmă, ce altceva ați putea face?

* * *

În holul hotelului, doi recepționeri stăteau la dispoziție, ca și când ar fi fost o oră rezonabilă din zi, nu din creierii nopții. Au dat din cap pe când încercam să-mi găsesc drumul prin sala aceea uriașă, în rochia mea gri-argintiu și pe tocuri, străduindu-mă să par grațioasă, demnă și imperială, nu pur și simplu beată.

— Ați avut o seară plăcută, doamnă Castleman? m-a întrebat unul dintre ei. Am urmărit ceremonia la televizor.

— A fost foarte frumos, am spus. Mulțumesc. Acum vă urez noapte bună.

M-am oprit o clipă, scotocind în poșetă după cheia pentru lift. În timp ce cotrobăiam m-am gândit la cum o să merg sus, cum o să-mi scufund vârfurile degetelor într-un borcănel cu cremă de față și, în fața oglinzii cât peretele dintr-una din băile acelea uluitor de mari, o să-mi șterg machiajul pe care mi-l făcusem cu meticulozitate în urmă cu mai multe ore. Fără nimeni care să-mi

desfacă fermoarul rochiei; fără Joe care să-și pună mâna pe ceafa mea, fermoarul tras în jos a sunat precum plânsul îndepărtat al unei femei auzite dincolo de strunele unei harpe.

Fără Joe. De acum încolo, după ce ne separam definitiv, trebuia să-mi desfac singură fermoarul, să învăț să-mi înclin coatele în unghiul potrivit, așa cum obișnuiam s-o fac înainte, apoi să inversez mâinile după ce treceam de jumătate, parcurgând tot drumul până jos, spre ultima vertebră, la capăt, și apoi să-mi scot rochia.

Camera ne fusese aranjată pentru noapte, pregătită, se pare, de o armată de menajere care își trecuseră mâinile peste pilotă, ca s-o netezească, turtind-o așa încât părea nisipul suflat peste deșert. După ce m-am dezbrăcat, am tras pilota stricând tot efectul și am adormit imediat.

La 5:00 dimineața l-am auzit pe Joe cum manevrează cardul la ușă și răspunsul abia auzit al clinchetului care îi dădea voie să intre. S-a poticnit la intrare, cu fracul strâmb, cu brâul atârnat pe braț, de parcă ar fi fost un chelner care ducea un șervet. Arăta moleșit și fericit, cu medalia încă atârnată la gât. A intrat în cameră și mai întâi și-a dat medalia jos, apoi cămașa și maioul.

— Joan, ești trează? a întrebat.

— Sunt trează, i-am răspuns, ridicându-mă în capul oaselor ca să mă sprijin de tăblia de la capătul patului.

— Sunt beat, a spus el, cu totul inutil. Și am mâncat prea mult, ca un câine flămând. Finlandezii ăia nu se opreau din a mă hrăni. Dumnezeule, îmi plac mult finlandezii; sunt complet subestimați. Iar *Kalevala* aia este uluitoare! Unul dintre membrii parlamentului – tipul ăla cu barbă roșie și ascuțită – o tot recita și am început cu toții să plângem ca niște copii, inclusiv eu. Următoarea mea carte o să aibă un finlandez în ea. Categoric.

— Joe, încetează, am spus. Doar vorbești cu mine și știi că e prea mult în momentele astea.

— Scuze, a spus el. Este dificil să te oprești, știi, pur și simplu să taci.

A dat din cap.

— Mă duc la saună.

Apoi și-a scos și restul hainelor și s-a dus în holul apartamentului, spre saună. Am auzit ușa deschizându-se și a intrat. L-am urmat în cămăruța aceea, uitându-mă prin pătratul

negru de sticlă și văzându-l culcat pe bancheta de lemn, sub un prosop, aproape pe jumătate adormit. Am deschis ușa și am intrat în aburi îmbrăcată în cămașa de noapte care a părut că se lichefiază într-o clipă.

— Joe.

A privit cu un ochi în sus, spre mine, și a spus:

— Ce este, Joan? Ce s-a întâmplat?

Am tras aer în piept, am expirat și i-am spus:

— Trebuie să-ți spun ceva. Nu există un moment potrivit pentru așa ceva.

— Atunci spune, a spus el, ridicându-se.

— Okay. Când ne întoarcem la New York, aș vrea să ne separăm. Am gândit-o pe toate părțile.

— Oh, înțeleg, a spus el. Ai așteptat să mă încing la un milion de grade ca să-mi spui asta. Ai așteptat până când nu mai puteam face nimic, ai așteptat să mă *prăjesc.*

A mai turnat niște apă, care a sfârâit pe cărbunii încinși.

— Uite, încearcă să-ți imaginezi situația mea. Vreau o altă șansă la viață, i-am spus. Am 64 de ani. Sunt aproape *o persoană în vârstă.* Pot să călătoresc oriunde la jumătate de preț și aș vrea să călătoresc singură. Te rog să nu te înfurii, să nu fii rănit sau șocat, să nu fii în niciun fel în care ai putea fi. Măcar o dată încearcă să fii înțelegător, încearcă doar să asculți.

— Deci astea sunt marile mele felicitări, a spus el. Păi, știi ceva? S-o ia dracu' de treabă!

— Mari felicitări? Pentru ce, mai exact, ar trebui să fii felicitat? l-am întrebat. Nu primești destule felicitări din alte părți?

A făcut o pauză.

— Nu știu cum se face, dar eu te-am introdus în lume, amintește-ți, a spus el, dar nu, nu era adevărat; eu fusesem cea care îl dusese acolo, care îi deschisese drumul. Eu salvasem situația pentru acel tânăr scriitor al povestirii „Fără lapte duminică".

— Chestia e că de curând mi-am dat seama că sunt obosită de tine, i-am spus.

— Și de aia ai fost așa o nenorocită.

— Este uimitor pentru mine că am rezistat așa de mult, i-am replicat. Realist vorbind, ar fi trebuit să plec acum multă vreme.

Se înroșise tot și era jilav. Și-a așezat o mână pe cap. L-am privit și l-am tot privit vreme îndelungată; îmi făcusem un obicei

din asta, o vocație, nu puteam să mă opresc acum.

— Când ne întoarcem acasă, am continuat, mă întâlnesc cu Ed Mandelman să pornim procesul.

— Nu te-ai plâns aproape niciodată de ce am avut, a spus el. Ai fost *mulțumită.*

— Acum multă vreme.

— Da, și erai încântată, a spus el. Mi-ai spus cât de incitant este totul. *Să faci parte* din toate astea. Apoi ai îmbătrânit și dintr-odată nimic n-a mai fost acceptabil. Te-ai făcut ca una dintre babele alea din restaurante: *ia asta înapoi, n-o vreau.* Știi, e vorba despre premiul ăsta, a continuat el. Asta e de vină, cred. Asta te-a stârnit așa. Treaba e că, atunci când o să mor, cineva s-ar putea chiar să-și amintească de mine și s-ar putea să se gândească la mine pentru două minute, chiar dacă fiu-meu mă urăște și fetele mele cred că am eșuat în relația cu ele, iar soția mea îmi spune că a terminat-o cu mine.

— Te-ai întrebat vreodată *de ce*? l-am întrebat. Tu crezi că lucrurile astea ți se întâmplă pur și simplu, nu-i așa – că tu ești un spectator nevinovat.

— Nu, n-am spus niciodată asta.

— Ai ținut copiii la distanță, i-am spus. Chiar și acum. Tatăl lor câștigă Premiul Helsinki și nu vrea în mod special să-i aibă acolo, alături de el.

— Ți-a dat vreodată prin cap de ce nu vreau ca ei să privească toate astea sau să-i *văd* privind toate astea?

— Nu, nu mi-a trecut.

— Păi, poate ar trebui.

— Ești un mister total pentru mine, Joe. N-am înțeles niciodată cum de poți face lucrurile pe care le faci.

— Înțeleg, a spus Joe.

S-a întins pe spate și a închis ochii o clipă.

— Aș vrea să-ți amintesc că nu te-a obligat nimeni să mă însoțești prin viață, Joan, a adăugat.

— Definește *obligat,* am răspuns. Erai cine erai; revendicai anumite lucruri. Iar eu nu aveam nimic, te veneram. Pe fond, eram jalnică.

Nu a încercat să infirme asta și atunci am adăugat, dintr-un anumit motiv:

— Am ieșit la un pahar cu Nathaniel Bone.

Joe s-a holbat la mine, apoi a dat din cap.

— M-am prins. A început să te prelucreze, nu-i așa? Ce ți-a zis? *Părăsește-l, Joan. Vezi-ți de viața ta. Poți mai mult de-atât. Bărbatul ăla al tău este un porc, nu mi-a dat binecuvântarea lui, nu m-a autorizat să-i scriu biografia.*

— N-a spus nimic de genul ăsta.

Simțeam peste tot pe trup căldura din saună. Am crezut că o să leșin sau o să mă topesc sau o să mă descompun. În cele din urmă m-am așezat la celălalt capăt al banchetei de lemn; ne înroșiserăm amândoi la față, eram furioși și inflexibili, închiși în această cămăruță. Am turnat apă peste grămada de pietre și am privit cum între noi creste un val de abur.

∴

— Tu, îmi spusese Joe în după-amiaza aceea de la Waverly Arms, în 1956. Citește.

Mi-a așezat mâna pe teancul de pagini pe care le scrisese în ziua în care mă dusesem acasă la ai mei. Scosesem gângurelile cuvenite, de entuziasm și surpriză, apoi mă așezasem pe pat ca să citesc primele 21 de pagini din *Nuca,* pe care el le scrisese frenetic. De fapt, se așezase și el la celălalt capăt și mă privise cum citesc.

— Joe, mă agiți, îi spusesem. Te rog să încetezi.

Însă doar câștigam timp, pentru că cele trei minute petrecute cu lucrul acela mă făcuseră deja să intru în panică.

În cele din urmă l-am dat afară și a plecat de unul singur prin Village, hoinărind pe strada Bleecker și oprindu-se într-un magazin de discuri, unde s-a așezat într-un separeu și l-a ascultat pe Django Reinhardt. În cele din urmă n-a mai rezistat – pur și simplu trebuia să știe ce credeam – și s-a întors la hotel.

— Ei bine? a întrebat exact în momentul în care a intrat în cameră.

Terminasem de ceva vreme. Paginile erau întoarse deja cu fața în jos și eu fumam. Mă gândeam la scrisorile de refuz despre care îmi spusese că le-a primit de la revistele literare, chiar și de la cele micuțe și inconsecvente.

— Mai încearcă, se oferiseră ele într-o notă cu scris de mână, săltăreț, de parcă Joe avea tot timpul din lume ca să tot încerce, de parcă cineva l-ar fi putut susține financiar în timp ce el tot încerca și încerca din răsputeri.

— Uite, am spus eu, aproape în lacrimi. Mi-ai cerut o părere sinceră, și așa o să fiu (deși mai târziu, când m-am gândit la

momentul ăsta, mi-am dat seama că, de fapt, el nu-mi *ceruse* anume o părere sinceră; asta fusese doar presupunerea mea despre ce voia el). Am făcut o pauză, apoi am spus:

— Îmi pare foarte, foarte rău. Dar pur și simplu nu e pe gustul meu.

Am mijit ochii și mi-am înclinat capul într-o parte, ca și cum m-ar fi durut dinții.

— Cumva nu reușește deloc să prindă viață, am adăugat repede. Mi-am dorit-o mai mult decât orice și vorbesc serios, *Dumnezeule*, asta este povestea de început a relației noastre, n-ar trebui *să rezonez* cumva la ea? N-ar trebui să mă facă să simt toate emoțiile pe care, de fapt, le-am simțit? Ca partea aia în care Susan se duce în apartamentul profesorului Mukherjee ca să-i hrănească pisica și apoi se culcă cu Michael Denbold? M-am trezit că mă gândesc: *n-am nicio idee cine sunt oamenii ăștia.* Pentru că, ei bine, fără supărare, Joe, nu i-ai făcut reali.

S-a prăbușit lângă mine.

— Dar ce zici despre „Fără lapte duminică”? m-a întrebat furios. Nici aia nu era atât de diferită. Ți-a plăcut povestirea aia.

Mi-am plecat ochii, ciupilind pătura scămoșată.

— Am mințit, am șoptit. Îmi pare foarte rău. N-am știut ce altceva să fac.

— Oh, fir-ar al dracului, a spus Joe. S-a ridicat și a spus: Treaba asta n-o să meargă.

— *Ce* n-o să meargă?

— Toată asta, relația cu tine. Viața asta. Nu pot s-o fac, pur și simplu nu pot.

— Joe, am spus, doar pentru că nu-mi place romanul tău nu înseamnă…

— Ba da, asta înseamnă, a urlat el. Ce ar trebui să fac, să te slugăresc pe tine? Să stau aici, să spăl vasele și să gătesc niște coaste la cuptor, în timp ce tu ajungi vreo revelație literară?

Îmi amintesc că în momentul ăsta am început să plâng.

— Relația noastră nu este despre scris, i-am spus. Avem alte lucruri, alte feluri în care…

— Oh, ia mai taci odată, Joan. Ia mai taci. Cu cât vorbești mai mult, cu atât iese mai rău.

— Joe, ascultă-mă, i-am spus. Pentru tine am renunțat la *facultate.* Știu că așa trebuie. Gândește-te ce înseamnă asta.

— Nu-mi amintesc, a spus el bosumflat.

Și-a luat un pachet de țigări și a fumat una după alta, încercând să se liniștească. Părea să-și dea seama că nu trebuie s-o rupă cu mine în seara asta; mai avea timp de gândire, să-și dea seama ce are de făcut. Încotro trebuia să se îndrepte, oare cumva înapoi la Carol, soția furioasă din Northampton, și la copilul lor plângăcios și roșu ca sfecla, precum și la o facultate care nu-l mai dorea?

După o vreme, Joe a ridicat paginile acelea osândite, le-a îndreptat spre mine și a spus:

— În regulă. Acum, că m-ai umilit, arată-mi ce nu e bine. Pot s-o duc.

— Pe bune?

— Pe bune.

Am stat unul lângă altul, cu paginile împrăștiate în fața noastră, și i-am arătat evidenta neîndemânare a unor rânduri, oportunitățile nevalorificate din altele. Mi-am dat seama că era capabil să vadă totul cu limpezime, de parcă pasajele proaste fuseseră subliniate de vreun învățăcel peste măsură de util. Cândva, eu fusesem învățăcelul, citind romane pentru orele de literatură, sesizând firul textului, arta, nuanțele și abila transmitere a sensurilor. *Ce vrea să splină autorul?* Aceasta era întrebarea pe care ne-o puneam mereu, deși, de fapt, este inutil să răspundem la ea. Nimeni nu poate ști; nimeni nu poate străbate creierul bine îndesat, ermetic, întortocheat, al acelor romancieri de secol XIX pe care îi citim. Și, chiar dacă am fi *putut s-o facem,* tot n-ar fi contat, pentru că o carte devine trupul, creierul și măruntaiele autorului său. Iar autorul însuși – sau, câteodată, *autoarea* însăși, precum Brontele acelea cu bonete, precum Austin, acea șireată observatoare socială – devine pleavă, carcasă uscată, bun de nimic.

Cărțile durează dacă sunt suficient de bune. Dacă le vorbesc oamenilor suficient de tare. Cui îi pasă, până la urmă, *cine* le-a scris? Le iubim ca pe niște obiecte, ca pe casetele de bijuterii, ca pe bijuterii în sine. Și voiam să transform manuscrisul lui Joe în ceva ce aș fi putut iubi și eu, așa că am început cu grijă.

— Așa, dacă aș fi în locul tău, aș proceda astfel. Sigur că tu *nu* ești eu, așa că te rog să nu-mi dai atenție, dacă așa crezi. Am pus pixul pe pagină și am început să tai cu grijă cuvintele, înlocuindu-le cu vorbe care, în clipa în care apăreau, erau evident mai bune, erau evident antidotul alegerilor sale

nefericite. Am tot continuat să tai cuvinte până când pagina a devenit, pur și simplu, o pagină înnegrită de la un capăt la altul. Apoi, după ce am terminat, am retipărit noua versiune la mașina de scris a lui Joe; mi-am spus, Dumnezeule, și la mașină știu să *bat* mai bine decât el. Stăteam acolo lucrând precum secretara îndârjită a vreunui director, iar cuvintele îmi veneau ca și când mi-ar fi fost dictate de un șef ascuns. Pur și simplu le scriam de parcă le-aș fi trăit; nu era nimic diferit față de scrierea povestirilor pe care le creasem pentru orele lui Joe de la facultate, și totuși acum scenele durau mai mult, dialogurile puteau fi cât de tensionate doream, puteam să mă delectez cu descrierile, păstrate totuși mereu la minimum, pentru că știam că puțin e destul. Așa îmi spusese profesorul Castleman. Când am terminat, i-am înmânat manuscrisul în tăcere, dar eram încântată de ce ieșise; dar mi-am reținut propria bucurie, propria mândrie și vanitate care păreau gata să țâșnească afară, dacă nu eram atentă.

Mai târziu în seara aceea, când ne calmaserăm amândoi, am plecat la o plimbare prin cartier, oprindu-ne într-o mică și luminoasă patiserie italiană, ca să mâncăm pătrățelele acelea de prăjitură cu castane care ne plăceau amândurora.

— Sunt foarte confuz în legătură cu toate aspectele vieții mele, a spus el. Dacă nu pot scrie un roman decent, dacă nu pot să public, atunci sunt terminat, Joanie.

— Nu ești terminat.

— Ba da, așa sunt.

Mi-a spus despre cum își dorise întotdeauna să devină scriitor, chiar de când rămăsese un puști orfan de tată fugit la Biblioteca Publică din Brooklyn ca să scape din apartamentul acela plin cu femei poruncitoare și să se ghemuiască între stivele de romane citite. Acum, când vorbea despre asta, era aproape în lacrimi. Și-a întors capul, cu gura strânsă, încercând să-și păstreze cumpătul.

— Tata a fost acolo în fiecare zi și apoi, dintr-odată, n-a mai fost. Și s-a terminat.

Mi-a spus că avea nevoie de ajutorul meu. Aș face lucrul ăsta pentru el? Nu era vorba decât de acest prim roman; putea să-mi povestească lucruri despre această lume, lucruri la care asistase, despre care aflase sau pe care pur și simplu le intuise, iar eu le-aș fi putut scrie; capul și viața lui erau doldora de

experiențe.

— După această primă carte, a spus el, o să fie rândul tău. O să scrii și un roman. O să fii uimitoare.

Și mi s-a părut că are sens; îl ajutam doar de data asta, practic puteam să-l însoțesc pe parcursul întregii cărți și nu ar fi fost așa rău. I-aș fi ținut lui Joe un curs rapid despre cum se face și apoi nu ar mai fi avut niciodată nevoie de mine în felul ăsta, iar eu aș fi putut să încep să-mi scriu propriile romane, așa cum zisese. Ar fi ajuns scriitor și ar fi fost al meu, așa că ne-am fi putut muta din Waverly Arms într-un loc mai bun.

În casa din Northampton pe care o părăsise, Joe avea teancuri de romane favorite; putea să citeze din ele cu ochii închiși, din acei bărbați sclipitori și ațâțători precum James Joyce, a cărui creație îl înnebunea de plăcere ori de câte ori o citea. Dar el nu avea să devină parte a acelei frății între bărbați împachetați în coperte lucioase de carton, purtați peste tot sub braț de studenți sau de visători iubitori de literatură. Joe nu avea decât înfățișarea, atitudinea, venerația și dorința de a fi un mare scriitor, dar toate acestea n-ar fi avut sens fără ceea ce numim „talentul necesar”. Dacă ar fi încercat în continuare de unul singur și-ar fi petrecut toată viața publicând povestiri în *Caryatid* și altele asemenea, reviste micuțe tipărite pe hârtie ieftină, în vreun subsol. *Mai încearcă! Mai încearcă!* Refuzurile curgeau, chițcăind cu voci batjocoritoare de șoricei.

Nu era vorba decât despre o singură carte, *Nuca.* Iar eu urma să fiu sculptorul ei, lucrând în fiecare seară după ce mă întorceam acasă de la Bower & Leeds. Era un gest nobil din partea mea, salvator pentru amândoi. Niciunul dintre noi nu voia o viață de rutină domoală, de acalmie adormită, de soț și soție ascultând cântece din *South Pacific,* în timp ce se gătesc pentru vreo petrecere la facultate, într-o seară înzăpezită. Asta era viața pe care Joe o avusese deja și pe care o văzusem și eu de aproape. Aproape că aș fi putut scrie despre ea, dacă ar fi trebuit. Primele romane sunt întotdeauna un pic autobiografice, iar acesta nu omitea nimic, pe fond, din prima căsnicie a lui Joe, din triunghiul conjugal pe care l-am format Joe, eu și respinsa Carol.

— Doar de data asta, a repetat el.

„Doar de data asta” n-avea niciun sens. *Nuca* era prea amplu și totul mergea atât de bine, viața noastră și-a deschis larg

perspectivele, Joe era atât de fericit și de liniștit, cu tot cu vorbele prevenitoare ale lui Elaine Mozell. Pe atunci, cui îi trebuia să se chinuiască din greu și să se lupte ca să devină scriitoare într-o lume care nu avea pic de respect pentru femei, în afară de *foarte rarele* ocazii în care femeia era genială, frumoasă și legată de un bărbat important, așa cum era Mary McCarthy, sau, și mai adesea, în cazul femeilor care păreau pustiite și plate ori care miroseau delicios și făceau paradă prin fața bărbaților, în lenjeria lor sumară și unduitoare? Femeile erau stridente, puteau fi însușite și când deveneau scriitoare lucrurile pe care le scriau puteau fi și acestea însușite: miniaturi perfecte care se concentrau adesea pe un anume aspect al lumii, fără să poată vedea lumea în ansamblu. Bărbații erau cei care stăpâneau lumea; și Joe putea face asta și n-ar fi fost amenințat niciodată, nu m-ar fi părăsit niciodată, iar eu, de asemenea, m-aș fi distrat grozav, aș fi văzut totul, parcurgând drumul alături de el. Eram docilă, lipsită de curaj, nu eram o cutezătoare. Eram *timidă.* Voiam anumite lucruri, dar eram rușinată că le vreau. Eram o fetișcană și nu puteam să mă dezbar de sentimentul ăsta, chiar dacă îl disprețuiam. Asta se întâmpla în anii 1950, iar apoi au venit anii 1960, când Joe și cu mine găsiserăm deja o cale de a funcționa împreună; aveam un ritm de mers, un stil și o modalitate de a trăi unul cu celălalt.

Copiii crescuseră mai mult cu ajutor din partea bonelor. Trebuia să-i las tot timpul în grija acestora, așa cum fac toate mamele care merg la serviciu, și asta aproape că m-a rupt în două. Plângeau în timp ce bona îi îndepărta, iar ei întindeau spre mine mânuțele, cu disperare, ca și când erau duși la scaunul electric. Am avut parte de ajutorul bonelor atât cât a fost necesar, cu toate că adeseori mă închideam cu Joe în camera noastră, în timp ce copiii băteau la ușă, cerându-ne câte ceva.

— Concentrează-te, Joanie, spunea el. Avem mult de muncă aici.

Îmi dădea scenarii de lucru și anecdote și mă disciplina, ținându-mă în camera aia, cu el. Stătea întins în pat, iar eu, în fața mașinii de scris. Aruncam ideile înainte și înapoi; el îmi spunea povești din tabăra de instrucție din timpului Războiului Coreei, povești despre casa în care crescuse, înconjurat de toate femeile alea, cu mama imensă și înflorată, cu bunica și cu mătușile, și câteodată mă urcam și eu în pat și mă întindeam

alături de el, spunându-i că sunt extenuată, copleșită, că nu știu cum este să fii bărbat, că este dincolo de ceea ce pot pătrunde eu, dar el îmi spunea mereu că o să-mi fie ghid.

— Și eu ce ar trebui să fiu? l-am întrebat.

— Păi, să zicem că ai fi traducătorul meu.

La început scriam încet, doar o pagină sau două pe zi, când mă întorceam de la Bower & Leeds. Asta îl irita pe Joe.

— Știu că nu am dreptul să mă plâng, începea el.

— Ai dreptate în privința asta, îi răspundeam.

— Dar ai putea încerca să ungi roțile, ca să zic așa? mă întreba.

— Să ung roțile? Ce clișeu. Ce bine că nu ești tu ăla care scrie, i-am răspuns.

Stătea în spatele meu și-mi masa umerii. După ce am priceput cu adevărat direcția în care merge cartea – după ce am vorbit amândoi noaptea, în pat, și am stat să mă gândesc la cum să rezolv problema cursului acțiunii – am început să mă mișc mai repede și mai liberă și am putut să scriu mai multe pagini la rând. De acum nu mă mai duceam la serviciu; tot ce făceam era să scriu. Metabolismul meu se adaptase și nu trebuia să mă opresc prea des ca să mă odihnesc sau chiar să mănânc. Joe făcea cafeaua pentru amândoi și se ducea după țigări, așteptând bucuros în apropiere până când eram gata cu o ciornă. Apoi i-o dădeam și el bătea la mașină ca într-un ritual varianta finală, ciugulind și bibilind toată lucrarea, făcând modificări aproape nesemnificative, dar dezvoltând o oarecare familiaritate între el și scriitură, începând să o cunoască pentru a o simți.

Prima carte mi-a fost dedicată. „Pentru Joan, o muză extraordinară”, scrisese cu mâna lui, cu toate că, în glumă, eu înlocuisem ceva mai târziu aceste cuvinte cu „Pentru Joan, o muză extraordinară, cu dragoste de la Joan”, ceea ce nu i s-a părut deloc amuzant. A rupt pagina, cum face cineva care distruge o probă.

După luni bune, când unul dintre manuscrise intrase deja la tipar, m-am retras complet, lăsându-l pe Joe să facă singur corectura de literă, cu pixul roșu. Era fericit să execute munca asta, paginile lungi stăteau împrăștiate peste tot în jurul lui, la fonograf cânta Mozart și a fost la fel de fericit când a sunat Hal Wellman ca să vorbească despre textul de pe copertă. Pe acesta

îl putea face și Joe. Era un scriitor perfect de paragrafe descriptive concise. Când au început să apară recenziile, în primii ani, mă grăbeam să le citesc prima, apoi i le dădeam și lui. Urlam amândoi; țipam de plăcere. Prietenii noștri se bucurau pentru Joe, deși Laura Sonnengard părea ușor bulversată:

— Tu îl ajuți în munca lui, nu? mă întreba ea.

— Oh, cred că într-un fel îl ajut, răspundeam eu. Vreau să spun că-l susțin destul de mult. De ce?

— Scrisul ăsta pare atât de diferit de el, spunea ea. Fără supărare, este atât de *profund.* Știi că îmi place Joe.

Și copiii noștri, fiecare în felul lui, aveau oarece bănuieli. De cele mai multe ori, fetele păstrau tăcerea în legătură cu asta, deși Alice era câteodată alarmată.

— Dumnezeule, mamă, parcă tu ai face cea mai mare parte din treaba lui tata, mi-a spus ea odată, pe când era adolescentă.

— Doar editez textul, Alice, i-am răspuns în treacăt.

— Oh, nu mă lua cu de-astea, mamă. Știi și tu cum stă treaba. Detectorul meu de rahaturi a explodat. Hop! Hop! Hop!

Era destul de mare încât să se fi trezit un pic din visul adolescentin al preocupării de sine și observase câte ceva din evenimentele care aveau loc în jurul ei, deși, totodată, era destul de mare și ca să mențină un interes minim față de orice nu le privea direct pe ea sau pe prietenele ei.

— Cred că, de fapt, tu faci o grămadă din partea de corvoadă grea, mamă, continuase ea, iar el stă pe-aici tăindu-și unghiile de la picioare și mâncând prostiile alea de Sno-Balls.

Râsul meu a fost cam exagerat.

— Ce idee caraghioasă, i-am spus. Pe fond, mereu l-am susținut profesional pe taică-tu. De ce? Cine ar face ce spui tu?

Ea m-a privit și a ridicat din umeri.

— Tu ai face.

— Și de ce aș face așa ceva?

— Habar n-am, a răspuns ea.

— Vezi, pentru că nu-i așa, domnișoară, am replicat eu. Tatăl tău este foarte talentat.

Susannah, la rândul ei, avea aerul că nu-i păsa absolut deloc; o interesau prea puțin romanele tatălui ei și puteau să fi fost scrise și de 12 maimuțe cu licență în arte la Seminarul Scriitorilor din Iowa. Ea nu se băga, îl felicita ori de câte ori îi mai apărea o carte și rareori își exprimase interesul față de un

anume roman. Cred că nici nu le citea, deși așa pretindea.

Totuși David era foarte absorbit de ficțiune; atât de mult încât, atunci când era mai mic, avusese coșmaruri violente din cauza unui roman pe care îl citea în pat, la culcare, și se trezea înfricoșat, țipând. El nu m-a confruntat niciodată direct în legătură cu creația lui Joe, deși în cele din urmă treaba a ieșit la iveală în seara aceea când am participat la grupul de lectură reunit acasă la Lois Ackerman. Noaptea aceea teribilă, absolut teribilă. Stăteam alături de celelalte femei, discutând fără grijă despre Henry James și strategia lui narativă, în timp ce la noi acasă David, care se mutase aici din cauza inundației din apartamentul lui, a coborât în liniște în living, unde Joe asculta jazz. Brusc, Joe s-a trezit cu un cuțit de friptură lipit de beregată. Joe s-a tras înapoi.

— Nu mișca, gras nenorocit, a spus David, din spatele lui.

— David, a rostit Joe în șoaptă, ce vrei de la mine?

— Vreau să recunoști că ești terminat, a spus David.

Așa, din senin. Ce îl făcuse să creadă asta?

— De ce crezi că sunt terminat?

— Știi *tu.*

— Dacă n-am fost tatăl perfect, îmi cer scuze.

— Pentru ce i-ai făcut *mamei,* a izbucnit David.

— Mama ta e foarte bine. Este la grupul de lectură.

— Nu este bine, a insistat David. Ai ținut-o să te *slugărească* în toți anii ăștia.

— Oh, mai scutește-mă, a replicat Joe. Nu înțeleg ce vrei să spui. Maică-ta e foarte mulțumită.

— Așa *crede* ea, că e mulțumită. Este evident că ai tras-o pe sfoară.

În punctul ăsta, Joe a început să dea nițel apă la șoareci.

— Te iubesc, David, a spus el. Mai ții minte când mergeam să facem cățărări? Mount Cardigan și pârâul ăla unde am găsit sute de peștișori, iar tu voiai să-i numărăm pe toți?

David era de neclintit.

— Să-ți spun ceva, a continuat Joe. O sunăm chiar acum pe mama la grupul de lectură și o rugăm să vină acasă, okay?

— Bine, a spus David.

Și astfel m-au sunat acasă la Lois Ackerman și, cu toate că nu știam încă nimic, m-am alarmat și m-am grăbit imediat spre casă. Am ajuns repede și i-am găsit pe Joe și pe David măsurând

sufrageria cu pasul, privindu-se unul pe altul cu neîncredere reciprocă, David încă ținând în mână unul dintre cuțitele pentru friptură, cu toate că nu-l mai lipea de gâtul lui Joe. Joe făcea pe tatăl bun, ușor neputincios, un bărbat indolent cu burta fleșcăită.

— Scumpule, ce s-a întâmplat? l-am întrebat pe David. Arăta bolnav și transpirat, același băiat pe care cândva îl duceam cu mașina la Wesleyan, cu o camionetă plină cu lucruri, geamantane, așternuturi de mărimi mari, minifrigiderul pe care se presupunea că o să-l burdușească cu sticle de cola, unt de arahide și lucrurile celorlalți colegi de facultate, dar care rămăsese până la urmă gol, cu ușile date la perete, ca un seif prădat.

— Întreabă-l, a spus David.

— Vrea să mă ucidă, a izbucnit Joe. Mi-a ținut cuțitul ăla la gât.

— Dă-mi cuțitul, i-am spus fiului meu. E un cuțit bun pentru friptură. E din set.

Improvizam. Spre uluirea mea, mi l-a întins, pur și simplu.

— Mulțumesc. Acum putem să ne așezăm?

Ne-am așezat cu toții în camera de zi, sub șirul de tablouri Audubon, cu păsările lui holbându-se în gol, și David a spus:

— Mereu am știut ce monstru e tata, cu penisul ăla mare bălăngănindu-se. E ca și cum te-ar fi transformat în servitoarea lui personală, bună de regulat.

— N-o să stau aici să ascult mizeriile astea, a spus Joe. Pentru că sunt niște absurdități. Absurdități totale, delirante.

N-am spus un cuvânt.

— Poți să intervii oricând, Joan, a adăugat el.

— În regulă. Sunt absurdități, am spus eu, iar David m-a privit cu ochii mijiți, vrând să obțină adevărul, încrezător că-l va putea obține de la mine, așa că am dat ușor din cap și a părut să se relaxeze puțin.

— Absurdități totale. Nu sunt servitoarea lui taică-tu. Sunt nevasta lui. Partenera lui. Ca în orice alt cuplu.

Cuvintele acestea erau ridicole; mă simțeam stânjenită în timp ce le rosteam. Dar ce era să fac? Să mărturisesc tot? Să-l fac să se simtă îndreptățit să vorbească astfel? Nu puteam face așa ceva; trebuia să fiu mama lui. Se făcuse bărbat în toată firea, dar era încă imatur și fragil. Avea nevoie să fie apărat de

propriile temeri. Le voia infirmate.

— Adică nu-i scrii cărțile? m-a întrebat David.

— Nu, i-am răspuns. Sigur că nu.

— Nu te cred, a replicat el, însă părea nesigur. Mă privea în continuare, așteptând să-l îndrum.

— Nu te pot obliga să mă crezi, i-am spus blând. De tine depinde ce vrei să crezi.

Arăta ca și cum urma să izbucnească în plâns. Și apoi i-am luat capul în mâini, capul ăla plin cu imagini stilizate din benzile desenate, toate încadrate în chenare și cu dialoguri în bule, și l-am strâns lângă mine, pe umărul meu, pe marginea pieptului meu, umflătura aceea mare pe care femeile o folosesc pentru a liniști deopotrivă copiii și bărbații.

— Sunt bine, David. Serios, am spus. Nu mă controlează nimeni.

David nu înțelegea că în primii ani alături de Joe totul a fost mai mult decât suportabil. A fost *distractiv.* Recenziile mă entuziasmau. Aveam un talent secret și secretul creștea plăcerea. Joe era expansiv și mă iubea, și pentru că țineam aproape unul de altul pentru gestația fiecărui roman, chiar simțea că era, într-un anumit sens, adevăratul, singurul autor. Trebuie să fi găsit o cale ca s-o creadă, fiindcă, dacă n-ar fi făcut-o, nevasta lui ar fi fost sfâșiată. Și așa s-a făcut că, de-a lungul timpului, au fost nopți când Joe măsura camera cu pasul, fuma, se frământa și îmi spunea: „Mă simt atât de prost că am intrat amândoi în treaba asta”, fără s-o numească direct, ci doar prin aluzii, de fiecare dată, de parcă am fi avut microfoane în casă, și sfârșeam prin a-l liniști eu *pe el,* ceea ce mă făcea mai apoi să uit că eu eram cea care avea nevoie de încurajare, nu invers.

Am picat direct în treaba asta; s-a întâmplat și repede, și încet, și după o vreme nici n-a mai părut ciudat cum am stat amândoi în încăperile alea, în toți acești ani, eu la mașina de scris, el pe pat; apoi, mai târziu, eu în fața computerului Macintosh cu fețișoară zâmbitoare, el la Abdomenizer, încercând cu disperare să-și încordeze abdomenul tot mai flasc.

Însă au început să apară mici crăpături. A început să mă înșele pe față; abdomenul i s-a întărit, dar nu pentru mine, ci pentru alte femei. Trădările lui începuseră devreme, nu mult după ce i-a apărut prima carte, iar eu știam și nu știam

deopotrivă, pentru că, atunci când mă gândeam la ce făcusem pentru el, simțeam că ar fi trebuit să existe o anume reciprocitate.

Iată o listă parțială cu femeile lui Joe:

• Bona noastră, Melinda.

• Brenda, prostituata.

• Câteva femei de pe la lecturile publice pe care le-a avut prin țară.

• Merry Chestin.

• Două editoare pe care le chema, ce coincidență, Jennifer.

• Aventuri ocazionale cu expeditoarea unor scrisori și totodată cititoare fervent, care a venit să-l întâlnească.

• Tânăra care lucra la o băcănie din Chinatown.

• Producătoarea de film care a realizat *Ore suplimentare* în 1976, cu o distribuție nereușită, James Caan și Jacqueline Bisset.

Le-am ignorat cât am putut. Nu mi-a trecut niciodată prin cap să spun: „Okay, uite partea care-ți revine ție din înțelegere: *controlează-te”.*

Controlează-te. Dar bărbații de tipul ăsta n-o pot face, nu-i așa? Sau *pot,* dar noi pur și simplu nu le-o cerem? Tot la câțiva ani încercam să-l oblig, înfruntându-l și formulându-mi cererile, iar el era evaziv și smerit sau poate sfidător, insistând că inventez eu totul, punct în care consideram că era mai bine să las totul baltă. Și dacă *pleca*? Știam că nu vreau asta, așa că de ce să-i tot fac morală din moment ce părea incapabil să se schimbe?

— Ar trebui să-ți iei un amant, îmi sugerase prietena mea Laura, care după ce divorțase se culcase cu o grămadă de bărbați și se bucurase de experiență până când contractase un herpes genital de la un arhitect urbanist. Dar nu mă interesa deloc acest lucru; Joe era mai mult decât puteam duce.

Mulți dintre bărbații pe care îi știam din această generație făceau dragoste cu femei care nu le erau soții; era o cerință de bază, cel puțin în vremurile în care ei erau tineri soți. Dacă erai bărbat munceai din greu, cu capul aplecat deasupra tastaturii și gâtul într-o poziție nefirească. Așa că aveai nevoie să ieși, să te recreezi, să consideri femeile ca un fel de ping-pong, să joci poker, să tratezi relația cu femeile ca pe un plonjon într-un râu.

Ne pare rău, nevestelor, spuneau ei, dar asta este ceva ce voi n-ați înțelege niciodată, așa că noi, soții voștri, nu putem nici

măcar să încercăm să vă explicăm. Pur și simplu, lăsați-ne să ne desfășurăm natural. Distrugerea pe termen lung a căsniciei va fi nimic prin comparație cu ceea ce s-ar întâmpla dacă ne-am *controla* și ne-am forța să ne ținem prea-plinul nevoilor sub obroc.

El îmi dădea detaliile pentru romane, povestiri sexuale de mare interes, și ne prefăceam că sunt toate fanteziile unui bărbat imaginativ și neliniștit.

— Cum ar fi dacă, spunea el despre un personaj, soțul are o aventură cu tânăra de la băcănia din Chinatown? Cea care îi vinde anason stelat?

— În regulă, răspundeam. Povestește-mi.

Așa că îmi spunea de ce și cum și ce ar putea simți acest personaj, acest bărbat defect pe care îl inventam, iar apoi eu *făceam traducerea* pentru el, fără să-l judec, puneam totul într-o furtună de cuvinte care veneau de peste tot – cine știe de unde: din trecutul meu, din educație, din sistemul meu nervos central, din lobul meu cranian care era conectat la rețeaua imaginației? –, totul în timp ce stăteam stană de piatră la biroul lui de lucru.

El stătea pe pat și mă privea cum scriu la mașină, dând din cap ca unul care ascultă jazz, până când țăcănitul atingea cote maxime. Mă iubea atât de mult și atât de constant. Recunoștința lui putea fi bănuită în orice oră din zi, cel puțin pentru o vreme. Eram cealaltă jumătate a sa, jumătatea mai bună, și nu a existat nicio zi, în toți acești ani, în care să nu-mi fi fost amintit acest lucru.

∴

Poate că pereții apartamentului prezidențial din Hotelul Helsinki Inter-Continental erau foarte groși, dar nu suficient de groși cât să poată ține înăuntru scandalul pe care l-am avut cu Joe în acele camere uriașe. Oaspeții cazați sub noi trebuie să ne fi auzit certându-ne în zori, cu toate că, cel mai probabil, niciunul dintre ei nu știa exact ce aude, pentru că vorbeam într-o engleză rapidă, angoasată.

Ne întorseserăm în dormitor abia ieșiți din saună, amândoi încă rozulii și supra-încălziți, el într-un prosop, eu în cămașa de noapte îmbibată cu apă.

— Dacă ai fost atât de nefericită cu toate astea, suficient de nefericită încât să pleci, a spus el, atunci trebuia să-mi fi zis: „Nu mai pot s-o fac”. Și aș fi făcut ceva.

— Ce? l-am întrebat. Ce ai fi făcut?

— Nu știu, mi-a răspuns Joe. Dar eram *căsătoriți.* Asta nu contează? Avem copii, avem nepoții aceia minunați, avem case, avem Keoghs și IRA[46] și prieteni pe care-i știm de o viață, care vor începe să se ducă sub ochii noștri, și unde o să fii atunci? Unde o să fii, Joan? O să trăiești de una singură într-un apartament? O să fii curajoasă? Asta vrei de la tine însăți? Pentru că îmi pare greu de crezut.

Îl vedeam pledând, ceea ce nu-l văzusem făcând decât rareori de-a lungul timpului, și am fost surprinsă.

— Fiecare căsnicie nu reprezintă decât doi oameni încheind un târg, a continuat el, cu un ton mai blând. Eu negociez, tu negociezi. Așa că poate n-a fost chiar corect.

— Nu, nu a fost, i-am răspuns. A fost cea mai proastă afacere din lume și am pus eu mâna pe ea. Ar fi trebuit să-mi fac propria operă, să nu mă grăbesc, să aștept o vreme și să văd cum lucrurile încep să se schimbe în lume. Dar oricum nu s-au schimbat prea mult. Cu toții sunt încă fascinați de lumea interioară a bărbaților. *Femeile* sunt fascinate. Bărbații câștigă fără niciun efort. Ei au controlul. Uită-te în jur. Deschide televizorul; ei sunt în Congres, cu cravatele lor prost legate și cu lațele lor pieptănate peste țeastă…

— Joan, a spus Joe, nu sunt un om rău.

— Nu, nu ești. Ești un bebeluș uriaș, asta ești, nimic altceva.

A încuviințat.

— Sunt sigur că ai dreptate.

Apoi a scuturat din cap și a spus, cu voce scăzută:

— Pur și simplu nu vreau să rămân singur în această etapă a vieții. Nici nu pot să-mi imaginez cum ar fi.

Însă eu știam că își poate purta de grijă, chiar dacă asta înseamnă că o să mănânce doar șuncă din conservă, brânză Brie și tocane înecate în lichior sau prânzurile la care îl scoteau editorul, agentul ori vreun comitet de premiere. Nu avea nevoie de prezența mea fizică, fiindcă vor fi mereu tinere care să se foiască pe lângă el, care să-i abordeze cu venerație trupul împănat. Avea nevoie de mine în fața computerului, să stau cu capul plecat, tastând încontinuu.

— S-a terminat cu asta, Joe, m-am trezit spunând. O să te obișnuiești să trăiești singur. *Eu* sigur o s-o fac.

[46] Sisteme de asigurări pentru pensie în SUA (N.t.).

Apoi, mai puțin furioasă, i-am spus:

— O să fii bine.

S-a așezat pe pat și s-a lăsat pe spate pe pernă, de parcă începea să accepte ideea că într-adevăr o să-l părăsesc la întoarcerea acasă, că nu era doar teatru.

— Lasă-mă să te întreb ceva, a spus el, într-un final. Ce i-ai spus, mai exact, lui Nathaniel Bone?

— Nu i-am spus nimic care să te bage în sperieți, l-am asigurat.

— Oh, bine, mi-a replicat. Ca să fiu cinstit, cred că i-ai spus ceva ce probabil n-o să poți retrage.

Eram tăcuți și m-am minunat de cât de bine era să-l părăsesc pe Joe. Oare la el ajunsese ceva din toate astea? Deci nu va mai publica niciodată vreo carte; așa, și ce? Publicase deja destule; Helsinki îl premiase acum, spunând *„Ai făcut treabă bună; acum ești liber să te estompezi cu tupeu”.* În cele din urmă, poate va înțelege și el că asta ar fi cea mai bună soluție. S-ar lăcomi dacă ar vrea să obțină și mai multe onoruri din partea lumii. Mi-am dat seama că poate și acum era puțin jenat de el însuși. Poate că asta voia să spună când mi-a cerut să mă gândesc de ce nu a vrut, de fapt, ca Alice și Susannah să vină cu noi în Finlanda. Premiul ăsta era așa de important, prea important, încât n-ar fi fost în stare să se uite în ochii lor. S-ar fi simțit rușinat cu el însuși.

Poate că fusese întotdeauna un pic rușinat. Dar asta nu schimbase lucrurile până acum și probabil n-avea să le schimbe nici acum. Voia să meargă înainte până la capăt, cu mine alături de el.

— Știi ceva, cred că o să-i spun lui Bone, totuși, am spus după o clipă.

— Poftim? Joan, nu uita, sunt un om bătrân; nu sunt dușmanul tău. Sunt tot *eu.*

M-am gândit la Joe din vremea când era tânăr, un bărbat subțire, cu pletele negre și cârlionțate, cu părul de pe piept zburlit, și am fost din nou uimită de schimbarea și balonarea intervenite, la care pusesem și eu umărul. Se fleșcăise ca un Sno-Balls și la fel și eu, aveam împreună o viață lină și bună, iar acum aproape că se termina.

— Da, probabil că ar trebui ca Bone să audă totul, i-am spus lui Joe, apoi m-am ridicat și m-am dus spre încăperea cu

dulapurile, unde se afla și un birou mătăhălos. M-am hotărât să mă îmbrac și să mă duc în camera lui Nathaniel, să-l trezesc din somn și să încep să-i vorbesc înainte chiar ca el să-și dea seama ce se întâmplă.

Tocmai îmi luasem un sutien din sertar, când am simțit mâna lui Joe pe umăr, întorcându-mă spre el.

— Haide, asta-i o nebunie, a spus el. Nu face să trecem prin asta. Știi că acum doar pui în scenă un spectacol pentru mine. Și funcționează foarte bine.

— Încetează, am spus, punându-mi sutienul.

În timp ce închideam capsele am simțit cum îmi tremură mâinile.

— Bone stă la etajul șase, mi-a dat numărul camerei, și o să mă duc acolo, să mă așez pe un scaun, să beau ceva cu el și să-i spun să-și ia carnetul de notițe. Apoi o să mă predau, pentru că nu mai vreau să fiu persoana asta pe care o *urăsc.* Sunt o scriitoare bună, Joe, chiar foarte bună. Știi ceva? Am câștigat chiar și Premiul Helsinki!

Asta a fost prea mult pentru Joe. Când am trecut pe lângă el m-a împins spre dulap. Lemnul galben a tremurat, dar nu s-a clintit; tot ce se afla în această încăpere era construit în stil regal, pentru oameni care au nevoie ca mobila să fie la fel de solidă precum copacii.

L-am împins și eu, nu prea tare, l-am împins *ca o fată,* cred, cu amândouă mâinile. A căzut pe pat și dintr-odată umerii i s-au ridicat într-un mod ciudat, și-a încleștat maxilarele și a spus:

— *Rahat,* Joan.

Ceea ce a sunat la fel ca atunci când a făcut atac de cord la „Crabul smintit”, aceleași cuvinte scurte, același *staccato.*

— Joe, am spus, ești bine?

Nu a răspuns.

— Ajutor! am strigat prin cameră. Să mă ajute cineva!

Dar vocea mea era micuță și apartamentul era ca o fortăreață.

— Okay, gata, okay, i-am spus lui, mi-am spus mie, îngrozită, apoi am sunat la recepție și am auzit gânguritul acelei sonerii europene. Am strigat în receptor; cel care a răspuns era calm și încrezător, iar eu știam că paramedicii vor năvăli în cameră dintr-un moment în altul, că îl vor resuscita pe Joe, că vor trece respirația lor, rece ca gheața, în plămânii lui. Dar până atunci

trebuia s-o fac eu, fiindcă părea că nu mai respiră, cu toate că nu eram sigură – era prea nebunesc ca să pot gândi limpede; am îngenuncheat lângă el la fel cum o făcuse altă dată Lev Bresner, în acel restaurant care servea fructe de mare, mi-am așezat mâinile pe pieptul lui și am apăsat cu putere, mi-am pus gura peste a lui și am suflat sălbatic.

În cazuri de urgență, oamenii ridică bărbia victimei, îi trec un deget prin gură ca să elibereze căile respiratorii și apoi suflă din răsputeri, încercând să-și amintească ordinea operațiunilor, așa cum este trecută în manualul de prim-ajutor, protocolul care trebuie urmat cu repeziciune. Nu-mi puteam aminti nimic din ce învățasem cu mult timp în urmă și nu făceam decât să mă apăs peste el și să-i suflu încontinuu aer în plămâni.

Mă simțeam de parcă aș fi folosit un limbaj alternativ, de parcă aș fi fost angajată într-un ritual straniu, așa cum se salută eschimoșii frecându-și nasurile, cel puțin potrivit legendelor copiilor. Și fetele mele obișnuiau să facă așa una cu cealaltă, în contact fizic direct, vârf de nas pe vârf de nas, cu capetele mișcându-se dintr-o parte în alta, simțind hârjâiala și atingerea, precum și tresărirea care însoțește conectarea dezgolită a doua trupuri separate. După toți acești ani, m-am ghemuit peste Joe Castleman, i-am dat capul pe spate și gurile noastre s-au așezat una peste alta, soț și soție luându-ne, în sfârșit, rămas-bun.

Capitolul Șapte

Moartea într-o țară străină este la fel cu nașterea; confuzia, limbajul de neînțeles, acțiunile, foiala, toate având în centru pâlpâirea vitală a persoanei aflate în criză. S-au străduit pentru el, acei finlandezi neobosiți s-au străduit din răsputeri și, cu toate că nu reacționa deloc la manevre, l-am ținut de mână și i-am spus încontinuu că va trăi. Cineva i-a îndesat pe față masca de oxigen, iar ochii lui întunecați s-au estompat. Am încercat să-l trag înapoi spre mine, să-l păstrez alături de mine, să-l țin aici.

Decesul nu a fost pronunțat în camera de hotel, ci mai târziu, într-o sală de triaj a Spitalului Loviso din apropiere, unde un doctor tânăr care mi-a părut mai degrabă un personaj minor dintr-o piesă de Ibsen și-a scos din urechi capetele stetoscopului, care tremurau ca frunza, și a spus:

— Doamnă Castleman, trebuie să vă spun că s-a dus.

Am fost doborâtă și șocată, vocea mi s-a prăbușit și am suspinat la pieptul îngust al acelui bărbat. Nu a încercat să mă oprească, dar m-am oprit singură, pur și simplu, după foarte multă vreme. Joe zăcea pe masă, cu bucle de fire încă atașate de trup. Era precum Gulliver, inert, adormit, nepotrivit, uriaș, o priveliște de nesuportat. Sfâșietoare. Un om mort nu mai înseamnă nimic; n-a mai rămas nimic din el, s-a dus tot ce credeai vreodată că reprezintă. În cele din urmă, în încăpere au intrat două asistente care au decuplat în tăcere toate firele; auzeam sunetul de ventuză pe care îl făceau căpăcelele de cauciuc când erau desprinse. Stăteam pe un scaun alături de Joe, îngrozită să-l ating, fiindcă trupul lui părea acum atât de abraziv, cu diagrama aceea Venn de cercuri roz imprimate peste tot.

Timp de câteva minute am rămas ciudat, resemnat și jalnic de singuri, unul lângă celălalt, așa cum fuseserăm de multe ori în ultimii ani ai căsniciei noastre.

∴

A doua zi, după ce au fost terminate actele de deces, după ce am plâns până când aproape că mi-a secat lumina ochilor și după ce am reușit să dorm noaptea, ajutată de pastilușele

albastre pe care mi le dăduse medicul de la spital, am părăsit Finlanda pentru totdeauna. Trupul lui Joe zăcea într-un sicriu temporar, simplu, asigurat în cală, iar eu țineam în mână o corolă înflorită de șervetele șifonate și umede. Câțiva reprezentanți ai Academiei Finlandeze m-au însoțit uluiți la aeroportul Helsinki-Vantaa, deși le spusesem că nu este nevoie, fiindcă era acolo și delegația de la editură și de la agenția literară care îl reprezenta pe Joe. Păreau cu toții speriați de perspectiva de a-mi vorbi ceva mai mult. Agentul lui Joe, Irwin Clay, abia dacă m-a putut privi în ochi. Am fost condusă spre o sală VIP și au aranjat să pot urca mai repede la bordul avionului, astfel încât să nu dau nas în nas cu câțiva reporteri care se adunaseră tăcuți prin preajmă. Când mi-am luat rămas-bun de la cei de la academie, Teuvo Halonen a început brusc să plângă, așa că a trebuit să fiu condusă afară, ca să nu mă întristeze și mai tare.

Alături de mine în avion se afla o femeie tristă, cu obrajii ușor lăsați, pe nume Kirsti Salonen, trimisă de academie cu misiunea de a mă însoți înapoi la New York, cu toate că le spusesem că o să fiu bine. Dacă aș fi vrut companie, aș fi putut sta cu Irwin, dar academia insistase să-mi trimită pe cineva și eram oarecum recunoscătoare. Doamna Salonen m-a bătut pe mână și mi-a șoptit câteva vorbe afectuoase, părintești. Mi-a vorbit blând despre cât de important era să fiu îngăduitoare cu mine însămi și, pe măsură ce trecea timpul, să-i las și pe ceilalți să facă gesturi frumoase pentru mine. Undeva, printre aceste cuvinte, a vorbit și despre Dumnezeu și despre cum ar trebui să încerc să dorm.

— Doamnă Salonen, aș putea să vă pun o întrebare personală? am întrebat-o dintr-odată, iar ea a încuviințat din cap.

— Sunteți căsătorită?

— Oh, da, a răspuns ea. Tocmai am sărbătorit 27 de ani de căsnicie.

A scotocit prin geantă și a scos la iveală poza unui bărbat deșirat, într-o cămașă cu mâneci scurte și cu un pix prins la buzunar.

— Erik este inginer chimist, a continuat doamna Salonen. Este un bărbat tăcut, căruia îi plac lucrurile așa cum sunt. Avem o casă de vacantă în Turku, de care ne bucurăm mult.

Îmi venea s-o întreb: vrei să fii nevasta *mea?* Vrei să ai grijă de mine de-acum înainte, așa cum în mod sigur ai grijă de Erik, inginerul chimist?

Am fost o soție bună în cea mai mare parte a timpului. Joe s-a simțit bine, în siguranță și îngrijit, fiind totuși mereu plecat altundeva, vorbind, gesticulând, făcând cu femeile lucruri de nedescris, mâncând bine, bând, citind, lăsând împrăștiate peste tot prin casă cărți cu fața în jos, cu cotoarele rupte de prea multă iubire. Noaptea, târziu, sau pe timpul zilei, îmi spunea povești despre lucruri care i se întâmplaseră sau idei care îi veniseră, iar eu le îndosariam sau le scoteam pentru a fi refolosite, când era cazul, și permiteam vreunei anecdote să fie coaptă și răcită și transformată în ceva recognoscibil, dar nou. Ceva ce mi-ar fi putut aparține, dar care rămânea pe vecie într-o oarecare măsură și al lui. Desigur, nu era corect; nu fusese niciodată corect, și asta chiar de la început. Nu corectitudine voiam eu.

Să adorm chiar acum; *asta* era ce voiam. Zborul spre casă era lung, așa că mi-am lăsat scaunul pe spate și m-am gândit la Joe copil, asistând la înmormântarea tatălui său. Când i-a murit tatăl, ceva trebuie să se fi rupt în Joe, ceva ce nu s-a mai refăcut niciodată. Sau poate că nu era decât o scuză, fiindcă o mulțime de băieței fără tată ajung să scrie o proză puternică și impunătoare, de multe ori chiar despre pierdere. Joe n-a reușit niciodată să facă acest lucru; nu avea abilitatea naturală și nimeni nu ar fi putut vreodată să i-o implanteze, ca pe un microcip, ca pe o valvă de porc, ca pe un miracol.

Însoțitoarea de bord brunetă a apărut iar, din senin. Era aceeași femeie care ne servise pe Joe și pe mine la venire, cea cu sânii revărsați care se aplecase peste el cu acrii ei de carne parfumată și cu coșulețul cu fursecuri, atrăgându-i brusc atenția. Dacă ar fi fost prezentă când Joe murea, oare l-ar fi salvat? El fusese mereu atât de atras de femei și totuși atât de dezinteresat de ele, în același timp, o contradicție care provoca un soi de erecții plicticoase, un balon cu aer cald total lipsit de sens, nevoia de a poseda o femeie urmată imediat de nevoia de a fi în altă parte, de a ieși în lume, de a se plimba și de a se gândi la lucruri simple care le plăceau mult bărbaților precum Joe Castleman: gustul unei fripturi în sânge cu un maldăr de ceapă prăjită, mirosul de mușchi al unui scotch vechi, *single-*

malt, scriitura perfectă a unui roman creat de un geniu din Dublin acum aproape o sută de ani.

— Doamnă Castleman, îmi pare atât de rău pentru pierderea suferită, mi-a spus însoțitoarea de zbor când s-a aplecat spre mine cu un platou cu canapés, iar eu i-am mulțumit. Alături de doamna Kirsti Salonen am mestecat în liniște acele aluaturi ușoare. Cina ne fusese pusă în față și am mâncat-o și pe aceea, am băut vin și ne-am aranjat din nou scaunele pentru călătorie.

Orele au trecut și în cele din urmă am ajuns la momentul acela din orice zbor transatlantic când pasagerii cad într-un fel de somn superficial, cu pupilele alergându-le în spatele pleoapelor, fără vise care să străpungă aerul respirat la nesfârșit de deasupra fiecărui cap căzut în față sau, dimpotrivă, dat pe spate. Doamna Salonen adormise de-acum pe scaunul de lângă mine și capul îi atârna cam prea aproape, de parcă am fi fost un cuplu, doi iubiți traversând Atlanticul. Ar fi fost stânjenită dacă ar fi văzut cât de aproape era de mine; s-ar fi tras înapoi murmurând niște scuze, dar eu aș fi observat, în sinea mea, că și sub un strat gros de formalism există adeseori o pornire către iubire. Dacă Joe ar fi trăit, ar fi rămas treaz lângă mine. Plictisit și agitat, și-ar fi trecut degetele peste cotiera groasă, cărnoasă.

Eu aș fi moțăit și el ar fi fost santinela, rămânând alert. M-am gândit la felul în care, în acea primă zi în care ne întâlniserăm la ora de la Smith, ne citise cu voce tare finalul din „Morții”, o bucată de scriitură atât de memorabilă, încât reducea pe loc la tăcere pe oricine o citea sau o asculta. Cine ar fi putut scrie așa pe lumea asta? Niciunul dintre noi nu putea; niciunul dintre noi nu putea nici măcar încerca. Nu puteam decât să dăm din cap, minunându-ne. Apoi, într-o bună zi, am vorbit, ne-am ațâțat și ne-am întâlnit în patul profesorului H. Tanaka, apoi am început o nouă viață, care ne-a adus repede aici, din punctul cel mai înalt în punctul cel mai de jos, finalul.

Acum luminile erau stinse în fața și în spatele avionului, în afară de a mea, care își împrăștia strălucirea gălbuie asupră-mi și asupra marginilor coafurii doamnei Kirsti Salonen. Eram aproape adormită când, brusc, am realizat că se aplecase cineva peste mine, spunând ceva.

— *Joan.*

Mi-am ridicat privirea și am tresărit când l-am văzut pe Nathaniel Bone. Și călătoria lui se sfârșise și se întorcea acasă.

— Nathaniel, am spus. Nu știam că ești în avion.

— Da, sunt în spate. La clasa a treia, a șoptit el. Sper că-i OK că am venit aici. Probabil vrei să fii singură.

— E în regulă, i-am spus.

— Ascultă, Dumnezeule, îmi pare rău pentru Joe. Urma să-ți scriu o scrisoare de condoleanțe la întoarcerea acasă. Am început deja s-o compun în capul meu. Sunt uluit, Joan. Uluit.

— Mulțumesc, am spus. Alături de mine, colega de scaun s-a mișcat și a deschis ochii o secundă.

M-am întors spre Nathaniel.

— Nu putem vorbi aici, i-am spus. Poate ar trebui să mergem în spate, unde ai tu locul.

A dat din cap nerăbdător, așa că m-am ridicat și l-am urmat pe culoar, dând la o parte draperia Marimekko de culoare albastru-gheață, care separa clasa întâi aflată în botul acelui avion finlandez de grupul mai mare care dormita la clasa business. Părea că sunt cu toții oameni de afaceri, cu cravatele lărgite și sucite într-o parte, cu capetele căzute în lateral, cu ochii închiși și computerele odihnindu-se pe măsuțe sau închise în poală, ca niște obiecte de tranziție. Apoi am mers drept înainte, spre următoarea perdea, intrând în aerul greu al clasei economice, acea cabină lungă, enormă, cu buzunarele ei de întuneric și lumină, cu familii întregi înșirate pe rânduri de câte patru locuri, cu pungi de chipsuri deschise la gură, foșnitoare, cu trupurile răsucindu-se ca la rotisor sub pătrate de pături cu totul nepotrivite, cu bebeluși urlând din când în când, legănați de mame epuizate care fredonau un cântecel de leagăn finlandez. Coridorul în sine era murdar de parcă trecuse pe aici o furtună. Am călcat pe un ziar, apoi pe un pantof de femeie.

În penultimul rând, colegul de scaun al lui Nathaniel dormea, aplecat pe jumătate peste scaunul de alături, și fiindcă locul de pe cealaltă parte a culoarului era ocupat, am rămas amândoi în picioare, chiar în coada avionului, lângă baie și cărucioarele metalice cu băuturi.

— Cine te așteaptă la Kennedy? m-a întrebat el.

— Fetele mele.

Le sunasem pe Susannah și pe Alice de la spital, iar vocile lor, chiar și de la depărtarea aceea și chiar însoțite de inevitabilele fâșâieli ale convorbirilor de peste mări și tari, sunaseră atât de abandonate. Distruse.

— Oh, nu, mamă, spusese Susannah, suspinând.

— Oh, Dumnezeule, a spus Alice. *Tata.*

Lui David a trebuit să-i las un mesaj pe robot, în care să-i dau vestea. (Era un miracol pentru mine că avea un robot la telefon.) Nu mi-a plăcut să-l anunț în felul ăsta, dar am vrut să afle de la mine, nu din altă parte. Încă nu mă sunase înapoi. Nu știam cum va reacționa, dacă va părea indiferent sau nepăsător sau poate chiar distrus. Chiar nu aveam de unde să știu.

— Nu trebuie să te întorci la Weathermill de una singură, l-am auzit pe Nathaniel. Este bine așa.

— Știu, i-am răspuns, imaginându-mi cum va intra Alice și va lua casa în primire, iar Susannah îmi va face imediat un borcan cu lămâi murate – pe care nu le voi folosi niciodată – care va rămâne pe vecie înțepenit în fundul cămării.

Dar cel puțin ambele mele fete vor rămâne cu mine peste noapte și vor dormi în camerele lor din copilărie. Deja femei în toată firea și prea mari pentru paturile lor de copii, se vor întoarce azi acasă, părăsindu-și pentru scurtă vreme familiile ca să o ajute pe proaspăt văduvită lor mamă să-și găsească drumul și să se ajute pe ele însele să treacă prin tulburătoarea și stângacea tristețe provocată de moartea unui părinte.

La noapte, când o să-mi dau seama că nu pot dormi, exact ca Joe, o să mă plimb prin casă și o să mă opresc în fața ușilor lor. O să le ascult respirația și asta poate o să mă liniștească un pic. Erau încă fetele mele, copiii mei, ai lui Joe și ai mei, alături de toate celelalte lucruri pe care le aveam împreună: uriașa piață de vechituri pe care o asamblaserăm, pe care o adunaserăm, uluitoarea grămadă acumulată de-a lungul anilor, așa cum face orice cuplu.

— Am venit la Librăria Academiei, așa cum am promis, mi-a spus cu blândețe Nathaniel. Nu te-am văzut și am fost surprins. Apoi am auzit pe cineva vorbind despre Joe Castleman, spunând că *a murit* și mi-am spus: *„Nu se poate”,* apoi am alergat înapoi la hotel și am întrebat la recepție dacă era adevărat ce auzisem despre domnul Castleman, iar omul mi-a spus că era. Nu-mi venea să cred. Nici acum nu-mi vine.

Mi-am spus că Bone este deopotrivă sincer și neconvingător și mi-am amintit că Joe nu-l plăcuse niciodată, și nici eu. Era insidios, mereu prin preajmă, era ca o pisică în fereastra unei librării, lăsându-și ușor coada să se înfășoare în jurul cărților, ca

și cum era în trecere pe acolo. Instinctul lui Joe a fost bun când a hotărât să nu-i dea nimic, acum mulți ani în urmă.

Acum Bone aștepta să vadă ce o să-i spun. Nu voiam să-i spun nimic. Ce făcuserăm eu și Joe împreună era treaba mea, nu a lui. Nu voiam să-i dau informația asta în dar; nu voiam să-l las să defileze cu ea. Era a mea și făceam ce voiam cu ea, dar nu venise încă momentul. Joe abia murise și acum eram singură, palma primită mă ustura, restul vieții mă aștepta.

Știam bine că talentul nu a dispărut de pe fața pământului, nu a zburat undeva în aer, descompunându-se în particule și evaporându-se. Talentul avea o jumătate lungă de viață; poate îl puteam folosi, în cele din urmă. Puteam folosi o parte din ce văzusem, făcusem și avusesem cu Joe, puteam face din el ceva pervers, frumos, iubitor sau regretabil, și poate că aș fi reușit chiar să-mi pun numele pe lucrul ăsta.

— Mai știi ce spuneai tu mai deunăzi la Golden Onion, l-am întrebat pe Nathaniel, despre mine și Joe? Despre scrisul lui și despre cum nu a părut prea talentat la început?

Bone a dat din cap și mâna lui lungă s-a smucit ușor, ca și când ar fi avut pornirea, ca orice jurnalist de altfel, de a-și lua carnetul de notițe. Dar s-a oprit și și-a trecut mâna prin păr.

— Da, a spus.

— Ei bine, voiam să-ți spun că ceea ce insinuai nu este adevărat.

— Nu este?

Brusc, vocea i s-a dezumflat și m-a privit cu severitate.

— Nu, am spus. Nu este. Ar fi fost grozav dacă era, am continuat. Dacă aș putea pretinde că scriu în felul acela.

El continua să mă privească, scuturând din cap.

— Cred că într-un fel mă jucam cu tine ieri, am spus. Îmi pare rău.

— Oh, a replicat el pleoștit, închizându-se în sine. Înțeleg.

Apoi a ridicat din umeri, asimilând dintr-o bucată toată dezamăgirea și încercând să se îndepărteze. Căci, deși nu căpătase ce sperase, *fusese* totuși aici, în Finlanda, în momentul morții lui Castleman și își imagina că asta e o ispravă extraordinară. Urma să concretizeze scenele finale pentru manuscrisul lui bazându-se pe cuvintele personajelor auxiliare din această poveste: ajutoarele de asistente, cu bonetele lor încrețite ca marginea aluatului de tartă, cameristele speriate de

la hotel, tânărul doctor personaj al lui Ibsen, care ar putea foarte bine să-i furnizeze o descriere fizică a lui Joe în ultimele momente de viață: gura moale, slăbiciunea unui bătrân cu inima fragilă.

Îmi dădeam seama că Nathaniel Bone avea să fie în regulă; va înainta neabătut, rareori tulburat, mereu scăpându-i-se informații, înlesnindu-i-se accesul, permițându-i-se să străbată lumea. De fapt, de aici înainte nu mai avea nevoie de nimic de la mine, până la urmă, și totuși iată-ne aici, împreună, și dintr-un motiv sau altul am simțit că ar trebui să mă gândesc și să-i spun ceva înainte de a mă întoarce la locul meu.

— Uite, am zis, o să te ajut cu arhivele, dacă vrei. Poate o să poți publica vreo câteva scrisori.

— În regulă, minunat, a spus el, dar vocea îi suna plat și probabil se gândea deja la altceva: la cât de ciudată și șocantă fusese călătoria asta sau la faptul că trebuia să-și dea ceasul înapoi, pe ora New York-ului, sau poate la spinarea lungă și caldă a unei femei, sprijinită de el.

— Și o să-ți mai spun ceva, am adăugat.

Peste tot în jurul nostru, oamenii se așezau în scaune precum câinii în culcușurile lor, încercând iar și iar să capete un pic de confort. O altă însoțitoare de zbor, de data aceasta blondă, opacă, de nerecunoscut, s-a strecurat pe lângă noi în spațiul îngust, aducând dinspre culoar o tavă cu căști încâlcite. Avionul a tremurat, s-a înclinat ușor, apoi s-a ridicat și mai sus deasupra lumii.

— Joe a fost un scriitor minunat, am spus. Și o să-mi fie dor de el pentru tot restul vieții.

virtual-project.eu